

خلاصه

برنامه پنجم عمرانی کشور

(مصوب ۱۳۵۲/۳/۲۳ کمیسیون برنامه مجلسین)

۱۳۵۲-۱۳۵۶

مصوب کمیسیون برنامه مجلس شورای ملی

اردیبهشت ۱۳۵۲

فصل اول

اهداف اساسی سیاستها و خط‌مشی‌های کلی برنامه پنجم

مقدمه

رشد مداوم اقتصادی و تحولات عمیق اجتماعی طی ده سال گذشته موجب شده که جامعه ایرانی بسرعت وارد مراحل تکامل اقتصادی و اجتماعی گردد . در جریان این توسعه افقها و فرصتهای جدیدی در برابر ایران قرار میگیرد و در عین حال لزوم آمادگی کامل برای روبرو شدن با مسائل پیچیده تری نیز مطرح میشود .

تجربه کشورهای دیگر جهان اعم از توسعه یافته و یا در حال توسعه نشان میدهد که رشد سریع درآمد ملی لزوماً همیشه همراه با توزیع عادلانه تر آن بین گروههای مختلف جامعه نمیباشد ولی در سایه انقلاب اجتماعی و اقتصادی ایران نه تنها درآمد سرانه سریعاً افزایش یافته بلکه گامهای بلندی نیز در راه توزیع عادلانه تر ثروت برداشته شده است . همانطور که شاهنشاه در نطق افتتاحیه دوره جدید مجلسین سنا و شورای ملی فرمودند « سیاست ما در برنامه پنجساله پنجم بخصوص متکی بر دو اصل رونق کشاورزی و توسعه امور رفاه اجتماعی است بطوریکه با اجرای این برنامه سطوح زندگی عمومی خصوصاً طبقاتی که از درآمد و رفاه کمتری برخوردارند بالا برود و در عین حال هر ایرانی عمیقاً احساس کند که سهم خود در اعتلای جامعه خویش و در امور مملکت شرکت و مسئولیت دارد » .

۱- هدفهای اساسی برنامه پنجم

در قالب فلسفه یادشده هدفهای اساسی برنامه پنجم بترتیب اولویت بقرار زیر مییاشد :

الف - ارتقاء هرچه بیشتر سطح دانش و فرهنگ و بهداشت و رفاه جامعه .

ب - توزیع عادلانه تر درآمد ملی و توجه خاص به افزایش سریع سطح زندگی و رفاه گروههای کم درآمد .

پ - حفظ رشد سریع و مداوم اقتصادی توأم باثبات نسبی قیمتها و تعادل در موازنه پرداختهای خارجی کشور .

ت - تأمین اشتغال مولد در تمام مناطق کشور در حدیکه کلیه افرادیکه جدیداً وارد بازار کار میشوند جذب شوند و بیکاری پنهانی و فصلی تقلیل قابل ملاحظه یابد .

ث - ایجاد تعادل بیشتر بین مناطق مختلف کشور از نظر اقتصادی و اجتماعی .

ج - استفاده کامل از ظرفیت های تولیدی ایجاد شده در برنامه های عمرانی گذشته و افزایش کارآئی در تولید و عرضه کالاها و خدمات در بخش دولتی و خصوصی .

چ - بهبود نظام اداری متناسب با عظمت هدفها و آرمانهای ملی و تقویت بنیه دفاعی کشور .

ح - حفاظت ، احیاء و بهبود محیط زیست .

خ - افزایش سهم ایران در تجارت بین‌المللی و حضور بیشتر ایران در بازارهای جدید جهانی با توجه به تخصص‌هاییکه ایران جدیداً در زمینه صنایع بدست می‌آورد. سازمانهای غیر دولتی نیز این انضباط برنامه‌ای را رعایت خواهند کرد.

برای به‌ثمر رسانیدن این هدفها سه اصل اساسی در سرلوحه کلیه سیاستهای اقتصادی و اجتماعی برنامه پنجم قرار دارد:

اول - انضباط برنامه‌ای همانند انضباط نظامی باید توسط کلیه دستگاهها و سازمانهای دولتی دقیقاً رعایت شود.

دوم - روحیه انقلابی امساک و صرفه‌جویی و مبارزه با تجمل‌پرستی باید بعنوان يك رفتار ملی حاکم بر نحوه مصرف و جوه دولتی و شیوه زندگی مردم باشد. این اصل مستلزم ایجاد طرز فکر و ارزشهای جدید اجتماعی همراه با وضع قوانین و مقررات خاص است تا بتوان از هزینه‌های تجملی و اتلاف سرمایه ملی جلوگیری بعمل آورد.

سوم - باید از هدفها و اصول برنامه دائماً دفاع شود و جز در مواردیکه منافع عالی کشور ایجاب مینماید تحت مقتضیات روز هدفها و اصول اساسی برنامه دستخوش تغییر نگردد.

۲ - سیاستها و خط‌مشی‌های کلی اقتصادی و اجتماعی

نیل به هدفهای عالی برنامه، صرف‌نظر از مبالغ سرمایه‌گذاری تعیین شده، مستلزم تأمین يك سلسله شرایط و موجباتی است که بصورت سیاستها و خط‌مشی‌های کلی اقتصادی و اجتماعی در زمینه‌های مختلف مانند جمعیت، توزیع درآمد،

نحوه سرمایه‌گذاری، توسعه اعتبارات داخلی و استفاده از اعتبارات خارجی، ثبات قیمتها، حمایت از مصرف‌کنندگان، امور مالی و بودجه‌ای، امور اداری، افزایش کارآئی مؤسسات انتفاعی دولت و ارتباطات جمعی، در برنامه بشرح زیر تعیین شده است .

۱-۲- در زمینه جمعیت، هدف آن است که تا پایان سال ۱۳۷۰ رشد سالانه جمعیت ایران به حدود نصف میزان فعلی برسد . هدف برنامه پنجم آن است که افزایش جمعیت از ۳۱ در هزار در سال ۱۳۵۱ به ۲۶ در هزار در پایان برنامه پنجم تقلیل یابد .

بهبود وضع درآمد و رفاه طبقات کم درآمد، گسترش وسائل ارتباط جمعی و ترویج آموزش خصوصاً در جوامع روستائی و در بین گروههای کم درآمد شهری، توسعه شبکه بهداشت و تنظیم خانواده و نقش روز افزون سپاهیان انقلاب در اشاعه و کاربرد روشهای جدید و مؤثر تنظیم خانواده از سیاستهای عمده تقلیل رشد جمعیت خواهد بود .

۲-۲- در زمینه توزیع عادلانه تر درآمد، سیاستهای زیر در تنظیم برنامه منظور شده است :

ایجاد اشتغال مولد برای کلیه افرادی که جدیداً وارد بازار کار میشوند و تبدیل مشاغل غیر مولد فعلی به مشاغل مولد .

سرمایه‌گذاری بیشتر دولت در امور اجتماعی نظیر تأمین مسکن ، آموزش درمان، بهداشت و رفاه و تغذیه بهتر گروههای کم بهره .

بالا بردن بازده کشاورزی در واحد سطح و تضمین حداقل قیمت

محصولات عمده کشاورزی و عرضه اعتبار، بذر، کود و سایر نهاده ها به قیمت ارزان .

تأکید بر ازدیاد قطب‌های کشاورزی، صنعتی، جهانگردی و فرهنگی در سراسر کشور .

توسعه صنایع کوچک در سطح روستاها و شهرک‌ها .

اتخاذ سیاست عمران نواحی بنحویکه فاصله رشد اقتصادی واجتماعی بین نواحی مختلف کشور بتدریج کمتر گردد .

تأکید بر سیاست عدم تمرکز خدمات اداری .

تأکید بر ارتقاء سطح آموزش فنی و حرفه‌ای کارگران و کشاورزان .
جذب بیشتر نیروی انسانی از بخش کشاورزی بسایر بخشهای اقتصادی نظیر صنایع و خدمات .

تعیین حداقل دستمزد کارگران براساس مایحتاج یا براساس تولید ناخالص ملی سرانه .

ادامه و گسترش فروش قسمتی از سهام مؤسسات تولیدی بکارکنان آنها .

۳-۲- در زمینه سرمایه‌گذاری سیاستهای خاص بقرار زیر خواهد بود :
افزایش میزان انتقال منابع مسالی از بخش دولتی به بخش خصوصی بصورت وام .

تشویق بیشتر سرمایه‌گذاران خصوصی که در صنایع کوچک و اشتغالزا فعالیت نمایند .

تأکید نسبت بجلب سرمایه‌های خارجی در رشته‌های تولیدی و در مواردیکه

ایران میتواند به تکنولوژی کاملاً پیشرفته و بازارهای مضمّن خارجی دسترسی پیدا کند و از نظر ارزش افزوده داخلی و ایجاد اشتغال و آموزش و مهارت کارکنان ایرانی نتایج مثبت عاید گردد.

در زمینه سرمایه‌گذاری دولتی از محل اعتبارات عمرانی برنامه پنجم، با توجه به تأکید خاصی که در برنامه نسبت به پیشرفت کشاورزی و صنایع توسعه اجتماعی بعمل آمده است تغییرات قابل ملاحظه‌ای نسبت به برنامه چهارم داده شده است. در این برنامه سهم اعتبارات کشاورزی متجاوز از چهار برابر اعتبارات کشاورزی در برنامه چهارم و سهم بخشهای اجتماعی نزدیک به پنج برابر رقم مشابه در برنامه چهارم میباشد درحالیکه کل اعتبارات عمرانی برنامه پنجم نسبت به برنامه چهارم حدود ۲۸ برابر افزایش یافته است. در بخشهای اجتماعی در درجه اول برنامه آموزش و پرورش و در درجه دوم بمسکن و بهداشت، درمان و تغذیه اهمیت داده شده است. تأکید روی برنامه‌های اجتماعی بهیچوجه ممانع توسعه سرمایه‌گذاری در فعالیتهای تولیدی نخواهد گردید و کل اعتبارات عمرانی در امور تولیدی نسبت به برنامه چهارم متجاوز از دو برابر شده است. در بین برنامه‌های تولیدی بترتیب بخشهای کشاورزی، آب، صنایع و معادن و نیرو و سوخت حائز اهمیت هستند.

۴-۲- در زمینه استفاده از اعتبارات بانکی داخلی و اخذ وام و اعتبار از خارج از کشور سیاستهای زیر مدنظر میباشد:

حد اکثر استفاده از پس انداز بخش خصوصی از طریق فروش اوراق قرضه. توسعه اعتبارات سیستم بانکی متناسب با احتیاجات سرمایه‌ای بخش

کشاورزی، صنعت، مسکن، فعالیت‌های آموزشی، بهداشتی و درمانی و سایر فعالیت‌های اقتصادی با توجه به نیاز بحفظ ثبات نسبی قیمت‌ها و تعادل موزانه پرداخت‌های خارجی کشور.

تأکید بر اخذ وام‌های ضویل‌المدت خارجی و پرهیز از اخذ وام‌های کوتاه مدت بمنظور جلوگیری از افزایش بازپرداخت‌های این نوع وام‌ها در سال‌های آینده.

۵-۲- در زمینه قیمت‌های سیاست‌های زیر اعمال خواهد شد:

حفظ ثبات نسبی قیمت‌ها از طریق تنظیم سیاست‌های مالی؛ اعتباری و بازرگانی خارجی دولت. در زمینه اجرای سیاست حفظ ثبات نسبی قیمت‌ها دولت شدیداً با افزایش غیرمعمول قیمت‌ها و تورم مبارزه خواهد کرد.

اتخاذ تدابیر لازم در جهت بهبود نسبت قیمت تولیدات کشاورزی بقیمت کالاهای صنعتی بنفع تولیدکنندگان کشاورزی.

در مواردیکه تولید کالا یا خدمات قانوناً یا عملاً در انحصار مؤسسات دولتی یا مؤسسات خصوصی است (مانند برق، تلفن، حمل و نقل، آب، دخانیات، اتومبیل، تلویزیون و غیره) دولت از طریق ایجاد یک یا چند هیئت صلاحیت‌دار دولتی در تعیین قیمت و شرایط فروش کالا یا خدمات و کیفیت آن کنترل و نظارت مستقیم خواهد داشت.

۶-۲- در زمینه حمایت از منافع مصرف‌کنندگان سیاست‌های زیر اعمال خواهد شد:

اطلاعات موثق بمصرف‌کنندگان در مورد کیفیت کالاهای ساخته شده و قیمت کالاهای مشابه داده خواهد شد.

قوانین موجود ناظر بر عرضه کالاها و خدمات و مجازات کسانی که مصرف کنندگان را فریب می‌دهند و یا موجب خطراتی نسبت به سلامتی آنها میشود اصلاح شده و در صورت لزوم قوانین جدیدی وضع خواهد شد .
دستگاههای تحقیقاتی و آموزشگاهها جهت آزمایش کیفیت کالاها و استانداردها را نمودن آنها ، توسعه و تقویت خواهد گردید .

۲-۷ - خط مشی مالی و بودجه‌ای دولت ، برنامه پنجم با توجه بگسترش خدمات دولتی و همچنین لزوم تقویت نیروهای دفاعی کشور و بهبود وضع کارکنان دولت بشرح زیر تعیین شده است :

کوشش مداوم در جهت تجهیز منابع مالی بیشتر و بهبود سیستم وصول مالیاتها و عوارض بعمل خواهد آمد .

افزایش کار آئی و سود دهی شرکتها و مؤسسات انتفاعی دولت بمنظور کسب در آمد بیشتر برای بودجه کشور مورد تأکید قرار خواهد گرفت .

بودجه عادی و عمرانی تلفیق و هماهنگی خواهد شد بطوریکه کل اعتباراتی که سالانه از بودجه کل کشور بیک دستگاه دولتی جهت امور جاری و سرمایه‌ای تخصیص داده میشود یکجا و در يك موقع مورد رسیدگی دقیق قرار گیرد و در عمل نیز يك سیستم نظارتی قوی جهت نظارت بر اجرای بودجه کل کشور ایجاد گردد .

۲-۸ - پیاده کردن و اجرای کامل انقلاب اداری مهمترین هدف سیاست اداری کشور خواهد بود و اصول زیر بعنوان مبنای اقدامات دولت رعایت خواهد شد .

اجتناب از تراکم و تمرکز کادر اداری در پایتخت از طریق محدود کردن تدریجی کادر اداری مرکز به کسانی که مسئولیت های ستادی را انجام می دهند و توزیع بقیه کادر های دولتی بین شهرستانها بر حسب حجم وظائف اجرائی و مقتضیات محلی همراه با واگذاری اختیارات بیشتر به مسئولان ادارات در استانها و شهرستانها .

ارتقاء سطح اطلاعات و مهارت های اداری و فنی کارکنان دولت .

ارزشیابی کار متصدیان امور با رعایت کامل اصل تشویق و تنبیه .

تعمیم استفاده صحیح از مساشینهای کامپیوتر در دستگاههای دولتی بعنوان وسیله ای برای تصمیم گیری و مدیریت صحیح و تسریع کار مردم .

در زمینه حقوق و مزایای کارکنان دولت پیشنهاد شده است ترتیباتی اتخاذ شود که برای کار مساوی حقوق مساوی پرداخت گردد و تدریجاً بین حداقل و حداکثر حقوقها تناسب معقولی برقرار شود . همچنین با توجه به افزایش درآمد سرانه در کشور تغییرات متناسب در حقوق و مزایای مستخدمین دولت داده شود .

تأمین رفاه کارمندان دولت خصوصاً از طریق تشکیل شرکت های تعاونی مصرف و مسکن .

تجدید نظر در قوانین استخدامی در جهت از بین بردن گرایشهای موجود برای کسب مدارك تحصیلی صرفاً بمنظور استخدام یا ارتقاء به مدارج بالاتر اداری - هدف آن است که صلاحیت علمی و کاردانی و سوابق تجربی معیار

اصلی استخدام یا ارتقاء مقام قرار گیرد و مدارك تحصیلی فقط بعنوان یکی از معیارهای استخدام و ارتقاء مدنظر باشد .

در مورد مؤسسات انتفاعی اولاً تأکید خاصی نسبت به تشکیل دوره‌های کوتاه مدت آموزش مدیریت برای مسئولان این مؤسسات بعمل خواهد آمد .
ثانیاً کلیه مؤسسات مزبور موظف خواهند شد که روشهای حسابداری جدید را بکاربرند و منظمآً ترازنامه و حساب سود و زیان و گزارش عملکرد خود را منتشر نمایند .

۹-۲- در زمینه ارتباط جمعی ، با توجه به تأثیر قابل توجهی که وسائل ارتباط جمعی در شکل دادن به افکار جامعه بخصوص کودکان و نوجوانان دارد طبق يك برنامه جامع و سنجیده از کلیه این وسائل در راه تحقق هدفهای زیر استفاده خواهد شد :

الف - تقویت مبانی وحدت ملی و قومی و فرهنگی و دینی و ایجاد ارتباط فکری بیشتر بین مسئولین امور و مردم در زمینه سیاستهای مهم اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی .

ب - ایجاد انگیزه لازم در مردم برای پذیرش نوآوریها .

پ - ایجاد اعتقاد به انضباط ، پشتکار و وجدان حرفه‌ای و آماده ساختن مردم به ایفای وظایف اجتماعی و جلب مشارکت فعالانه مردم خصوصاً جوانان در امور عمرانی ، ضمنآً طی برنامه پنجم از کلیه سازمانهای دموکراتیک و مترقی موجود کشور نظیر انجمنهای ده ، شهر ، شهرستان و استان و لژیون خدمتگزاران بشر و سپاهیان انقلاب جهت جلب مشارکت مردم و بسیج جوانان در تنظیم و اجرای برنامه‌های عمرانی استفاده بعمل خواهد آمد .

فصل دوم

هدفهای کمی و برنامه مالی دولت

۱- هدفهای کمی

۱-۱- تولید ناخالص ملی، در قالب هدفها و سیاستهای اساسی، تولید ناخالص ملی به قیمت‌های جاری با افزایش متوسط سالانه ۱۵/۳ درصد از حدود ۱/۱۴۹ میلیارد ریال در پایان برنامه چهارم به حدود ۲/۳۴۵ میلیارد ریال در پایان برنامه پنجم خواهد رسید. تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری طی همین دوره از حدود ۱/۲۲۶ میلیارد ریال به حدود ۲/۴۹۹ میلیارد ریال افزایش می‌یابد.

با توجه باینکه در همین مدت جمعیت کشور از حدود ۳۱/۲ میلیون نفر به حدود ۳۶ میلیون نفر میرسد تولید ناخالص ملی سرانه از حدود ۳۶/۸ هزار ریال (۵۳۵ دلار) در سال ۱۳۵۱ به حدود ۶۵/۱ هزار ریال (۹۴۷ دلار) در سال ۱۳۵۶ افزایش خواهد یافت. تولید ناخالص داخلی سرانه نیز از ۳۹/۳ هزار ریال (۵۷۱ دلار) در پایان برنامه چهارم به حدود ۶۹/۴ هزار ریال (۱۰۰۹ دلار) در پایان برنامه پنجم خواهد رسید.

جدول شماره (۱) تولید ناخالص ملی و اجزاء آن را طی برنامه پنجم نشان میدهد.

بر مبنای بررسی امکانات تولید بخشهای عمده اقتصاد از يك طرف و توزیع منابع مالی بر اساس اولویتهای تعیین شده از طرف دیگر،

جدول ۱- تولید ناخالص ملی و داخلی به قیمت جاری

(میلیارد ریال)

متوسط تغییرات سالانه بر نامه پنجم	متوسط تغییرات سالانه بر نامه چهارم	۱۳۵۶	۱۳۵۱	۱۳۴۶	
۱۴	۱۴/۵	۱۷۳۶	۹۰۲	۴۵۷	۱- هزینه‌های مصرفی
۱۳	۱۳/-	۱۲۵۶	۶۸۳	۳۷۱	الف- بخش خصوصی
۱۷	۲۰/۶	۴۸۰	۲۱۹	۸۶	ب- بخش دولتی
۲۰	۱۶/۳	۶۴۵	۲۵۴	۱۱۹	۲- سرمایه‌گذاری ثابت ناخالص داخلی
۱۷	۸/۱	۲۲۰	۱۰۰	۶۱/۷	الف- بخش خصوصی
۲۲	۲۳/۱	۴۲۵	۱۵۴	۵۷/۳	ب- بخش دولتی
-	-	-۳۶	-۷	-۲۰	۳- حسابجاری موازنه پرداختها
۱۵/۳	۱۵/۶	۲/۳۴۵	۱/۱۴۹	۵۵۶	۴- تولید ناخالص ملی به قیمت بازار
۱۵/۴	۱۶/۷	۲/۴۹۹	۱/۲۲۶	۵۶۴	۵- تولید ناخالص داخلی به قیمت عوامل
۲/۹	۳	۳۶	۳۱/۲	۲۶/۸	۶- جمعیت کشور به سلیون نفر
		۶۵/۱۳۹	۳۶/۸۲۷	۲۰/۷۴۶	۷- تولید ناخالص ملی سرانه به ریال
۱۲/۱	۱۲/۲	۹۴۷	۵۳۵	۳۰۱	۸- تولید ناخالص ملی سرانه به دلار
		۶۹/۴۱۶	۳۹/۲۹۵	۲۱/۰۴۵	۹- تولید ناخالص داخلی سرانه به ریال
۱۲/۱	۱۳/۳	۱/۰۰۹	۵۷۱	۳۰۶	۱۰- تولید ناخالص داخلی سرانه به دلار

هدفهای رشد متوسط ارزش افزوده هر يك از بخشهای عمده به قیمتتهای ثابت سال ۱۳۵۱ بشرح جدول شماره (۲) میباشد .

جدول ۲- ارزش افزوده بخشهای عمده به قیمتتهای ثابت سال ۱۳۵۱
(میلیارد ریال)

درصد رشد	۱۳۵۶	۱۳۵۱	
۵/۵	۲۶۵/-	۲۰۳/-	۱- کشاورزی
۱۱/۸	۵۵۴/-	۳۱۷/-	۲- نفت
۱۵/-	۴۸۹/-	۲۴۰/۵	۳- صنایع و معادن
۱۵/۳	۳۳۶/-	۱۶۵/-	الف- صنعت و معدن
۱۳/-	۱۰۲/-	۵۶/-	ب- ساختمان
۱۲/-	۴/۷	۲/۷	پ- آب
۲۲/-	۴۵/۳	۱۶/۸	ت- برق
۱۱/۵	۸۰۲/-	۴۶۵/۵	۴- خدمات
			۵- تولید ناخالص داخلی
۱۱/۴	۲۱۱۰/-	۱۲۲۶/-	به قیمت عوامل

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

بدین ترتیب هدف رشد متوسط سالانه تولید ناخالص داخلی طی برنامه پنجم معادل ۱۱/۴ درصد در سال تعیین میگردد. با تحقق هدفهای مذکور سهم بخشهای مختلف در تولید ناخالص داخلی در پایان برنامه پنجم در مقایسه با ارقام مشابه در پایان برنامه سوم و چهارم بشرح جدول شماره ۳ خواهد بود.

جدول ۳- سهم اجزاء تولید ناخالص داخلی بقیمتهای ثابت
(درصد)

۱۳۵۶	۱۳۵۱	۱۳۴۶	
۱۲/۵	۱۶/۶	۲۱/-	۱- کشاورزی
۲۶/۳	۲۵/۴	۲۴/-	۲- نفت
۲۳/۲	۲۰/-	۲۰/-	۳- صنایع و معادن
۳۸/-	۳۸/-	۳۵/-	۴- خدمات
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	تولید ناخالص داخلی

۲- ۱- سرمایه گذاری ثابت، در دوره برنامه پنجم، تحقق دادن به هدفهای فوق الذکر مستلزم انجام حدود ۲/۴۶۰ میلیارد ریال (۳۵/۷ میلیارد دلار) سرمایه گذاری ثابت خواهد بود. حدود ۱/۵۴۸ میلیارد ریال از سرمایه گذاری ثابت فوق سهم بخش دولتی و ۹۱۲ میلیارد ریال بقیه سهم بخش خصوصی برآورد میگردد. بدین ترتیب نسبت سرمایه گذاری ثابت ناخالص داخلی به تولید ناخالص

ملی از ۲۲ درصد در سال آخر برنامه چهارم به بیش از ۲۷ درصد در سال آخر برنامه پنجم افزایش خواهد یافت. نسبت پس انداز ملی به تولید ناخالص ملی طی همین مدت از ۲۱/۵ درصد به حدود ۲۶ درصد افزایش خواهد یافت.

در ضمن با توجه به قدرت مالی که بعضی از مؤسسات انتفاعی و بازرگانی دولت در اثر سرمایه گذاریهای گذشته حاصل کرده اند، پیش بینی میشود که از کل ۱۵۴۸ میلیارد ریال سرمایه گذاری ثابت بخش عمومی، حدود ۳۱۶ میلیارد ریال مستقیماً توسط این مؤسسات از منابع خود انجام شود و -/۱۲۳۲ میلیارد ریال بقیه از اعتبارات عمرانی تأمین گردد. با در نظر گرفتن مبلغ ۲۱۲ میلیارد ریال هزینه های عمرانی غیر ثابت (جهت بهره برداری از سرمایه گذاریهای فوق و گسترش هزینه فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی دولت که جنبه سرمایه گذاری غیر ثابت دارند) و حدود ۱۱۶ میلیارد ریال برای انتقال از منابع دولتی به بخش خصوصی بصورت وام از طریق بانکها و مؤسسات اعتباری، مجموع اعتبارات عمرانی برنامه پنجم به حدود ۱۵۶۰ میلیارد ریال یا ۲/۷ برابر رقم مشابه در برنامه چهارم بالغ میگردد.

جدول شماره (۴) توزیع سرمایه گذاری ثابت بین بخشهای مختلف رادری برنامه پنجم نشان میدهد.

(سیلیارد ریال)

جدول ۴ - سرمایه گذاری ثابت طی برنامه پنجم

بخش خصوصی				بخش عمومی			
جمع کل	جمع	ازمحل اعتبارات عمرانی	ازمحل پس انداز و منابع خصوصی	جمع	ازمحل درآمد مؤسسات انتفاعی و بازرگانی دولت و سایر منابع	ازمحل اعتبارات عمرانی	
۷=۳+۶	۶=۴+۵	۵	۴۰۰	۳=۲+۱	۲	۱	
۱۵۲/۶	۵۰/-	۲۸/-	۲۲/-	۱۰۲/۶	۹/۶	۹۳/-	۱- کشاورزی
۱۱۳/-	۴/-	۲/-	۲/-	۱۰۹/-	۵/-	۱۰۴/-	۲- آب
۵۰۲/۴	۳۲۶/۸	۲۰/-	۳۰۶/۸	۱۷۵/۶	۱۵/۷	۱۵۹/۹	۳- صنایع
۵۰/-	۵/۲	۲/-	۳/۲	۴۴/۸	۰/۳	۴۴/۵	۴- معادن
۳۳۰/۱	۱۳۹/۷	-	۱۳۹/۷	۱۹۰/۴	۶۰/۲	۱۳۰/۲	۵- نفت
۱۳۱/۵	۴۷/-	-	۴۷/-	۸۴/۵	۵۵/۵	۲۹/-	۶- گاز
۱۱۸/۸	-	-	-	۱۱۸/۸	۶۶/-	۵۲/۸	۷- برق
۱۸۷/۹	۴/-	۰/۵	۳/۵	۱۸۳/۹	۷/۸	۱۷۶/۱	۸- ارتباطات
۵۷/-	-	-	-	۵۷/۰	۲۰/۷	۳۶/۳	۹- مخازرات
۳۸/۵	۲/۵	-	۲/۵	۳۶/-	-	۳۶/-	۱۰- عمران روستائی
۶۱/-	-	-	-	۶۱/-	۲۸/۵	۳۲/۵	۱۱- عمران شهری
۹۰/۸	-	-	-	۹۰/۸	-	۹۰/۸	۱۲- ساختمانهای دولتی
۴۰۲/۸	۳۰۸/۸	۳/۸	۳۰۵/-	۹۴/-	۱۵/-	۷۹/-	۱۳- مسکن
۱۲۸/۵	۲/۶	۱/۱	۱/۵	۱۲۵/۹	-	۱۲۵/۹	۱۴- آموزش و پرورش
۵/۴	۰/۴	۰/۲	۰/۲	۵/-	-	۵/-	۱۵- فرهنگ و هنر
۱۶/۱	۱۲/۲	۳/۲	۹/-	۳/۹	-	۳/۹	۱۶- جهانگردی و سیاحت
۲۹/۲	۹/۲	۵/-	۴/۲	۲۰/-	۱/۳	۱۸/۷	۱۷- بهداشت، درمان و تغذیه
۵/۵	-	-	-	۵/۵	-	۵/۵	۱۸- تأمین و رفاه اجتماعی
۸/۷	-	-	-	۸/۷	-	۸/۷	۱۹- تربیت بدنی، پیشاهنگی
۰/۷	-	-	-	۰/۷	-	۰/۷	۲۰- آمار و بررسیها
۳۰/۱	-	-	-	۳۰/۱	۳۰/۱	-	۲۱- سایر
۲۴۶۰/۶	۹۱۲/۴	۶۵/۸	۸۴۶/۶	۱۵۴۸/۲	۳۱۵/۷	۱۲۳۲/۵	جمع

۱-۳- مبادلات خارجی - دریافتهای جاری ارزی کشور در دوره برنامه پنجم جمعاً به حدود ۳۰/۷ میلیارد دلار بالغ میگردد که بیش از دو برابر و نیم دریافتهای جاری ارزی کشور در دوره برنامه چهارم میباشد .

حدود ۲۴/۶ میلیارد دلار (یا ۸۰ درصد) این مبلغ از بخش نفت، حدود ۴/۱ میلیارد دلار (یا ۱۳/۵ درصد) از محل صادرات کالاهای غیر نفتی و حدود ۲/۰ میلیارد دلار (یا ۶/۵ درصد) بقیه از محل صادرات خدمات تأمین خواهد شد .

طی برنامه پنجم ، دریافتهای ارزی از محل صادرات گاز طبیعی حدود ۳۷۸ میلیون دلار، از محل صادرات پتروشیمی حدود ۱۱۵ میلیون دلار، از محل صادرات مس حدود ۵۵ میلیون دلار و از محل صادرات آلومینیوم حدود ۴۶ میلیون دلار برآورد میگردد .

صادرات سایر کالاهای صنعتی با رشد متوسط سالانه حدود ۳۰ درصد قریب ۱۵۵۰ میلیون دلار و کالاهای سنتی با رشد متوسط سالانه حدود ۱۲ درصد قریب ۲۰۰۰ میلیون دلار ارز برای کشور تأمین خواهند نمود .

در مقابل درآمدهای ارزی فوق ، پرداخت حدود ۳۴/۱ میلیارد دلار ارز برای واردات کالا و خدمات از خارج پیش بینی شده است که بیش از دو برابر و نیم پرداختهای جاری ارزی کشور در دوره برنامه چهارم میباشد . حدود ۴۳ درصد این پرداختها توسط بخش خصوصی و ۵۷ درصد بقیه توسط بخش دولتی انجام میگردد .

بدین ترتیب با مقایسه ۳۰/۷ میلیارد دلار دریافتهای جاری ارزی و ۳۴/۱ میلیارد دلار پرداختهای جاری ارزی طی برنامه پنجم حدود ۳/۴ میلیارد دلار کسری در خالص حساب جاری بوجود خواهد آمد .

با پیش بینی حدود ۸/۸ میلیارد دلار دریافت وام و سرمایه از خارج و حدود ۴/۷ میلیارد دلار باز پرداخت وام خارجی و سرمایه گذاری ایرانی در خارج ،

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

(میلیارد ریال)

جدول ۴ - سرمایه گذاری ثابت طی برنامه پنجم

بخش خصوصی				بخش عمومی			
جمع کل	جمع	ازمحل اعتبارات عمرانی	ازمحل پس انداز و منابع خصوصی	جمع	ازمحل درآمد مؤسسات انتفاعی و بازرگانی دولت و سایر منابع	ازمحل اعتبارات عمرانی	
۷=۳+۶	۶=۴+۵	۵	۴۰۰	۳=۲+۱	۲	۱	
۱۵۲/۶	۵۰/-	۲۸/-	۲۲/-	۱۰۲/۶	۹/۶	۹۳/-	۱- کشاورزی
۱۱۳/-	۴/-	۲/-	۲/-	۱۰۹/-	۵/-	۱۰۴/-	۲- آب
۵۰۲/۴	۳۲۶/۸	۲۰/-	۳۰۶/۸	۱۷۵/۶	۱۵/۷	۱۵۹/۹	۳- صنایع
۵۰/-	۵/۲	۲/-	۳/۲	۴۴/۸	۰/۳	۴۴/۵	۴- معادن
۳۳۰/۱	۱۳۹/۷	-	۱۳۹/۷	۱۹۰/۴	۶۰/۲	۱۳۰/۲	۵- نفت
۱۳۱/۵	۴۷/-	-	۴۷/-	۸۴/۵	۵۵/۵	۲۹/-	۶- گاز
۱۱۸/۸	-	-	-	۱۱۸/۸	۶۶/-	۵۲/۸	۷- برق
۱۸۷/۹	۴/-	۰/۵	۳/۵	۱۸۳/۹	۷/۸	۱۷۶/۱	۸- ارتباطات
۵۷/-	-	-	-	۵۷/۰	۲۰/۷	۳۶/۳	۹- مخابرات
۳۸/۵	۲/۵	-	۲/۵	۳۶/-	-	۳۶/-	۱۰- عمران روستائی
۶۱/-	-	-	-	۶۱/-	۲۸/۵	۳۲/۵	۱۱- عمران شهری
۹۰/۸	-	-	-	۹۰/۸	-	۹۰/۸	۱۲- ساختمانهای دولتی
۴۰۲/۸	۳۰۸/۸	۳/۸	۳۰۵/-	۹۴/-	۱۵/-	۷۹/-	۱۳- مسکن
۱۲۸/۵	۲/۶	۱/۱	۱/۵	۱۲۵/۹	-	۱۲۵/۹	۱۴- آموزش و پرورش
۵/۴	۰/۴	۰/۲	۰/۲	۵/-	-	۵/-	۱۵- فرهنگ و هنر
۱۶/۱	۱۲/۲	۳/۲	۹/-	۳/۹	-	۳/۹	۱۶- جهانگردی و سیاحت
۲۹/۲	۹/۲	۵/-	۴/۲	۲۰/-	۱/۳	۱۸/۷	۱۷- بهداشت، درمان و تغذیه
۵/۵	-	-	-	۵/۵	-	۵/۵	۱۸- تأمین و رفاه اجتماعی
۸/۷	-	-	-	۸/۷	-	۸/۷	۱۹- تربیت بدنی، پیشاهنگی
۰/۷	-	-	-	۰/۷	-	۰/۷	۲۰- آمار و بررسیها
۳۰/۱	-	-	-	۳۰/۱	۳۰/۱	-	۲۱- سایر
۲۴۶۰/۶	۹۱۲/۴	۶۵/۸	۸۴۶/۶	۱۵۴۸/۲	۳۱۵/۷	۱۲۳۲/۵	جمع

۳-۱- مبادلات خارجی - دریافتهای جاری ارزی کشور در دوره برنامه پنجم جمعاً به حدود ۷/۳۰ میلیارد دلار بالغ میگردد که بیش از دو برابر و نیم دریافتهای جاری ارزی کشور در دوره برنامه چهارم میباشد .

حدود ۶/۲۴ میلیارد دلار (یا ۸۰ درصد) این مبلغ از بخش نفت، حدود ۴/۱ میلیارد دلار (یا ۵/۱۳ درصد) از محل صادرات کالاهای غیر نفتی و حدود -/۲ میلیارد دلار (یا ۵/۶ درصد) بقیه از محل صادرات خدمات تأمین خواهد شد .

طی برنامه پنجم ، دریافتهای ارزی از محل صادرات گاز طبیعی حدود ۳۷۸ میلیون دلار، از محل صادرات پتروشیمی حدود ۱۱۵ میلیون دلار، از محل صادرات مس حدود ۵۵ میلیون دلار و از محل صادرات آلومینیوم حدود ۴۶ میلیون دلار برآورد میگردد .

صادرات سایر کالاهای صنعتی با رشد متوسط سالانه حدود ۳۰ درصد قریب ۱۵۵۰ میلیون دلار و کالاهای سنتی با رشد متوسط سالانه حدود ۱۲ درصد قریب ۲۰۰۰ میلیون دلار ارز برای کشور تأمین خواهند نمود .

در مقابل درآمدهای ارزی فوق ، پرداخت حدود ۱/۳۴ میلیارد دلار ارز برای واردات کالا و خدمات از خارج پیش بینی شده است که بیش از دو برابر و نیم پرداختهای جاری ارزی کشور در دوره برنامه چهارم میباشد. حدود ۴۳ درصد این پرداختها توسط بخش خصوصی و ۵۷ درصد بقیه توسط بخش دولتی انجام میگردد . بدین ترتیب با مقایسه ۷/۳۰ میلیارد دلار دریافتهای جاری ارزی و ۱/۳۴ میلیارد دلار پرداختهای جاری ارزی طی برنامه پنجم حدود ۴/۳ میلیارد دلار کسری در خالص حساب جاری بوجود خواهد آمد .

با پیش بینی حدود ۸/۸ میلیارد دلار دریافت وام و سرمایه از خارج و حدود ۷/۴ میلیارد دلار باز پرداخت وام خارجی و سرمایه گذاری ایرانی در خارج ،

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

خالص حساب سرمایه به حدود ۴/۱ میلیارد دلار بالغ میگردد و در نتیجه موازنه ارزی اساسی کشور طی برنامه پنجم حدود ۷۳۵ میلیون دلار مازاد خواهد داشت .
جدول شماره (۵) خلاصه وضع ارزی کشور را طی برنامه پنجم نشان میدهد .

جدول ۵ - خلاصه وضع ارزی کشور در برنامه پنجم

(میلیون دلار)

۳۰/۷۳۱	۱ - دریافت‌های جاری
۲۴۵۸۵	الف - دریافت‌های بخش نفت
۴۱۴۳	ب - خرید ارز از محل صادرات کالا
۲۰۰۳	پ - خرید ارز از محل خدمات
۳۴۱۰۷	۲ - پرداخت‌های جاری
۲۹۳۸۵	الف - فروش ارز برای واردات کالا
۴۱	ب - طلای غیر بانکی
۳۴۳۹	پ - فروش ارز برای خدمات
۱۲۴۲	ت - بازپرداخت بهره وام‌های خارجی
۳۳۷۶	۳ - خالص حساب جاری
۸۷۷۲	۴ - دریافت‌های حساب سرمایه
۸۳۲۲	الف - دریافت وام و اعتبارات خارجی دولت
۴۵۰	ب - سایر وام‌ها و سرمایه خصوصی از منابع خارجی
۴۶۶۱	۵ - پرداخت‌های حساب سرمایه
۳۹۰۷	الف - بازپرداخت اصل وام و اعتبارات دولتی
۶۰۰	ب - سرمایه‌گذاری دولت در خارج
۱۵۴	پ - بازپرداخت وام و خروج سرمایه خصوصی
۴۱۱۱	۶ - خالص حساب سرمایه
۷۳۵	۷ - موازنه ارزی اساسی (خالص حساب سرمایه - خالص حساب جاری)

۲ - برنامه مالی دولت

۲-۱ - دریافتها - کل دریافتهای دولت در دوره برنامه پنجم حدود ۳۳۴۴ میلیارد ریال پیش بینی میگردد که $47/2$ درصد آن از محل درآمد نفت ، $23/5$ درصد از محل مالیاتهای مستقیم و غیرمستقیم ، 13 درصد از دریافت وام خارجی ، 11 درصد از محل استفاده از سیستم بانکی و اوراق قرضه و $5/3$ درصد بقیه از سایر درآمدها که شامل درآمد حاصل از انحصارات و اعمال تصدی دولت میباشد تأمین خواهد شد . منابع مختلف دریافتهای دولت بقرار زیر پیش بینی شده است :

اول - درآمد نفت در برنامه پنجم با رشد متوسط سالانه حدود $16/7$ درصد جمعاً بالغ بر ۱۵۷۷ میلیارد ریال برآورد میگردد که نزدیک به سه برابر رقم مشابه آن در برنامه چهارم میباشد .

دوم - مالیاتهای مستقیم طی دوره اجرای برنامه با رشد متوسط سالانه حدود 21 درصد به 350 میلیارد ریال خواهد رسید . این پیش بینی با توجه به تأثیر رشد درآمد ملی در افزایش وصولی مالیاتهای مستقیم بعمل آمده است .

سوم - مالیاتهای غیرمستقیم طی برنامه پنجم با رشد متوسط سالانه 15 درصد بحدود 438 میلیارد ریال خواهد رسید .

چهارم - سایر درآمدهای دولت ، شامل درآمد حاصل از انحصارات و اعمال تصدی دولت با رشد متوسط سالانه حدود 10 درصد جمعاً بحدود 130 میلیارد ریال بالغ میگردد .

پنجم - در زمینه وام و اعتبارات خارجی برای مصارف عمرانی حداکثر

معادل ۴۳۲ میلیارد ریال در دوره برنامه پنجم از منابع خارجی استفاده خواهد شد .

ششم - استفاده خالص از اعتبارات سیستم بانکی و فروش اوراق قرضه به بخش بانکی طی دوران برنامه بالغ بر ۳۱۰ میلیارد ریال خواهد گردید .
هفتم - خالص فروش اوراق قرضه به بخش غیر بانکی طی برنامه پنجم معادل ۵/۵ میلیارد ریال برآورد میگردد.

۲-۲ - پرداختها - کل پرداختهای دولت در دوره برنامه پنجم حدود ۳۳۴۴ میلیارد ریال پیش بینی میگردد که شامل هزینههای عادی دولت ۴۹/۵ درصد ، هزینههای عمرانی ۴۶/۷ درصد و بازپرداخت اصل وامها و اعتبارات خارجی ۳/۸ درصد میباشد . اجزاء مختلف هزینهها بقرار زیر پیش بینی شده است .

اول - هزینههای عادی دولت بار شد متوسط سالانه ۱۳/۷ درصد معادل ۱۶۵۴/۵ میلیارد ریال برآورد میگردد . از مبلغ فوق حدود ۱۴۹۸/۴ میلیارد ریال برای هزینه عملیات عادی دولت * ، ۹۲/۳ میلیارد ریال برای پرداخت بهره وامهای خارجی و ۶۳/۹ میلیارد ریال بقیه برای پرداخت بهره وامهای داخلی منظور شده است .

دوم - هزینههای عمرانی در دوره برنامه پنجم بار شد متوسط سالانه حدود ۲۲/۶ درصد به ۱۵۶۰ میلیارد ریال خواهد رسید که حدود ۱۲۹۸ میلیارد ریال آن صرف هزینههای ثابت عمرانی و ۲۶۲ میلیارد ریال بقیه صرف هزینههای غیر ثابت عمرانی خواهد شد .

* - این هزینهها برای نگهداشت سطح عملیات امور اقتصادی و اجتماعی و کل هزینههای نگهداشت سطح و گسترش عملیات امور عمومی و دفاعی میباشد .

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

بازپرداخت اصل وامها و اعتبارات خارجی در دوره برنامه پنجم حدود ۱۲۹/۴ میلیارد ریال پیش بینی گردیده است .
وضع مالی دولت و توزیع اعتبارات عمرانی در دوره برنامه پنجم در جداول (۶) و (۷) منعکس می باشد .

جدول ۶ - پیش بینی وضع مالی دولت طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

دریافتها	پرداختها
۱ - نفت	۱ - هزینه های عادی دولت
۲ - مالیاتهای مستقیم	الف - هزینه عملیات عادی
۳ - مالیاتهای غیر مستقیم	ب - پرداخت بهره وامهای خارجی
۴ - اقلام جمعاً و خرماً	پ - پرداخت بهره وامهای داخلی
۵ - سایر درآمدها	۲ - هزینه های عمرانی
۶ - وام های خارجی	۳ - بازپرداخت اصل وامها و اعتبارات خارجی
۷ - اعتبارات بانکی (خالص)	
۸ - فروش اوراق قرضه ببخش غیر بانکی (خالص)	
جمع	جمع

* شامل اقلام جمعاً و خرماً .

جدول ۷- توزیع اعتبارات دولت طی برنامه پنجم

جمع کل	اعتبارات عمرانی			اعتبارات عادی	نگهداشت سطح عملیات
	جمع	غیر ثابت	ثابت	۱	
۵=۱+۴	۴=۲+۳	۳	۲	۱	
۲۶۶/۹	۲۰۸/-	۸۷/-	۱۲۱/-	۵۸/۹	۱- کشاورزی
۱۱۰/۷	۱۰۸/-	۲/-	۱۰۶/-	۲/۷	۲- آب
۱۹۴/۵	۱۸۳/۹	۴/-	۱۷۹/۹	۱۰/۶	۳- صنایع
۴۷/۴	۴۶/۵	-	۴۶/۵	۰/۹	۴- معادن
۱۳۰/۷	۱۳۰/۷	۰/۵	۱۳۰/۲	-	۵- نفت
۲۹/-	۲۹/-	-	۲۹/-	-	۶- گاز
۵۴/۵	۵۳/۵	۰/۷	۵۲/۸	۱/-	۷- برق
۱۹۶/۸	۱۷۶/۶	-	۱۷۶/۶	۲۰/۲	۸- ارتباطات
۶۲/۸	۴۴/۶	۸/۵	۳۶/۱	۱۸/۲	۹- مخابرات
۳۷/۸	۳۶/-	-	۳۶/-	۱/۸	۱۰- عمران روستائی
۳۳/۸	۳۳/-	۰/۵	۳۲/۵	۰/۸	۱۱- عمران شهری
۹۱/۲	۹۰/۸	-	۹۰/۸	۰/۴	۱۲- ساختمانهای دولتی
۸۳/۲	۸۲/۸	-	۸۲/۸	۰/۴	۱۳- مسکن
۴۰۵/-	۲۳۰/-	۱۰۳/-	۱۲۷/-	۱۷۵/-	۱۴- آموزش و پرورش
۱۵/۹	۹/۴	۴/۲	۵/۲	۶/۵	۱۵- فرهنگ و هنر
۹/-	۷/۷	۰/۶	۷/۱	۱/۳	۱۶- جهانگردی و سیاحت
۱۱۶/۵	۵۲	۲۸/۳	۲۳/۷	۶۴/۵	۱۷- بهداشت، درمان و تغذیه
۵۴/۵	۱۶/-	۱۰/۵	۵/۵	۳۸/۵	۱۸- تأمین و رفاه اجتماعی
۳۰/۹	۱۰/-	۱/۳	۸/۷	۲۰/۹	۱۹- تربیت بدنی و پیشاهنگی
۱۶/۷	۶/۲	۵/۵	۰/۷	۱۰/۵	۲۰- آمار و بررسیها
۵/۹	***۵/۳	***۵/۳	*-	۰/۶	۲۱- خدمات عمومی عمران نواحی
۱۹۹۳/۷	۱۵۶۰/-	۲۶۱/۹	۱۲۹۸/۱	۴۳۳/۷	جمع

* شامل ۶۵/۸ میلیارد ریال انتقال ببخش خصوصی (بصورت وام)

** شامل ۵۰ میلیارد ریال انتقال ببخش خصوصی (بصورت وام)

*** شامل ۱۱۵/۸ میلیارد ریال انتقال ببخش خصوصی (بصورت وام)

فصل سوم

نیروی انسانی و اشتغال

۱- تحول جمعیت کشور

طی برنامه عمرانی پنجم در اثر عوامل شهرنشینی، سواد و اجرای برنامه‌های عمرانی، بخصوص برنامه تنظیم خانواده، میزان افزایش طبیعی سالانه جمعیت از ۳/۱ درصد در ابتدای برنامه به ۲/۶ درصد در پایان برنامه خواهد رسید. بدین ترتیب رشد متوسط سالانه جمعیت حدود ۲/۹ درصد افزایش داشته و جمعیت کشور از ۳۱/۲ میلیون نفر در سال ۱۳۵۱ به حدود ۳۶ میلیون نفر در سال ۱۳۵۶ افزایش خواهد یافت. جدول شماره ۱۰ توزیع جمعیت را به تفکیک مرد و زن طی برنامه پنجم عمرانی نشان می‌دهد:

جدول ۱- توزیع جمعیت به تفکیک مرد و زن طی برنامه پنجم عمرانی

(تعداد به هزار نفر)

سال	کل	مرد	زن
۱۳۵۱	۳۱۱۶۹	۱۵۹۵۹	۱۵۲۱۰
۱۳۵۲	۳۲۱۳۵	۱۶۴۵۱	۱۵۶۸۴
۱۳۵۳	۳۳۰۹۹	۱۶۹۳۷	۱۶۱۶۲
۱۳۵۴	۳۴۰۹۲	۱۷۴۳۷	۱۶۶۵۵
۱۳۵۵	۳۵۰۴۶	۱۷۹۱۷	۱۷۱۲۹
۱۳۵۶	۳۵۹۵۷	۱۸۳۸۳	۱۷۵۷۴

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

در ساختمان سنی جمعیت طی برنامه پنجم عمرانی تغییراتی بوجود نخواهد آمد و نسبت گروههای سنی جوان (کمتر از ۱۵ سال) در حدود ۴۵ درصد خواهد بود، در حالیکه این نسبت در کشورهای صنعتی به یک سوم جمعیت کل نیز نمیرسد.

جدول ۲ توزیع جمعیت را بر حسب گروههای سنی طی برنامه پنجم عمرانی نشان میدهد:

جدول ۲- توزیع جمعیت بر حسب گروههای سنی طی برنامه پنجم عمرانی

(تعداد به هزار نفر)

۱۳۵۶		۱۳۵۱		گروههای سنی
تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۶۱۰۵	۴۴/۸	۱۴۱۸۴	۴۵/۵	کمتر از ۱۵ سال
۱۸۸۹۶	۵۲/۵	۱۶۱۸۴	۵۱/۹	۱۵-۶۴
۹۵۶	۲/۷	۸۰۱	۲/۶	۶۵ سال بیابا
۳۵۹۵۷ - ۱۰۰/		۳۱۱۶۹ - ۱۰۰/		

۲- شهرنشینی و روستانشینی

رشد سریع اقتصاد کشور در سالهای اخیر، بخصوص در بخش صنعت موجب شده است که شهرنشینی مرتباً رو به افزایش گذارد و از سوی دیگر

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

افزایش سریع جمعیت در روستاهای کشور در اثر بهبود بهداشت و وضع زندگی سبب شده است که بعضی از نقاط روستائی تغییر سیما داده و به شهرک تبدیل گردد. در نتیجه رشد جمعیت شهرنشین به حدود ۵ درصد در سال و روستانشین ۱/۲ درصد در سال میرسد. جمعیت شهرنشین کشور از ۱۳/۲ میلیون نفر در سال ۱۳۵۱ به حدود ۱۷ میلیون نفر در سال ۱۳۵۶ خواهد رسید و بدین ترتیب نسبت شهرنشینی از ۴۲/۵ درصد به ۴۷/۲ درصد افزایش خواهد یافت.

جدول شماره ۳ توزیع جمعیت شهرنشین و روستانشین کشور را طی برنامه پنجم عمرانی نشان میدهد:

جدول شماره ۳- توزیع جمعیت شهرنشین و روستانشین کشور طی برنامه پنجم عمرانی

(تعداد به هزار نفر)

مناطق روستائی			مناطق شهری			سال
زن	مرد	جمعیت	زن	مرد	جمعیت	
۸۸۵۴	۹۰۶۸	۱۷۹۲۲	۶۳۵۶	۶۸۹۱	۱۳۲۴۷	۱۳۵۱
۸۹۸۷	۹۱۸۳	۱۸۱۷۰	۶۷۰۲	۷۲۶۳	۱۳۹۶۵	۱۳۵۲
۹۱۱۱	۹۲۹۲	۱۸۴۰۳	۷۰۵۲	۷۶۴۴	۱۴۶۹۶	۱۳۵۳
۹۲۳۹	۹۳۹۶	۱۸۶۳۵	۷۴۱۷	۸۰۴۰	۱۵۴۵۷	۱۳۵۴
۹۳۵۰	۹۴۸۰	۱۸۸۳۰	۷۷۸۲	۸۴۳۴	۱۶۲۱۶	۱۳۵۵
۹۴۳۶	۹۵۴۹	۱۸۹۸۵	۸۱۴۱	۸۸۳۱	۱۶۹۷۲	۱۳۵۶

۳- جمعیت فعال

نسبت عمومی فعالیت* از ۲۹/۵ درصد در سال ۱۳۵۱ به ۲۹/۴ درصد در سال ۱۳۵۶ تقلیل خواهد یافت و نسبت جمعیت فعال به جمعیت ده سال بیابالی کشور نیز از ۴۴/۱ درصد به ۴۳/۴ درصد میرسد. در نتیجه جمعیت فعال کشور از ۹/۲ میلیون نفر در سال ۱۳۵۱ به ۱۰/۶ میلیون نفر در سال ۱۳۵۶ خواهد رسید. جدول شماره ۴ جمعیت فعال کشور را طی برنامه پنجم عمرانی نشان میدهد:

جدول شماره ۴

جمعیت فعال کشور طی برنامه پنجم عمرانی

(تعداد به هزار نفر)

	سال	سال	
	۱۳۵۶	۱۳۵۱	تغییرات
جمعیت ده سال بیابالی	۲۴۴۱۲	۲۰۸۷۶	+۳۵۳۶
جمعیت فعال	۱۰۶۰۰	۹۱۹۷	+۱۴۰۳
نسبت فعالیت (درصد)	۴۳/۴	۴۴/۱	- ۰/۷

نسبت فعالیت مردان از ۴۸/۸ درصد در سال ۱۳۵۱ به ۴۷/۷ درصد در سال ۱۳۵۶ تقلیل خواهد یافت و این کاهش ناشی از توسعه تعلیمات ابتدائی، متوسطه و عالی میباشد که در نتیجه تعداد قابل توجهی از افراد در سنین فعالیت را به نظام آموزشی سوق میدهد در حالیکه نسبت فعالیت

* نسبت جمعیت فعال کشور به کل جمعیت.

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

زنان ده سال بیابالا از ۱۳/۸ درصد به ۱۵/۲ درصد افزایش پیدا خواهد کرد . عوامل عمده مؤثر در افزایش سطح فعالیت زنان را میتوان : توسعه سواد ، شهر نشینی و تغییر در سنین ازدواج در جامعه شهری نام برد . جدول شماره ۵ تحول جمعیت فعال کشور رابه تفکیک جنس طی برنامه پنجم عمرانی نشان میدهد :

جدول شماره ۵ - تحول جمعیت فعال به تفکیک جنس طی برنامه پنجم عمرانی

(تعداد به هزار نفر)

زنان		مردان	
تغییرات	۱۳۵۶	تغییرات	۱۳۵۶
جمعیت ده سال بیابالا	۱۱۹۶۲	۱۰۶۹۶	۱۲۴۵۰
جمعیت فعال	۴۰۹	۷۷۸۹	۸۷۸۳
نسبت فعالیت (درصد)	۱/۴	۷۲/۸	۷۰/۵

۴ - هدفها و خط مشی های اساسی

هدفها و خط مشی های اساسی نیروی انسانی در برنامه پنجم بشرح زیر میباشد :

- الف - ایجاد حداکثر امکانات اشتغال مولد برای جویندگان کار .
- ب - تبدیل تدریجی مشاغل غیر مولد و کم بازده به مشاغل مولد و تمام وقت .

پ - فراهم ساختن تسهیلات لازم بمنظور ایجاد قابلیت تحرک مطلوب در نیروی کار .

ت - تطبیق سطح مزد و درآمد کارگران با افزایش درآمد ملی .

برای نیل باین منظور سیاست سرمایه گذاری در کلیه بخشها (صنعت ، کشاورزی، راهسازی وغیره) باتوجه به هدفهای اصلی اشتغال تنظیم گردیده و در تحقق آن از کلیه سیاستها و ابزار های مهمی که در اختیار دولت است از قبیل سیاستهای اعتباری، مالی، مالیاتی، بازرگانی وغیره استفاده خواهد شد .

۵ - امکانات مشخص اشتغال

۱ - ۵ - بخش کشاورزی که در حال حاضر با حدود ۶/۳ میلیون نفر جمعیت

شاغل بزرگترین سهم (حدود ۴۰ درصد) را از نظر اشتغال بین بخشهای عمده اقتصادی کشور دارد، طی برنامه پنجم نقش مهم و مؤثری در ایجاد اشتغال جدید نخواهد داشت . ولی حدود ۳۰۰ هزار نفر از تعداد مشاغل غیر مولد در این بخش کاسته خواهد شد و بهمین میزان بر تعداد مشاغل مولد اضافه خواهد گردید .

۲-۵ - در بخش صنعت و معدن حدود ۷۶۰ هزار شغل جدید بوجود خواهد آمد .

۳-۵ - در بخش ساختمان نیز ۳۲۰ هزار شغل جدید فراهم خواهد

گردید .

۴ - ۵ - بخش خدمات برای ۴۰۰ هزار نفر امکانات اشتغال جدید فراهم

خواهد کرد و بعلاوه حدود یکصد هزار نفر از افرادی که بکارهای غیر مولد یا نیمه وقت اشتغال دارند بکار های مولد و تمام وقت جذب خواهند گردید . بدین

ترتیب طی برنامه پنجم تعداد ۱/۸ میلیون شغل مولد جدید ایجاد خواهد شد که از

این تعداد ۱/۴ میلیون شغل برای افرادی خواهد بود که جدیداً وارد بازار کار

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

میشوند و ۲۰۰ هزار شغل مولد برای افرادی که فعلا بصورت کم کار و بیادرفعالیتهای غیرمولد اشتغال دارند .

جدول شماره ۶ توزیع شاغلان را در برنامه پنجم بر حسب بخشهای عمده فعالیت اقتصادی نشان میدهد :

جدول ۶- توزیع شاغلان در برنامه پنجم عمرانی بر حسب بخشهای عمده فعالیت اقتصادی

(تعداد به هزار نفر)

بخشهای عمده فعالیت اقتصادی	اشتغال در سال ۱۳۵۱		اشتغال در سال ۱۳۵۶		امکانات اشتغال جدیدی برنامہ
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
کشاورزی	۳۶۵۹	۴۰/۱	۳۶۰۰	۳۴/۱	-۵۹
نفت	۵۰	۰/۵	۵۰	۰/۵	-
صنایع و معادن	۲۶۸۰	۲۹/۴	۳۷۷۰	۳۵/۷	+۱۰۹۰
(صنعت و معدن)	(۱۸۹۰)	(۲۰/۷)	(۲۶۵۰)	(۲۵/۱)	(۷۶۰)
(ساختمان)	(۷۱۰)	(۷/۸)	(۱۰۳۰)	(۹/۷)	(۳۲۰)
(آب و برق و گاز)	(۸۰)	(۰/۹)	(۹۰)	(۰/۹)	(۱۰)
خدمات	۲۷۴۰	۳۰/-	۳۱۴۰	۲۹/۷	+۴۰۰
جمع	۹۱۲۹	۱۰۰/-	۱۰۵۶۰	۱۰۰/-	+۱۴۳۱

۶ - عرضه و تقاضای نیروی انسانی بر حسب تخصص

تجهیز منابع انسانی کشور بمنظور تأمین حداکثر بهره برداری از نیروی کار کشور در راه تحقق هدفهای اقتصادی و اجتماعی برنامه پنجم یکی از اساسی ترین عوامل موفقیت محسوب میشود و نظام آموزشی کشور ، مسئولیت و وظائف مهم و گوناگونی در سطوح مختلف مهارتها در کلیه بخشهای فعالیت اقتصادی بر عهده دارد که از آن جمله تکمیل و افزایش معلومات نظری و علمی کارکنان شاغل و تأمین کارکنان مورد نیاز برنامه های توسعه در کلیه سطوح تخصص و در بخشهای عمده فعالیت اقتصادی میباشد . بدین ترتیب با توجه به هدفهای اقتصادی و اجتماعی برنامه پنجم عمرانی در ساخت شغلی کشور دگرگونیهای بوجود خواهد آمد و نظر به نیاز مبرم کارکنان فنی و حرفه ای در راه اجرای برنامه های توسعه ملی بیش از ۲۰ درصد مشاغل جدید را این گروه تشکیل خواهد داد و نسبت کارکنان فنی و حرفه ای بکل نیروی کار کشور بحدود ۶ درصد خواهد رسید . از این عده بیش از ۲۳ هزار نفر را مهندسان رشته های مختلف و حدود ۱۶ هزار نفر را کادر رشته های مختلف پزشکی و حدود ۱۹۰ هزار نفر را کارکنان آموزش و حدود ۶۰ هزار نفر را تکنیسینهای فنی در رشته های مختلف تشکیل میدهند . پیش بینی میشود که نظام آموزشی و فارغ التحصیلان ایرانی خارج از کشور بخوبی بتوانند این نیازهای تخصصی را جابگو باشند و همچنین بیش از ۲۰۰ هزار نفر کارگر ماهر در رشته های مختلف صنعتی مورد نیاز خواهند بود و متجاوز از یکصد هزار نفر کارگر نیمه ماهر در رشته های مختلف نیز تربیت و بکار گمارده خواهند شد . با پیش بینی هائی که از نظر توسعه و تجهیز مراکز حرفه ای وزارت کار و امور اجتماعی بعمل آمده ،

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

امکان تربیت آنها عملی خواهد شد. جدول شماره ۷ تغییرات گروههای شغلی نیروی کار کشور را در برنامه پنجم نشان میدهد:

جدول ۷ - تغییرات گروههای شغلی نیروی کار کشور طی برنامه پنجم عمرانی

(تعداد به هزار نفر)

تغییرات	۱۳۵۶	۱۳۵۱	گروههای شغلی
+ ۲۸۳	۷۰۶	۴۲۳	کارکنان فنی و حرفه‌ای
+ ۲۴	۴۶	۲۲	مدیران و کادر عالی اداری
+ ۸۵	۳۲۵	۲۴۰	کارکنان دفتری
+ ۶۵	۸۸۳	۷۱۸	کارکنان فروش
- ۵۰	۳۵۷۰	۳۶۲۰	کشاورزی و ماهیگیری و دامپروران و جنگلبانی
+ ۲۶	۵۴	۱۸	معدنچیان و کارگران معدن
+ ۴۱	۱۲۵۲	۱۲۱۱	کارکنان حمل و نقل
+ ۷۶۲	۲۵۸۱	۱۸۱۹	کارگران تولیدی و حرفه‌ای
+ ۸۵	۱۱۴۳	۱۰۵۸	کارکنان خدمات
+ ۱۴۳۱	۱۰۵۶۰	۹۱۲۹	جمع

۷ - سیاست اشتغال و نیروی انسانی

۱ - ۷ - بازار کار : تنظیم بازار کار کشور از طریق واحد های مشاغل و کاریابی از مهمترین ابزارهای سیاست اشتغال خواهد بود . بمنظور شناسایی دقیق تعداد جویندگان کار و نوع کار مورد نظر و کمک به جذب و اشتغال سریع آنان و تعیین کمیت و کیفیت تعادل عرضه و تقاضا در بازار کار و ارائه اطلاعات جامع در کوتاهترین مدت در کلیه مراکز استانها و فرمانداریهای کل و مناطق و شهرهای صنعتی ، مراکز کاریابی و اشتغال تأسیس خواهد شد .

بمنظور آماده ساختن جویندگان کار برای احراز مشاغل ، وزارت کار باتوجه به نیازهای بازار کار هر منطقه مراکز آموزش حرفه ای کوتاه مدت را در کنار مراکز کاریابی و اشتغال تأسیس خواهد نمود .

۲ - ۷ - بمنظور حمایت کارگران در مقابل بیکاریهای ناشی از تحول و پیشرفت تکنولوژی و عوامل دیگر ، بررسیهای لازم برای صندوق بیمه بیکاری با مشارکت همه جانبه دولت ، کارفرمایان و کارگران انجام و مقدمات تشکیل صندوق مزبور فراهم خواهد شد . همچنین بمنظور اجرا و تعدیم بیمه مرکزی ، واحدی وابسته به واحد های کاریابی و مشاغل وزارت کار و امور اجتماعی تشکیل خواهد شد و کلیه مراحل برنامه منجمله مطالعات و تدوین مقررات را بعهدہ خواهد گرفت .

۳ - ۷ - برای شناخت مشاغل موجود و راهنمایی دقیق جویندگان کار و فارغ التحصیلان سطوح مختلف نظام آموزشی ، فرهنگ ملی مشاغل تهیه و تدوین خواهد گردید .

۴ - ۷ - بمنظور توسعه مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی مشوقهائی برای ورود این گروه به بازار کار ، مانند قائل شدن حق تقدم در بعضی از مشاغل نظیر معلمی در نظر گرفته خواهد شد .

۵-۷- برای شناخت امکانات اشتغال در برنامه عمرانی پنجم از کلیه امکانات آماری برای جمع آوری اطلاعات استفاده خواهد شد و به امر آمارگیری در زمینه نیروی انسانی توجه خاص مبذول خواهد گردید . آمارگیریهای نیروی انسانی ، مزد و ساعات کار توسط وزارت کار و امور اجتماعی بطور وسیعتر انجام خواهد شد .

۸- سیاست مزد

در برنامه پنجم ، مزد بعنوان يك عامل مهم سیاست اجتماعی مورد نظر خواهد بود و کوشش خواهد شد که از یکطرف مزد در مجموع در آمد ملی افزایش یابد و از سوی دیگر سطح دستمزد ها با توجه به حداقل معیشت و رفاه قابل قبول تعیین شود . با اجرای این سیاست سطح درآمدهای پائین افزایش داده خواهد شد که خود بتوزیع عادلانه تر در آمد کمک خواهد نمود . با استفاده از آمارهای دقیق و شناخت احوال اجتماعی در هر منطقه و با توجه به بهره‌وری ، حداقل مزد بجای هر دو سال یکبار بطور سالانه مورد تجدید نظر قرار خواهد گرفت .

سهیم کردن کارگران در منافع کارگاههای تولیدی و صنعتی و همچنین برنامه فروش سهام کارخانجات در وهله اول به کارگران و کارمندان کارخانه‌ها بمنظور افزایش در آمد و بهره‌دهی کار تعمیم خواهد یافت .

برای تهیه و تدوین يك سياست ملی دستمزدها و درآمدها و تجدید نظر مداوم در آن ، هیئتی تحت عنوان «هیئت دستمزدها و درآمدها» مرکب از وزیر اقتصاد، وزیر کار و امور اجتماعی، وزیر مشاور و دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور ، وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه و رئیس کل بانک مرکزی تشکیل خواهد شد . سیاستها و خط مشی های تدوین شده توسط هیئت مزبور ، پس از تصویب هیئت دولت بموقع اجرا گذاشته خواهد شد .

۹. آموزش فنی و حرفه ای

مسئولیت و نظارت بر امر آموزش حرفه ای کارگران بزرگسال بعهده وزارت کار و امور اجتماعی خواهد بود و با توجه به اهمیت توسعه مراکز کار یابی حرفه ای ، وزارت کار و امور اجتماعی در دوران برنامه عمرانی پنجم تعداد مراکز حرفه ای خود را گسترش خواهد داد . در این زمینه اجرای کامل قانون کار آموزی از لحاظ تربیت کارگران مورد نیاز فعالیتهای اقتصادی حائز اهمیت است . روشهای آموزشی بنحوی تغییر خواهد یافت و مقاطع تحصیلی بطوری معین و مشخص خواهد شد که امکانات آموزشی در کلیه سطوح برای کارگران فراهم آید و کارگران با توجه به تمایل و استعداد خود بتوانند به کسب مهارت و تخصص بپردازند . ولی بهر حال مقاطع تحصیلی چنان در نظر گرفته خواهد شد که چنانچه فردی ترك تحصیل کند با داشتن مهارت کافی قابلیت جذب در بازار کار داشته باشد .

در مناطق عقب مانده کشور نیروی انسانی مهمترین عامل اقتصادی و اجتماعی میباشد ، برای آنکه امکان استفاده از این عامل مهم فراهم گردد

به ایجاد و گسترش مراکز آموزشی و کارآموزی جهت آموزش سواد و مهارت‌های فنی و حرفه‌ای به نیروی انسانی ساکن در نواحی مزبور توجه خاصی مبذول خواهد شد .

فصل چهارم

عمران ناحیه‌ای

مقدمه :

باتوسعه سریع اقتصادی کشور در دهه گذشته اقتصاد ملی از یکطرف بسرعت وارد مراحل تازه و پیشرفته‌تری شده و از طرف دیگر تنوع و پیوستگی فوق‌العاده‌ای در بخش‌های مختلف آن پدید آمده ، بطوریکه لزوم توجه بتوسعه متعادل تر نواحی کشور و ایجاد هماهنگی در فعالیت‌های عمرانی روز - افزون گردیده است .

بررسی توزیع تولید ناخالص و سرمایه گذاریهای عمرانی در نواحی مختلف کشور نشان می‌دهد که در برخی از موارد تولید ناخالص سرانه و سرمایه گذاریها و هزینه‌های عمرانی ، متناسب با جمعیت ، امکانات و احتیاجات نواحی مختلف نمیباشند .

عدم تعادل در توزیع درآمد و سرمایه‌گذاری در بین نواحی از یکسو مهاجرت بمناطق پیشرفته خصوصاً استان مرکزی را تشدید نموده و مسائل شهری را حادتر مینماید و از سوی دیگر سبب عدم استفاده کامل از امکانات طبیعی و اقتصادی مناطق کم بهره میگردد .

باتوجه بمسائل فوق‌الذکر در اواخر برنامه چهارم با استفاده از فرصت گرانبهای برگذاری جشن‌های دوهزار و پانصدمین سال بنیانگذاری شاهنشاهی ایران و بمنظور بزرگداشت این جشن‌ها درجهت گسترش عدالت اجتماعی و تأمین موجبات مشارکت بیشتر مردم در امور مربوط بخود اقدام تهیه و اجرای طرحهای مجتمع عمرانی گردید .

این طرحها بصورت فعالیتهای مجتمع عمرانی ، در زمینه‌های آموزش و پرورش ، کشاورزی ، صنایع ، ارتباطات ، عمران شهری ، عمران روستائی ، عمران عشایری ، بهداشت و بهسازی محیط برای هر یک از استانها و فرمانداریهای های کل کشور تهیه وزیر نظر استانداران و فرمانداران کل بمرحله اجرا گذاشته شد .

باآنکه در سال اول اجرای طرحهای مجتمع ، از یکطرف آمادگی و تجربه کافی در اجرای طرحهای عمرانی در سطح استانها و فرمانداریهای کل موجود نبود و از طرف دیگر مقررات و آئین‌نامه‌های حاکم بر طرحها انعطاف لازم برای جذب اعتبار این طرحها را نداشت ، معیناً از مجموع ۴/۵ میلیارد ریال اعتبار اختصاص یافته با استانها ، بیش از ۹۰ درصد آن بمصرف رسید . تجربه اجرای طرحهای مجتمع عمرانی ، علاوه بر اثرات درخشان نوسازی و ساختمانی ، نتایج اقتصادی و اجتماعی مهم زیر را نیز در برداشت :

- تفویض اختیار بمأموران محلی سبب گردید که گام مثبتی در جهت عدم تمرکز امور برداشته شود .

- در مقامات محلی تحرك و دلگرمی فوق‌العاده‌ای ایجاد شد که موجب پیشرفت سریع طرحها گردید .

- اجرای طرحهای مجتمع سبب گردید که در سطح استانها و فرمانداریهای کل ظرفیتهای اجرایی جدیدی بوجود آید .

- شرایط مساعدی جهت انجام وظائف انجمنهای شهر و شهرستان و استان فراهم گردید و مردم و نمایندگان آنها همزمان با تأسیس انجمنهای مزبور بصورت عملی و جدی در تعیین سرنوشت منطقه خود مشارکت و دخالت نمودند .

- اجرای طرحهای مجتمع عمرانی علاوه بر ایجاد رونق نسبی اقتصادی در مناطق دور افتاده کشور موجب گردید که نیازمندیهای فوری مناطق نیز تأمین گردد .

- در توزیع اعتبارات عمرانی بین نواحی کشور ضابطه های منطقی تری از قبیل جمعیت و نیازهای اجتماعی و اقتصادی بوجود آمد .

۱- هدفهای اساسی عمران ناحیه ای در برنامه پنجم

اول - تأکید بر تأمین خدمات اجتماعی و ایجاد اشتغال بیشتر در مناطقی که بدلائل کمبود منابع و سایر عوامل طبیعی دیگر از رشد کافی برخوردار نبوده اند .

بدین منظور هدفهای رشد اجتماعی و اقتصادی هر یک از نواحی در دوره برنامه به ترتیبی تعیین گردید که ضمن جلوگیری از افزایش شکاف موجود در پایان برنامه پنجم اختلاف بین درآمد فردی در بین نواحی تا حدودی تعدیل یابد .

دوم - ایجاد هماهنگی در سرمایه گذاریها و فعالیتهای عمرانی مناطق چه در مرحله تنظیم برنامهها و چه در مرحله اجرا بمنظور استفاده بهتر و کاملتر از ظرفیتهای موجود آمده و سرمایه گذاریهایی که در آینده بعمل خواهد آمد .

سوم - تأمین موجبات بیشتر مشارکت مستقیم مقامات محلی و مردم در امور عمرانی و اقتصادی نواحی .

چهارم - تقلیل درصد مهاجرت و تنظیم حرکت جمعیت در کشور و تبدیل تدریجی نقاط مهاجر فرست مستعد برای توسعه بنقاط مهاجر پذیر .

۲- سیاستها و خط مشی های کلی

بمنظور تحقق چهارهدف اساسی فوق در برنامه پنجم سیاستها و خط مشی های کلی زیر بمرحله اجرا گذاشته خواهد شد :

- سرمایه گذاری در برنامه های خاص ناحیه ای که دارای جنبه های قوی اجتماعی میباشند براساس ضوابطی از قبیل جمعیت ، اهمیت تولیدی منطقه در آمد سرانه و امکانات نواحی در تجهیز منابع مالی و سرمایه ای توزیع خواهد گردید . بدیهی است توزیع اعتبارات برنامه ها و طرحهایی که دارای جنبه های ملی میباشند ، براساس ضوابط دیگری از قبیل هدفهای ملی ، اهمیت تولیدی هر منطقه بعمل آمده و ترتیبی داده خواهد شد که باتوجه به مزیت های نسبی هر ناحیه از استعدادهای طبیعی و منابع موجود در آن ناحیه حداکثر استفاده بعمل آید . با اجرای این سیاست ، نواحی استان ساحلی و کرمانشاه و کردستان و ایلام که در برنامه چهارم از مناطق مهاجر فرست بودند در پایان برنامه پنجم بنقاط مهاجر پذیر

علی‌الخصوص در زمینه جذب نیروی انسانی ماهر تبدیل خواهند گردید (جدول شماره ۱).

- در قالب بررسی کلی منابع هر منطقه، قطبهای کشاورزی، صنعتی، جهانگردی و نظائر آن تعیین و در داخل قطبها وضع و کیفیت منابع آب و زمین مورد بررسی قرار گرفته و اولویت تخصیص آنها بهر یک از فعالیتهای کشاورزی صنعتی، معدنی، مسکونی، توسعه شهری بر حسب مناطق و در سطح کشور مشخص خواهد گردید و در ضمن سعی خواهد شد که برنامه توسعه شهرها و مراکز جمعیتی آینده، با توجه به منابع، امکانات و احتیاجات ناحیه‌ای که شهر را در بر میگیرد طرح ریزی گردد.

- برای ترغیب بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در نواحی عقب افتاده و استفاده از نیروی کار فراوان موجود در این قبیل نواحی و جلوگیری از مهاجرت آنها به تهران و شهرهای بزرگ دیگر تدابیر تشویقی در زمینه های مالی و اعتباری و غیره اتخاذ خواهد شد.

برای اینکه هزینه‌های عمرانی مصرف شده در نواحی کشور در ایجاد اشتغال و بهبود زندگی مردم ناحیه مورد نظر، تأثیر محسوس و مستقیم داشته باشد در برنامه پنجم نسبت به تجهیز و واگذاری کارها بنیروی انسانی محلی اقدام خواهد گردید.

جدول شماره ۱۰- جمعیت و جمعیت فعال نواحی برنامه ریزی

مناطق	جمعیت		نرخ رشد جمعیت %	جمعیت فعال		نرخ فعالیت %		تعداد مهاجر	نرخ مهاجرت مناطق کشور**
	۱۳۵۱	۱۳۵۶		۱۳۵۱	۱۳۵۶	۱۳۵۱	۱۳۵۶		
کل کشور	۳۱۱۶۹	۳۵۹۷۵	۲/۹	۹۱۹۷	۱۰۶۰۰	۴۴/۱	۴۲/۴	+ ۵۶۷	+ ۱/۷
۱	۳۷۲۱	۴۱۸۵	۲/۴	۱۲۰۱	۱۳۳۵	۴۹/۴	۴۸/۰	- ۹۴	- ۲/۴
۲	۴۴۲۶	۴۹۷۱	۲/۴	۱۲۳۵	۱۴۲۰	۴۲/۳	۴۲/۱	- ۱۳۰	- ۲/۸
۳	۵۹۸۸	۷۲۴۳	۴/۲	۱۷۱۲	۲۰۳۶	۴۱/۵	۴۰/۰	+ ۴۲۱	+ ۶/۳
۴	۲۲۵۵	۲۵۴۰	۲/۴	۶۳۸	۷۴۳	۴۰/۵	۴۲/۲	- ۸۹	- ۳/۷
۵	۲۶۰۴	۲۸۹۹	۲/۲	۷۶۷	۸۷۲	۴۴/۶	۴۴/۳	- ۹۳	- ۳/۴
۶	۲۸۰۴	۳۲۰۰	۲/۷	۹۱۸	۱۰۳۳	۴۸/۹	۴۷/۷	- ۲۵	- ۱/۲
۷	۱۹۴۴	۲۲۲۸	۲/۸	۵۶۸	۶۶۵	۴۲/۴	۴۳/۴	- ۲۶	- ۱/۲
۸	۱۵۸۹	۱۸۰۳	۲/۶	۴۷۲	۵۳۷	۴۴/۴	۴۳/۶	- ۱۸	- ۱/۱
۹	۲۰۵۹	۲۴۶۰	۲/۵	۹۳۱	۱۰۲۷	۴۴/۹	۴۲/۵	- ۸۲	- ۲/۵
۱۰	۲۰۴۷	۲۴۳۵	۲/۸	۵۶۲	۶۷۹	۴۰/۴	۴۰/۹	+ ۵۹	+ ۲/۶
۱۱	۷۲۹	۹۱۱	۴/۶	۱۹۳	۲۵۳	۲۹/۸	۴۰/۷	+ ۸۷	+ ۱۰/۶

* جمعیت فعال

جمعیت ده سال بالا

** تعداد مهاجرتهای ۱۳۵۱-۵۶

جمعیت متوسط سالهای ۱۳۵۶-۱۳۵۱

** علامت + نشان دهنده مهاجر پذیری منطقه و علامت - منفی نمودار مهاجر فرستی منطقه است.

۳ - سرمایه‌گذاری و برنامه‌های خاص ناحیه‌ای

سرمایه‌گذاری‌های خاص ناحیه‌ای که اجرای آنها موجب تحقق رشد متعادل‌تر واحی خواهد گردید براساس جدول شماره ۲ از اعتبارات برنامه‌های بخشهای اقتصادی و اجتماعی تأمین و تحت عنوان عمران نواحی در نواحی زیر بمصرف خواهد رسید :

میلیاردریال

۲۰/۲	۱ - ناحیه شمال (گیلان و مازندران)
۲۷/۰	۲ - ناحیه آذربایجان (آذربایجان شرقی و غربی)
۲۱/۱	۳ - ناحیه مرکزی (استان مرکز ، سمنان ، زنجان)
۹/۳	۴ - ناحیه خوزستان (خوزستان ، کهگیلویه و بویر احمد)
۱۵/۳	۵ - ناحیه همدان و لرستان (همدان ، لرستان)
۱۳/۲	۶ - ناحیه اصفهان (اصفهان ، یزد ، چهارمحال بختیاری)
۱۰/۶	۷ - ناحیه فارس (فارس)
۱۲/۶	۸ - ناحیه کرمان و زاهدان (کرمان ، سیستان و بلوچستان)
۱۷/۶	۹ - ناحیه خراسان (خراسان)
۱۷/۰	۱۰ - ناحیه غرب (کرمانشاهان ، کردستان ، ایلام)
۶/۱	۱۱ - ناحیه ساحلی (بندرعباس ، بوشهر)

۱۷۰/-

توزیع اعتبارات در داخل هر ناحیه بین برنامه‌های مختلف از قبیل کشاورزی، آب، صنایع، برق، ارتباطات، عمران روستائی و غیره در قالب اصول و ضوابط کلی برنامه‌های سالانه بعمل خواهد آمد.

جدول شماره ۲

محل تأمین اعتبار عمران نواحی بر حسب فصول مختلف

ردیف	عنوان فصل	اعتبار طرحهای خاص ناحیه‌ای	اعتبار طرحهای ملی	اعتبار کل
۱	کشاورزی و دامپروری *	۵/-	۲۰۳/-	۲۰۸/-
۲	آب	۵/-	۱۰۳/-	۱۰۸/-
۳	صنایع	۳/-	۱۸۰/۹	۱۸۳/۹
۴	معادن	-	۴۶/۵	۴۶/۵
۵	نفت	-	۱۳۰/۷	۱۳۰/۷
۶	گاز	-	۲۹/-	۲۹/-
۷	برق	۶/۵	۴۷/-	۵۳/۵
۸	ارتباطات	۹/-	۱۶۷/۶	۱۷۶/۶
۹	مخابرات	-	۴۴/۶	۴۴/۶
۱۰	عمران دهات	۳۶/-	-	۳۶/-
۱۱	عمران شهری	۱۶/۷	۱۶/۳	۳۳/-
۱۲	ساختمانهای دولتی	۱۰/-	۸۰/۸	۹۰/۸
۱۳	مسکن	۲۴/۵	۵۸/۳	۸۲/۸
۱۴	آموزش و پرورش	۴۰/۵	۱۸۹/۷	۲۳۰/-
۱۵	فرهنگ و هنر	-	۹/۴	۹/۴
۱۶	جهانگردی	-	۷/۷	۷/۷
۱۷	بهداشت و درمان و تغذیه	۵/۹	۴۶/۱	۵۲/-
۱۸	تأمین و رفاه اجتماعی	۵/-	۱۱/-	۱۶/-
۱۹	تربیت بدنی و پیشاهنگی	۳/۱	۶/۹	۱۰/-
۲۰	آمار و بررسیها	-	۶/۲	۶/۲
۲۱	خدمات عمومی عمران نواحی	-	۵/۳	۵/۳
	جمع کل	۱۷۰/-	۱۳۹۰/-	۱۵۶۰/-

* مبلغ - / ۴ میلیارد ریال از کل این اعتبار به عمران عشایر اختصاص یافته است

که در قالب طرحهای مجتمع بمصرف خواهد رسید .

در قالب اعتبارات هر ناحیه و از طریق توسعه کمی و کیفی طرحهای مجتمع استثنائی که در برنامه چهارم بمورد اجرا گذاشته شد، برای هر يك از استانها، طرح جامعی متشکل از فعالیتهای مختلف تولیدی و اجتماعی بصورت هماهنگ و متناسب با شرایط خاص استان تحت عنوان « برنامه توسعه استان » تهیه می شود .

اعتبارات هر ناحیه بین فعالیتهای مختلف، طبق برنامه های سالانه ایکه بر اساس برنامه های کلی تنظیم خواهد شد تخصیص خواهد یافت .
در مناطق دامداری متحرك، در قالب طرحهای مجتمع استانی اقدامات جامعی برای ارتقاء سطح درآمد و رفاه دامداران متحرك بمرحله اجرا در خواهد آمد .

هدف نهائی از اجرای این برنامه آنست که زندگی اقتصادی دامداران متحرك تدریجاً بزندگی کشاورزی توأم بادامداری تبدیل گردد و بدین ترتیب شرایط اسکان آنان فراهم شود . در اجرای این برنامه تعدادی مأمور ترویج پس از طی دوره های فشرده ای تربیت و بمناطق دامداری متحرك اعزام خواهند گردید .

پیش بینی میگردد که طی برنامه پنجم تعداد ۵۰٪ طرح عمرانی مربوط به دامداران متحرك در مناطق لرستان ، کردستان ، سیستان و بلوچستان، فارس، آذربایجان، بختیاری، کهگیلویه و بویر احمد که هر مجموعه حدود دوهزار خانوار را تحت پوشش قرار میدهد بمرحله اجرا گذاشته شود .

در برنامه پنجم کادر برنامه ریزی و فنی استانها تقویت میگردد .

فصل پنجم

حفاظت محیط زیست

۱ - هدفهای اساسی

برنامه حفاظت محیط زیست برای اولین بار در برنامه عمرانی کشور منظور شده است. ایران در مرحله‌ای از توسعه اقتصادی است که بخوبی می‌تواند از تجربیات سایر ممالک و قبل از بروز مسائل پیچیده محیطی استفاده کند و از تکرار اشتباهات این ممالک پرهیز نماید. بنابراین برنامه حفاظت محیط زیست ایران مبتنی بر اصل پیشگیری و نه صرفاً علاج استوار گردیده است.

هدف اصلی این برنامه، حفاظت بهبود و تدریجاً احیاء محیط زیست خواهد بود. هدف دیگر عبارت از تشویق مردم در استفاده صحیح از طبیعت می‌باشد.

۲ - سیاستها و خط مشی های کلی :

۱-۲ - خط مشی های کلی : در راه نیل به هدف های فوق خط مشی های زیر در برنامه پنجم اعمال خواهد گردید .

الف - در انتخاب روشهای مبارزه با آلودگی ، به روش هائی اولویت داده خواهد شد که در امر تولید دخالت مخصوصی نداشته و به قشرهای کم درآمد جامعه فشار وارد نیاورد . بنابراین در یک دوره کوتاه ، امکان دارد که جلوگیری کامل از تمام منابع آلوده کننده میسر نباشد .

ب - در امر مبارزه با آلودگی به روشهائی که جنبه پیشگیری دارند و نتیجتاً مستلزم صرف هزینه کمتری میباشند اولویت داده خواهد شد .

پ - در عمل، از کلیه امکانات نیروی انسانی و تجربه سازمانهای موجود، برای مبارزه با آلودگی استفاده خواهد گردید.

ت - در مبارزه با آلودگی، کوشش خواهد شد که حتی الامکان از نتایج تحقیقات و مطالعات علمی و عملی که در سطح جهانی انجام گرفته و میگیرد استفاده شود، و فقط در تطبیق این نتایج با ویژگیهای طبیعی و جغرافیائی ایران مبادرت به تحقیقات اصیل گردد.

۲-۲ - سیاست های اجرائی

الف - بسادر نظر گرفتن علاقه زیاده مردم ایران به گردش در طبیعت و کم هزینه بودن این نوع تفریحات، چگونگی استفاده معقول از پارکها و سایر منابع طبیعی به اطلاع عموم رسانده خواهد شد و امکانات یکسان برای تمام طبقات جامعه فراهم خواهد گردید.

ب - در آینده سیاست قیمت گذاری و مسالیاتی بنحوی تدوین خواهد شد که آلوده کنندگان در مرحله نهائی متحمل هزینه های جلوگیری از آلودگی بشوند پیروی از این سیاست تا حدی، منجر به جلوگیری خود بخود از آلودگی خواهد شد.

پ - به امر اعطای کمک های اعتباری و فنی به بخش خصوصی، جهت جلوگیری از آلودگی صنعتی توجه خاص مبذول خواهد گردید.

ت - بمنظور استفاده اقتصادی و معقول از اراضی سیاست خاصی برای تخصیص اراضی جهت فعالیت های کشاورزی، صنعتی، خانه سازی تدوین خواهد شد که در نتیجه اراضی مناسب برای کشاورزی و خانه سازی محفوظ بماند و واحدهای صنعتی در سایر اراضی مستقر شوند.

ث - باتوجه به جدید بودن موضوع حفاظت محیط زیست، در حال حاضر تصویب قوانین و آئین نامه های اجرائی لازم، یکی از مهمترین اقدامات ضروری در این زمینه میباشد. قوانین مزبور بعلاوه قانون آب ونحوه ملی شدن آبها اساس اجرای برنامه حفاظت محیط خواهد بود.

۳ - برنامه های مشخص

برنامه های مشخص حفاظت محیط زیست بقرار زیر میباشد :

۱ - ۳ - برنامه حفاظت : حفاظت اکوسیستمها، حفاظت زیبایی محیط، حفاظت آبریزان، حفاظت حیات وحش، مبارزه باعوارض ناشی از صدا، و آلودگیهای ناشی از سموم دفع آفات، آشغال وفضولات، آلودگی دریاها و سواحل، آلودگی آبهای داخلی، وبالاخره آلودگی هوا.

اجرای هر برنامه مستلزم انجام چهار وظیفه مشخص به شرح زیر خواهد بود :

- شناخت مسئله وبطور کلی تعیین وضع موجود.

-- ارائه ضوابط وراه حلهای کنترل.

- اجرای عملیات، انجام بازرسی وکنترل منابع آلودگی.

- بالاخره ارزشیابی وتجديد نظر دربرنامه.

۲ - ۳ - تشکیلات اجرائی : اجرای موفقیت آمیز برنامه های فوق الذکر

باتوجه به تنوع وظایف مربوط به آنها، مستلزم ایجاد يك نظارت هماهنگی می باشد.

در برنامه پنجم مسئولیت هماهنگی اجرای برنامه برعهده شورای عالی حفاظت محیط قرار داده و وظائف مختلف به تناسب امکانات و تجربیات سازمان های دولتی بین آنها توزیع خواهد شد. در این مورد توضیحات تفصیلی در متن گزارش برنامه پنجم آمده است.

۴ - سرمایه گذاری و اعتبارات عمرانی :

اعتبارات برنامه حفاظت محیط ۳۲/۲ میلیارد ریال، معادل ۲/۳ درصد اعتبارات عمرانی برنامه پنجم پیش بینی گردیده است. این اعتبارات از فصول کشاورزی، آب، عمران شهری، و بهداشت تأمین میگردد.

فصل ششم

انرژی

مقدمه

پیش بینی میشود که مصرف انرژی در ایران طی برنامه پنجم با رشد متوسط سالیانه ۱۴ درصد از معادل ۱۸/۱ میلیون متر مکعب نفت سفید در سال ۱۳۵۱ به معادل ۳۵ میلیون متر مکعب نفت سفید در سال ۱۳۵۶ افزایش یابد. در این دوره رشد مصرف انرژیهای تجارتي (نفت گاز طبیعی، ذغال سنگ و برق آبی) ۱۴/۶ درصد و کاهش مصرف انرژیهای غیر تجارتي (شامل چوب، ذغال چوب و مواد دامی) ۸ درصد برآورد میگردد. مصرف سرانه انرژی با رشد متوسط سالیانه ۱۰/۲ درصد از معادل ۵۸۱ لیتر نفت سفید در سال ۱۳۵۱ به ۹۷۰ لیتر نفت سفید (۸/۴ میلیون کیلو کالری) در سال ۱۳۵۶ افزایش پیدا میکند.

سهم مصرف انرژیهای تجارتي از ۹۶/۷ درصد در سال ۱۳۵۱ به ۹۸/۸ درصد کل مصرف انرژی در سال ۱۳۵۶ افزایش خواهد یافت .
جدول شماره ۱ تا ۴ کیفیت مصرف انواع انرژی را در ایران نشان میدهد .

جدول شماره ۱

مصرف انواع انرژیهای اولیه در ایران

۱۳۵۶	۱۳۵۱	۱۳۴۶	۱۳۴۱	
۲۱۹۱۲	۱۲۵۸۴	۷۳۹۵	۴۳۲۱	نفت (به هزار متر مکعب)
۸۸۰۰	۳۰۰۰	۱۳۶۶	۱۰۵۰	گاز طبیعی (به میلیون متر مکعب)
۷۸۳	۲۷۰	۲۷۰	۲۲۷	ذغال سنگ (به هزار تن)
				برق آبی (به میلیون کیلووات ساعت)*
۷۲۵۰	۳۴۰۰	۶۴۲	۷۹	انرژیهای غیر تجارتي (به معادل هزار تن چوب)
۱۳۰۰	۱۵۰۰	۲۴۳۰	۳۸۵۰	

* قسمتی از انرژیهای نفت و گاز طبیعی و ذغال سنگ به نیروی برق تبدیل میگردد و بعنوان انرژی ثانویه به مصرف میرسد . مقدار نیروی برق تولید شده از انرژیهای فوق در سالهای ۱۳۴۱ ، ۱۳۴۶ ، ۱۳۵۱ ، ۱۳۵۶ بترتیب : ۳۶۵۶ ، ۷۴۶۰ و ۲۱۱۰۰ میلیون کیلووات ساعت میباشد .

جدول شماره ۲
نسبت مصرف انواع انرژیهای اولیه در ایران
(در صد)

۱۳۵۶	۱۳۵۱	۱۳۴۶	۱۳۴۱	
۶۴/-	۷۱/-	۷۲/۱	۶۰/۵	نفت
۲۷/۵	۱۸/-	۱۴/۱	۱۵/۶	گاز طبیعی
۱/۳	۱/۱	۱/۹	۲/۲	ذغال سنگ
۶/-	۶/۶	۲/۶	۰/۵	برق آبی
۹۸/۸	۹۶/۷	۹۰/۷	۷۸/۸	جمع انرژیهای تجارتي
۱/۲	۳/۳	۹/۳	۲۱/۲	انرژیهای غير تجارتي
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع كل

جدول شماره ۳
رشد مصرف انواع انرژیهای اولیه در ایران*
(درصد)

۱۳۵۱-۵۶	۱۳۴۶-۵۱	۱۳۴۱-۱۳۴۶	
۱۱/۸	۱۱/۲	۱۱/۴	نفت
۲۴/-	۱۶/۹	۱۵/۲	گاز طبیعی
۱۷/۵	-	۶/۹	ذغال سنگ
۱۲/۲	۳۴/-	۲۳/-	برق آبی
۱۴/۶	۱۲/۸	۱۲/۷	جمع انرژیهای تجارتي
-۸	-۹	-۸/۶	انرژیهای غير تجارتي
۱۴/-	۱۱/۴	۱۰/۹	جمع كل (متوسط)

* رشد مصرف بر مبنای ارزش حرارتي محاسبه گردیده است.

جدول شماره ۴
مصرف انواع انرژیهای اولیه در ایران

(برحسب معادل هزار متر مکعب نفت سفید)

۱۳۵۶	۱۳۵۱	۱۳۴۶	۱۳۴۱	
۲۲۴۰۰	۱۲۸۵۵	۷۶۰۰	۴۴۳۶	نفت
۹۵۷۸	۳۲۶۹	۱۴۹۶	۱۱۵۰	گاز طبیعی
۴۵۱	۲۰۱	۲۰۱	۱۶۶	ذغال سنگ
۲۱۱۱	۱۱۸۸	۲۷۹	۳۵	برق آبی
۳۴۵۴۰	۱۷۵۱۳	۹۵۷۶	۵۷۸۷	جمع انرژیهای تجارتي
۴۰۰	۶۱۱	۹۸۴	۱۵۵۷	انرژیهای غير تجارتي
۳۴۹۴۰	۱۸۱۲۴	۱۰۵۶۰	۷۳۴۴	جمع کل

(برحسب تریلیون کیلوکالری)

۱۳۵۶	۱۳۵۱	۱۳۴۶	۱۳۴۱	
۱۹۴/-	۱۱۱/۳	۶۵/۸	۳۸/۴	نفت
۸۲/۹	۲۸/۲	۱۲/۹	۹/۹	گاز طبیعی
۳/۹	۱/۷	۱/۷	۱/۴	ذغال سنگ
۱۸/۳	۱۰/۳	۲/۴	۰/۳	نیروی برق آبی
۲۹۹/۱	۱۵۱/۵	۸۲/۸	۵۰/-	جمع انرژیهای تجارتي
۳/۵	۵/۳	۸/۵	۱۳/۵	انرژیهای غير تجارتي
۳۰۲/۶	۱۵۶/۸	۹۱/۳	۶۳/۵	جمع کل

۱ - عرضه و تقاضای انرژی در برنامه پنجم

طی برنامه پنجم عمرانی تغییرات اساسی و مهمی در عرضه و تقاضای انرژی ایران روی خواهد داد :

الف - گاز طبیعی یکی از منابع اصلی انرژی در اقتصاد ایران خواهد شد و سهم آن از ۱۸ درصد در ۱۳۵۱ به ۲۷/۵ درصد کل مصرف انرژی در ۱۳۵۶ میرسد و مقدار مصرف آن بعنوان سوخت ۳ برابر خواهد گردید . گاز طبیعی بیش از پیش جانشین مواد نفتی میشود و بعضی از عواملی که این جایگزینی را الزام آور میسازد میتوان بشرح زیر خلاصه نمود :

- افزایش تولید نفت همراه با افزایش تولید گاز طبیعی است . اگر گاز تولید شده مصرف نگردد باید سوزانده شود که اتلاف يك ثروت گرانبهای ملی خواهد بود .

- تولید و مصرف انواع فرآورده های نفتی در ایران متوازن نیست و مصرف زیاد و نامتعادل فرآورده های میان تقطیر (نفت سفید ، گازوئیل ، نفت جت و غیره) موجب افزایش هزینه تولید فرآورده های مزبور میگردد در حالی که گاز طبیعی بخوبی میتواند در تعدیل نسبت مصرف فرآورده های میان تقطیر مؤثر باشد .

- مصرف و ازدیاد مصرف گاز طبیعی در جلوگیری از افزایش آلودگی هوا که نتیجه مصرف فرآورده های نفتی است اثر فراوان دارد .

- افزایش مصرف گاز طبیعی ، تجدید نظر در نرخ فرآورده های نفتی و هم آهنگ کردن نرخ انواع فرآورده های نفتی را با هزینه تولید امکان پذیر میسازد .

ب- سهم ذغال سنگ در اقتصاد ایران که در دهساله اخیر بعلت ثابت بودن مقدار مصرف در حال تنزل بوده اندکی افزایش خواهد یافت و علت این امر استفاده از ذغال سنگ برای مصارف انرژی و تبدیل ذغال سنگ خاکستر دار برای تولید نیروی برق است .

پ- تولید نیروی برق آبی در دوره برنامه پنجم دو برابر میگردد ولی از لحاظ درصد نسبت به کل انرژی تولیدی تغییری حاصل نخواهد شد .

ت- مصرف انرژیهای غیر تجارتي که در گذشته قسمت قابل ملاحظه ای از انرژی مصرفی کشور را تشکیل میداد ، در سال ۱۳۵۶ به ۱/۲ درصد انرژی مصرفی کاهش خواهد یافت و پیش بینی میشود که انرژیهای مزبور در پایان برنامه ششم عمرانی دیگر نقشی در اقتصاد انرژی ایران نخواهد داشت .

ث- امکان استفاده از انرژی هسته ای برای تولید نیروی برق و شیرین کردن آب شور دریا طی برنامه پنجم عمرانی مورد بررسی اساسی قرار خواهد گرفت .

۲- خط مشی ها و سیاستهای اجرائی

خط مشی ها و سیاستهای اجرائی صنایع انرژی ایران در دوره برنامه پنجم عمرانی بشرح زیر تعیین میگردد :

الف - باتوجه به حیاتی بودن مسئله آلودگی هوا و تأمین بهداشت و سلامت جامعه و بمنظور تعدیل نسبت مصرف فرآورده های نفت و احداث پالایشگاههای ساده تر و کاهش سرمایه گذاری در ایجاد تأسیسات تولید و عرضه انرژی و لزوم حفظ منابع ملی کشور ، کوشش بی گیری برای استفاده از گاز طبیعی جهت مصارف صنعتی و خانگی و تجاری بعمل خواهد آمد .

ب - بمنظور ایجاد هماهنگی در عرضه و تقاضای انواع انرژی و پیروی از يك سیاست انرژی مطلوب اقدامات زیر انجام خواهد شد :

- بررسی های مستمر در عرضه و تقاضای انواع انرژی صورت خواهد گرفت .

- شرایط و وسیله مؤثری جهت هم آهنگی در تأمین و عرضه انواع انرژی فراهم خواهد شد . بمنظور ایجاد هم آهنگی در عرضه انواع انرژی و فعالیت سازمانهای صنایع انرژی ، در برنامه چهارم تشکیل شورای انرژی کشور پیشنهاد شده بود . این شورا در اوایل برنامه چهارم تشکیل شد ولی فعالیت آن ادامه نیافت .

باتوجه به بررسیها و مطالعاتی که بعمل آمده و باتوجه به تجربه ناموفق تشکیل شورای انرژی ، يك نظام متمرکز و مؤثر جهت ایجاد هم آهنگی در اعمال سیاست جامع انرژی و انجام فعالیتهای سازمانهای صنایع انرژی بوجود خواهد آمد .

پ - باتوجه به سرمایه گذاریهایی که تا کنون در صنایع انرژی ایران (نفت ، گاز و برق) بعمل آمده ، باید منابع مالی لازم برای سرمایه گذاری در توسعه تأسیسات مورد نیاز توسط سازمانهای صنایع انرژی فراهم گردد .

ت - از آنجا که عرضه گاز طبیعی در روستاهای مسیر شاه لوله گاز و نیروی برق در مراکز روستائی کشور و توسعه نفت رسانی به روستاها از نظر اجتماعی حائز اهمیت است و از آنجا که ممکن است ایجاد تأسیسات سوخت و برق در روستاها تا مدتی اقتصادی نباشد لازم است سرمایه گذاری در نواحی مزبور طی برنامه پنجم از اعتبارات عمرانی تأمین گردد .

فصل هفتم

کشاورزی و دامپروری

۱- هدفهای اساسی

هدفهای اساسی بخش کشاورزی در برنامه پنجم هماهنگ با هدفهای سایر بخشهای اقتصادی بشرح زیر میباشد :

الف - بهره برداری از منابع طبیعی در چهار چوب اصول منشور انقلاب شاه و ملت به ترتیبی که ضمن تحصیل حداکثر استفاده معقول از این منابع موجبات احیاء و نگهداری این ثروت‌های ملی برای نسلهای آینده فراهم گردد .

ب - افزایش میزان تولیدات کشاورزی و درآمدسرانه زارعین و کشاورزان همراه با بالابردن تولیدسرانه آنان از طریق اعمال روشهای پیشرفته کشاورزی در واحدهای مختلف بهره برداری بویژه تعاونیها ، شرکتهای سهامی زراعی و شرکتهای کشت و صنعت و مجتمعهای شیرو گوشت و واحدهای مکانیزه و تجارتي به ترتیبی که طی دوره برنامه پنجم ارزش افزوده کشاورزی بطور متوسط رشد سالانه‌ای معادل ۵/۵ درصد داشته باشد .

پ - کاهش میزان کم کاری در مناطق روستائی از طریق تأکید بیشتر به کشاورزی عمقی باشیوه‌های جدید و پیشرفته ، گسترش صنایع تبدیلی فرآورده‌های کشاورزی در سطح روستاها ، توسعه و ترویج صنایع دستی و فعالیتهای غیر- کشاورزی ، تلفیق زراعت و دامداری ، عمران اراضی بایر و مراتع ، ایجاد مجتمعهای صنعتی دامداری و نوسازی روستاها .

۲- سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلی

۲-۱- نظام بهره‌برداری از اراضی : نظام بهره‌برداری از اراضی متکی بر اصل اول منشور انقلاب سفید و تکمیل مراحل سازندگی اصلاحات ارضی میباشد .

با خاتمه مراحل سه‌گانه اصلاحات ارضی و روشن شدن تکلیف قانونی افراد شاغل در فعالیتهای کشاورزی ، در طول برنامه پنجم موجبات عضویت کلیه زارعان و کشاورزان در شبکه شرکت‌های تعاونی و یا شرکت‌های سهامی زراعی فراهم خواهد گردید . سرمایه‌گذاری بیشتر در واحدهای مکانیزه خصوصی و باغات میوه و کوشش در بهبود و گسترش فعالیت آنها مورد تشویق قرار خواهد گرفت و تسهیلات بیشتری برای صاحبان اینگونه واحدها که علاقمند به تشکیل در تعاونیها و یا شرکت‌های کشت و صنعت باشند فراهم خواهد شد .

واحدهای تجارتي کشت و صنعت اعم از خصوصی یا دولتی به تریبی که دانش پیشرفته کشاورزی را همراه با سرمایه‌گذاری کافی در راه افزایش و بهبود تولیدات و عرضه بهتر فرآورده‌ها به بازار بکار گیرد در ۳۰۰ هزار هکتار استقرار یافته و از حمایت دولت بهره‌مند خواهد شد .

۲-۲- سیاست سرمایه‌گذاری : سرمایه‌گذاری دولت در بخش کشاورزی در درجه اول متوجه عملیات زیربنایی ، تأمین خدمات مختلف مورد نیاز از جمله ترویج - مهندسی زراعی - خاک‌شناسی - دفع آفات - دامپزشکی - افزایش کارآئی نیروی انسانی شاغل در کشاورزی و ایجاد نظام لازم و کمک برای بازاریابی محصولات زراعی و دامی و در موارد لزوم سرمایه‌گذاری مستقیم خواهد بود .

سرمایه گذاری دولت در فعالیتهای کشاورزی که جنبه انتفاعی دارد در واحدهای کشت و صنعت و مجتمع های شیر و گوشت دولتی و مختلط و همچنین برای ایجاد واحدهای بهره برداری نمونه بمنظور راهنمایی بخش خصوصی و یا در مناطق خاص کشور که از لحاظ اجتماعی و اقتصادی چنین اقدامی ضروری باشد صورت خواهد گرفت . سرمایه گذاری بخش دولتی در فعالیتهای انتفاعی با توجه به این اصل خواهد بود که سهام دولت تدریجاً به تعاونیها، شرکتهای خصوصی و یاکارکنان واحدهای ایجاد شده انتقال داده شود .

بمنظور تشویق و افزایش سرمایه گذاری ثابت بخش خصوصی در فعالیتهای کشاورزی و صنایع وابسته ، وامهای میان مدت و بلند مدت بصورت وام نظارت شده تا حدود ۶۰ درصد سرمایه در اختیار وامخواهان گذاشته خواهد شد و در پرداخت وام مفید بودن و بازدهی طرحهای ارائه شده توسعه و امخواه بیش از مسئله وثیقه مورد توجه قرار خواهد گرفت .

در دوران برنامه پنجم نسبت به يك كاسه کردن قروض تنزیلی زارعین و کشاورزان و تسویه تدریجی وامهای با شرایط سنگین مجدانه اقدام خواهد شد ولی در عین حال تدابیری اتخاذ خواهد شد که پس از واریز دیون تنزیلی از تکرار اینگونه وامهای با شرایط سنگین جلوگیری بعمل آید .

۲-۳- سیاست بازاریابی : در راه کمک به بالا بردن سهم تولید کننده از قیمتی که مصرف کنندگان نهائی محصولات کشاورزی میپردازند ، کاهش دخالت واسطه ها و بهبود سایر امور مربوط به بازاریابی ، علاوه بر اختصاص اعتبار کافی بصورت وام برای جلوگیری از سلف فروشی فرآورده های کشاورزی ،

برای ایجاد وسائل مورد نیاز مانند درجه بندی ، بسته بندی ، نگهداری ، حمل و نقل ، صنایع تبدیل ، میادین منظم ، کمکهای فنی و اعتباری پیش بینی گردیده و نهایت کوشش بکار خواهد رفت تا این تأسیسات توسط تعاونیه‌ها و اتحادیه‌ها تعاونی ایجاد و مورد بهره برداری قرار گیرند . با توسعه تعاونیه‌های مصرف در مناطق شهری و ارتباطی که بین تعاونیه‌های تولید و تعاونیه‌های مصرف برقرار خواهد گردید نظام معقولی در امر توزیع فرآورده‌ها استقرار خواهد یافت .

برای رفع نگرانی تولیدکننده از نوسان شدید قیمت‌ها و تأمین ایمنی اقتصادی برای آنان ، حداقل قیمت فرآورده‌های اصلی کشاورزی تعیین و تضمین خواهد شد . با توجه به تجربه سایر جوامع پیشرفته استقرار نظام تضمین حداقل قیمت بر مبنای مطالعات دقیق و بصورت تدریجی انجام میگیرد و حداقل قیمت درجه‌های مختلف هر محصول متناسب با هزینه‌های متعارف، مناطق و نیز با توجه به قیمت محصول در بازارهای جهانی و اثرات متقابل قیمت ها معین می‌شود بنحویکه فرآورده‌های کشاورزی کشور در سطح جهانی قابل رقابت باشد .

سیاست تضمین حداقل قیمت بصورتی اجرا خواهد شد که موجبات توسعه تولید و افزایش بازدهی عوامل تولید فراهم گردد .

۲-۴ - سیاست بیمه محصولات کشاورزی : در برنامه پنجم بر مبنای مقرراتی که تدوین خواهد گردید بتدریج موجبات بیمه محصولات عمده در مقابل مخاطرات قهری و همگانی فراهم می‌شود و دامهای اصیل ، تأسیسات کشاورزی و بازار یابی و فرآورده‌های ذخیره شده در انبارها نیز بیمه خواهد شد .

۲-۵ - سیاست در آمد و اشتغال : از هدفهای اساسی برنامه پنجم برقراری تناسب بهتری بین درآمد افراد روستانشین و شهرنشین میباشد. در بخش کشاورزی افزایش سطح درآمد زارعین و کشاورزان از طریق تولید بیشتر ، تقلیل هزینه در واحد تولید و همچنین افزایش اشتغال مولد با کار آئی هر چه بیشتر از سیاستهای اساسی برنامه پنجم خواهد بود . تقلیل دامداری و زراعت ، برداشت دو محصول از یک زمین ، توسعه صنایع دستی ، استقرار صنایع بویژه صنایع وابسته به فرآوردههای کشاورزی در روستاها از جمله طرقی است که به تحقق سیاست فوق الذکر کمک خواهد کرد .

۲-۶ - سیاست تحقیق و بررسی : تحقیق در زمینه شناخت مسائل کشاورزی منجمله مسائل اقتصادی و اجتماعی روستاها و بازاریابی محصولات و تهیه مرغوبترین نهال و بذر سازگار با شرایط خاص مناطق مختلف کشور ، مناسبترین نژادهای دام اصیل و پرحاصل ، شناخت آفات و بیماریهای گیاهی و دامی و حاصلخیزی خاک و جنگل و مرتع و شناخت روشهای صحیح بهره برداری از آبریزان برمبنای طرح جامعی در مراکز تحقیقاتی مجهز مورد بررسی قرار خواهد گرفت . دستگاه اجرائی مربوطه انجام تحقیقات پایه ای توسط دانشگاهها را حتی الامکان از طریق عقد قرارداد تشویق خواهد نمود و برای تحقیقات فنی و علمی نیز از تخصصهای موجود در دانشگاهها استفاده خواهد شد .

۳ - برنامه های مشخص

۳-۱ - حفظ ، احیاء و بهره برداری از منابع طبیعی : بهره برداری از جنگلها و مراتع بر اساس قوانین ملی شدن این منابع ادامه خواهد یافت . در طول

برنامه پنجم مستثنیات منابع طبیعی ملی شده تعیین و تفکیک خواهد شد. بمنظور حفظ جنگلها از تخریب، گارد جنگل تکمیل و تجهیز میشود و ۱۵۰۰ کیلو متر راه دسترسی و ۲۰۰۰ کیلومتر راه بهره برداری در داخل جنگلها ایجاد خواهد گردید. مساحت مورد بهره برداری از جنگلها بر مبنای طرحهای تدوین شده به ۶۶۰ هزار هکتار افزایش خواهد یافت و حجم چوب استحصالی از ۹۰۰ هزار متر مکعب به ۲/۷ میلیون متر مکعب در پایان برنامه پنجم خواهد رسید.

شناسائی نیمه تفصیلی از تمام مراتع کشور در دوران برنامه پنجم خاتمه خواهد یافت. بر مبنای نتایج بدست آمده از این مطالعات طرحهای مرتع داری تهیه و در ۱/۵ میلیون هکتار بمورد اجرا گذاشته خواهد شد. مراتع بسیار فقیر در مساحتی قریب به ۴ میلیون هکتار قرق خواهد شد و مادام که پوشش نباتی ۳۰ درصد سطح را نپوشانده است از اچرای دام جلوگیری بعمل خواهد آمد.

در راه کمک به حفظ اراضی مرتعی و جلوگیری از فرسایش، در مناطقی از کشور که میزان بارندگی و سایر شرایط برای انجام زراعت دیم مناسب نباشد زارعین اینگونه زراعتها تشویق و راهنمایی خواهند شد تا تدریجاً زراعتهای دیم را تبدیل بمرتع دستکاشت بنمایند.

حفظ منابع طبیعی در مقابل عوامل مخرب و آلوده کننده و احیاء این منابع در برنامه پنجم مورد توجه خاص خواهد بود. در طول برنامه نسبت به شناسائی سه میلیون هکتار از کانونهای اصلی شنهای روان و مطالعه مناسبترین نحوه تثبیت آن اقدام خواهد گردید. عملیات تثبیت شن روان با ایجاد پوشش نباتی و استفاده از فرآورده های نفتی در مساحتی قریب بیک میلیون هکتار صورت خواهد گرفت.

- ۱۵/ میلیون هکتار از آبخیزهای کشور شناسائی شده و در ۱/۵ میلیون هکتار با توجه با استعداد فرسایش پذیری ، عملیات اجرایی بر حسب اولویت انجام خواهد گرفت .

ذخائر ماهی دریای مازندران با ایجاد پنج ایستگاه تکثیر ماهی تقویت خواهد شد .

۲-۳ - تولیدات زراعی و باغبانی : متوسط رشد سالانه برای تولیدات زراعی و باغبانی در دوران برنامه پنجم ۴/۸ درصد برآورد شده است و بدین ترتیب تولید غلات از ۵/۶ میلیون تن به ۸/۳ میلیون تن ، تولید نباتات صنعتی از ۵/۱ میلیون تن به ۷/۴۵ میلیون تن ، میوه جات از ۱/۸ میلیون تن به ۲/۴ میلیون تن ، سبزی و صیفی از ۳/۲ میلیون تن به ۳/۶ میلیون تن و تولید نباتات علوفه ای از ۱/۲ میلیون تن به ۲/۴ میلیون تن خواهد رسید .

با توجه بمیزان تقاضای محاسبه شده در دوران برنامه پنجم پیش بینی میشود که اقلام عمده صادرات پنبه حدود ۹۰ هزار تن ، میوه و خشکبار در حدود ۲۵۰ هزار تن خواهد بود . واردات عمده ، فرآورده های زراعی در دوران برنامه پنجم شامل غلات بویژه جو و ذرت حدود نهمصد هزار تن و همچنین روغن نباتی در حدود یکصد هزار تن برآورد میشود .

هدفهای مشخص شده برای تولیدات زراعی و باغبانی از طریق ویابا اعمال شیوه های زیر تحقق خواهد یافت :

- افزایش مساحت اراضی آبی حدود ۳۹۰ هزار هکتار .

- گسترش برداشت دو محصول از زمین در یکسال زراعی بحدود ۱۵۰ هزار هکتار .

- افزایش بازده در واحد سطح از طریق توزیع بذر ونهال مرغوب ، افزایش مصرف کود شیمیائی از ۳۵۰ هزار تن سال ۱۳۵۱ به ۸۰۰ هزار تن در سال پایان برنامه پنجم ، دفع آفات نباتی عمومی وهمگانی در مساحتی قریب به ۵ میلیون هکتار ، تعمیم آموزش ، ترویج شیوه‌های نوین کشاورزی از طریق سازمانهای متناسب ومؤثر مستقر در مراکز وحوزه‌های عمران روستاها .

- اعمال خط مشی‌های عنوان شده در مورد پرداخت وام ، بازاریابی وتضمین حداقل قیمت نیز در افزایش تولیدات زراعی وباغبانی مؤثر خواهد بود . در مورد نگهداری غله پیش‌بینی شده است که ظرفیت سیلوهای کشور همواره بیش از مصرف چهارماه ساکنین شهرها باشد ، لذا ظرفیت سیلواها که اینک در حدود ۳۹۲ هزار تن میباشد افزایش داده خواهد شد بطوریکه در سال ۱۳۵۶ بحدود ۷۹۲ هزار تن بالغ گردد . برای تأمین ظرفیت لازم برای نگهداری موقت غلات وخوراک دام وهمچنین سایر نیازمندها اقدام بایجاد انبارهای مجهز بظرفیت حدود ۷۰۰ هزار تن در سطح کشور خواهد شد .

۳-۳ - تولیدات دامی : متوسط رشد سالانه برای فرآوردهای دامی در طول برنامه پنجم ۶/۶ درصد برآورد شده است . بدین ترتیب تولید گوشت قرمز از ۳۵۰ هزار تن به ۵۴۰ هزار تن ، شیر از ۱/۹ میلیون تن به ۲/۸ میلیون تن وتولید گوشت مرغ از ۵۰ هزار تن به ۱۲۰ هزار تن افزایش خواهد یافت . تولید گوشت مرغ وماهی بیش از تقاضای محاسبه شده پیش‌بینی گردیده زیرا تولید گوشت قرمز کفاف تقاضا را نخواهد نمود . بدین جهت با اتخاذ تدابیری مصرف گوشت سفید جایگزین کمبود قسمتی از گوشت قرمز خواهد شد بطوریکه واردات گوشت قرمز در سال ۱۳۵۶ از حدود ۱۳ هزار تن تجاوز ننماید .

افزایش تولیدات دامی در اثر اعمال شیوه‌های زیرتحت‌محقق خواهد یافت :

از دیاد خوراک دام از ۱۱ میلیارد به ۱۶ میلیارد واحد علوفه‌ای در پایان برنامه با توسعه کشت نباتات علوفه‌ای ، ایجاد تحول در نحوه پرورش گوسفند و نگهداری و پروراندی دام در آغل بطوریکه تعداد دام متحرك در مراتع با قدرت تعلیف چراگاه‌ها متناسب شود و ضوابط لازم برای جلوگیری از فرسایش رعایت گردد . افزایش بازده گله‌ها از طریق به‌گزینی بطوری که نسبت بازده از حدود ۳۵ درصد فعلی به ۴۰ درصد برسد .

مبارزه با بیماریهای دامی بطوریکه میزان تلفات دام از ۲۰ درصد در دوران برنامه چهارم به ۱۵ درصد در پایان برنامه پنجم کاهش یابد با تأکید بر بیماریهای مشترك انسان و دام .

افزایش ظرفیت تهیه واکسن و داروی مؤسسه رازی که اینک سالانه ۱۷۰ میلیون دزو ۲۰ میلیون واحد دارویی میباشد بمیزان بیست درصد در سال طی دوره برنامه پنجم با تأکید روی بیماریهای مشترك دام و انسان و همکاری وزارت بهداشتی .

ایجاد مجتمع‌های شیروگوشت دولتی و خصوصی و مختلط بمنظور توسعه دامداری‌های مدرن زنجیری در کشور و ازدیاد واردات گوساله و گاو شیری و گوشتی اصیل از خارج بترتیبی که تعداد گاو اصیل در پایان برنامه بحدود ۲۰۰ هزار و تعداد گاوهای دورگه بحدود یکصد هزار رأس افزایش یابد . و تشویق پروراندی و جان‌نشین کردن گاوهای اصیل بجای گاوهای بومی .

توسعه سریع مرغداریهای صنعتی در اطراف شهرها و در مناطق روستائی توسط شرکتهای تعاونی و شرکتهای سهامی زراعی و ایجاد مرغداریهای صنعتی نمونه توسط دولت جهت راهنمایی بخش خصوصی در مناطق مستعدی که فاقد این نوع مرغداریها میباشد.

توسعه صید ماهی و بهبود توزیع آن در شمال و جنوب آبهای داخلی و تأکید آن روی مناطق جنوبی و جنوب شرقی کشور.

اصلاح نظام بازاریابی گوشت قرمز و خرید و فروش دام بر اساس وزن زنده با توجه بسن و جنس و تضمین قیمت، از طریق ایجاد میدانهای خرید و فروش دام در محللهای مناسب و تولید خوراک دام در کارخانههای دولتی.

۳-۴- نظام بهره برداری: از حدود ۳/۹ میلیون هکتار اراضی آبی در پایان برنامه پنجم ۸/۵ درصد توسط واحدهای کشت و صنعت، کمی بیش از ۸ درصد توسط شرکتهای سهامی زراعی و تعاونیهای تولید، حدود ۱۰ درصد توسط واحدهای مکانیزه و حدود ۷۳/۵ درصد توسط زارعین و کشاورزان منفرد مورد بهره برداری قرار خواهد گرفت.

اگرچه واحدهای بهره برداری زارعین و کشاورزان منفرد غالباً از نظر مساحت کوچک میباشد، ولی با اتکاء به نظام تعاونی موجباتی فراهم خواهد شد که این عده نیز بنحو مطلوبی از مزایای تأمین خدمات بهره مند گردند و تعاونیهای کشاورزی نقش مؤثرتری در سرمایه گذاریهای اساسی و تهیه و توزیع نهاده ها و عرضه فرآورده ها به بازار مصرف عهده دار شوند.

اعضای تعاونیهای روستائی و کشاورزی از ۱/۸ میلیون نفر در پایان برنامه چهارم به حدود سه میلیون نفر در پایان برنامه پنجم خواهد رسید . سیاست ادغام تعاونیها دنبال خواهد شد ، بطوریکه تعداد تعاونیهای بزرگ که عملا در تأمین هدفهای مشترك اقتصادی اعضا فعالیت مؤثر داشته باشند بحدود ۳ هزار شرکت و تعاونیهای پراکنده به قریب ۲ هزار شرکت برسد .

در دوران برنامه نسبت به ایجاد یکصد تعاونی کشاورزی و فروش محصول توسط باغداران ، دامداران و کشاورزان متوسط اقدام خواهد شد و پیش‌بینی میشود این تعاونیها در تحقق هدفهای تولیدی و بهبود نظام بازاریابی نقش مؤثری را ایفاکنند .

در طول برنامه بر اساس قانون تعاونی نمودن تولید و یکپارچه شدن اراضی ۶۰ شرکت تعاونی تولید ایجاد خواهد شد و تعداد اتحادیه‌های تعاونی به حدود ۱۵۰ خواهد رسید .

باگسترش آموزش تعاون در کلیه سطوح بویژه تعلیم مدیر و حسابدار محلی برای تصدی امور تعاونیها ، تلفیق کمکهای فنی و ترویجی با اعتبارات وامی ، توسعه صنایع و ایجاد تأسیسات بازاریابی در روستاها ، تجهیز اتحادیه‌ها به ابزار و تسهیلات لازم ، تعاونیها تحت هدایت ورهبری دولت نقش قاطعی در پیشبرد هدفهای برنامه عهده‌دار خواهند شد .

۳-۵- شرکت‌های سهامی زراعی: بررسیهای انجام شده نشان میدهد که استقرار شرکت‌های سهامی زراعی در روستاها موجبات پیشرفت اساسی در زمینه‌های فنی کشاورزی ، رشد فکری دهقانان ، افزایش تولیدات و درآمد سرانه آنان

را فراهم نموده است. مشکل عمده در راه توسعه سریع این شرکتها کمبود مدیران و کارشناسان صلاحیتدار و آماده بکار در سطح روستاها میباشد.

در برنامه پنجم اقدام به ایجاد یکصد شرکت سهامی زراعی دیگر خواهد شد بطوریکه تعداد شرکتهای سهامی زراعی در سال ۱۳۵۶ به ۱۴۳ و حوزه فعالیت آنها به حدود ۴۲۰ هزار هکتار خواهد رسید.

شرکتهای سهامی زراعی در جهت تحصیل حداکثر ارزش افزوده از تولیدات خود با تلقیق دامداری و زراعت، درجه بندی و بسته بندی و تبدیل محصولات و عرضه مستقیم فرآورده های خود به بازارهای مصرف تجهیز و تقویت خواهند شد.

۶-۳- کشت و صنعت: با تمرکز مدیریت، سرمایه و فنون جدید بمنظور تحصیل حداکثر تولید و تبدیل محصولات کشاورزی و دامی ایجاد اشتغال صنعتی و اشتغال فصلی در مناطق روستائی، واحدهای تجارتي کشت و صنعت و واحدهای مجتمع شیر و گوشت، اعم از خصوصی یا دولتی یا مختلط در مساحتی که تا آخر برنامه پنجم مجموع آن ۳۰۰ هزار هکتار باشد بوجود خواهد آمد. مجتمع های شیر و گوشت در استقرار نظام مناسب در تأمین خدمات مورد نیاز دامداران، بهبود نظام بازاریابی گوشت و با دخالت محدود در بازار، در تنظیم عرضه و تقاضای گوشت مؤثر واقع خواهند شد. در مناطق دامداری عمده عشایری نظیر فارس، آذربایجان، کردستان و لرستان این مجتمع ها توسط دولت و در سایر مناطق حتی الامکان توسط بخش

خصوصی با راهنمایی فنی و کمکهای اعتباری دولت و در غیر اینصورت مستقیماً بوسیله دولت ایجاد خواهد گردید .

۳-۳-۷- تأمین خدمات کشاورزی در مناطق روستائی : در جهت تحقق هدفهای برنامه ، خدمات و اعتبارات پیش‌بینی شده در برنامه بصورت وسیع و مؤثر بروستاها با حد اعلاى هماهنگی سوق داده خواهد شد .

برای راهنمائیهای فنی شرکتهای تعاون روستائی و اعضای آن نسبت به استخدام ، آموزش و استقرار مددکاران فنی تعاونی‌ها در سطح روستاها اقدام خواهد شد .

۴- سرمایه‌گذاری و اعتبارات عمرانی

کل اعتبارات کشاورزی از ۷۷ میلیارد ریال در برنامه چهارم ، شامل ۵۱ میلیارد ریال از محل بودجه عمرانی و ۲۶ میلیارد ریال از محل بودجه عادی به حدود ۲۶۷ میلیارد ریال، افزایش خواهد یافت که از این رقم ۲۰۸ میلیارد ریال از محل اعتبارات عمرانی تأمین خواهد شد .

جدول ۱- کل اعتبارات کشاورزی طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت		
(۵)=(۱+۴)	۴=(۲+۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
					حفظ و بهره برداری از منابع طبیعی
۲۸/۳۲	۲۱/۹۰	۸/۷۵	۱۳/۱۵	۶/۴۲	
۲۸/۶۰	۲۸/-	۲/-	۲۶/-	۰/۶۰	کشت و صنعت
۲۰/۸۹	۱۵/۳۰	۳/۹۰	۱۱/۴۰	۵/۵۹	افزایش تولیدات زراعی
۳۰/۸۷	۲۴/-	۵/۵۸	۱۸/۴۲	۶/۸۷	افزایش تولیدات دامی
۳۰/۱۵	۱۴/۸۰	۳/۵۹	۱۱/۲۱	۱۵/۳۵	خدمات کشاورزی
					تعاونیها و شرکت های سهامی
۴۳/۳۴	۳۱/۲۰	۹/۱۵	۲۲/۰۵	۱۲/۱۴	زراعی
					تنظیم بازار محصولات
۲۳/۸۱	۱۳/۹۰	۰/۹۰	۱۳/-	۹/۹۱	کشاورزی
۱۰/۷۱	۸/۹۰	۳/۱۳	۵/۷۷	۱/۸۱	تحقیق و بررسی
۵۰/۱۶	۵۰/-	۵۰/-	-	۰/۱۶	اعتبارات کشاورزی
۲۶۶/۸۵	۲۰۸/-	۸۷/-	۱۲۱/-	۵۸/۸۵	جمع

جدول ۲- سرمایه گذاری ثابت در کشاورزی طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

سرمایه گذاری ثابت							عنوان برنامه
جمع کل	بخش خصوصی			بخش عمومی			
	جمع	از محل اعتبارات عمرانی	از پس انداز خصوصی	جمع	از محل منابع مؤسسات انتقاعی و بازرگانی	از محل اعتبارات عمرانی	
							حفظ و بهره برداری از منابع طبیعی
۱۷/۶۴	۱/۵۰	-/۵۰	۱/۰۰	۱۶/۱۴	۳/۴۹	۱۲/۶۵	کشت و صنعت
۳۵/۰۰	۹/۰۰	۴/۰۰	۵/۰۰	۲۶/۰۰	۴/۰۰	۲۲/۰۰	افزایش تولیدات زراعی
۱۴/۷۸	۵/۴۵	۲/۲۰	۳/۲۵	۹/۳۳	-/۱۳	۹/۲۰	افزایش تولیدات دامی
۲۵/۱۲	۱۲/۸۰	۷/۸۰	۵/۰۰	۱۲/۳۲	۱/۷۰	۱۰/۶۲	خدمات کشاورزی
۱۴/۴۱	۷/۰۰	۴/۰۰	۳/۰۰	۷/۴۱	-/۲۰	۷/۲۱	تعاونیها و شرکتهای
۲۴/۸۰	۱۱/۷۵	۹/۰۰	۲/۷۵	۱۳/۰۵	-	۱۳/۰۵	سهامی زراعی
۱۵/۰۰	۲/۵۰	-/۵۰	۲/۰۰	۱۲/۵۰	-	۱۲/۵۰	تنظیم بازار محصولات کشاورزی
۵/۹۰	-	-	-	۵/۹۰	-/۱۳	۵/۷۷	تحقیق و بررسی
۱۵۲/۶۵	۵۰/۰۰	۲۸/۰۰	۲۲/۰۰	۱۰۲/۶۵	۹/۶۵	۹۳/۰۰	جمع

فصل هشتم

توسعه منابع آب

مقدمه

ایران بدلیل موقعیت جغرافیائی و توپوگرافی خود یکی از مناطق خشک و نیمه خشک جهان محسوب میگردد. بطور کلی ۵۲ درصد از مجموع بارانی که در ایران میبارد اختصاص به کرانه های دریای مازندران و غرب دارد که ۲۵ درصد از سطح کشور را شامل میشود. در فلات مرکزی که ۵۰ درصد از سطح کشور را دربر گرفته است، فقط ۲۸ درصد از بارندگی نازل میشود و ۲۰ درصد بقیه بارندگی در قسمت شرق و جنوب کشور با مساحتی مساوی ۲۵ درصد از سطح کشور نازل میگردد. توزیع بارندگی از نظر زمانی نیز آنچنان است که بیشتر بارندگی کشور در اواخر زمستان و اوایل بهار صورت میگیرد و در بقیه مدت سال که در واقع فصل رویش نباتات است بارندگی بحداقل میرسد. تحت چنین شرایطی کاهش میزان وابستگی به طبیعت برای تأمین احتیاجات آب مورد نیاز کشاورزی، شهری و صنعتی منظور اصلی از برنامه های توسعه منابع آب بوده است. در این جهت فعالیت های وسیعی برای ساختمان سدهای مخزنی در کشور بعمل آمده و موفقیت های زیادی حاصل شده است. ولی در مورد ساختمان شبکه های آبیاری و زهکشی بعلت وجود مشکلات بنیادی پیشرفت های حاصل از حدمطلوب کمتر و باعث گردیده است که حد اکثر بهره برداری از آب تنظیم شده بعمل نیاید.

۱- هدفهای اساسی

با توجه به توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور و نیاز روز افزون به آب قابل اطمینان برای تأمین نیازمندیهای شهری، کشاورزی و صنعتی و بادر نظر گرفتن شرایط طبیعی و اجتماعی و اقداماتی که در گذشته انجام گردیده، هدفهای اساسی توسعه منابع آب بشرح زیر تعیین میگردد :

الف- تأمین آب قابل اطمینان برای حدود ۸ میلیون نفر جمعیت شهرنشین کشور بطوریکه در پایان برنامه پنجم کلیه جمعیت شهری کشور که حدود ۱۷ میلیون نفر خواهند بود از آب قابل اطمینان استفاده نمایند*

ب- تأمین آب مورد نیاز کشاورزی، بطوریکه سطح کشت زراعتهای آبی از ۳/۵ میلیون هکتار در آخر برنامه چهارم به حدود ۳/۸۹ میلیون هکتار در پایان برنامه پنجم برسد.

پ- افزایش قدرت نصب شده نیروگاههای برق آبی، بطوریکه از ۷۹۲ مگاوات در آخر برنامه چهارم به ۱۸۱۲ مگاوات در آخر برنامه پنجم بالغ گردد.

۲- سیاست و خط مشی های کلی

۲-۱- تأمین آب : خط مشی های اساسی توسعه منابع آب با توجه به جنبه های طبیعی، اجتماعی و سازمانی در دو جهت تأمین آب بیشتر و صرفه جوئی در مصرف آن بشرح زیر تعیین شده است :

جلوگیری از هدر رفتن آبهایی که به دریاها، دریاچه ها، باطلاقها و کویرها جاری میشود از طریق ایجاد تأسیسات آبی لازم.

*- تأمین آب سورد نیاز روستاها در فصل عمران روستائی پیش بینی شده است.

بهره برداری از آب رودخانه‌های مرزی و ایجاد شرایط لازم برای استفاده از حقیقه‌های کشور .

انتقال آب از حوزه‌هایی که بیش از احتیاجات محلی منابع آب در اختیار دارند به مناطق مستعد، ولی خشک و کم آب .

بهره برداری هماهنگ از آب‌های سطحی و زیرزمینی برای حداکثر استفاده از منابع آب موجود در هر منطقه .

جلوگیری از شور شدن آب‌هایی که بعلت عبور از طبقات شور و گنبد‌های نمکی غیر قابل استفاده میگردند .

بکارگرفتن آخرین پدیده‌های علمی و فنی بمنظور استفاده از آب دریا ، آب‌های شور و لب‌شور داخلی ، باروری ابرها ، فاضل آب شهرها و در دسترس گذاشتن آب‌هایی که در حالت طبیعی نمیتوانند بمصرف امور کشاورزی ، صنعتی و یاشهری برسند .

احداث شبکه‌های مدرن آبیاری در مناطقی که شبکه‌های سنتی باموازین فنی منطبق نبوده و موجب هدر رفتن آب میگردد .

بهره برداری از آب‌های زیرزمینی باروشهای علمی و فنی ، بقسمی که هدر رفتن آب بحداقل تقلیل یابد .

احداث شبکه‌های زهکشی بمنظور جلوگیری از شور شدن اراضی و تبخیر آب‌های زیرزمینی کم عمق .

انجام تحقیقات لازم در مورد روشهای جدید آبیاری ، مانند آبیاری بارانی و قطره‌ای .

جلوگیری از آلودگی منابع آب .

۲-۲- تولید برق آبی با توجه به محدودیت‌های اساسی منابع آب کشور .

خط‌مشی اساسی تولید برق آبی بشرح زیر خواهد بود :

در مناطق کم آب ، نظیر فارس ، منابع آب تاحد امکان برای مصارف شهری ، کشاورزی و صنعتی اختصاص داده خواهد شد و از تأسیس نیروگاههای آبی که مستلزم رهانمودن آب اضافی بمنظور تولید برق میباشد صرفنظر خواهد شد .

در مناطق پر آب ، نظیر خوزستان که آب موجود بیشتر از احتیاجات شهری کشاورزی و صنعتی میباشد ، بمنظور حداکثر استفاده از منابع آب ، ایجاد نیروگاههای برق آبی مورد توجه قرار خواهد گرفت .

۲-۳- کنترل سیلابها: در احداث سدهای مخزنی کنترل سیلاب برای کاهش خسارات ناشی از آن در نظر گرفته خواهد شد، ولی با در نظر گرفتن محدودیت منابع آب کشور اولویت به احداث سد برای تأمین احتیاجات شهری کشاورزی و صنایع داده خواهد شد .

۲-۴- کنترل کیفیت و حفاظت منابع آب : بمنظور کنترل کیفیت آب و نگهداری منابع آب کشور قانون آب و نحوه ملی شدن آن بتدریج در سراسر کشور بمرحله اجراء در خواهد آمد .

۳- برنامه‌های مشخص

بمنظور تحقق هدفهای اساسی بالا شش برنامه برای تأمین آب احداث

شبکه‌های آبیاری، آبرسانی به شهرها، تولید برق آبی، نظارت و مطالعات، بشرح زیر اجراء خواهد شد :

۱-۳- برنامه تأمین آب : بمنظور تأمین احتیاجات آب شهرها و صنایع کشاورزی و تولید برق آبی و جلوگیری از طغیان رودخانه‌ها و خسارات ناشی از آن برنامه‌های زیر پیش‌بینی شده است :

- ساختمان سدهای مخزنی که در برنامه چهارم شروع شده است تکمیل خواهد گردید . بدین ترتیب حدود ۹۴۹۰ میلیون متر مکعب آب در سال مهار خواهد شد .

- ساختمان سدهای مخزنی جدیدی که مطالعات آنها در دوران برنامه چهارم کامل گردیده ، شروع خواهد شد و عملیات ساختمانی تعدادی از آنها در برنامه پنجم و بقیه در برنامه‌های بعدی خاتمه خواهد یافت . مقدار آبی که توسط این سدها در برنامه پنجم تنظیم خواهد شد معادل ۴۳۰ میلیون مترمکعب در سال و در برنامه‌های بعدی حدود ۲۴۷۰ میلیون مترمکعب خواهد بود .

- ساختمان سدهای انحرافی در مناطق مستعد و بهره‌برداری مستقیم از آب رودخانه‌ها برای استفاده از ۱۱۳۰ میلیون مترمکعب آب در سال بمرحله اجرا گذاشته خواهد شد .

- عملیات اجرایی برای انتقال ۴۳۰ میلیون مترمکعب آب از مناطق پرآب به مناطق خشک و کم‌آب که در برنامه چهارم شروع گردیده باتمام خواهد رسید و عملیات لازم برای انتقال ۱۹۵ میلیون متر مکعب آب دیگر در برنامه پنجم شروع خواهد گردید ، که عملیات مربوط به انتقال ۹۵ میلیون مترمکعب آن خاتمه خواهد یافت .

- تأسیسات لازم برای بهره‌برداری از ۱۱۲۰ میلیون مترمکعب از آبهای زیرزمینی در مناطقی که مستلزم سرمایه‌گذاری بخش عمومی است بوجود خواهد آمد. بعلاوه بخش خصوصی نیز تأسیسات لازم را برای افزایش بهره‌وری از ۱۰۱۰ میلیون مترمکعب در سال ایجاد خواهد نمود. ولی در هر حال حدود عملیات بر حسب امکانات بخشهای فوق‌الذکر قابل تغییر خواهد بود.

- بمنظور تحصیل بهره‌وری بهتر از تأسیسات آبهای زیرزمینی و سطحی در نقاطی که از نظر فنی و اقتصادی قابل توجیه می‌باشد، از این منابع بطور تلفیقی برای آبیاری استفاده خواهد شد.

- ظرفیت دستگاههای شیرین‌کننده آب شور از حدود ۳ میلیون متر مکعب در سال به حدود ۱۶ میلیون مترمکعب در سال، در آخر برنامه پنجم افزایش خواهد یافت.

۲-۳- برنامه ساختمان شبکه‌های آبیاری وزهکشی: بمنظور آبرسانی به اراضی زیر سدها و اراضی که از منابع آب زیرزمینی استفاده مینمایند، برنامه ساختمان شبکه‌های آبیاری وزهکشی بشرح زیر اجرا میگردد:

- ساختمان شبکه‌های آبیاری وزهکشی اصلی (درجه ۱ و ۲) که در برنامه چهارم شروع گردیده بود در سطح ۳۸۷ هزار هکتار تکمیل خواهد گردید.

- ساختمان شبکه‌های آبیاری وزهکشی اصلی جدید در سطح ۷۴۴ هزار هکتار شروع خواهد شد که در سطح ۴۵۵ هزار هکتار آن تا آخر برنامه پنجم خاتمه خواهد یافت.

- ساختمان شبکه‌های فرعی (درجه ۳ و ۴) آبیاری و زهکشی که در برنامه چهارم شروع گردیده بود در سطحی معادل ۱۴۰ هزار هکتار تکمیل خواهد گردید.

- ساختمان شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی جدید در سطح ۹۹۸ هزار هکتار شروع خواهد شد که ۴۵۵ هزار هکتار آن تا پایان برنامه پنجم خاتمه خواهد یافت.

- اصلاح و بهبود شبکه‌های آبیاری سنتی در سطح ۱۶۵ هزار هکتار در دوران برنامه پنجم شروع و ۱۰۰ هزار هکتار آن خاتمه خواهد یافت.

نمودار شماره یک روند رشد پوشش شبکه‌های آبیاری درجه سوم و چهارم و افزایش سطح کشت را نشان می‌دهد.

۳-۳- برنامه آبرسانی به شهرها : ظرفیت تأسیسات مربوط به آبرسانی به شهرها از مراکز تأمین آب ، شامل ساختمان آبگیر، تصفیه‌خانه ، انتقال آب ایستگاههای پمپاژ به میزان ۴۸۳ میلیون مترمکعب در سال آخر برنامه پنجم گسترش خواهد یافت .

۳-۴- برنامه تولید برق آبی : بمنظور تأمین برق مورد نیاز بخشهای کشاورزی ، صنعتی و عمران شهری و روستائی برنامه تولید برق آبی بشرح زیر اجرا خواهد شد :

- ساختمان و نصب تأسیسات برق آبی که در برنامه چهارم شروع گردیده بود تکمیل میشود و در نتیجه یک میلیون کیلووات بقدرت نصب شده اضافه خواهد شد .

- قدرت نصب شده نیروگاههای برق آبی که در برنامه پنجم ساختمان آنها شروع خواهد شد ۲۰۵ هزار کیلووات میباشد که ۲۰ هزار کیلووات آن در پایان برنامه پنجم قابل بهره‌برداری خواهد بود.

۵-۳- برنامه نظارت بر منابع آب: بمنظور مراقبت در بهره‌برداری مناسب و معقول از منابع آب کشور و جلوگیری از آلودگی آبها، برنامه‌های زیر اجرا خواهد شد:

- نظام ملی شدن آب که مقدمات آن در برنامه چهارم انجام شده است نسبت به ۱۵ درصد از آبهای مورد استفاده در آخر برنامه پنجم اجرا خواهد شد.

- تشکیلات ضروری بمنظور اجرای آئین‌نامه‌های مربوط به جلوگیری از آلودگی آبها در مناطقی که شدت آلودگی زیاد بوده و آب برای نیاز شهری، کشاورزی و صنعتی کافی نمیشد بوجود خواهد آمد.

- آمارهای لازم برای پیش بینی وقوع ضعیان در مناطق پرجمعیت کشور از طریق ایجاد تشکیلات و تأسیسات مورد نیاز فراهم خواهد شد.

۶-۳- برنامه تحقیق و بررسی: بمنظور شناخت کمیت و کیفیت منابع آب و بهره‌برداری مؤثر و مناسب از آن منابع، برنامه‌های زیر اجرا خواهد شد:

- تهیه آمار مربوط به آب و هوا که اساس مطالعات توسعه بهره‌برداری از منابع آب کشور میباشد و جمع‌آوری آمار مربوط به آبهای زیرزمینی و شناخت این منابع بمنظور برآورد ظرفیت مجاز مخزن و تعیین امکانات توسعه

بهره برداری و همچنین کنترل مستمر کمی و کیفی سفره های آب زیر زمینی ادامه خواهد داشت .

- احتیاجات دراز مدت آب هریک از شهرهای کشور مورد بررسی قرار خواهد گرفت و با توجه به منابع مختلف آب، بهترین . اقتصادی ترین ، منبع یا منابع آب در هر منطقه مشخص و برنامه زمانی فعالیت های مختلف تهیه و توزیع آب تنظیم خواهد گردید .

- محدودیت های منابع آب کشور ایجاب مینماید که از پیشرفت های روز افزون علم و فن در جهان و موفقیت هائیکه در زمینه توسعه بهره برداری از منابع آب بدست آمده در جهت پیدا کردن راه حل های مناسب برای تهیه آب بیشتر و بهبود کیفیت آب های موجود و همچنین صرفه جوئی در مصرف آب استفاده گردد .

- آموزش و تربیت کادر فنی لازم برای توسعه و بهره برداری از منابع آب در رشته های مختلف با توجه به احتیاجات آتی کشور توسعه خواهد یافت و ترتیباتی اتخاذ خواهد شد که متخصصین ایرانی از ورزیدگی و تجربه کافی برخوردار گردیده و بتدریج نیاز کشور به متخصصین خارجی مرتفع گردد .

۷ - ۳ - سیاست های اجرائی : در اجرای هدفها و برنامه های فوق الذکر

سیاست های اجرائی توسعه منابع آب در برنامه پنجم بشرح زیر میباشد :

الف : تأمین آب :

- نظر به فعالیت هایی که تاکنون در زمینه تهیه و تنظیم آب انجام گردیده . و عدم تعادلی که در حال حاضر بین بهره برداری از آب و تهیه و تنظیم آن بوجود آمده است ، در برنامه پنجم به بهره برداری از آب های مهار شده قبلی اولویت تام داده

خواهد شد و سودهای مخزنی جدید بمنظور آبیاری منحصراً در مواردی احداث خواهند شد که تنظیم آب بلحاظ جبران عقب ماندگی اجتماعی و عمران ناحیه‌ای ضرورت کامل داشته باشد .

-- بهره برداری از آب رودخانه‌های مرزی مورد توجه خاص قرار خواهد گرفت و امکانات لازم برای استفاده از حقابه‌های کشور فراهم خواهد گردید .

- در مناطقی که مطالعات فنی و اقتصادی بمنظور بهره برداری از منابع آبهای زیرزمینی انجام شده و امکان توسعه بهره برداری وجود دارد استفاده کنندگان از طریق تشکیل در شرکتهای تعاونی و شرکتهای سهامی زراعی تشویق به سرمایه‌گذاری خواهند شد . ولی بهر حال طبق قانون آب و نحوه ملی شدن آن بهره‌برداری از منابع آب تحت کنترل و نظارت دولت خواهد بود .

سرمایه‌گذاری بخش دولتی در امر بهره برداری از آبهای زیرزمینی در موارد زیر خواهد بود :

- در موارد استثنائی که بهره‌برداری صحیح از آبهای زیرزمینی بامشکلات فنی مواجه بوده و مستلزم سرمایه‌گذاری سنگینی باشد که از حدود توانائی بخش خصوصی (شامل شرکتهای سهامی زراعی، تعاونی و اتحادیه‌های تعاونی) خارج است .

- استفاده توأم از آبهای سطحی و زیرزمینی در شبکه‌های مدرن آبیاری که کنترل و بهره‌برداری از آبهای سطحی و زیرزمینی را توسط يك واحد بهره‌برداری ایجاب نماید .

- در سایر مناطق کشور که مطالعات شناسایی امکان بهره برداری مجاز از منابع آب را تأیید مینماید و اجرای قانون مستلزم مطالعه و بررسیهای تفصیلی میباشد، باتوجه به قانون آب و نحوه ملی شدن آن، موجبات سرمایه گذاری و بهره برداری از آبهای زیرزمینی توسط بخش خصوصی از طریق ارائه راهنماییهای فنی و اقتصادی و اعطای وامهای طویل المدت دولت فراهم خواهد شد.

- باتوجه به سرمایه گذار بهائیکه در هر يك از طرحهای مختلف توسعه منابع آب شده، و باتوجه به هزینه های نگهداری و بهره برداری از آنها، در هر مورد قیمت تمام شده هر متر مکعب آب بر اساس هزینه های جاری و استهلاك (شامل بهره سرمایه) محاسبه خواهد شد و باتوجه به عوامل اقتصادی و اجتماعی، سیاست هماهنگی از نقطه نظر آب بها برای مصرف کنندگان کشاورزی و صنعتی بر حسب مناطق مختلف کشور تعیین و تدریجاً بمرحله اجرا گذاشته خواهد شد.

ب: ساختمان شبکه های آبیاری :

- ساختمان شبکه های آبیاری و زهکشی در مناطقی که سدهای مخزنی یا انحرافی آن ساخته شده با سرعت هر چه بیشتر تکمیل خواهد شد.

- تکمیل و ایجاد شبکه های اصلی آبیاری و زهکشی از محل سرمایه - گذارهای بخش دولتی انجام خواهد شد.

- احداث شبکه های فرعی آبیاری (کانالهای درجه ۳ و ۴) * با سرمایه - گذارهای بخش دولتی انجام و طبق ضوابط خاص در اختیار استفاده کنندگان قرار خواهد گرفت . **

- با استفاده از کمک های فنی و مالی دولت و خودیاری روستائیان نسبت باصلاح و بهبود شبکه های آبیاری و زهکشی سنتی در اراضی دایر اقدام بعمل خواهد آمد .

- در زمینه بهره برداری از اراضی ، شرایط اجتماعی و اقتصادی موجود در اراضی زیر هر یک از شبکه های آبیاری مورد بررسی قرار خواهد گرفت و با در نظر گرفتن این شرایط نسبت به متشکل کردن زارعین در واحدهای بهره برداری در هر منطقه اقدام بعمل خواهد آمد .

پ - آبرسانی شهرها : بمنظور ایجاد تأسیسات متناسب با طرح جامع آب هر منطقه ، شامل تأسیسات آب کشاورزی ، صنعتی و شهری و بهره برداری معقول از منابع آب هر منطقه ، سازمانهای آب منطقه ای عهده دار رساندن آب بشهرها و دهات مسیر خواهند گردید . برای احداث و بهره برداری از شبکه توزیع آب و همچنین ایجاد تأسیسات مربوط بفاضلاب در شهرها شرکتی

* کانال درجه چهارم کانالی است که در روی آن آبگیر هائی تعبیه شده باشد که بر حسب شرایط توپوگرافی بتواند قطعاتی به مساحت بین ۲۰ الی ۵۰ هکتار را آبیاری نماید . این کانال معمولاً از کانال درجه سوم و در بعضی مواقع از کانال های درجه اول منشعب می شود .

** در مواردی که اراضی زیر سدها بواحد های کشت و صنعت خصوصی واگذار میشود طبق قوانین موجود آبرسانی ناقطعات یکصد هکتاری با سرمایه گذاری بخش دولتی صورت خواهد گرفت .

تشکیل خواهند گردید که مدیریت آنها با سازمان آب منطقه‌ای وابسته بوزارت آب و برق خواهد بود. در مورد توزیع آب در روستاها وزارت آب و برق مبادرت بتربیت کادر فنی لازم خواهد نمود تا زیر نظر انجمن‌های ده اقدام به بهره‌برداری نماید.

- سرمایه‌گذارهای اولیه مربوط بتأسیسات آبرسانی و توزیع داخلی آب و نیز شبکه فاضلاب شهرها طبق ضوابط خاص بطور بلاعوض از اعتبارات عمرانی تأمین خواهد گردید، مشروط بر آنکه کلیه درآمدهای حاصله از فروش آب منحصرأ بمصرف بهره‌برداری و نگهداری و نیز توسعه تأسیسات آبرسانی برسد.

- در شهرهایی نظیر تهران که با کمبود آب مواجه هستند، نرخ فروش آب طوری تعیین خواهد شد که انگیزه کافی برای صرفه‌جویی در مصرف آب ایجاد نماید. در مناطقی که قیمت تمام شده آب بالاست، ولی بنابمقتضیات اجتماعی وصول کل هزینه تأمین آب از مصرف‌کنندگان بمصلحت نیست، نرخ تعدیل شده‌ایکه شامل کمک دولت خواهد بود برای حداقل مصرف تعیین و ملاک عمل قرار خواهد گرفت. بهر حال نرخ آب همیشه بتربیتی تعیین خواهد شد که تکافوی هزینه‌های نگهداری و بهره‌برداری از تأسیسات را بنماید.

ت - تولید برق آبی: باتوجه بسرمایه‌گذاریهائیکه در ایجاد نیروگاه‌های برق آبی شده است و نظر باینکه شبکه‌های آبیاری در اراضی جدید زیر سدهای مخزنی بتدریج آماده بهره‌برداری میگردند، در دورانی که هنوز احتیاجات آب برای کشاورزان بمیزان حداکثر خود نرسیده است از طریق

تولید برق آبی اضافی حداکثر استفاده از سرمایه گذاریهای انجام شده خواهد شد .
ث - تحقیق و بررسی : در برنامه پنجم استانداردها و معیارهای لازم برای جمع آوری و تهیه آمار ، انجام مطالعات و احداث تأسیسات آبی و بهره برداری از آنها تهیه و مرحله اجرا گذاشته خواهد شد .

- در انجام تحقیقات مربوط بتوسعه منابع آب اولویت بتجهیز واستفاده از آزمایشگاه هیدرولیک وزارت آب و برق وامکانات دانشگاههای کشور داده خواهد شد .

- در برنامه پنجم بمنظور شناخت کمیت و کیفیت منابع آب و دستیابی به منابع جدید اهمیت خاصی بشناخت منابع زیرزمینی و تهیه برنامه ملی آب داده خواهد شد .
ج - نظارت بر منابع آب : ملی شدن منابع آب در مناطق مختلف کشور با توجه باولویتهای زیر بمرحله اجرا گذاشته خواهد شد .

- در مناطقی که تراکم جمعیت و یا شدت آلودگی آب زیاد بوده ، و منابع آب تکافوی احتیاجات شهری ، کشاورزی و صنعتی را ننماید . در مناطقی که تأسیسات آبی لازم برای بهره برداری مفید و معقول از منابع آب ایجاد گردیده است .

۴ - سرمایه گذاری و اعتبارات عمرانی :

کل اعتبارات توسعه منابع آب از $۶/۸$ میلیارد ریال در برنامه چهارم (شامل $۳/۴۵$ میلیارد ریال از محل بودجه عمرانی و $۵/۱$ میلیارد ریال از بودجه عادی دولت) به $۷/۱۱۰$ میلیارد ریال در برنامه پنجم بالغ میگردد .

جدول شماره ۱ کل اعتبارات و جدول شماره ۲ سرمایه گذاری ثابت در توسعه منابع آب را طی برنامه پنجم نشان میدهد .

(میلیارد ریال)

جدول ۱ - کل اعتبارات توسعه منابع آب طی برنامه پنجم اعتبارات

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی		اعتبارات جاری		عنوان برنامه
	۴ = (۲+۳)	(۳)	(۲)	نگهداشت سطح عملیات	
۵ = (۱+۴)	جمع	غیر ثابت	ثابت	(۱)	
۲۷/۳	۲۶/۵	-	۲۶/۵	۰/۸	۱- تأمین آب
۵۱/۹	۵۱/۸	-	۵۱/۸	۰/۱	۲- ایجاد شبکه های آبیاری
۱۴/۶	۱۴/۶	-	۱۴/۶	-	۳- آبرسانی بشورها
۲/۰	۲/۰	-	۲/۰	-	۴- تولید برق آبی
۱۲/۰	۱۱/۱	-	۱۱/۱	۰/۹	۵- تحقیق و بررسی
۲/۹	۲/۰	۲/۰	-	۰/۹	۶- خدمات و نظارت
۱۱۰/۷	۱۰۸	۲	۱۰۶	۲/۷	جمع

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

(میلیارد ریال)

جدول ۲- سرمایه گذاری ثابت در توسعه منابع آب طی برنامه پنجم

جمع کل	سرمایه گذاری ثابت				عنوان برنامه	
	بخش خصوصی	بخش عمومی	از	از محل		
	جمع	از محل اعتبارات عمرانی	پس انداز خصوصی	جمع	از محل اعتبارات عمرانی	
(۷) = (۳+۶)	(۱) = (۴+۵)	(۵)	(۴)	(۲) = (۱+۲)	(۲)	(۱)
۲۷/۹	۳/۴	۲/۰	۱/۴	۲۴/۵	-	۲۴/۵
۵۷/۴	۰/۶	-	۰/۶	۵۶/۸	۵/-	۵۱/۸
۱۴/۶	-	-	-	۱۴/۶	-	۱۴/۶
۲/۰	-	-	-	۲/۰	-	۲/۰
۱۱/۱	-	-	-	۱۱/۱	-	۱۱/۱
۱۱۳/۰	۴/۰	۲/۰	۲/۰	۱۰۹/۰	۵/۰	۱۰۴/۰

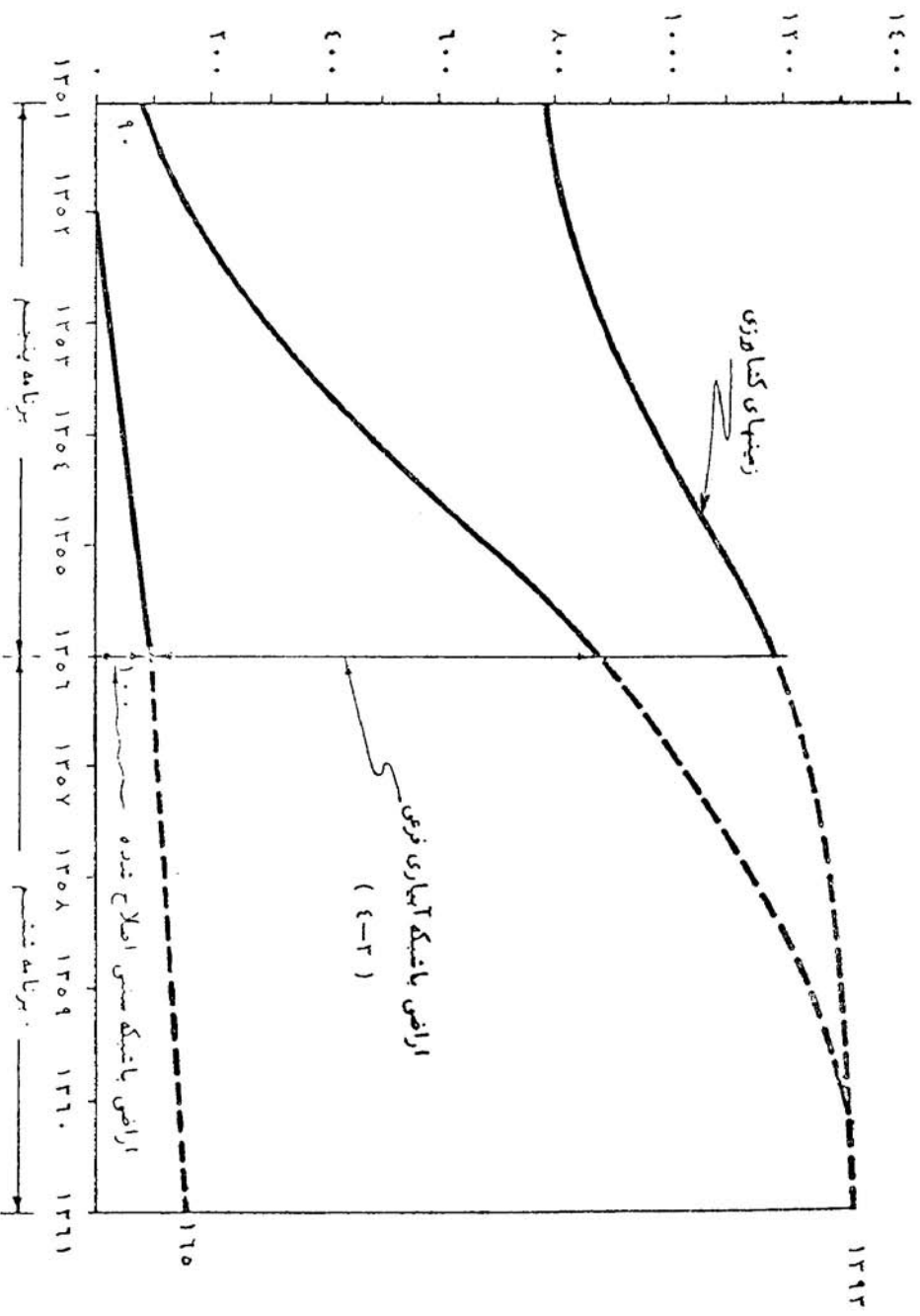
- ۱- تأمین آب
- ۲- ایجاد شبکه‌های آبیاری
- ۳- آبرسانی به شهرها
- ۴- تولید برق آبی
- ۵- تحقیق و بررسی

جمع

نمودار شماره ۱- افزایش سطح زمینهای کشاورزی و شبکه آبیاری نوری برای اراضی طرحهبسای آبیاری

در دست اقدام و طرحهایی که در برنامه پنجم آغاز خواهد شد

مزارمکنار (ناخالص)

فصل نهم

صنایع

۱- هدفهای اساسی

۱-۱- هدفهای کیفی : هدفهای کیفی صنایع در برنامه پنجم عبارتند از:

الف- تکمیل ، تجهیز و توسعه واحدهای صنعتی موجود و ادغام واحدهای مشابه بمنظور بهره‌برداری مؤثر از حداکثر ظرفیت اقتصادی صنایع و در نتیجه صرفه‌جویی در هزینه‌ها ، تقلیل قیمت تمام‌شده، و بهبود مرغوبیت کالاها.

ب- ایجاد صنایع جدید مرتبط با صنایع و منابع موجود و بالاخص ایجاد و توسعه صنایع تولیدکننده کالاهای واسطه و سرمایه‌ای به نحوی که موجبات کاهش وابستگی صنایع به واردات از خارج در آینده فراهم گردد .

پ- توسعه بازارهای صادراتی و در نتیجه نیل به هدفهای صادراتی تعیین شده برای دهه صادرات که تأثیر آن بهبود کیفیت کالاهای صنعتی ، تعدیل قیمت‌ها و افزایش درآمد ارزی خواهد بود .

ت- استفاده از تکنولوژی کاربر در صنایع بزرگ و سنگین که احداث آنها در این برنامه پیش‌بینی شده، و استفاده از تکنولوژی سرمایه‌بر فقط در موارد ضروری .

ث- احداث صنایع اقماری ، جنبی و تکمیلی بصورت صنایع کوچک تغذیه‌کننده و تغذیه‌شونده صنایع بزرگ بمنظور تسریع و تقویت اقتصاد صنعتی کشور.

ج - توجه بیشتر به صنایع وابسته به کشاورزی بمنظور تسریع رشد کشاورزی و مآلاً بالابردن سطح درآمد سرانه روستائی و کمک به رفع کمبود کالا های مصرفی غذائی و دامی کشور ، و ایجاد اشتغال دائم و موقت برای خوش نشینان روستاها و حاشیه نشینان شهرها .

چ - تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی بمنظور جذب دانشهای فنی و تکنولوژی پیشرفته و همچنین دستیابی به بازارهای جدید صادراتی برای کالا های صنعتی کشور و تجهیز منابع مالی جدید .

ح - تأکید به افزایش و تشویق تحقیقات صنعتی در سطح دانشگاهها ، مدارس عالی ، و واحدهای تولیدی بمنظور جذب تکنولوژی صنعتی پیشرفته و ایجاد تکنولوژی صنعتی ایرانی .

خ - گسترش مالکیت صنعتی از طریق واگذاری سهام واحدهای صنعتی به کارگران ، کارمندان و قاطبه مردم بمنظور توزیع عادلانه تر ثمرات پیشرفتهای صنعتی .

د - تعلیم مدیران صنعتی در سطوح مختلف بمنظور کمک به تفکیک هر چه بیشتر مالکیت از مدیریت .

ذ - فروش تدریجی واحدهای صنعتی دولتی که تاکنون بمنظور ارشاد آموزش و تشویق سرمایه گذاران خصوصی به سرمایه گذاری صنعتی بوجود آمده اند به بخش خصوصی .

ر - اعطای تسهیلات اعتباری و کمکهای زیربنائی به مناطق دور افتاده و مستعد کشور (خارج از قطبهای صنعتی موجود) .

ز - جلوگیری از آلودگی منابع آب .

۲-۱- هدفهای کمی : هدفهای کمی صنایع در برنامه پنجم بشرح زیر است :

الف - ارزش تولیدات صنایع از ۵۰۹ میلیارد ریال در سال آخر برنامه چهارم با رشد متوسطی حدود ۱۴ درصد در سال به ۹۷۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۵۶ خواهد رسید و ارزش افزوده از ۱۶۳/۷ میلیارد ریال برآورد سال آخر برنامه چهارم به ۳۳۰ میلیارد ریال در سال آخر برنامه پنجم افزایش خواهد یافت .

رسیدن باین هدف مستلزم آنست که رشدی بطور متوسط معادل ۱۵ درصد در سال (به قیمت سال ۱۳۵۱) در صنعت حاصل گردد و در نتیجه سهم این بخش در تولید ناخالص داخلی از ۱۳/۴ درصد برآورد سال آخر برنامه چهارم به ۱۶ درصد در سال آخر برنامه پنجم برسد .

ب - کل شاغلین صنعتی کشور که در سال آخر برنامه چهارم حدود ۱/۷۵ میلیون نفر میباشد با رشد متوسط سالانه ای بیش از ۷ درصد ، و با ایجاد ۷۳۵ هزار شغل مولد صنعتی ، به حدود ۲/۵ میلیون نفر در پایان برنامه پنجم خواهد رسید به نحوی که نسبت شاغلین صنعتی به کل شاغلین کشور از ۲۰/۷ درصد در سال ۱۳۵۱ به ۲۵ درصد در سال ۱۳۵۶ افزایش خواهد یافت .

پ - صادرات فرآورده های صنعتی غیر نفتی شامل کالا های سنتی و صنعتی جدید با رشد متوسط سالانه ای حدود ۱۸ درصد از ۲۷ میلیارد ریال برآورد سال ۱۳۵۱ ، به حدود ۶۱ میلیارد ریال در سال آخر برنامه پنجم بالغ خواهد شد .

۲- سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلی :

۲-۱- خط‌مشی‌های کلی : خط‌مشی‌های کلی صنعتی در برنامه پنجم

بقرار زیر تعیین میشود :

الف - تشویق انجام تحقیقات صنعتی در سطح دانشگاهها و واحدهای تولیدی دولتی و خصوصی ، ایجاد همکاری مستمرین واحدهای مهم تولیدکننده و مراکز تحقیقاتی بمنظور ایجاد تکنولوژی داخلی و بالا بردن کیفیت و استاندارد تولیدات صنعتی .

ب - مراقبت دائم در کنترل مرغوبیت محصولات ساخت کشور بمنظور حمایت از مصرف‌کنندگان داخلی و رقابت در بازارهای جهانی .

پ - بهره‌برداری از منابع مواد اولیه و خام و تبدیل این مواد به کالاهای قابل مصرف در داخل و یا قابل صدور به خارج .

ت - تأکید بر ایجاد صنایع متوسط و کوچک بعلت اشتغال‌زا بودن آنها خاصه در سطح مناطق عقب‌افتاده ولی مستعد بمنظور افزایش درآمد سرانه در آن مناطق و گسترش بازار کالاهای مصرفی و بادوام که تاکنون بیشتر مورد تقاضای شهرنشینان بوده است .

ث - محدود شدن سرمایه‌گذاری مستقیم دولت به صنایع اساسی از قبیل مس ، ذوب‌آهن ، پتروشیمی و دیگر صنایعی که از نظر دفاع ملی و رفاه اجتماعی اهمیت دارند .

ج - تشویق مردم به استفاده از پس اندازها بمنظور خرید سهام کارخانه‌ها و گسترش مالکیت صنعتی از طریق تقویت بورس سهام فروش سهام کارخانه‌های دولتی و خصوصی به کارگران، کارمندان و قاطبه مردم .

ج - اقدام به سرمایه‌گذاری در طرحهای صنعتی خارج از کشور در مواردی که اجرای این گونه طرحها موجبات صدور مواد خام و کالاهای واسطه‌ای کشور را بمنظور تبدیل فرآورده‌های صنعتی و دستیابی به بازارهای خارجی فراهم میسازد .

۲-۲ - سیاست تعرفه‌ای : بررسی مداوم سطح حمایت‌های گمرکی در رشته‌های مختلف صنعتی با توجه به امکانات توسعه هر رشته، بعنوان يك اصل اساسی در سیاست تعرفه‌ای کشور مورد نظر خواهد بود و نحوه کاربرد این اصل در مورد کالاهای مختلف صنعتی در برنامه پنجم عمرانی بصورت زیر تعیین میگردد .

الف - در مورد کالاهای مصرفی سیاست فعلی کاهش تدریجی حمایت گمرکی بمنظور بالا بردن کیفیت کالاهای ساخت کشور و ایجاد امکانات رقابت سالم با کالاهای مشابه خارجی ادامه خواهد یافت .

ب - در مورد کالاهای واسطه و سرمایه‌ای حمایت گمرکی مناسب نسبت به صنایع سازنده این کالاها بمنظور کاهش واردات آنها و تشویق ساخت آنها در داخل کشور و صرفه‌جویی ارزی برقرار خواهد شد. بدیهی است که این حمایتها پس از يك دوره معقول تدریجاً باید کاسته شود .

۲-۳ - سیاست اعتباری - سیاست اعتباری برنامه پنجم در مورد صنایع عبارت خواهد بود از :

- الف - تشویق شرکت‌های بیمه دولتی و خصوصی و بیمه‌های اجتماعی کارگران به خرید سهام شرکت‌های صنعتی .
- ب - توسعه خدمات بانک‌های تخصصی موجود به مناطق مختلف کشور برای کمک به ایجاد واحدهای صنعتی .
- پ - تشویق بانک‌های تجاری به ایجاد واحدهای مخصوص برای بررسی و ارزیابی صحیح طرح‌های صنعتی بمنظور اعطای اعتبار و سرمایه در گردش به واحدهای صنعتی و یا مشارکت با آنها و بالاخص اعطای کمک اعتباری بصنایع کوچک و در سطح استانها .
- ت - تأمین نیازمندیهای سرمایه در گردش کارخانجات دولتی و خصوصی از طریق بانک‌های تخصصی و تجاری .
- ث - ایجاد مشوق‌های مالی مانند نرخهای بهره ترجیحی برای صنایع کوچک بخصوص در مناطق عقب افتاده و شهرکها .
- ج - ایجاد تسهیلات لازم برای کارمندان و کارگران کارخانه‌ها و شرکت‌های صنعتی جهت خرید سهام صنعتی .
- چ - کمک به بانک‌های تخصصی و تجاری بمنظور مشارکت در سرمایه گذاری صنایع کوچک و متوسط و یا اعطای وام به این صنایع بدون توجه به وثائق متداول بالاخص در شهرها و شهرکها و مناطق عقب افتاده .
- ح - ایجاد سازمان سرمایه گذاری عام و پذیره نویسی توسط دولت بمنظور جمع آوری پس اندازها و حمایت از سهامداران کوچک .

خ - تجدید نظر در سیاست بانکهای تجاری و تخصصی بنحوی که اعطای کمکهای مالی به صاحبان صنایع خصوصی براساس ارائه طرحهای سالم و قابل اجرا وبدون توجه به وثائق متداول انجام گیرد . این سیاست خصوصاً در مورد کمکهایی که از محل اعتبارات عمرانی انجام میشود رعایت خواهد شد .

۴-۲ - سیاست مالیاتی : سیاست مالیاتی معطوف به هدفهای زیر خواهد بود :

الف - بهبود روشهای حسابداری در واحدهای صنعتی و همچنین بهبود بیشتر روشهای ممیزی مالیاتی .

ب - اتخاذ سیاستهای مالیاتی لازم در مورد زمین بمنظور سوق دادن پس اندازهایی که صرف بورس بازی زمین میشود به فعالیتهای صنعتی .

۵-۲ - سیاست آموزشی و تحقیقاتی : با توجه به ناچیز بودن جوهری که برای پژوهشهای علمی در صنایع اختصاص یافته است و لزوم افزایش آن ، سیاست برنامه پنجم در این باره بشرح زیر خواهد بود :

الف - تجدیدنظر اساسی در رشتههای تحصیلی دانشگاهها و مؤسسات عالی از لحاظ کیفی و کمی و تقویت رشتههای فنی و علمی و مدیریت بمنظور کمک به بخش صنایع و معادن .

ب - ایجاد مراکز آموزشی و تربیت حرفه ای در جوار واحدهای صنعتی دولتی و خصوصی بمنظور تعلیم تکنیسین و کارگر ماهر و تعلیم صاحبان حرفه و صنایع کوچک و روستائی .

پ - ایجاد بورسهای آموزشی برای دوره‌های کارآموزی کوتاه مدت و دراز مدت در خارج از کشور در سطوح مختلف و در رشته‌های مورد نیاز صنایع و معادن .

ت - تشویق واحدهای صنعتی متوسط و بزرگ به استفاده از نظام حسابداری صنعتی و تعلیم حسابداران صنعتی .

۲-۶ - سیاست استاندارد کردن محصولات و حمایت از مصرف کننده :
بمنظور حمایت از مصرف کنندگان و کمک به قدرت رقابتی صنایع داخلی اقدامات زیر انجام خواهد گرفت :

الف - توسعه استاندارد کالا و تحقیقات صنعتی کشور و نظارت دائم بر کیفیت کالاها بمنظور بالا بردن مرغوبیت کالاهای مصرفی داخلی و صادراتی .

ب - حمایت از مصرف کننده داخلی از نظر قیمت فروش از طریق کنترل مرغوبیت جنس با توجه به قیمت‌های تمام شده .

پ - جلوگیری از واردات، کالاهای صنعتی خارج از استاندارد متعارف .
۲-۷ - سیاست‌ها و مقررات اداری: سیاست‌های اداری در زمینه صنایع معطوف به هدفهای زیر خواهد بود :

الف - اعطای اختیارات بیشتر به ادارات محلی دولتی و تقویت کادر فنی آنها جهت صدور پروانه تأسیس و بهره‌برداری صنایع کوچک و متوسط در شهرستانها بدون مراجعه به مرکز .

ب - موظف کردن سازمانهای دولتی و مؤسسات وابسته بتأمین نیازمندیهای خود از محصولات ساخت کشور، در صورت وجود کالاهای مشابه داخلی .

پ - تجدید نظر در قانون تجارت بمنظور حفظ منافع سهامداران کوچک و تطبیق قانون تجارت با سیاستهای جدید بمنظور گسترش مالکیت واحدهای صنعتی .

ت - تأمین آب و برق و تلفن موردنیاز صنایع بصورتی مطمئن و با نرخهای معین و نسبتاً ثابت .

ث - بررسی و نظارت مداوم بر قیمت کالاهای واسطه صنعتی بمنظور جلوگیری از افزایش غیرمعقول هزینه تولید کالاهای صنعتی و غیرصنعتی مصرفی .

ج - فروش واحدهای صنعتی دولتی ببخش خصوصی براساس ضوابطی که بتصویب مقامات قانونی خواهد رسید .

۲-۸ - سیاست حفظ محیط زیست : تعیین ضوابط فنی لازم بمنظور حفظ محیط زیست و جلوگیری از آلودگی آن و اعمال تدریجی ضوابط مزبور در انتخاب محل و طرح فنی واحدهای تولیدی و اعطای اولویت و حمایت های گوناگون بطرحهای صنعتی که از این ضوابط پیروی مینمایند طی برنامه پنجم مورد تأکید خواهد بود .

۳ - هدفها و برنامه های مشخص

۳-۱ - صنایع غذایی : ارزش افزوده صنایع غذایی ، آشامیدنیها و دخانیات

با رشد متوسط سالانه ای برابر $\frac{4}{8}$ درصد افزایش خواهد یافت .

در اکثر رشته های صنایع غذایی سعی خواهد شد خودکفائی ایجاد گردد و

کشور از واردات مواد غذایی بی نیاز شود .

- در مورد پاره‌ای از فرآورده‌های غذایی چون ماهی، خرما و روغن نباتی هدف صادراتی تعیین گردیده است.

- با توجه بآب و هوای متغیر مناطق مختلف کشور و دوری مراکز تولید از مراکز مصرف، هدف آنستکه قسمت اعظم شبکه سردخانه‌ها در استانها و فرمانداریهای کل تکمیل گردد تا میوه، سبزی، گوشت، ماهی و لبنیات مطمئن و سالم در اختیار مصرف کننده قرار گیرد.

- با احداث کارخانه‌های خوراک دام و طیور در نقاط مستعد کشور عرضه خوراک دام بنحوی تنظیم خواهد شد که تغذیه دام بخصوص در فصل زمستان با اشکال مواجه نگردد.

- برای رفع کمبود پروتئین حیوانی در داخل کشور و افزایش درآمد سرانه ساحل نشینان جنوب سعی خواهد شد که پس از انجام ماهیگیری آزمایشی در خلیج فارس و دریای عمان، صید تعقیبی عملی شود و کشتی‌های ماهیگیری ایران در آبهای بین‌المللی نیز صید ماهی نموده و با کنسرو کردن و تهیه آرد ماهی و صدور بخارج درآمد ارزی کسب گردد.

۲ - ۳ - صنایع نساجی، پوشاک، کفش، فرش و صنایع دستی: ارزش افزوده این رشته از صنایع با رشد متوسط سالانه‌ای برابر $\frac{8}{9}$ درصد افزایش خواهد یافت.

- در رشته صنایع نساجی و پوشاک سعی در تأمین خود کفائی و صدور این کالاها به خارج، هدف مورد نظر بوده و در تهیه البسه و پوشاک آماده که ایران در تهیه آن مزیت نسبی قابل ملاحظه‌ای دارد تأکید خاصی بعمل خواهد آمد.

- باتوجه به تغییر سلیقه مردم از الیاف مصنوعی به ابریشم طبیعی و افزایش تولید و مصرف قالی و محصولات دستی ابریشمی و صادرات آنها، صنعت سنتی چندین ساله و فراموش شده ابریشم تجدید حیات نموده و بسا تهیه مواد اولیه این صنعت در داخل کشور به کاهش بیکاری و کم کاری در پاره‌ای از مناطق روستائی کمک خواهد شد .

- صنایع دستی که تاکنون بیشتر در شهرها و شهرکها تشویق شده است، در روستاهائی که دارای سابقه سنتی در این قبیل صنایع هستند نیز از طریق بهبود روش و وسائل کار، تضمین خرید مستقیم این کالاها و عرضه آنها به بازارهای داخلی و خارجی مورد تشویق و حمایت قرار خواهد گرفت .

۳ - ۳ - صنایع سلولزی : ارزش افزوده صنایع سلولزی با رشد متوسط سالانه‌ای معادل ۱۷/۵ درصد افزایش خواهد یافت .

- در برنامه پنجم سعی خواهد شد از ۱/۴ میلیون هکتار جنگلهای تجارتنی و قابل بهره برداری کشور استفاده کامل بعمل آید و با احداث مجتمع های چوب و کاغذ در جنگلهای شمال بیش از نیمی از کاغذ مصرفی کشور در داخل تولید گردد .

- در مورد محصولات چوبی ، علاوه بر تأمین احتیاجات داخلی ، هدف آنستکه فرآورده های قابل صدور نیز به خارج صادر شود .

۴ - ۳ - صنعت پوست و چرم : ارزش افزوده صنعت پوست و چرم در برنامه پنجم با رشد متوسط سالانه ای معادل ۹/۹ درصد افزایش خواهد یافت :

- توسعه و تکمیل کارخانه های موجود و همچنین انجام اقدامات اساسی در زمینه بهبود مواد اولیه این صنعت هدف مورد نظر میباشد .

۵ - ۳ - صنایع شیمیائی و پتروشیمی : ارزش افزوده صنایع شیمیائی و پتروشیمی در برنامه پنجم بارشد متوسط سالانه ای برابر ۱/۲۱ درصد افزایش خواهد یافت .

-- مواد واسطه شیمیائی باظرفیتهای اقتصادی بمنظور جانشینی واردات و صدور به بازار های جهانی تولید خواهد شد .

- تولید مواد مصرفی نهائی شیمیائی و پتروشیمی از قبیل کود، رنگ، الیاف مصنوعی، پلاستیک و لاستیک و سائت نقلیه ادامه خواهد یافت .

- با استفاده از مزیت نسبی کشور در تولید پاره ای از کالا های شیمیائی و پتروشیمی از قبیل پودر رختشوئی ، مصنوعات پلاستیکی، کود شیمیائی و مواد آروماتیک ، سعی خواهد شد این قبیل محصولات به خارج از کشور صادر گردد .

۶ - ۳ - صنایع معدنی غیر فلزی : ارزش افزوده این رشته از صنایع در برنامه پنجم بارشد متوسط سالانه ای برابر ۳/۲۳ درصد افزایش خواهد یافت .
- در رشته مصالح ساختمانی ، مواد و مصالح مورد نیاز برنامه های تأمین مسکن، احداث راهها، فرودگاهها ، ساختمانهای صنعتی ، کانالها ، سدها و بنادر تأمین خواهد شد .

- خود کفائی محصولات معدنی غیر فلزی در برنامه پنجم مورد نظر خواهد بود و علاوه بر آن صدور کاشی نیز مورد توجه قرار خواهد گرفت .

۷-۳- فلزات اساسی و محصولات فلزی : رشد متوسط ارزش افزوده این دسته از صنایع در برنامه پنجم سالانه ۲۴ درصد تعیین شده است .

- طی برنامه پنجم مصرف مصالح فلزی ساختمانی از قبیل تیر آهن ، لوله ، مفتول و پروفیل بطور کامل از محل تولید داخلی تأمین خواهد شد ولی احتیاجات ورق آهن که در حدود ۴۵ درصد آهن و فولاد مصرفی کشور میباشد کماکان از محل واردات تأمین خواهد گردید .

- ظرفیت کارخانه ذوب آهن آریامهر تا حدود ۱/۹ میلیون تن افزایش داده خواهد شد و ایجاد دو کارخانه ذوب آهن از طریق احیاء مستقیم در مجاورت منابع گاز هر کدام با ظرفیتی حدود یک میلیون تن آهن اسفنجی پیش بینی شده است .
- با اکتشاف منابع عظیم مس سرچشمه کرمان واحداث کارخانه تغلیظ مس ، پیش بینی میشود در سال آخر برنامه پنجم حدود ۱۶۰ هزار تن مس فلزی تولید گردد و قسمت اعظم آن به خارج صادر شود .

۸-۳- صنایع ماشینهای غیر برقی (مکانیکی) - ارزش افزوده ماشینهای غیر برقی طی پنج سال برنامه پنجم با رشد متوسط سالانه ای برابر ۲۸/۲ درصد افزایش خواهد یافت .

ساخت کالاهای سرمایه ای و واسطه ای فلزی از قبیل ماشینهای ابزار ، ظروف تحت فشار ، انواع دستگاههای صنعتی ، انواع ساختمان های فولادی ، پمپ و کمپرسورها ، پرس والکترو موتورها که پایه گذار سایر صنایع بوده و از طریق بالا بردن دانش فنی و آموزش نیروی انسانی ماهر نیازهای بلند مدت صنعتی شدن را برآورده مینمایند بیش از پیش افزایش خواهد یافت .

۳-۹- صنایع ماشینهای برقی - ارزش افزوده ماشینهای برقی در برنامه پنجم بارشد متوسط سالانه‌ای معادل ۱۵/۹ درصد افزایش خواهد یافت .

- ساخت کالاهای مصرفی بادوام از قبیل یخچال ، تلویزیون ، تلفن و لامپ روشنائی همچنان ادامه خواهد یافت و با اجرای طرحهای ساخت قطعات و وسایل این کالاها در داخل کشور ، ارزش افزوده این صنایع بالا خواهد رفت .

۳-۱۰- صنایع وسائط نقلیه - در برنامه پنجم ارزش افزوده صنایع وسائط نقلیه بارشد متوسط سالانه‌ای برابر ۱۹/۲ درصد افزایش پیدا خواهد کرد .

- هدف آنست که در برنامه پنجم با ایجاد واحد موتور سازی ، نسبت ساخت قطعات اتومبیل در داخل کشور از ۵۰ درصد تا میزان ۷۵ درصد افزایش یابد و بدین ترتیب واردات قطعات مزبور از خارج تا حد زیادی کاهش پیدا کند .

- در مورد تراکتور و ادوات کشاورزی برنامه توسعه واحدهای موجود از ازبک طرف ، وثابت بودن میزان افزایش سطح زیر کشت از طرف دیگر حصول هدف صدور به کشورهای همجوار را امکان پذیر میسازد .

- در برنامه پنجم مقدمات تأسیس تعمیرگاههای کشتی در سواحل جنوب فراهم و در برنامه ششم سعی خواهد شد که کشتیهای تجاری و نفت کشهایی که در خلیج فارس و بحر عمان رفت و آمد میکنند در تعمیرگاههای سواحل ایران تعمیر شوند و با ایجاد مقدمات ساخت کشتیهای کوچک برنامه‌های درازمدت کشتی سازی در آینده عملی گردد .

۱۱-۳- صنایع کوچک- از نظر اهمیتی که این دسته از صنایع در گسترش پایه‌های صنعتی کشور دارد و خاصه با توجه به تأکیدی که در برنامه پنجم در مورد ایجاد همبستگی بین صنایع مختلف بسویژه میان صنایع بزرگ و کوچک شده است برنامه و سیاستهای مربوط به این دسته از صنایع بشرح زیر خواهد بود :

- شناخت صنایع کوچک خاصه از نقطه نظر استعداد ایجاد همبستگی با سایر صنایع و سایر بخشهای اقتصادی .

- اعطای کمکهای فنی و آموزشی به صنایع کوچک و انجام خدمات مشورتی و راهنمایی این واحدها بنحویکه اولویت آنها بر اساس درجه استعداد همبستگی تعیین گردد .

- اعطای وام و اعتبار به حدود ده هزار واحد صنعتی کوچک با شرایط سهل و تجدید نظر در نوع وثیقه با توجه بدرجه استعداد همبستگی این صنایع .

- تأسیس شعب و ادارات مستقل و جداگانه در بانکهای تخصصی صنعتی و تجاری برای اعطای وام و کمکهای مالی به صنایع کوچک .

- موظف کردن سازمانها و مؤسسات دولتی به خرید محصولات صنایع کوچک .

- ایجاد مراکز پیمانکاری بین صنایع کوچک و بزرگ .

- فراهم کردن تسهیلات زیربنایی از قبیل زمین - راه - آب - برق - تلفن و کارگاه آموزشی بمنظور استقرار صنایع کوچک در نقاط مستعد کشور .

۴- سرمایه‌گذاری و اعتبارات عمرانی:

- برای تحقق هدفهای فوق‌الذکر و باتوجه به عواملی نظیر بالا بردن بهره‌وری صنایع موجود، اقدامات لازم جهت بهبود مدیریت، راهنمایی و کمکهای فنی و مالی لازم به بخش خصوصی و سرمایه‌گذاری در صنایعی که دارای مزیت نسبی هستند، میزان سرمایه‌گذاری صنعتی طی برنامه پنجم عمرانی ۵۰۶/۴ میلیارد ریال (شامل ۴ میلیارد ریال کمکهای فنی به صنایع) برآورد گردیده است که حدود ۴۰ درصد آن توسط دولت و ۶۰ درصد بقیه توسط بخش خصوصی انجام میگردد از ۱۹۹/۶ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری دولتی ۱۸۳/۹ میلیارد ریال آن از اعتبارات عمرانی و بقیه از محل منابع داخلی مؤسسات انتفاعی و بازرگانی دولت تأمین خواهد شد.

- در برنامه پنجم بیش از ۹۰ درصد سرمایه‌گذاریهای صنعتی دولت در خارج از تهران انجام خواهد گرفت.

- کل اعتبارات صنایع از ۱۰۳/۵ میلیارد ریال در برنامه چهارم (شامل ۹۹/۲ میلیارد ریال از محل بودجه عمرانی و ۴/۳ میلیارد ریال از محل بودجه عادی دولت) به ۱۹۴/۵ میلیارد ریال در برنامه پنجم بالغ میگردد.

جدول (۱) کل اعتبارات صنایع و جدول (۲) سرمایه‌گذاری ثابت در صنایع راطی برنامه پنجم نشان میدهد.

جدول ۱- کل اعتبارات صنایع طی برنامه پنجم

اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت		
(۵) = (۱+۴)	(۴) = (۲+۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۸/۵۰۰	۸/۵۰	-	۸/۵۰	-	۱- صنایع غذایی
۳/۰۰۰	۳/۰۰	-	۳/۰۰	-	۲- نساجی، فرش، دستی و روستائی
۱۵/۰۰۰	۱۵/۰۰	-	۱۵/۰۰	-	۳- سلولزی و چاپ
-	-	-	-	-	۴- چرم و پوست
۴۲/۰۰۰	۴۲/۰۰	-	۴۲/۰۰	-	۵- شیمیائی و پتروشیمی
-	-	-	-	-	۶- معدنی غیر فلزی*
۵۷/۰۰۰	۵۷/۰۰	-	۵۷/۰۰	-	۷- فلزات اساسی
۲۵/۲۴۰	۲۵/۲۴	-	۲۵/۲۴	-	۸- ماشینهای غیر برقی
-	-	-	-	-	۹- ماشینهای برقی
۹/۱۶۰	۹/۱۶	-	۹/۱۶	-	۱۰- وسائط نقلیه
۲۰/۰۰۰	۲۰/۰۰	-	۲۰/۰۰	-	۱۱- انتقال بپخش خصوصی
۵/۶۵۵	۴/۰۰	۴/۰۰	-	۱/۶۵۵	۱۲- کمکهای فنی بصنایع**
۷/۰۱۷	-	-	-	۷/۰۱۷	۱۳- خدمات عمومی و نظارت***

۴۴۲۴

۱/۹۶۷	-	-	-	۱/۹۶۷	۱۴- طرحهای مستمر***
۱۹۴/۵۳۹	۱۸۳/۹۰	۴/۰۰	۱۷۹/۹۰	۱۰/۶۳۹	جمع

- * اعتبارات لازم جهت تأسیس کارخانه‌های ساخت قطعات پیش ساخته ساختمانی منظور نشده است.
- ** شامل مطالعات صنعتی - کمکهای فنی و تحقیقاتی و آزرایشگاههای صنعتی.
- *** شامل نظارت بر امور صنعتی، بازرگانی داخلی و خارجی، آمار صنعتی، معدنی، بازرگانی، توسعه و بهبود صادرات، نمایندگانهای سازمان گسترش و نو سازی صنایع ایران و سازمان مرکزی شرکتها و سازمان صنایع نظامی.
- **** شامل هزینه‌های اداری شرکت ملی صنایع پتروشیمی، سرکر صنایع دستی، سازمان صنایع کوچک.

جدول ۲- سرمایه گذاری ثابت در صنایع طی برنامه پنجم

سرمایه گذاری ثابت

برنامه	بخش دولتی		بخش خصوصی				جمع کل
	از محل اعتبارات عمرانی (۱)	از محل منابع مؤسسات انتفاعی و بازرگانی (۲)	جمع (۳) = (۱+۲)	از پس انداز خصوصی (۴)	از محل اعتبارات عمرانی (۵)	جمع (۶) = (۴+۵)	
۱- صنایع غذایی	۸/۵۰	۶/۷۵	۱۵/۲۵	۲۲/۲۵	۳/۰۰	۲۵/۲۵	۵۰/۵۰
۲- نساجی، فرش، دستی و روستائی	۳/۰۰	۰/۵۰	۳/۵۰	۴۵/۵۰	۱/۵۰	۴۷/۰۰	۵۰/۵۰
۳- سلولزی و چاب	۱۵/۰۰	۰/۳۰	۱۵/۳۰	۱۰/۰۰	-	۱۰/۰۰	۲۵/۳۰
۴- چرم و پوست	-	-	-	۲/۰۰	-	۲/۰۰	۲/۰۰
۵- شیمیائی و پتروشیمی	۴۲/۰۰	۳/۰۰	۴۵/۰۰	۶۸/۲۰	۳/۰۰	۷۱/۲۰	۱۱۶/۲۰
۶- معدنی غیر فلزی*	-	۱/۶۵	۱/۶۵	۵۰/۸۵	۵/۰۰	۵۵/۸۵	۵۷/۵۰
۷- فلزات اساسی	۵۷/۰۰	-	۵۷/۰۰	۵۵/۵۰	۴/۰۰	۵۹/۵۰	۱۱۶/۵۰
۸- ماشینهای غیر برقی	۲۵/۲۴	۳/۵۰	۲۸/۷۴	۱۱/۵۰	۱/۵۰	۱۳/۰۰	۴۱/۷۴
۹- ماشینهای برقی	-	-	-	۹/۵۰	۱/۰۰	۱۰/۵۰	۱۰/۵۰

۴۴۲۶

۱۰- وسائط نقلیه	۹/۱۶	-	۹/۱۶	۲۰/۵۰	۱/۰۰	۲۱/۵۰	۳۰/۱۶
۱۱- متفرقه	-	-	-	۱/۰۰	-	۱/۰۰	۱/۰۰
جمع صنعت	۱۵۹/۹۰	۱۵/۷۰	۱۷۵/۶۰	۳۰۶/۸۰	۲۰/۰۰	۳۲۶/۸۰	۵۰۲/۴۰

* اعتبار جهت تأسیس کارخانه های ساخت قطعات پیش ساخته ساختمانی از محل اعتبارات عمرانی پیش بینی نشده است .

جدول ۳ - پیش بینی سرمایه گذاری در طرح های صنعتی دولتی از اعتبارات عمرانی و منابع داخلی مؤسسات انتفاعی و بازرگانی دولت در برنامه پنجم (میلیون ریال)

منابع داخلی مؤسسات انتفاعی	اعتبارات عمرانی	جمع	طرح
<u>۶۷۵۰</u>	<u>۸۵۰۰</u>	<u>۱۵۲۵۰</u>	۱ - صنایع غذایی
(۳۰۰۰)	(۴۰۰۰)	(۷۰۰۰)	توسعه کارخانه های قند (نیشکر و چغندر)
(۵۰۰)	(۱۵۰۰)	(۲۰۰۰)	ماهی شیلات جنوب و شمال
-	(۱۰۰۰)	(۱۰۰۰)	سردخانه
-	(۱۰۰۰)	(۱۰۰۰)	لبنیات پاستوریزه
-	(۱۰۰۰)	(۱۰۰۰)	کشت و صنعت
(۳۲۵۰)	-	(۳۲۵۰)	چای ، دخانیات و سایر صنایع غذایی
<u>۵۰۰</u>	<u>۳۰۰۰</u>	<u>۳۵۰۰</u>	۲ - نساجی ، فرش ، صنایع دستی و روستائی
(۲۵۰)	-	(۲۵۰)	شرکت سهامی کارخانجات ایران
(۲۵۰)	-	(۲۵۰)	نساجی مازندران و غیره
-	(۳۰۰۰)	(۳۰۰۰)	دستی - فرش و روستائی
<u>۳۰۰</u>	<u>۱۵۰۰۰</u>	<u>۱۵۳۰۰</u>	۳ - صنایع سلولزی
-	(۸۰۰۰)	(۸۰۰۰)	کارخانه کاغذ گیلان *
-	(۷۰۰۰)	(۷۰۰۰)	کارخانه کاغذ مازندران *
(۳۰۰)	-	(۳۰۰)	شرکت چوب گیلان
<u>۳۰۰۰</u>	<u>۴۲۰۰۰</u>	<u>۴۵۰۰۰</u>	۴ - شیمیائی و پتروشیمی
-	(۳۰۰۰۰)	(۳۰۰۰۰)	پتروشیمی
(۲۰۰۰)	(۱۲۰۰۰)	(۱۴۰۰۰)	صنایع نظامی (شیمیائی) **
(۱۰۰۰)	-	(۱۰۰۰)	کود شیمیائی

* کل سرمایه گذاری برای دو کارخانه ۳۰ میلیارد ریال برآورد گردیده که دولت مبلغ

۱۵ میلیارد ریال آنرا انجام میدهد .

** سرمایه گذاری در کارخانه ساخت باطری از این محل تأمین خواهد شد .

جدول ۳ - پیش بینی سرمایه گذاری در طرح های صنعتی دولتی از اعتبارات عمرانی و منابع داخلی مؤسسات انتفاعی و بازرگانی دولت در برنامه پنجم (میلیون ریال)

منابع داخلی مؤسسات انتفاعی	اعتبارات عمرانی	جمع	طرح
۱۶۵۰	-	۱۶۵۰	۵ - معدنی غیر فلزی
-	۵۷۰۰۰	۵۷۰۰۰	۶ - فلزات اساسی ***
-	(۴۰۰۰۰)	(۴۰۰۰۰)	توسعه ذوب آهن (بدون معادن مسکن - آموزش)
-	(۷۰۰۰)	(۷۰۰۰)	احیاء مستقیم
-	(۱۰۰۰۰)	(۱۰۰۰۰)	ذوب مس (بدون معادن - مسکن)
۳۵۰۰	۲۵۲۴۰	۲۸۷۴۰	۷ - صنایع مکانیکی
(۲۵۰)	(۳۰۰۰)	(۳۲۵۰)	توسعه ماشین سازی تبریز
(۲۵۰)	(۳۰۰۰)	(۳۲۵۰)	توسعه ماشین سازی اراک
(۳۰۰۰)	(۱۹۲۴۰)	(۲۲۲۴۰)	صنایع نظامی (مکانیکی)
-	۹۱۶۰	۹۱۶۰	۸ - وسائط نقلیه
-	(۳۰۰۰)	(۳۰۰۰)	تراکتور سازی
-	(۵۰۰۰)	(۵۰۰۰)	تعمیر گاه کشتی (بدون خانه سازی و بندر سازی)
-	(۱۱۶۰)	(۱۱۶۰)	صنایع نظامی (هلیکوپتر و هواپیما) ***
-	۴۰۰۰	۴۰۰۰	۹ - کمکهای فنی بصنایع
-	-	-	مطالعات صنعتی
-	-	-	کمکهای فنی و تحقیقاتی
-	-	-	آزمایشگاههای صنعتی

*** سرمایه گذاری جهت توسعه کارخانه ذوب آلومینیوم و ایجاد کارخانه ذوب روی و کارخانه دوم احیاء مستقیم منظور نشده است .
 *** جمع کل اعتبارات پیش بینی شده جهت صنایع نظامی از اعتبارات عمرانی معادل ۳۲/۴ میلیارد ریال است .
 *** هزینه های آموزشی مربوط به صنایع و هزینه های خانه سازی برای طرح های فوق در فصول آموزش و پرورش و عمران شهری منظور شده است .

جدول ۳ - پیش‌بینی سرمایه‌گذاری در طرح‌های صنعتی دولتی از اعتبارات عمرانی و منابع داخلی مؤسسات انتفاعی و بازرگانی دولت در برنامه پنجم (میلیون ریال)

طرح	جمع	اعتبارات عمرانی	منابع داخلی مؤسسات انتفاعی
سازمان نظارت بر سهام و پذیره نویسی و سرمایه‌گذاری در صندوق ضمانت صادرات	—	—	—
۱۰ - انتقال به بخش خصوصی	۲۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	—
صنایع کوچک	(۵۰۰۰)	(۵۰۰۰)	—
صنایع متوسط	(۵۰۰۰)	(۵۰۰۰)	—
صنایع بزرگ	(۱۰۰۰۰)	(۱۰۰۰۰)	—
جمع ****	۱۹۹۶۰	۱۸۳۹۰	۱۵۷۰۰

شامل مطالعات فنی و اقتصادی - تحقیقات صنعتی از طریق دانشگاهها، مؤسسات تحقیقات علمی و فنی و مؤسسه استاندارد - تأسیس دفاتر و مراکز فنی و طراحی، بهره‌وری، تکنولوژی، متالوژی و جمع‌آوری اسناد فنی و مدارک علمی و صنعتی - کمکهای فنی و ترویجی بصنایع کوچک.

جدول ۴ - سرمایه‌گذاری در صنایع پتروشیمی طی برنامه پنجم عمرانی
(میلیون ریال)

نام طرح	سهم شرکت سلی صنایع پتروشیمی	درصد بکل طرح	سهم بخش خصوصی (داخلی و خارجی)	درصد بکل طرح	جمع کل
۱- توسعه واحد پی‌وی‌سی مجتمع آبادان	۴۸۰	۷۴	۱۷۲	۲۶	۶۵۲
۲- توسعه واحدهای مجتمع شیمیائی شاهپور	۶۵۶۳	۱۰۰	—	—	۶۵۶۳
۳- اولفین - آروماتیک	۱۷۰۲۵	۵۰	۱۷۰۲۵	۵۰	۳۴۰۵۰
۴- ماده نرم کننده پلاستیک	۱۵۰۰	۵۰	۱۵۰۰	۵۰	۳۰۰۰
۵- کاپرولاکنام و کود سولفات آمونیم	۴۷۲	۲۰	۱۸۹۸	۸۰	۲۳۷۰
۶- دی‌متیل ترفتالیت و پلی استر	۱۲۰۰	۳۰	۲۸۰۵	۷۰	۴۰۰۵
۷- استیرن مونومر	۱۱۲	۲۰	۴۵۸	۸۰	۵۷۰
۸- پلی استیرن	۱۳۵	۲۰	۵۵۵	۸۰	۶۹۰
۹- لاستیک استیرن، بوتادین	۳۵۲	۲۰	۱۴۱۰	۸۰	۱۷۶۲
۱۰- پترو پروتئین	۵۱۷	۵۰	۵۱۷	۵۰	۱۰۳۴
۱۱- پلی پروپیلن	۳۸۳	۲۰	۱۵۳۰	۸۰	۱۹۱۳
۱۲- آیزوپرن و پلی- آیزوپرن	۱۸۲۳	۵۰	۱۸۲۳	۵۰	۳۶۴۶
۱۳- آمینورزینها	۳۸	۱۰	۳۳۷	۹۰	۳۷۵
جمع *	۳۰۶۰۰	۵۰	۳۰۰۳۰	۵۰	۶۰۶۳۰

* هزینه‌های آموزشی مربوط به صنایع پتروشیمی و هزینه‌های خانه‌سازی برای طرح‌های
فوق در فصول آموزش و پرورش و مسکن منظور شده است.

فصل دهم

معادن

۱- هدفهای اساسی

شناخت منابع و ذخائر معدنی نخستین گام در راه بهره‌برداری از معادن کشور میباشد. در برنامه پنجم هدف کلی این بخش آنست که فعالیت معدنی بصورت يك فعاليت مرتبط و هم‌بسته با بخش صنعت و سایر فعاليت‌های اقتصادی کشور درآمده و اثرات آن در اقتصاد داخلی نمایان گردد.

باین منظور:

الف- مطالعات زمین‌شناسی و تهیه نقشه‌های زمین‌شناسی کشور در مساحتی حدود ۷۰۰ هزار کیلومتر مربع که هنوز مورد مطالعه زمین‌شناسی قرار نگرفته است انجام خواهد گرفت و نقشه‌های زمین‌شناسی کشور به مقیاس:

$$\frac{1}{250}, \frac{1}{100}, \frac{1}{50}$$

هزارم بر حسب ضرورت تهیه خواهد شد.

ب- حداقل ۲۵ درصد از مساحت کشور (۴۰۰ هزار کیلو متر مربع) به ترتیب اولویت، پژوهشهای معدنی اصولی در دو مرحله شامل مرحله اکتشافات مقدماتی و عمومی و مرحله اکتشافات تفصیلی در نقاط و حوزه‌هائیکه علائم و آثار قابل ملاحظه معدنی مشاهده گردیده انجام خواهد شد.

پ- از معادن مکشوفه کشور اعم از سنگ مس، سنگ آهن، ذغال سنگ، سرب، روی و کرومیت که ذخائر و شرایط آنها معلوم شده است بهره‌برداری بعمل خواهد آمد و با تبدیل مواد اولیه معدنی بالاخص آنهایی که تاکنون

مورد بهره‌برداری قرار نگرفته‌اند به کالاهای قابل مصرف در داخل کشور و قابل صدور به خارج ، ارزش افزوده حاصل از تولیدات معدنی مستقیماً عاید اقتصاد کشور می‌گردد. اهم این معادن بشرح زیر میباشند .

معادن مس سرچشمه - میدوک - چهارگنبد - عباس آباد و مزرعه .

معادن سنگ آهن چغارت و بافق - تنگه زاع و گل گوهر .

معادن ذغال سنگ کرمان و جبال البرز و شاهرود .

معادن خاک نسوز و مواد فرعی ذوب آهن .

معادن سرب نخلک و قنات مروان .

معادن کرومیت .

معادن طلائی موته .

معادن متفرقه و معادن جدیدالاكتشاف .

۲- سیاستها و خط مشی های کلی :

خط مشی ها و سیاستهای کلی مربوط به معادن در برنامه پنجم بشرح زیر

میباشد :

الف- تقویت بنیه مالی سازمان زمین شناسی کشور بمنظور تأمین کادر فنی و تجهیزات لازم .

ب- استفاده از روشهای جدید متداول در دنیا از طریق جلب خدمات مؤسسات خارجی و مهندسين مشاور ذیصلاحیت بمنظور انجام اکتشافات اصولی معدنی .

پ- بهره‌برداری از منابع کشف شده معدنی از طریق تشویق بخش خصوصی و در صورت لزوم رأساً توسط بخش دولتی .

ت - ایجاد امکانات زیربنائی توسط دولت از قبیل شبکه راههای معدنی و تأمین آب و برق و تسهیلات حمل و نقل مواد معدنی و کمک به امر خانه سازی کارگران معدن .

ث - آموزش و تأمین کادر فنی معدن در سطوح مختلف توسط بخش دولتی .

ج - کمک دولت به بهره برداران خصوصی معادن از طریق عملیات گمانه زنی بمنظور ذخیره یابی معادن و همچنین ارائه روش استخراج معدن و مطالعات معدنی گمانه آرائی .

چ - کمک مالی دولت به بخش خصوصی از طریق ایجاد صندوق خاص معادن و یا ایجاد شعب معدنی در بانکهای تخصصی موجود با توجه به آنکه ذخیره معدن را بعنوان وثیقه قبول نمایند .

ح - تجدیدنظر در سازمانهای معدنی کشور .

خ - تجدید نظر در قوانین و مقررات مربوط به بهره برداری معادن بمنظور ایجاد تسهیلات لازم و تشویق و ترغیب بخش خصوصی جهت سرمایه گذاری در معادن و توجه به صادرات بیشتر .

۳ - هدفها و برنامه های مشخص .

برنامه معادن که بر پایه اصول اساسی فوق الذکر تهیه گردیده است بخش معادن کشور را به هدفهای کمی زیر خواهد رساند:

الف - رشد متوسط ارزش افزوده معادن به قیمتهای ثابت معادل ۲۲/۳ درصد در سال تعیین شده است .

ب - صادرات سنگهای معدنی بارشد سالانه‌ای برابر ۱۳/۷ درصد افزایش خواهد یافت .

پ - مواد اولیه مورد نیاز کارخانه ذوب آهن آریامهر و کارخانه ذوب مس سرچشمه و همچنین مواد اولیه مورد نیاز کارخانه‌های ذوب آهن از طریق احیاء مستقیم از معادن کشور تأمین خواهد گردید و در صورت مثبت بودن نتایج مطالعات فنی و اقتصادی احداث کارخانه‌های ذوب و تغلیظ روی و سرب و تهیه فروکرم مواد معدنی مورد نیاز این کارخانه‌ها در داخل تأمین میگردد .

۴- سرمایه‌گذاری و اعتبارات عمرانی

الف- میزان سرمایه‌گذاری معدنی و هزینه‌های اکتشافی و زمین‌شناسی طی برنامه پنجم ۵۰ میلیارد ریال پیش‌بینی گردیده که حدود ۹۴ درصد آن (۴۶/۵ میلیارد ریال) از محل اعتبارات عمرانی تأمین خواهد شد و بقیه توسط بخش خصوصی انجام میگردد .

ب - سرمایه‌گذاریهای معدنی دولت در برنامه پنجم بمنظور تجهیز و بهره‌برداری معدن مس سرچشمه ، معادن سنگ آهن ذغال سنگ و سایر مواد معدنی مورد نیاز کارخانه‌های ذوب آهن ، انجام بررسیهای زمین‌شناسی ، اکتشافات معدنی و کمک فنی بهره‌برداران معادن خصوصی صورت خواهد گرفت .

پ - دولت از اعتبارات عمرانی مبلغ ۲ میلیارد ریال از طریق ایجاد صندوق خاص معادن و یا ایجاد شعب معدنی در بانکهای تخصصی موجود ،

بامر تجهیز و بهره‌برداری معادن توسط بخش خصوصی بصورت وام و مشارکت کمک خواهد کرد .

همچنین در تهیه شبکه راههای معدنی ، تأمین آب ، برق و تسهیلات مربوط بحمل و نقل مواد معدنی ، دولت رأساً و یامشترکاً بسا بخش خصوصی همکاری خواهد نمود .

ت - کل اعتبارات معادن از ۱۷/۳۰ میلیارد ریال در برنامه چهارم به ۴۷/۳۵ میلیارد ریال در برنامه پنجم بالغ میگردد .

جدول شماره (۱) کل اعتبارات معادن وجداول شماره (۲ و ۳) سرمایه گذاری در معادن را طی برنامه پنجم نشان میدهند .

جدول ۱- کل اعتبارات معادن طی برنامه پنجم

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی		اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه	
	جمع	غیر ثابت			ثابت
(۵) = (۱+۴)	(۴) = (۲+۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۸/۰۰	۸/۰۰	-	۸/۰۰	-	۱- اکتشافات و زمین شناسی
۳۵/۵۰	۳۵/۵۰	-	۳۵/۵۰	-	۲- تجهیز معادن
۱/۰۰	۱/۰۰	-	۱/۰۰	-	۳- کمکهای فنی به بهره برداران معادن
۲/۰۰	۲/۰۰	-	۲/۰۰	-	۴- کمکهای مالی به بهره برداران خصوصی
۰/۸۵	-	-	-	۰/۸۵	۵- خدمات عمومی و نظارت
۴۷/۳۵	۴۶/۵۰	-	۴۶/۵۰	۰/۸۵	جمع

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

جدول ۲- سرمایه گذاری ثابت در معادن طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

عنوان برنامه	سرمایه گذاری ثابت					
	بخش دولتی			بخش خصوصی		
	از محل اعتبارات عمرانی (۱)	منابع مأمورات و انتفاعی و بازرگانی (۲)	از محل منابع مأمورات و انتفاعی و بازرگانی (۳) = (۱+۲)	خصوصی (۴)	از محل اعتبارات عمرانی (۵)	جمع (۶) = (۴+۵)
جمع کل						(۷) = (۳+۶)
	۸/۰۰۰	—	۸/۰۰۰	—	—	۸/۰۰۰
	۲۹/۰۰۰	۰/۳۰	۲۵/۸۰	۲/۲۰	۳/۲۰	۲۹/۰۰۰
	۱/۰۰۰	—	۱/۰۰۰	—	—	۱/۰۰۰
	۲/۰۰۰	—	—	—	۲/۰۰۰	۲/۰۰۰
	۵۰/۰۰۰	۰/۳۰	۴۴/۸۰	۲/۲۰	۲/۰۰۰	۵۰/۰۰۰

- ۱- اکتشافات و زمین شناسی
- ۲- تجهیز معادن
- ۳- کمکهای فنی به بهره برداران معادن
- ۴- کمکهای مالی به بهره برداران خصوصی

جمع

جدول ۳- پیش بینی سرمایه گذاری دولتی در معادن طی برنامه پنجم
(میلیون ریال)

از منابع داخلی مؤسسات انتفاعی وبازرگانی	از اعتبارات عمرانی	جمع	طرح
—	۲۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۱- معدن مس سرچشمه و فلوتاسیون
—	۱۳۵۰۰	۱۳۵۰۰	۲- معادن ذوب آهن
—	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۳- بررسیهای زمین شناسی
—	۷۰۰۰	۷۰۰۰	۴- اکتشافات معدنی
—	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۵- کمک بهره برداران معادن*
۳۰۰	۲۰۰۰	۲۳۰۰	۶- تجهیز معادن دولتی
—	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۷- انتقال بخش خصوصی
۳۰۰	۴۶۵۰۰	۴۶۸۰۰	جمع

* شامل خرید دستگاههای حفاری ثابت و متحرك - دستگاههای تغلیظ مواد معدنی (فلوتاسیون) فیزیکی و شیمیائی - انجام مطالعات ژئوفیزیکی و ژئوشیمی بمنظور برآورد ذخائر مواد معدنی - مطالعات فنی و اقتصادی معدن بمنظور کاهش ریسک سرمایه گذاری در معادن .

فصل یازدهم

نفت *

۱- هدفهای اساسی

هدفهای اساسی صنعت نفت در برنامه پنجم عبارتند از :

الف - تأمین فرآورده‌های نفتی مورد نیاز کشور و توزیع منظم آن در شهرها و روستاها .

ب - کوشش در ایجاد توازن اقتصادی بین نسبت‌های مصرف و تولید فرآورده‌های مختلف نفتی با تأکید و توجه مخصوص به استفاده از گاز طبیعی در جانشینی مواد میان تقطیر .

پ - نفوذ مستقیم در بازارهای جهانی نفت خام و فرآورده‌های نفتی از طریق مشارکت در عملیات پالایش و بازاریابی و پخش و فروش فرآورده‌های نفتی در مراکز بزرگ مصرف دنیا .

ت - حفظ ذخائر نفت و گاز از طریق نظارت دقیق بر توسعه و بهره‌برداری صحیح از مخازن زیرزمینی کشور و حصول اطمینان از توسعه بموقع و حداکثر استفاده اقتصادی از منابع نفتی واقع در نواحی قراردادهای مختلف .

* این برنامه قبل از سیاست جدید بهره‌برداری از منابع نفتی کشور تهیه گردیده و پیش‌بینی‌های این فصل با توجه به سیاست مذکور اجرا خواهد گردید .

ث - توسعه و تسریع برنامه های اکتشافی بمنظور کشف هر چه بیشتر منابع جدید .

ج - افزایش درآمد حاصل از صادرات نفت .

۲- سیاستها و خطمشی های کلی :

خطمشی ها و سیاستهای صنعت نفت در برنامه پنجم بشرح زیر میباشد :

۲-۱- تفحص و اکتشاف : تهیه و اجرای يك برنامه تفحص و اکتشاف بمنظور افزایش و تعیین ذخائر ثابت شده نفت و نظارت دقیق و مستمر بر فعالیتهای شرکت های نفتی در ایران بمنظور حداکثر بهره وری از منابع نفتی کشور .

۲-۲- بهای اعلان شده نفت : تعیین ضوابط مشخص برای جبران اثرات تورم و کاهش نرخ ارز که مبنای تعیین بهای اعلان شده نفت خام و محاسبه درآمد نفت ایران است با توجه به تغییراتی که احتمالا در آینده در بازارهای پولی جهان بوجود خواهد آمد .

۳- هدفها و برنامه های مشخص :

۳-۱- مصرف : مصرف فرآورده های نفتی در کشور طی برنامه پنجم بارشد متوسط سالانه $13/2$ درصد از $13/2$ میلیون متر مکعب در سال 1351 به $24/5$ میلیون متر مکعب در سال 1356 برآورد میشود. قسمتی از فرآورده های نفتی مانند نفتا ، قیر و روغن ها غیرانرژی زا بوده و مقدار آن از $0/6$ میلیون متر مکعب در سال 1351 به $2/5$ میلیون متر مکعب در سال 1356 افزایش مییابد. مصرف سرانه فرآورده های نفتی بارشد سالانه 10 درصد از 423 لیتر در سال 1351 به 680 لیتر در سال 1356 افزایش مییابد .

۳-۲- پالایش : بمنظور تأمین نیازمندیهای مصرف کنندگان مختلف توسعه تأسیسات پالایشگاهی در دوره برنامه پنجم عمرانی ضرورت دارد . استفاده از ظرفیت پالایشگاهی کشور در سال ۱۳۵۱ برای تأمین مصارف داخلی معادل ۱۴ میلیون مترمکعب نفت خام (۲۴۲ هزار بشکه در روز) است و پیش بینی میشود به ۲۸/۴ میلیون مترمکعب در سال ۱۳۵۶ (۴۹۰ هزار بشکه در روز) افزایش یابد . در این دوره علاوه بر پالایشگاههای در دست ساختمان مانند پالایشگاههای آبادان ، تهران ، کرمانشاه ، شیراز و دستگاه تقطیر لاوان دو پالایشگاه جدید مورد بهره برداری قرار خواهد گرفت و ساختمان دو پالایشگاه دیگر برای بهره برداری در برنامه ششم عمرانی آغاز خواهد شد .

۳-۳- حمل و انتقال فرآورده های نفتی و نفت خام : در برنامه پنجم عمرانی خط لوله دوم نفت خام اهواز ، تهران و خط لوله فرآورده تهران تبریز که اکنون در دست ساختمان است مورد بهره برداری قرار خواهد گرفت . علاوه بر آن يك رشته خط لوله نفت خام منشعب از خط لوله دوم نفت خام اهواز تهران باید ساخته شود و احداث يك خط لوله دیگر نفت خام آغاز گردد . احداث خط لوله فرآورده جدید جمعاً معادل ۱۱ هزار اینچ کیلومتر بر آوردمیگردد .

۳-۴- توزیع فرآورده های نفتی : بمنظور توزیع فرآورده های نفتی حدود ۸۶۰ هزار مترمکعب مخازن جدید احداث و تأسیسات سوخت رسانی متناسباً در فرودگاهها و بنادر و جزایر خلیج فارس توسعه خواهد یافت .

۳-۵- تحقیقات و بررسی : هدف از این تحقیقات ، بررسیهای کلی و اساسی در صنعت نفت ، ایجاد ساختمانهای لازم برای توسعه آزمایشگاههای پژوهشی ، و ایجاد ایستگاههای اندازه گیری آلودگی هوا و آب ، تهیه زمین

جهت تحقیقات کاربرد مالچ و فرآورده‌های مشابه در امور کشاورزی و هرزروی آب و تثبیت خاک خواهد بود .

۳-۶- اکتشاف : بمنظور افزایش ذخائر ثابت شده نفت در کشور ، فعالیت‌هایی توسط شرکت ملی نفت ایران و سایر شرکتهای نفتی طی برنامه پنجم بعمل خواهد آمد . فعالیت‌های شرکت ملی نفت ایران شامل حفر حداقل ۱۰ حلقه چاه اکتشافی و عملیات زمین شناسی صحرائی و ژئوفیزیکی خواهد بود .

۳-۷- تولید و صادرات : پیش‌بینی میشود تولید نفت در دوره برنامه پنجم از ۳۰۲ میلیون متر مکعب ($5/2$ میلیون بشکه در روز) در سال ۱۳۵۱ به حدود ۴۸۲ میلیون متر مکعب ($8/3$ میلیون بشکه در روز) * در سال ۱۳۵۶ افزایش یابد . صادرات نفت ایران در دوره برنامه پنجم از ۲۸۸ میلیون متر مکعب ($4/9$ میلیون بشکه در روز) در سال ۱۳۵۱ به ۴۴۰ میلیون متر مکعب ($7/6$ میلیون بشکه در روز) ** در سال ۱۳۵۶ افزایش خواهد یافت .

۳-۸- فعالیت‌های خارج از کشور : شرکت ملی نفت ایران بمنظور تحصیل بازارهای ثابت در مراکز مصرف در خارج از کشور اقدامات زیر را بعمل خواهد آورد :

- اکتشاف و استخراج نفت در دریای شمال .

- مشارکت در طرح پالایشگاه اروپای غربی به ظرفیت $5/8$ میلیون متر مکعب در سال (۱۰۰ هزار بشکه در روز) .

* حداکثر امکان تولید .

** حداکثر حجم نفت قابل صدور .

- مشارکت در پالایش و توزیع نفت در بازارهای جدید برای حداقل ۱۷/۴ میلیون مترمکعب در سال (۳۰۰ هزار بشکه در روز) .
- تأمین قسمتی از نفت خام مورد نیاز پالایشگاههای مدرس و افریقای جنوبی .
- افزایش ظرفیت ناوگان نفتکش از ۱۸۳۵۰۰ تن به حدود یک میلیون تن .
- استفاده از طرحهای خطوط لوله بین‌المللی نفت در کشورهای مصرف‌کننده .

۴- سرمایه‌گذاری و اعتبارات عمرانی :

سرمایه‌گذاری صنعت نفت در دوره برنامه پنجم عمرانی معادل ۳۳۰/۶ میلیارد ریال برآورد میشود که از آن ۱۳۰/۷ میلیارد ریال از محل اعتبارات عمرانی و ۶۰/۲ میلیارد ریال توسط شرکت ملی نفت ایران و ۱۳۹/۷ میلیارد ریال توسط شرکتهای عامل نفت ایران و سایر شرکتهای نفتی سرمایه‌گذاری خواهد شد .

جدول (۱) اعتبارات صنعت نفت و جدول (۲) سرمایه‌گذاری ثابت در نفت را طی برنامه پنجم نشان میدهد .

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

جدول ۱- اعتبارات نفت در برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

اعتبارات عمرانی			عنوان برنامه
جمع	غیر ثابت	ثابت	
-	-	-	۱- اکتشاف
۵۷/۶	-	۵۷/۶	۲- استخراج و پالایش
۲۷/۱	۰/۱	۲۷/-	۳- انتقال و پخش
۰/۴	۰/۴	-	۴- تحقیقات و بررسی
-	-	-	۵- امور غیر صنعتی
۳۷/۹	-	۳۷/۹	۶- فعالیتهای خارج از کشور
۷/۷	-	۷/۷	۷- سرمایه گذاری در شرکتهاى وابسته
۱۳۰/۷	۰/۵	۱۳۰/۲	جمع

خلاصه بر نامه پنجم عمرانی کشور

(میلیارد ریال)

جدول ۲- سرمایه گذاری ثابت در نفت طی بر نامه پنجم

سرمایه گذاری ثابت

عنوان بر نامه	بخش عمومی		بخش خصوصی		جمع کل
	از محل اعتبارات عمرانی (۱)	از محل منابع مؤسسات انتقالی و بازرگانی (۲)	از پس انداز خصوصی (۴)	از محل اعتبارات عمرانی (۵)	
					(۷) = (۳+۶)
۱- اکتشاف	—	۰/۵	—	—	۰/۵
۲- استخراج و پالایش	۵۷/۶	—	—	—	۵۷/۶
۳- انتقال و بخش	۲۷/—	—	—	—	۲۷/—
۴- امور غیر صنعتی	—	۸/—	—	—	۸/—
۵- فعالیتهای خارج از کشور	۲۷/۹	۲۳/۱	—	—	۷۱/—
۶- سرمایه گذاری در	۷/۷	۱۸/۶	—	—	۲۶/۳
شتر کنه های وابسته	—	—	—	—	—
۷- سرمایه گذاری سایر	—	—	—	—	—
شتر کنه های نفتی	—	—	—	—	—
جمع	۱۳۰/۲	۶۰/۲	۱۹۰/۴	۱۳۹/۷	۲۳۰/۱

فصل دوازدهم

گاز

۱- هدفهای اساسی

هدفهای اساسی صنعت گاز در برنامه پنجم عبارتند از:

- الف - استفاده بیشتر از منابع گاز ایران برای تأمین قسمت مهمی از انرژیهای اولیه مورد نیاز کشور.
- ب - توسعه صادرات گاز.
- پ - افزایش کارآئی سرمایه گذاری در صنعت گاز.

۲- سیاستها و خط مشی های کلی:

برای اجرای برنامه توسعه صنعت گاز طی برنامه پنجم سیاستهای زیر اعمال خواهد شد:

- الف - فراهم ساختن حداکثر تسهیلات لازم برای احداث خطوط لوله و شبکه های توزیع گاز طبیعی از طرف وزارت راه و شهرداریها. در این مورد لازم است مقررات محدودکننده حفر جاده ها و خیابانها و عبور خطوط لوله در هر مورد تعدیل شود و همکاری کامل وزارت راه و شهرداریها در این زمینه جلب گردد.
- ب - تشویق مصرف کنندگان خانگی و تجاری از طریق ایجاد تسهیلات لازم بمنظور تعدیل هزینه های اولیه استفاده از گاز طبیعی.

پ - فراهم آوردن تسهیلات مالی (تقسیم سپرده و هزینه های انشعاب و اعطای اعتبار بانکی) برای مصرف کنندگان مختلف برحسب مورد .

ت - رفع کمبود های کمی و کیفی نیروی انسانی از طریق بالا بردن سطح معلومات شاغلین فعلی در صنعت گاز و تربیت کارکنان جدید .

ث - تجدید نظر در نرخهای خانگی و تجاری گاز و منطبق ساختن آنها با مقدار مصرف مشترکین .

ج - ایجاد سرویس گاز رسانی انقطاع پذیر برای مصارف صنعتی و برق (با اعمال نرخهای کمتر بمنظور جلب رضایت مشترکین) جهت تنظیم مصرف و حداکثر بهره برداری از تأسیسات گاز رسانی .

چ - رعایت کامل شرایط ایمنی در تأسیسات گاز رسانی .

۳ - هدفها و برنامه های مشخص :

۱ - ۳ - مصرف گاز طبیعی - سهم گاز طبیعی در تأمین تقاضای انرژیهای اولیه در ایران از ۱۸ درصد در سال ۱۳۵۱ به ۲۷/۵ درصد در سال ۱۳۵۶ افزایش خواهد یافت . مصارف گاز طبیعی در ایران بصورت انرژی از ۳ میلیارد متر مکعب در سال ۱۳۵۱ به حدود ۹ میلیارد متر مکعب در سال ۱۳۵۶ بشرح زیر - بالغ خواهد گردید :

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

خانگی و تجاری	۵۸۰	میلیون متر مکعب
روستاها	۵۰	«
برق (اعم از برق عمومی و پتروشیمی)	۳۰۶۰	«
سایر صنایع	۲۸۰۰	«
سوخت کمپرسورها	۲۴۰	«
میدانهای نفتی	۶۳۰	«
پالایشگاه آبادان	۹۵۰	«
صنایع پتروشیمی (تهیه بخار)	۴۹۰	«

۸۸۰۰ میلیون متر مکعب

با احداث شبکه‌های گاز رسانی شهری پیش‌بینی می‌شود که مصارف خانگی و تجاری گاز طبیعی در سال ۱۳۵۶ به حدود ۶۰۰ میلیون متر مکعب برسد و بیشتر این مقدار گاز طبیعی جانشین فرآورده‌های میان تقطیر (نفت سفید، نفت گاز) گردد.

۲-۳ - مصرف گاز مایع - تقاضای گاز مایع در ایران از سال ۱۳۵۱ تا سال ۱۳۵۶ تقریباً دو برابر خواهد شد و به ۲۳۰ هزار تن خواهد رسید.

۳-۳ - صادرات گاز ایران در سال ۱۳۵۶ بشرح زیر پیش‌بینی می‌شود:

- صادرات گاز طبیعی به شوروی

(توسط شرکت ملی گاز ایران) ۱۰ میلیارد متر مکعب

- صادرات گاز مایع گچساران از خارک

(توسط شرکت ایران و آمریکا و ژاپن) ۴ میلیون تن

- صادرات گاز از کنگان

(توسط شرکت ایران و آمریکا و ژاپن) ۷/۲ میلیون تن

- صادرات گاز مایع از ماه شهر ۱/۴ میلیون تن

- صادرات گاز مایع از خارک

(توسط شرکت سهامی پتروشیمی خارک) ۰/۳ میلیون تن

- صدور احتمالی گاز مایع قشم به ژاپن ۶ تا ۴ میلیون تن

۴ - ۳ - طرحهای مشخص برای تأمین مصرف : بمنظور تأمین مصرف گاز طبیعی اجرای طرحهای زیر در برنامه پنجم عمرانی کشور پیش بینی گردیده است :

- ادامه عملیات مرحله دوم طرح شاه لوله گاز ایران .

احداث خط لوله دوم گاز بمنظور تأمین احتیاجات روز افزون داخلی .

- احداث خط لوله قشم - بندر عباس .

- ایجاد و توسعه شبکه های توزیع گاز در شهرها برای تأمین مصارف

خانگی و تجاری و صنعتی .

- گاز رسانی به حدود ۵۰ روستای واقع در مسیر شاه لوله گاز ایران .

۵ - ۳ - طرحهای مشخص برای افزایش صادرات : در زمینه افزایش

صادرات گاز، طرحهای زیر بموقع اجراء گذاشته خواهد شد :

-- طرح صدور گاز طبیعی مایع منابع گچساران، پازنان، رگه سفید و بینک

از بندر خارک . اجرای این طرح براساس مشارکت بین شرکت ملی گاز ایران

ویک شرکت آمریکائی و ژاپنی صورت میگیرد . هزینه سرمایه گذاری آن بالغ

بر ۴۴ میلیارد ریال و مقدار گاز صادراتی ۴ میلیون تن در سال برآورد میگردد .

- طرح صدورگاز طبیعی مایع حوزه استردادی دوپکو واقع در خلیج فارس ازبندرکنگان . اجرای این طرح از طریق مشارکت بین شرکت ملی گاز ایران و شرکتهای آمریکائی و ژاپنی برای صدور ۷/۲ میلیون تن گاز مایع در سال صورت میگیرد و سرمایه گذاری آن حدود ۵۰ میلیارد برآورد میگردد .
- طرح احتمالی صدورگاز طبیعی مایع از جزیره قشم .

۴- سرمایه گذاری و اعتبارات

سرمایه گذاری در صنعت گاز در برنامه پنجم ۱۳۱/۵ میلیارد ریال برآورد میشود و شامل ۲۹ میلیارد ریال از محل اعتبارات عمرانی و ۵۵/۵ میلیارد ریال توسط شرکت ملی گاز ایران و ۴۷ میلیارد ریال توسط سرمایه گذاران خارجی خواهد بود .
جدول ۱ اعتبارات گاز و جدول ۲ سرمایه گذاری ثابت در گاز راطی
برنامه پنجم نشان میدهد :

(میلیارد ریال)

جدول ۱- کل اعتبارات صنعت گاز طی برنامه پنجم

جمع کل	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت		
(۵) = (۱+۴)	۴ = (۲+۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۱/۸	۱/۸	-	۱/۸	-	پالایش
۲۴/۵	۲۴/۵	-	۲۴/۵	-	انتقال و جمع آوری
۲/۲	۲/۲	-	۲/۲	-	توزیع
۰/۵	۰/۵	-	۰/۵	-	گاز رسانی روستائی
۲۹/-	۲۹/-	-	۲۹/-	-	جمع

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

(میلیارد ریال)

جدول ۲ - سرمایه گذاری ثابت در صنعت گاز طی برنامه پنجم

سرمایه گذاری ثابت

بخش خصوصی		بخش عمومی		عنوان برنامه			
جمع کل	جمع	از محل اعتبارات عمرانی	از پس انداز خصوصی**	جمع	از محل منابع مؤسسات انتفاعی و بازرگانی *	از محل اعتبارات عمرانی	
(۷) = (۳+۵)	(۶) = (۴+۵)	(۵)	(۴)	(۳) = (۱+۲)	(۲)	(۱)	
۲/-	-	-	-	۲/-	۰/۲	۱/۸	بالایش
۲۶/-	-	-	-	۲۶/-	۱/۵	۲۴/۵	انتقال و جمع آوری
۸/-	-	-	-	۸/-	۵/۸	۲/۲	توزیع
۰/۵	-	-	-	۰/۵	-	۰/۵	گازرسانی روستایی
۹۴/-	۴۷/-	-	۴۷/-	۴۷/-	۴۷/-	-	تهیه و صدور گاز طبیعی منابع
۱/-	-	-	-	۱	۱/-	-	فعالیه های غیر صنعتی
۱۳۱/۵	۴۷/-	-	۴۷/-	۸۴/۵	۵۵/۵	۲۹/-	جمع

* سرمایه گذاری شرکت ملی گاز ایران.
 ** سرمایه گذاری شرکت های آمریکایی و ژاپنی.
 ۴۴۵۳

فصل سیزدهم

برق

۱- هدفهای اساسی :

هدفهای اساسی صنعت برق در برنامه پنجم بشرح زیر میباشد :

الف - تأمین نیروی برق برای مصارف صنعتی : کشاورزی : خانگی : تجاری و متفرقه .

ب - بهبود کیفیت تأمین نیروی برق و برخورداری از حداکثر مزایای اقتصادی و کاهش هزینه تولید نیروی برق از طریق ایجاد تأسیسات بزرگ تولید : تمرکز تأسیسات تولید : توسعه شبکه ملی بهم پیوسته و توسعه شبکه های توزیع شهری و روستائی .

پ - بهبود مدیریت و سازمان صنعت برق کشور و افزایش کارآئی .

۲- سیاست ها و خط مشی های کلی :

۱-۲ - بهبود سازمان و مدیریت صنعت برق : سیاست و خط مشی هائیکه برای بهبود سازمان و مدیریت صنعت برق در برنامه پنجم اعمال خواهد شد بشرح زیر است :

الف - افزایش کارآئی در صنعت برق ایران از طریق اعمال اصول و

روشهای جدید مدیریت ، آموزش مدیران برای اداره صنعت برق و آشنائی بیشتر بادانش و تکنولوژی جدید .

ب - تکمیل و بهبود روشهای مالی و حسابداری متحد الشکل در شرکت های برق .

پ - اداره تأسیسات تولید ، انتقال و توزیع نیروی برق توسط شرکت های برق وابسته به وزارت آب و برق بطوریکه در پایان برنامه پنجم تأسیسات برق در کلیه شهرها و همچنین روستاهائی که دارای برق خواهند شد در مدیریت وزارت آب و برق باشد .

در اجرای این سیاست عواملی مانند جمعیت و مقدار مصرف میتواند تعیین کننده اولویت در اداره تأسیسات برق توسط شرکتهای برق باشد .

ت - آموزش کارکنان صنعت برق در دوره برنامه پنجم عمرانی مورد توجه خواهد بود تا کلیه کارکنان صنعت برق کشور که احتیاج به آموزش دارند در سطوح مختلف ، مهارت و بصیرت لازم را برای اجرای طرحهای مختلف و اداره کلیه تأسیسات برق کشور بدست آورند و بتدریج کارشناسان ایرانی جانشین متخصصین خارجی گردند بطوریکه تا پایان برنامه پنجم نیاز بکارشناسان خارجی به حداقل کاهش یابد . در این مورد نسبت به استفاده از امکانات آموزشی زیر توجه کامل مبذول خواهد شد .

- استفاده از کلیه امکانات آموزشی کشور که بتربیت کارکنان فنی مورد نیاز صنعت برق کشور اشتغال دارند .

- استفاده از مراکز آموزش تخصصی صنعت برق کشور .

- آموزش ضمن ساخت و نصب و در دوره بهره‌برداری آزمایشی در تأسیسات تولید و انتقال و توزیع نیروی برق .

- آموزش کارگامی کارگران در شرکتها و مؤسسات برق .

- آموزش کارشناسان ضمن همکاری با کارشناسان خارجی و تشکیل دوره های آموزشی کوتاه مدت .

در دوره برنامه پنجم عمرانی ، امکانات آموزش افراد مورد نیاز برای ایجاد و بهره‌برداری از تأسیسات برق اتمی فراهم خواهد شد .

۲-۲- توسعه تأسیسات برق : سیاست و خط مشی‌هایی که برای ایجاد و توسعه تأسیسات برق در دوره برنامه پنجم عمرانی اعمال خواهد شد شامل موارد زیر است :

الف - توسعه صنعت برق در چارچوب برنامه جامع انرژی و هم‌آهنگ با توسعه عرضه سایر انواع انرژی صورت خواهد گرفت .

ب - بررسی های اساسی بمنظور احداث نیروگاههای برق اتمی در ایران انجام خواهد شد .

پ - بمنظور کاهش آلودگی هوا در نواحی شهری و صنعتی و کاهش هزینه سوخت برای تولید برق و بمنظور مصرف مازوت سنگین و گاز طبیعی در نیروگاهها کوشش بعمل خواهد آمد تا تأسیسات تولید برق در کنار پالایشگاهها یا در حوالی خطوط لوله و یا منابع گاز طبیعی احداث و متمرکز گردند .

ت - بمنظور بهبود روشهای بهره‌برداری و کاهش هزینه تولید حداکثر کوشش در استنادارد کردن تأسیسات تولید ، انتقال و توزیع نیروی برق در سراسر کشور بعمل خواهد آمد .

ث - توسعه تأسیسات و شبکه های توزیع نیروی برق بر مبنای طرحهای جامع توزیع صورت خواهد گرفت و ضرورت دارد که هر گونه سرمایه گذاری در شبکه های توزیع در شهرهایی که نقشه جامع شهری تهیه شده بر مبنای طرح های جامع توزیع و در شهرهایی که چنین نقشه هایی وجود ندارد بر مبنای طرحهای توزیع صورت گیرد .

ج - اجرای طرحهای تأمین برق روستائی در مراکز روستائی هم آهنگ با سایر طرحهای مراکز مزبور و در قالب طرحهای جامع توزیع روستائی صورت خواهد گرفت و تأسیسات برق روستائی توسط شرکت های برق منطقه ای اداره خواهد شد .

۳-۲- بهبود روشهای بهره برداری : اقداماتی که بمنظور بهبود روشهای بهره برداری از تأسیسات برق توصیه میگردد شامل موارد زیر خواهد بود:

الف - افزایش ضریب بار از طریق تأمین مصارف صنعتی و روستائی.

ب - تأمین نیروی برق بصورت مطمئن و مداوم و با کیفیت مورد نیاز

انواع مشترکین .

پ - توجه به اولویت مصارف نیروی برق ، بدین معنی که نیروی برق

با توجه به سایر انواع انرژی برای مصارفی در دسترس مشترکین قرار خواهد گرفت که کمترین هزینه را برای مصرف کنندگان مختلف در برداشته و از لحاظ سرمایه گذاری نیز حداکثر صرفه جوئی بعمل آید بنحویکه در زمینه مصارف خانگی و تجاری از نیروی برق بعنوان سوخت برای گرم کردن آب ، فضا و پخت و پز ، کمتر استفاده شود .

۴-۲- تنظیم تعرفه های برق : ادامه فعالیتهائی که در دوره برنامه چهارم

در زمینه تنظیم تعرفه های برق، صورت گرفته ضرورت دارد. تعیین نرخهای برق در برنامه پنجم تابع اصول کلی زیر خواهد بود:

- تعیین نرخها برای گروههای مختلف مصرف کنندگان براساس هزینه تمام شده باضافه سود معقول.

- تأمین کایه هزینه های توسعه صنعت برق از منابع داخلی صنعت مزبور در يك دوره طولانی.

- تعدیل نرخ بمنظور ایجاد هم آهنگی در نرخ فروش برق در مناطق مختلف کشور.

۵-۲- منابع مالی برای سرمایه گذاری در تأسیسات برق: با توجه به افزایش کارآئی و بهبود مدیریت در صنعت برق کشور و با توجه به سرمایه گذاریهای که در صنعت برق بعمل آمده امکان تأمین سرمایه گذاری برای توسعه صنعت برق از منابع مالی صنعت مزبور فراهم خواهد شد. سرمایه گذاری در تأسیسات برق روستائی با توجه به گرانی و غیر اقتصادی بودن آن از منابع مالی دولت صورت خواهد گرفت.

۶-۲- هم آهنگی در تأمین و عرضه انواع انرژی: بمنظور ایجاد هم آهنگی در فعالیتهای سازمانهای صنایع انرژی و اعمال سیاست جامع انرژی يك نظام متمرکز و مؤثر بوجود خواهد آمد.

۳- هدفها و برنامه های مشخص:

هدفها و برنامه های مشخص صنعت برق بقرار زیر خواهد بود:

۱-۳- رشد مصرف: مقدار مصرف نیروی برق بارشد سالانه ای معادل

۲۱ درصد از ۹۱۰۰ میلیون کیلووات ساعت در سال ۱۳۵۱ به ۲۳۷۹۰ میلیون کیلووات ساعت در سال ۱۳۵۶ بالغ خواهد گردید. از این مقدار پیش‌بینی می‌شود شرکتها و مؤسسات برق عمومی در سال ۱۳۵۶ معادل ۲۱۵۷۰ میلیون کیلووات ساعت مصرف را تأمین نمایند و بقیه توسط نیروگاههای اختصاصی مؤسسات صنعتی برای مصارف خود آنان تولید گردد. بدین ترتیب رشد آن قسمت از مصرف که توسط شرکتها و مؤسسات برق تابع وزارت آب و برق تأمین می‌شود بطور متوسط به ۲۷/۵ درصد در سال خواهد رسید. مقدار مصرف سرانه نیروی برق با رشد سالیانه ۱۷/۷ درصد از ۲۹۲ کیلووات ساعت در سال ۱۳۵۱ به ۶۶۱ کیلووات ساعت در سال ۱۳۵۶ خواهد رسید.

تولید نیروی برق عمومی حدود ۸ هزار میلیون کیلووات ساعت در سال ۱۳۵۱ به حدود ۲۵/۹ هزار میلیون کیلووات ساعت در سال ۱۳۵۶ خواهد رسید.

مقدار تولید توسط انواع مولدهای برق در سال ۱۳۵۶ بقراری-پیش‌بینی می‌شود.

مولدهای آبی ۷۲۵۰ میلیون کیلووات ساعت - ۲۸ درصد

مولدهای حرارتی ۱۸۶۵۰ میلیون کیلووات ساعت - ۷۲ درصد

جمع تولید ۲۵۹۰۰ میلیون کیلووات ساعت ۱۰۰ درصد

۲-۳- تأسیسات تولید: ظرفیت تأسیسات عمومی تولید برق کشور بمنظور تأمین نیازمندیهای مصرف کنندگان مختلف از ۲۲۰۶ مگاوات

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

در سال ۱۳۵۱ به حدود ۶۲۰۰ مگاوات در سال ۱۳۵۶ افزایش خواهد یافت .

در دوره برنامه پنجم عمرانی معادل ۱۸۷۸ مگاوات مولدهای برق که خرید و نصب آنها در دوره برنامه چهارم شروع شده مورد بهره برداری قرار میگیرد و احداث نیروگاههای جدید با ظرفیت جمعاً حدود ۲۳۵۱ مگاوات ضرورت دارد . با توجه بدوره ساختمان نیروگاه و نصب مولدهای برق ، در طول برنامه پنجم برای احداث حدود ۳۱۰۰ مگاوات مولد جدید برای بهره برداری در برنامه ششم عمرانی اقدام خواهد شد .

قدرت انواع مولدها بشرح زیر پیش بینی میشود :

«ارقام به مگاوات»

مجموع ظرفیت در سال ۱۳۵۶	احداث مولدهای جدید در دوره برنامه پنجم	فوسودگی	وضع در سال ۱۳۵۱		نوع مولد
			در دست ساختمان	در حال بهره برداری	
۴۳۷۷	۲۳۳۱	(۲۳۵)	۸۷۸	۱۴۰۳	حرارتی
۱۸۲۳	۲۰	(-)	۱۰۰۰	۸۰۳	آبی
۶۲۰۰	۲۳۵۱	(۲۳۵)	۱۸۷۸	۲۲۰۶	جمع

۳-۳- شبکه خطوط انتقال نیرو: شبکه خطوط انتقال نیرو در برنامه پنجم عمرانی در سراسر کشور گسترش یافته و کلیه مراکز بزرگ تولید و مصرف بیکدیگر مرتبط خواهند گردید. طول خطوط انتقال نیروی برق از ۳۳۴۳ کیلومتر در سال ۱۳۵۱ به حدود ۱۰۰۰۰ کیلومتر در سال ۱۳۵۶ بشرح زیر افزایش خواهد یافت.

مشخصات خطوط انتقال	طول خطوط در سال	
	۱۳۵۱ (به کیلومتر)	پیش‌بینی طول خطوط در سال ۱۳۵۶ (به کیلومتر)
	ساخته شده	در دست ساختمان
خطوط ۴۰۰ کیلوولتی	--	۱۴۳۸
خطوط ۲۳۰ کیلوولتی	۱۷۸۴	۶۲۳۱
خطوط ۱۳۲ کیلوولتی	۱۵۵۹	۲۳۰۹

۳-۴- توسعه شبکه های توزیع: توسعه شبکه های توزیع نیروی برق در کلیه شهرهای کشور بمنظور بهبود وضع شبکه های فعلی و برخورداری از حداکثر قابلیت اطمینان و ثبات و لذا ضرورت خواهد گرفت بطوریکه شبکه های توزیع قدرت توزیع کلیه تقاضاهای شهری را داشته باشد.

۳-۵- برق روستائی: تأمین برق روستائی در برنامه پنجم عمرانی برای نیل به دو هدف در چارچوب يك برنامه درازمدت صورت میگیرد:

یکی بالابردن سطح و معیار زندگی روستائیان و بهبود شرایط زندگی در روستاهای کشور است و دیگری برای مصارف کشاورزی، آبیاری و گرداندن چرخ صنایع کوچک روستائی میباشد.

با توجه به پیش بینی افزایش مصرف و پرهیز از مشکلات ناشی از نصب مولدهای برق دیزلی کوچک، احداث شبکه های برق روستائی اولویت داشته و نصب مولدهای دیزلی تنها برای شهرهای کوچک و روستاهای پراکنده که برق رسانی بآنها از طریق مراکز بزرگ تولید و شبکه های خطوط انتقال نیرو فراهم نباشد صورت خواهد گرفت.

تأمین برق روستائی شامل کلیه مراکز حوزه های عمران روستائی (۱۱۸۰ مرکز) و روستاهای اطراف مراکز مزبور بوده و اجرای طرحهای برق روستائی هم آهنگ با سایر طرحهای مراکز عمران روستائی بر اساس ضوابط مورد توافق وزارتخانه های آب و برق و تعاون و امور روستاها صورت خواهد گرفت. علاوه بر آن برق رسانی به ۲۰۰ روستای منفرد که ممکن است تأمین برق آنها ضروری باشد پیش بینی شده است.

۴- سرمایه گذاری و اعتبارات عمرانی

در دوره برنامه پنجم عمرانی سرمایه گذاری در صنعت برق ۱۱۹/۵ میلیارد ریال برآورد میگردد و پیش بینی میشود شرکتهای برق ۶۶ میلیارد ریال از محل درآمد فروش و هزینه استهلاک سرمایه گذاری نمایند و ۵۳/۵ میلیارد ریال بقیه از محل اعتبارات عمرانی تأمین گردد.

ضمناً هزینه توسعه تأسیسات برق آبی در برنامه توسعه منابع آب و هزینه های آموزش در برنامه آموزش و پرورش منظور گردیده است.

جدول ۱ اعتبارات برق و جدول ۲ سرمایه گذاری ثابت در برق راطی برنامه

پنجم نشان میدهد.

جدول ۱ - کل اعتبارات برق طی برنامه پنجم

(سیلیاردریال)

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت	نگهداشت سطح عملیات	
(۵) = (۱ + ۴)	۴ = (۲ + ۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۲۱/-	۲۱/-	-	۲۱/-	-	۱- تولید
۱۱/۹	۱۱/۹	-	۱۱/۹	-	۲- انتقال
۱۳/۱	۱۳/۱	-	۱۳/۱	-	۳- توزیع
۶/۵	۶/۵	-	۶/۵	-	۴- برق روستائی
۱/-	۱/-	۰/۷	۰/۳	-	۵- تحقیق و بررسی
۱/-	-	-	-	۱/-	۶- نظارت و سرپرستی
۵۴/۵	۵۳/۵	۰/۷	۵۲/۸	۱/-	جمع

※ اعتبار مورد نیاز جهت آموزش نیروی انسانی صنعت برق در فصل آموزش و پرورش و توسعه تأسیسات برق آبی در فصل توسعه منابع آب منظور شده است .

جدول ۲- سرمایه‌گذاری ثابت در برق طی برنامه پنجم

سرمایه‌گذاری ثابت

عنوان برنامه	بخش عمومی		بخش خصوصی		(۷) = (۳+۶)	(۶) = (۴+۵)	(۵)	(۴)	(۳) = (۱+۲)	(۲)	(۱)
	از محل اعتبارات عمرانی	از محل منابع مؤسسات و انتفاعی و بازرگانی	از محل اعتبارات عمرانی	از محل اعتبارات عمرانی							
۱- تولید	۲۱/-	۲۱/۷	-	-	۴۲/۷	-	-	-	۴۲/۷	۲۱/۷	۲۱/-
۲- انتقال	۱۱/۹	۱۰/۴	-	-	۲۲/۳	-	-	-	۲۲/۳	۱۰/۴	۱۱/۹
۳- توزیع	۱۳/۱	۲۳/۹	-	-	۴۷/-	-	-	-	۴۷/-	۲۳/۹	۱۳/۱
۴- برق روستائی	۶/۵	-	-	-	۶/۵	-	-	-	۶/۵	-	۶/۵
۵- تحقیق و بررسی	۰/۳	-	-	-	۰/۳	-	-	-	۰/۳	-	۰/۳
۶- نظارت و سرپرستی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
جمع	۵۲/۸	۶۶	-	-	۱۱۸/۸	-	-	-	۱۱۸/۸	۶۶	۵۲/۸

فصل چهاردهم

حمل و نقل و ارتباطات

۱ - هدفهای اساسی

دردوران برنامه پنجم عمرانی، با توجه به هدفهای توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور و نیازمندیهاییکه توسعه حمل و نقل بوجود میآورد هدفهای اساسی برنامه ارتباطات عبارت خواهد بود از :

- تأمین زیر بنای ارتباطی لازم برای توسعه حمل و نقل زمینی، دریائی، هوائی .

- کمک به توسعه مناطق مستعد و قطبهای صنعتی و کشاورزی و توریستی .
- رفع موانعی که در راه توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق دور افتاده کشور وجود دارد .

با توجه به این اصل که تنها ایجاد تسهیلات و وسایل ارتباطی از قبیل ایجاد شبکه راه و راه آهن و یا ساختمان فرودگاهها و بنادر کافی نیست بلکه باید به مسئله نگاهداری تسهیلات و وسایل ارتباطی موجود و تربیت کادر متخصص و اعمال مدیریت بهتر نیز توجه خاص معطوف گردد .

۲ - سیاست ها و خط مشی های کلی

۱ - ۲ - خط مشی های ساختمان و نگاهداری راهها : خط مشی ها و سیاست های اجرایی مربوط به ساختمان و نگاهداری راههای کشور بقرار زیر است :

- جهت ایجاد تمرکز و هماهنگی در فعالیتهای حمل و نقل ، در برنامه

پنجم مطالعات مربوط بتفکیک وظایف اجرائی مربوط بساختمان و نگاهداری از يك طرف ووظایف مربوط بتعمین واعمال سیاستهای جامع وحمل ونقل از طرف دیگر درواحدهای تشکیلاتی جداگانه ای انجام وبرمبنای نتیجه مطالعات مذکور اقدام خواهد شد .

- برای جلوگیری ازخرابی راهها ، کنترل ونظارت شدید درموردتوزین وسایط نقلیه سنگین وفشار محورها اعمال خواهد شد .

- آمارگیری ترافیک در کلیه راههای کشور انجام خواهد شد .

- درمورد شاهراهها وپلهای خاص مهمی که در برنامهنجم بموازات محورهاى موجود ایجاد میگردد سعی خواهد شد که تمام ویاقسمتی از هزینه ساختمان آنان از طریق دریافت عوارض از استفاده کنندگان تأمین گردد .

- ساختمان کلیه راههای کشور از طریق وزارت راه انجام خواهد شد ولی درمواردکاملا استثنائی که سایر دستگاههای دولتی اقدام بساختمان راه در پروژه های خاص می نمایند مشخصات و ضوابط وزارت راه رعایت خواهد گردید تامجموعه راههای ساخته شده شبکه ارتباطی هماهنگی را تشکیل دهد .

- برای احتراز از سرمایه گذاریهای زائد جهت خرید ماشین آلات سنگین راهسازی توسط پیمانکاران خصوصی که در نتیجه موجب افزایش قیمت واحد عملیات راهسازی می گردد ، در برنامه پنجم پیش بینی گردیده که احتیاجات پیمانکاران بمشین آلات راهسازی از طریق کرایه از شرکت تعاونی که مأمور ومسئول تهیه و نگاهداری این نوع ماشین آلات خواهد بود تأمین گردد .

- با توسعه روزافزون شبکه ارتباطی ، نگاهداری راههای کشور مسئولیت مهمی بوده ، وبمنظور اجرای صحیح این وظیفه تجدیدنظر کلی در شیوه‌های برنامه‌ریزی واجرایی اداره کل راهداری لازم خواهد بود . در برنامه پنجم مطالعات همه جانبه‌ای در مورد تعیین بهترین روش نگاهداری راهها انجام خواهد شد وبراساس این مطالعات سازمان راهداری وزارت راه‌بنحوی تقویت وتجهیز خواهدگردید تا بتواند عهده‌دار اجرای چنین مسئولیت سنگینی گردد . ضمناً بمنظور آنکه وقفه‌ای درامور راهداری ایجاد نشود در برنامه پنجم بهیچوجه از اعتبارات وسائل وكادر فنی مربوط براهداری در ساختمان راهها استفاده نخواهد شد .

۲-۲- خط مشی‌هاوسیاستهای مربوط براه‌آهن : انجام مطالعات لازم درمورد اینکه راه‌آهن دولتی ایران بصورت يك شرکت بازرگانی بارعایت اصول صحیح اداری وفنی ومالی اداره شود برمبنای این مطالعات درروشهای مدیریت برنامه‌ریزی ، بازاریابی وحسابداری راه‌آهن ودر روابط مالی آن‌با دستگاههای دولتی تجدیدنظر بعمل خواهد آمد بنحویکه راه‌آهن بتواند نقش اصلی خود را بعنوان وسیله مهم ارتباطی باکارآئی بیشتری ایفا نماید .

۲-۳- خط مشی‌ها وسیاست‌های مربوط به بنادر : با توجه ب سرمایه قابل توجهی که در برنامه پنجم برای توسعه وتجهیز بنادر پیش‌بینی گردیده‌تأکید خاصی بامر مدیریت بنادر وتربیت كادر فنی وتأمین نیروی انسانی مورد لزوم خواهد شد .

بالا بردن کارآئی بنادر تجارتي و بهبود کیفیت نگاهداری تاسیسات و

وسائل بندری بمنظور آنکه بازده سرمایه گذارینها بحد اکثر ممکن برسد یکی از هدفهای عمده برنامه بنادر خواهد بود و برای نیل باین هدف مطالعات مربوط بتفکیک وظایف :

- اعمال حاکمیت بر امور بنادر و کشتیرانی .

- امور بهره برداری بنادر و تخلیه و بارگیری .

در واحدهای تشکیلاتی جداگانه ای انجام وبا توجه بنتیجه مطالعات مذکور اقدام خواهد شد .

۴-۲- خط مشی ها و سیاست های مربوط به هواپیمائی کشوری : در برنامه پنجم لازم خواهد بود تجدید نظر های کلی در تشکیلات و مقررات استخدامی هواپیمائی کل کشوری ، بمنظور رفع اشکالاتی که بهره برداری صحیح از فرودگاهها را مشکل نموده بعمل آید و در ضمن مطالعات مربوط بتفکیک وظایف :

- اعمال حاکمیت بر امور فرودگاهها و هواپیمائی .

- امور بهره برداری فرودگاهها .

در واحدهای تشکیلاتی جداگانه ای انجام وبا توجه بنتیجه مطالعات مذکور اقدام گردد . ضمناً باتوجه باهمیتی که نگاهداری صحیح و بموقع فرودگاهها دارد ، توجه خاصی باین امر مبذول گردیده و در برنامه پنجم نسبت بواگذاری قسمتی از عملیات نگاهداری فرودگاهها ببخش خصوصی اقدام خواهد شد .

شرکت هواپیمائی ملی ایران نیز که يك مؤسسه بازرگانی است موظف به پرداخت حق پرواز و فرود و بهره برداری از کلیه فرودگاهها خواهد شد و ضمناً

مبالغی را که برای خرید هواپیماها از اعتبار برنامه استفاده مینماید از محل درآمد خود بازپرداخت خواهد نمود .

۳ - هدفها و برنامه‌های مشخص

۱-۳- راههای اصلی : در پایان برنامه چهارم طول راههای آسفالتی در دست بهره‌برداری بالغ بر ۱۲۵۰۰ کیلو متر است و در دوران برنامه پنجم نیز باتوجه بلزوم تکمیل شبکه اصلی ارتباطی کشور و تأمین ارتباطات مورد نیاز بین مراکز اصلی جمعیت و قطب‌های کشاورزی و صنعتی و معدنی و بازارهای عمده آنها و همچنین اتصال بنادر بداخل کشور و تأمین ارتباط بامراکز توریستی علاوه بر تکمیل عملیات ناتمام برنامه چهارم (جدول شماره ۱) اقدام بساختمان ۵۶۰۰ کیلو متر راه اصلی جدید خواهدگردید .

راههای اصلی جدید ، باتوجه باولویت ساختمانی آنها بدو گروه تقسیم شده‌اند . گروه اول (جدول شماره ۲) شامل ۲۹۰۰ کیلومتر راههای واجد اولویت يك است که ساختمان آنها بطور کامل در برنامه پنجم عملی خواهدشد . گروه دوم (جدول شماره ۳) شامل ۲۷۰۰ کیلو متر راه با اولویت درجه دو است که ساختمان آنها در نیمه دوم برنامه پنجم شروع شده و تکمیل آنها به برنامه ششم موکول خواهدشد .

با اجرای برنامه راههای اصلی پیش‌بینی میشود که در پایان برنامه پنجم طول راههای اصلی آسفالتی آماده بهره‌برداری به حدود ۱۹ هزار کیلومتر بالغ گردد .

شرح کلی برنامه راههای اصلی طی برنامه عمرانی پنجم طبق جدول شماره ۴ میباشد .

جدول شماره ۱ - پیش‌بینی عملیات ناتمام برنامه چهارم
که طی برنامه پنجم تکمیل خواهد شد

شماره ردیف	نام راه	طول راه (کیلومتر)	اعتبار (میلیون ریال)
۱	تهران - قم (ترسیم راه موجود)	۱۴۰	۱۵۰
۲	تهران - شاهرود - مشهد	۵۷۰	۱۰۷۰
۳	پهلوی - آستارا - اردبیل	۲۲۵	۶۲۰
۴	تبریز - اهر - اردبیل - سراب - بستان آباد	۴۰۰	۱۲۰۰
۵	کرمان - بم - میرجاوه	۶۰۰	۱۲۰۰
۶	سقز - میاندوآب - رضائیه - خوی - اوغلو	۳۹۰	۲۴۰۰
۷	نائین - یزد	۱۸۰	۵۲۰
۸	شیراز - بوشهر	۱۰۰	۱۶۵۰
۹	شاهراه کرج - قزوین (دوخط اول)	۱۰۰	۳۵۰
۱۰	شاه‌آباد - ایلام - مهران	۲۳۰	۹۰۰
۱۱	مسجد سلیمان - دوراهی شوشتر	۴۲	۳۳۰
۱۲	زیرآب - شاهی	۴۰	۱۰۰
۱۳	سندج - همدان	۱۵۷	۹۶۰
۱۴	دارزین - سبزواران	۶۱	۶۵۰
۱۵	ساره - روان	۱۵۰	۳۰۰
۱۶	شاهراه اصفهان - ذوب‌آهن	۲۵	۵۰۰
۱۷	اهواز - دارخوین - آبادان	۱۲۰	۱۲۰۰
۱۸	کرمان - زرنند	۹۰	۴۰۰
۱۹	ایمنی راههای هراز و چالوس	-	۳۰۰
	جمع	۳۶۲۰	۱۴۸۰۰

جدول شماره ۲ - پیش‌بینی عملیات جدید برنامه پنجم که طی برنامه مذکور تکمیل خواهد شد

شماره ردیف	نام راه	طول راه (کیلومتر)	اعتبار (میلیون ریال)
۱	شاهراه تهران - قم	۱۳۰	۳۶۰۰
۲	شاهراه کرج - قزوین (دوخط دوم)	*۱۰۰	۱۵۰۰
۳	تهران - گچسروکرج - چالوس	۲۱۰	۳۷۸۰
۴	تهران - رودهن - دماوند - آبعلی (دوخط)	۷۳	۸۰۰
۵	دماوند - فیروزکوه - زیرآب	۱۵۰	۱۸۰۰
۶	ورودیها و کمربندیهای تهران	۱۰۰	۱۵۰۰
۷	تبریز - میاندوآب و بناب - مراغه	۱۹۰	۱۱۳۰
۸	سر بندر - بندر شاهپور	۱۲	۱۲۰
۹	رفسنجان - سرچشمه - خاتون آباد	۱۰۰	۸۰۰
۱۰	سیرجان - شهر بابک - انار	۲۰۰	۱۲۵۰
۱۱	رودان - سبزواران	۱۷۳	۱۵۰۰
۱۲	نائین - کاشان	۲۲۷	۱۲۸۰
۱۳	رامسر - ساری (تعریض و پلسازی)	*۲۶۰	۵۲۰
۱۴	ورودیها و راههای انحرافی شهرهای واقع در محورهای اصلی	۲۵۰	۲۵۰۰
۱۵	اسفالت تکمیلی راه یزد - کرمان	*۳۲۰	۶۰۰
۱۶	مشهد - گناباد - بیرجند	۵۰۰	۱۷۵۰
۱۷	قزوین - بوئین - ساوه	۱۵۵	۹۲۰
۱۸	شیراز - داراب - کهکم	۴۳۰	۲۱۰۰
۱۹	عملیات اتفاقی	-	۱۲۵۰
	جمع	۲۹۰۰	۲۸۷۰۰

* بعلت اینکه طول این راهها در جای دیگر بحساب آمده و یا راه موجود است در

جمع منظور نگردیده است .

جدول ۳- پیش بینی عملیات جدید برنامه پنجم که در برنامه ششم تکمیل خواهد شد

شماره ردیف	نام راه	طول راه (کیلومتر)	اعتبار کل (میلیون ریال)	اعتبار برنامه پنجم (میلیون ریال)
۱	اصفهان - اهواز	۲۴۰	۳۱۲۰	۱۸۷۰
۲	اهواز به راه شیراز - بوشهر	۲۶۰	۱۸۲۰	۱۰۹۰
۳	بایلسر - فرح آباد	۵۰	۵۰۰	۳۰۰
۴	اهواز - شوشتر - دز قول - اندیمشگ	۱۸۵	۱۱۱۰	۵۵۵
۵	میانه - میاندو آب	۲۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰
۶	اراک - خمین - گلپایگان و خمین - محلات	۱۵۰	۱۰۵۰	۵۲۵
۷	شاه پسند - چهل دختر	۸۵	۵۱۰	۲۰۵
۸	میانه - فومن	۲۰۰	۴۰۰۰	۱۶۰۰
۹	اصفهان - ازنا - محور همدان - خرم آباد	۳۱۰	۱۵۵۰	۴۶۵
۱۰	قوچان - باجگیران	۸۰	۸۰۰	۲۴۰
۱۱	راه کناره دریای مازندران	۳۲۰	۴۵۰۰	۷۰۰
۱۲	زاهدان - زابل - بیرجند	۴۴۵	۱۵۶۰	۲۵۰
۱۳	مشگین شهر - پارس آباد	۱۷۵	۱۳۵۰	۲۰۰
	جمع	۲۷۰۰	۲۳۸۷۰	۹۰۰۰

جدول ۴ - پیش بینی کلی برنامه راههای اصلی در دوران برنامه پنجم

اعتبار (میلیون ریال)	شرح عملیات
۱۴۸۰۰	۱ - تکمیل عملیات ناتمام برنامه چهارم . ۲ - ساختمان راه اصلی جدید :
۲۸۷۰۰	- راههائیکه در دوران برنامه پنجم ساختمان آنها شروع و خاتمه خواهد یافت .
۹۰۰۰	- راههائیکه ساختمان آنها در برنامه پنجم شروع و تکمیل عملیات نیمه تمام به برنامه ششم موکول خواهد شد .
۱۵۰۰	۳ - مطالعه - تحقیقات - آمار .
۵۴۰۰۰	جمع

۲-۳- راههای فرعی: در کشور پهناوری مانند ایران که مراکز مهم جمعیت و مصرف و مناطق عمده تولید با فواصل زیاد از هم قرار گرفته اند، راههای فرعی در تأمین ارتباط نواحی کشاورزی، صنعتی و معدنی در فراهم نمودن امکانات بهره برداری از منابع جنگلی و بالاخره در ارتقاء سطح فرهنگ و بهداشت مناطق روستائی حائز اهمیت فراوان میباشد.

در پایان برنامه چهارم طول راههای فرعی در دست بهره برداری حدود ۱۲ هزار کیلومتر است و در برنامه پنجم بمنظور تکمیل عملیات اجراء شده در

برنامه‌های قبلی از نظر توسعه شبکه راه‌های فرعی ، علاوه بر اتمام عملیات شروع شده در برنامه چهارم ، احداث ۱۲ هزار کیلومتر راه فرعی جدید بمرحله اجراء گذارده خواهد شد که از این مقدار ساختمان ۷۵۰۰ کیلومتر تا پایان برنامه پنجم خاتمه خواهد یافت و تکمیل ۴۵۰۰ کیلومتر دیگر ببرنامج ششم موکول میگردد . ضمناً در مورد تعدادی از راه‌های فرعی ساخته شده و یا پیش‌بینی شده در برنامه که محورهای استانی یا شهرستانی را تشکیل میدهند و ترافیک نسبتاً سنگینی متوجه آنها میباشد اقداماتی برای جلوگیری از خرابی اینگونه راهها و تسهیل در نگهداری آنها بعمل خواهد آمد . بدین منظور در برنامه پنجم مرمت و اسفالت نفوذی ۴ هزار کیلومتر از راه‌های فرعی ساخته شده در برنامه‌های گذشته و اسفالت نفوذی ۳ هزار کیلومتر از راه‌های فرعی جدید پیش‌بینی گردیده است .

شرح کلی برنامه راه‌های فرعی برنامه عمرانی پنجم طبق جدول شماره ۵ میباشد .

جدول ۵ - پیش‌بینی کلی برنامه راههای فرعی در دوران برنامه پنجم

اعتبار (میلیون ریال)	طول به (کیلومتر)	شرح عملیات
۶۴۰۰	۳۵۰۰	۱ - تکمیل عملیات ناتمام برنامه چهارم ۲ - ساختمان راههای جدید :
۱۵۰۰۰	۷۵۰۰	- راههائیکه در دوران برنامه پنجم شروع و تکمیل خواهد شد . - راههائیکه طی برنامه پنجم شروع و در برنامه ششم تکمیل خواهد شد .
۵۷۰۰	۴۵۰۰	۳ - ترمیم و اسفالت نفوذی راههای فرعی برنامه‌های گذشته .
۲۸۰۰	۴۰۰۰	۴ - اسفالت نفوذی راههای فرعی برنامه پنجم
۹۰۰	-	۵ - مطالعات - تحقیقات
۳۲۰۰۰	-	جمع

۳-۳ - نگاهداری راهها : با توجه به سرمایه‌گذاریهای سنگینی که طی برنامه‌های گذشته جهت احداث راههای اصلی و فرعی شده ، نگاهداری بموقع و صحیح و مرمت راههای موجود اولویت تام خواهد داشت . جمع اعتبار سرمایه‌ای پیش‌بینی شده از محل اعتبارات عمرانی جهت نگاهداری راههای

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

برنامه پنجم معادل ۱۰ میلیارد ریال بشرح جدول شماره ۶ میباشد و بموازات انجام این برنامه و بهره برداری از ماشین آلات خریداری شده بودجه دستگاه راهداری از محل بودجه عادی دولت نیز متناسباً افزایش داده خواهد شد. در ضمن برای آموزش و تربیت کادر فنی مورد لزوم امور راهداری در دوران برنامه پنجم پیش بینی لازم در فصل آموزش و پرورش بعمل آمده است.

جدول ۶ - برنامه نگاهداری راهها در دوران برنامه پنجم

اعتبار (میلیون ریال)	نوع عملیات
۶۵۰۰	۱ - تکمیل عملیات ناتمام برنامه چهارم و تجدید اسفالت ۳۰۰۰ کیلومتر راههای اسفالت جدید از طریق پیمانکار.
۳۵۰۰	۲ - تدارک ماشین آلات راهداری وزارت راه
۱۰۰۰۰	جمع

۳-۴ - راه آهن : برنامه پنجم راه آهن با توجه بلزوم تأمین احتیاجات کارخانه ذوب آهن آریامهر و با توجه بحجم مبادلات بازرگانی خارجی و بمنظور برقراری ارتباط لازم بین شبکه سرتاسری راه آهن و بنادر تهیه و تدوین گردیده است. فعالیت های عمده برنامه پنجم راه آهن را میتوان بشرح زیر بیان نمود :

الف - تکمیل عملیات ناتمام برنامه چهارم : این عملیات شامل خرید

لوازم ریلگذاری و تجهیزات (واگن و لکوموتیو و غیره) و نوسازی واحیای خطوط قدیمی و فرسوده و انطباق آن با خطوط جدید ساخته شده و همچنین برقی کردن خط تبریز- جلفا میباشد.

اعتبار مورد نیاز جهت تکمیل عملیات ناتمام برنامه چهارم در برنامه پنجم معادل ۷/۷ میلیارد ریال است که ۴ میلیارد ریال آن مربوط به خرید وسایل و تجدید خطوط موجود میباشد که توسط راه آهن دولتی ایران بازپرداخت خواهد شد.

ب - تجهیز و توسعه خطوط ذوب آهن : با توجه به برنامه توسعه کارخانه ذوب آهن آریامهر که ظرفیت آن در پایان برنامه پنجم به ۱/۹ میلیون تن در سال خواهد رسید کشتن خط آهن زرنند به کارخانه ذوب آهن متناسباً افزایش داده خواهد شد. بدین منظور بر مبنای نتیجه مطالعات فنی و اقتصادی مربوط که در دست انجام است نسبت به دو خطه کردن یا برقی کردن خط آهن مذکور اقدام خواهد شد. اعتبارات تخصیصی جهت اجرای عملیات معادل ۵ میلیارد ریال میباشد.

پ - خط آهن زرنند - کرمان - بندرعباس : این خط شامل حدود ۷۳۰ کیلومتر خطوط اصلی و فرعی بین زرنند - کرمان و بندرعباس میباشد که پس از پایان مطالعه توجیه فنی و اقتصادی مربوط ، ساختمان آن با توجه به میزان صادرات سنگ های معدنی بمرحله اجرا گذارده خواهد شد.

هزینه ساختمان این خطوط و تدارک و تجهیزات و وسایل ارتباطی و علائم برقی و غیره حدود ۱۲ میلیارد ریال برآورد میشود که در اعتبارات برنامه پنجم منظور گردیده است.

ت - خط آهن فرح آباد - ساری : چنانچه در برنامه پنجم با توجه به افزایش حجم مبادلات بازرگانی از طریق دریای مازندران ایجاد يك بندر جدید در سواحل بحر خزر (بندر فرح آباد) واجد اولویت شناخته شود، اتصال این بندر به شبکه سراسری راه آهن ایران از طریق ساختمان يك خط ۵۰ کیلومتری بین ساری و فرح آباد لازم خواهد بود .

اعتبارپیش بینی شده در برنامه پنجم جهت ساختمان این خط معادل ۶۰۰ میلیون ریال میباشد .

ث - ساختمان روگذرهای راه آهن : در شهرهایی که در مسیر خطوط آهن قدیمی قرار گرفته اند فقدان روگذر مشکل بزرگی در امور روزانه شهرها بوجود آورده که برای رفع این مشکل در برنامه پنجم نسبت بساختن روگذرهای لازم اقدام خواهد شد .

اعتبارپیش بینی شده در برنامه پنجم برای ساختمان این روگذرها معادل ۷۰۰ میلیون ریال میباشد .

ج - ایستگاه باری بندر شاهپور : با توجه به پیش بینی افزایش ظرفیت بندر شاهپور در طی برنامه پنجم و در نظر گرفتن نقش مهم راه آهن در حمل محمولات وارداتی و صادراتی ، يك ایستگاه باری در بندر مذکور ایجاد خواهد شد . هزینه ساختمان این ایستگاه حدود ۲۰۰ میلیون ریال پیش بینی میگردد که در اعتبارات برنامه پنجم منظور گردیده است .

چ - احداث گمرک خانه جدید : از آنجا که ظرفیت فعلی گمرک تهران بهیچوجه پاسخگوی میزان محمولات وارده راه آهن به تهران نیست و بدلائل متعدد توسعه آن غیر عملی میباشد بدین لحاظ در برنامه پنجم احداث گمرک خانه

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

جدیدی بانضمام ایستگاه باری مربوطه در خارج از محدوده تهران پیش بینی گردیده و اعتبار لازم در فصل ساختمانهای دولتی منظور شده است .

همچنین در مورد آموزش کارکنان راه آهن و تربیت کادر فنی پیش بینی لازم در فصل آموزش و پرورش بعمل آمده است .

شرح کلی برنامه راه آهن طی دوران برنامه پنجم بشرح جدول شماره ۷ میباشد .

جدول ۷- شرح کلی برنامه راه آهن در دوران برنامه پنجم

اعتبار (میلیون ریال)	شرح عملیات
۷۷۰۰	۱- تعهدات برنامه چهارم
۵۰۰۰	۲- توسعه و تجهیز خطوط ذوب آهن
۱۲۰۰۰	۳- خط آهن زرند - کرمان - بندرعباس
۶۰۰	۴- خط آهن ساری - فرح آباد
۷۰۰	۵- روگذرهای راه آهن در شهرها
۲۰۰	۶- ایستگاه باری بندر شاهپور
۸۰۰	۷- مطالعات - تحقیقات
۲۷۰۰۰	جمع

۳-۵- بنادر و کشتیرانی : بادر نظر گرفتن رشد اقتصادی کشور طی سالهای آینده و همبستگی آن با رشد حجم مبادلات بازرگانی ، حجم واردات و صادرات کشور معادل ۹/۷ میلیون تن در سال ۱۳۵۶ و ۱۳/۳ میلیون تن در سال ۱۳۵۹ پیش بینی میگردد .

ظرفیت مورد نیاز در بنادر کشور در پایان برنامه پنجم معادل ۷/۷۵۰ میلیون تن در سال پیش بینی گردیده و این رقم براساس اینکه هشتاد درصد میزان کل واردات و صادرات کشور از طریق بنادر انجام شود محاسبه گردیده است . در ضمن پیش بینی شده که از این میزان حدود ۲/۵ میلیون تن حجم واردات و صادرات سنگ های معدنی و سیمان خواهد بود .

در برنامه توسعه بنادر و کشتیرانی هدف این خواهد بود که اولاً در پایان سال ۱۳۵۶ ظرفیت مورد نیاز آماده بهره برداری گردد و ثانیاً اقدامات مربوط به تأمین بموقع ظرفیت مورد نیاز در سالهای اول برنامه ششم بعمل آمده باشد .

فعالیت های عمده بنادر و کشتیرانی در برنامه پنجم بشرح زیر میباشد :

الف - تکمیل عملیات ناتمام برنامه چهارم : عملیات عمده برنامه چهارم که تکمیل و بهره برداری آنها به برنامه پنجم موکول خواهد شد عبارتست از ساختمان تعمیرگاه و انبار و تأسیسات فرعی در بندر عباس ، تعمیق کانال بوشهر و ساختمان انبار و بنای اداری ، ساختمان چهارپست اسکله جدید در بندر شاهپور توسعه بنادر پهلوی و نوشهر و خرید تجهیزات تخلیه و بارگیری برای کلیه بنادر کشور .

پیش‌بینی میشود جمع اعتبار مورد لزوم جهت تکمیل مجموعه این عملیات در برنامه پنجم بالغ بر حدود ۵/۵ میلیارد ریال باشد .

ب- ساختمان ۱۰ پست اسکله جدید در بندر شاهپور : علاوه بر چهار پست اسکله‌ای که در دست ساختمان است در برنامه پنجم نیز ساختمان ۱۰ پست اسکله دیگر در بندر شاهپور بمرحله اجرا گذارده خواهد شد . در ضمن بمنظور امکان تخلیه سریع و توزیع غلات وارداتی ساختمان یک سیلوی ترانزیت به ظرفیت ۶۰ هزار تن در بندر شاهپور اجرا خواهد شد .

هزینه ساختمان ۱۰ پست اسکله و تجهیزات مربوطه و سیلوی غلات جمعاً ۶ میلیارد ریال برآورد شده که در اعتبارات برنامه پنجم پیش‌بینی گردیده است .

پ- سایر عملیات مربوط به توسعه بنادر تجارتي کشور : اقدامات دیگری که در دوران برنامه پنجم از نظر توسعه بنادر و ساختمان بنادر جدید مانند بندر صادراتی سنگهای معدنی در حوالی بندر عباس شامل تأسیسات ترانزیت غلات و یا بندر جدید در دریای مازندران (بندر فرح آباد) بعمل خواهد آمد بر مبنای طرح جامعی که در دست تهیه است انجام خواهد شد .

اعتبار پیش‌بینی شده در برنامه پنجم جهت اجرای مجموع این عملیات معادل ۹/۵ میلیارد ریال میباشد .

ت- عمران و تجهیز بنادر كوچك و جزایر خلیج فارس و بحر عمان و ایجاد خطوط کشتیرانی : بمنظور کمک به عمران بنادر كوچك و جزایر خلیج فارس از طریق ساختمان موج‌شکن و اسکله و همچنین ایجاد خطوط کشتیرانی در سواحل خلیج فارس و بحر عمان اعتباری معادل ۲ میلیارد ریال در برنامه پنجم پیش‌بینی گردیده است .

ث - ایجاد بندر آزاد : مطالعاتی مربوط به ایجاد بندر آزاد در سواحل جنوب در دست اقدام است و در برنامه پنجم بر اساس نتیجه این مطالعات نسبت به ایجاد بندر آزاد با استفاده از سرمایه گذارهای بانکهای تخصصی و بخش خصوصی اقدام خواهد شد .

ج - برنامه های آموزشی بنادر : در مورد برنامه آموزشی سازمان بنادر و کشتیرانی و نیروی دریائی شاهنشاهی که شامل تربیت کادر فنی مورد لزوم امور بندری و کشتیرانی در رده های مختلف تخصص است پیش بینی لازم در فصل آموزش و پرورش بعمل آمده است .

شرح کلی برنامه پنجم بنادر بشرح جدول شماره ۸ میباشد .

جدول شماره ۸ - شرح کلی برنامه بنادر و کشتیرانی در دوران برنامه پنجم

اعتبار (میلیون ریال)	شرح عملیات
۵۵۰۰	۱- تکمیل عملیات برنامه چهارم در برنامه پنجم
۶۰۰۰	۲- ساختمان ۱۰ پست اسکله جدید در بندر شاهپور و سیلوی ترانزیت غلات
۹۵۰۰	۳- سایر عملیات مربوط به توسعه بنادر تجارتهی کشور
۲۰۰۰	۴- عمران و تجهیز بنادر کوچک و جزایر خلیج فارس و ایجاد خطوط کشتیرانی
۱۰۰۰	۵- مطالعات - تحقیقات
۲۴۰۰۰	جمع

۶-۳- فرودگاهها و هواپیمائی: برنامه پنجم فرودگاهها و هواپیمائی کشور باتوجه به افزایش ترافیک هوائی و نیازمندیهای روزافزون کشور به فرودگاهها و تأسیسات و تجهیزات هواپیمائی تهیه و تنظیم گردیده است .

برنامه پنجم فرودگاهها و هواپیمائی به قسمتهای عمده زیر تقسیم گردیده است :

الف - تکمیل عملیات ناتمام برنامه چهارم : قسمتی از عملیات ساختمانی فرودگاههای کشور مانند ساختمان فرودگاه اصفهان و توسعه فرودگاه مهرآباد و همچنین عملیات مربوط به تهیه و نصب تجهیزات فرودگاهها که در دست اقدام است طی برنامه پنجم تکمیل خواهد شد .

اعتبار مورد لزوم برای تکمیل این عملیات در برنامه پنجم بالغ بر ۲/۳ میلیارد ریال برآورد میگردد .

ب - توسعه فرودگاههای موجود : با توسعه فعالیتهای حمل و نقل هوایی و افزایش ترافیک فرودگاهها و همچنین بکار آمدن انواع جدید هواپیماها (اعم از بازرگانی و نظامی) توسعه و تجهیز فرودگاههای موجود چه از نظر ترمینال و چه از نظر باند در دوران برنامه پنجم لازم است و اعتباری معادل ۷/۲ میلیارد ریال بدین منظور پیش بینی گردیده است .

پ - ساختمان فرودگاههای کشوری جدید: عملیات ساختمانی فرودگاه بین المللی تهران که میبایست در سال ۱۳۵۹ آماده بهره برداری باشد در برنامه پنجم شروع و طی برنامه ششم تکمیل خواهد شد .

اعتبار پیش بینی شده در برنامه پنجم برای ساختمان این فرودگاه معادل ۶ میلیارد ریال میباشد .

در مورد فرودگاههای داخلی نیز ، با توجه به برنامه های توسعه خطوط هواپیمائی ملی ایران اقدام به ساختمان فرودگاههای بابلسر و گرگان و تکمیل فرودگاه نوشهر خواهد شد . اعتبار پیش بینی شده جهت اجرای مجموع این عملیات معادل ۱/۲ میلیارد ریال میباشد .

ت - ساختمان فرودگاههای کوچک : بمنظور توسعه حمل و نقل و پست

هوایی بین مراکز و شهرهای عمده استانها و تسهیل ارتباط با قطب‌های صنعتی و کشاورزی مهم ، در برنامه پنجم نسبت به ایجاد يك سلسله فرودگاههای محلی درجه ۲ و ۳ اقدام خواهد شد که پس از آماده شدن ، ایجاد و اداره خطوط هوایی منظم بین فرودگاههای محلی و خطوط هواپیمائی ملی ایران در مراکز استانها بعهده بخش خصوصی گذارده خواهد شد . اعتبار پیش بینی شده در برنامه پنجم برای ساختمان فرودگاههای کوچک در سراسر کشور بالغ بر ۱ میلیارد ریال میباشد .

ث - تعمیر و مرمت اساسی فرودگاهها : در برنامه پنجم تعمیر و مرمت اساسی بعضی از فرودگاهها لازم خواهد بود که برای این منظور ۶۰۰ میلیون ریال در نظر گرفته شده است .

ج - خرید هواپیماهای کنکورد : با توجه به سیاست و تصمیم دولت در مورد خرید سه فروند هواپیماهای کنکورد برای شرکت هواپیمائی ملی ایران اعتباری معادل ۴/۵ میلیارد ریال در اعتبارات برنامه پنجم پیش بینی گردیده است . شرح کلی برنامه فرودگاهها در دوران برنامه پنجم بشرح جدول شماره ۹ است و در ضمن بمنظور آموزش کادر فنی هواپیمائی پیش بینی لازم برای آموزشگاه عالی هواپیمائی کشوری و باشگاه هواپیمائی شاهنشاهی در فصل آموزش و پرورش بعمل آمده است .

جدول ۹ - شرح کلی برنامه فرودگاهها در دوران برنامه پنجم

اعتبار (میلیون ریال)	شرح عملیات
۲۳۰۰	۱- تکمیل عملیات ناتمام برنامه چهارم
۷۲۰۰	۲- توسعه فرودگاههای موجود
	۳- ساختمان فرودگاههای جدید :
۶۰۰۰	- فرودگاه بین المللی تهران
۱۲۰۰	- سایر فرودگاهها
۱۰۰۰	۴- ساختمان فرودگاههای محلی درجه ۲ و ۳
۶۰۰	۵- تعمیر و مرمت اساسی فرودگاهها
۵۴۰۰	۶- خرید هواپیماهای کنکورد
۸۰۰	۷- مطالعات-تحقیقات

۳-۷- هواشناسی : هدفهای عمده برنامه هواشناسی طی دوران برنامه پنجم عبارتند از :

- ادامه و تکمیل ساختمان مرکز هواشناسی در مهرآباد .
- ساختمان و تجهیز برجهای دیده بانی در فرودگاههای کشور .
- ساختمان و تجهیز فرستنده مخابرات هواشناسی در بندرعباس .

- اجرای برنامه‌های هواشناسی بمنظور جلوگیری از آلودگی هوا .
- ساختمان و تجهیز برج دیده‌بانی رادار و جوبالادر پنج فرودگاه .
- ساختمان و تجهیز مراکز هواشناسی در هفت منطقه کشور .
- ساختمان و تجهیز ایستگاههای باران سنجی و تبخیر سنجی .
- ساختمان و تجهیز ۱۵ ایستگاه اقلیم شناسی و ایستگاه مینا و هواشناسی کشاورزی .
- نصب دستگاههای فرستنده در مراکز هواشناسی جهت تکمیل شبکه مخابرات هواشناسی .
- تأسیس چهار ایستگاه سینوپتیک هواشناسی و چهار ایستگاه سینوپتیک دریائی .

تأسیس ایستگاههای هواشناسی خودکار

اعتبار پیش بینی شده در برنامه پنجم برای اجرای برنامه‌های فوق معادل - ۲/ میلیارد ریال میباشد. در ضمن برای آموزش کادرفنی و متخصصین هواشناسی پیش بینی لازم در فصل آموزش و پرورش شده است .

۸-۳- نقشه برداری : باتوجه به اهمیتی که آماده بودن نقشه‌های عمومی هرچه دقیقتر و با مقیاس بزرگتر در اجرای صحیح امور فنی و مهندسی طرحهای عمرانی دارد در برنامه پنجم نسبت به تکمیل نقشه‌های عمومی به مقیاس ۱:۵۰۰۰۰ و تهیه نقشه‌های با مقیاس بزرگتر طبق برنامه‌هاییکه رفع احتیاجات نظامی و کشوری را خواهد نمود اقدام خواهد شد . در ضمن در برنامه پنجم نسبت به تهیه نقشه‌های کاداسترو و کاداستر زراعی اقدام لازم بعمل خواهد آمد .

اعتباری که در برنامه پنجم جهت اجرای مجموعه عملیات فوق پیش بینی

گردیده معادل ۳/۱ میلیارد ریال مییاشد و در مورد تربیت کادر فنی پیش بینی لازم در فصل آموزش و پرورش بعمل آمده است .

۴- سرمایه گذاری و اعتبارات عمرانی

کل اعتبارات ارتباطات از ۹۹/۹ میلیارد ریال در برنامه چهارم (شامل ۸۴/۷ میلیارد ریال از محل بودجه عمرانی و ۱۵/۲ میلیارد ریال از محل بودجه عادی) به ۱۹۶/۸ میلیارد ریال در برنامه پنجم بالغ میگردد .
جدول شماره ۱۰ اجزاء اعتبارات فوق را در برنامه پنجم نشان میدهد .
جدول شماره ۱۱ کل سرمایه گذاری ثابت بخش عمومی و بخش خصوصی را در ارتباطات نشان میدهد .

جدول شماره ۱۰ - کل اعتبارات ارتباطات طی برنامه پنجم
(سیلیاردریال)

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت	سطح عملیات	
(۵) = (۱ + ۴)	۴ = (۲ + ۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۵۵/۰	۵۴/۰	-	۵۴/۰	۱/۰	۱- راههای اصلی
۳۲/۳	۳۲/۰	-	۳۲/۰	۰/۳	۲- راههای فرعی
۲۱/۱	۱۰/۰	-	۱۰/۰	۱۱/۱	۳- نگاهداری راهها
۲۷/۹	۲۷/۰	-	۲۷/۰	۰/۹	۴- راه آهن
۲۴/۰	۲۴/۰	-	۲۴/۰	-	۵- بنادر و کشتیرانی
۲۹/۳	۲۴/۵	-	۲۴/۵	۴/۸	۶- فرودگاهها و هواپیمائی
۲/۹	۲/-	-	۲/-	۰/۹	۷- هواشناسی
۴/۳	۳/۱	-	۳/۱	۱/۲	۸- نقشه برداری
۱۹۶/۸	۱۷۶/۶	-	۱۷۶/۶	۲۰/۲	جمع

خلاصه بر نامه پنجم عمرانی کشور

جدول شماره ۱۱- سرمایه گذاری ثابت در ارتباطات طی بر نامه پنجم (سیلادرریال)

جمع کل	سرمایه گذاری ثابت				عنوان بر نامه		
	بخش خصوصی		بخش عمومی				
	جمع	از محل اعتبارات عمرانی	از محل منابع مؤسسات انتفاعی و بازرگانی	از محل اعتبارات عمرانی			
$۷ = (۳ + ۶)$	$۶ = (۴ + ۵)$	(۵)	(۴)	$۳ = (۱ + ۲)$	(۲)	(۱)	
۵۴/۰	—	—	—	۵۴/۰	—	۵۴/۰	۱- راههای اصلی
۳۲/۰	—	—	—	۳۲/۰	—	۳۲/۰	۲- راههای فرعی
۱۰/۰	—	—	—	۱۰/۰	—	۱۰/۰	۳- نگاهداری راهها
۲۸/۸	—	—	—	۲۸/۸	۱/۸	۲۷/۰	۴- راه آهن
۲۸/۵	۲/۸	۰/۳	۲/۵	۲۵/۷	۱/۰	۲۴/۷	۵- بنادرو کشتیرانی
۳۰/۵	۱/۲	۰/۲	۱/۰	۲۹/۳	۵/۰	۲۴/۳	۶- فرودگاهها و هوایمائی
۷/-	—	—	—	۷/-	—	۷/-	۷- هوایشناسی
۲/۱	—	—	—	۲/۱	—	۲/۱	۸- نقشه برداری
۱۸۷/۹	۴/۰	۰/۵	۲/۵	۱۸۳/۹	۷/۸	۱۷۶/۱	جمع

فصل پانزدهم

مخابرات

۱- هدفهای اساسی

هدفهای اساسی مخابرات در برنامه پنجم بقرار زیر خواهد بود:

الف - تلفن، تلگراف، مدارهای مخابراتی.

- از دیداد تعداد تلفنهای خودکار کشور بنحوی که ۳۳ تلفن برای هریک هزار

نفر جمعیت کشور در پایان برنامه پنجم موجود باشد.

- اتصال ماهواره های مخابراتی به سیستم سویچینگ بین المللی و شبکه

خودکار داخلی کشور بنحویکه شماره گیری مستقیم بین مردم ایران و سایر

کشورهای جهان امکان پذیر شود.

- توسعه شبکه تلفن خودکار بین شهری و تأسیس شبکه تلگراف خودکار

داخلی و بین المللی.

- تکمیل اتصالات خودکار بین المللی بنحویکه ایران بعنوان یکی از

مطمئن ترین راههای عبوری مخابراتی مورد استفاده ممالک همجوار قرار

گیرد و سایر ممالک دنیا نیز ترجیح دهند از طریق عبور از مدارهای بین المللی

و داخلی ایران ارتباط خود را با کشورهای مجاور ایران دایر نمایند.

- ایجاد سرعت و بالا بردن میزان ترافیک و همچنین توجه کافی به اصل

کار آئی و مدیریت بنحویکه از نظر بهره برداری - شرکت مخابرات ایران

قادر شود هزینه های جاری و سرمایه ای را از محل منابع خود و یا اخذ وام

تأمین نماید.

- ارائه سرویسهای منظم مخابراتی باضرب اطمینان بالا و همچنین تعیین نرخهای متعادل بمنظور بالا بردن حجم ترافیک مخابرات و بهره‌گیری بیشتر از تأسیسات .

ب- رادیو و تلویزیون

در برنامه پنجم عمرانی کماکان توسعه کمی شبکه های رادیو و تلویزیون تأکید گردیده است . مرزهای کشور با ادامه فعالیتهای باقیمانده از برنامه چهارم ، با امواج متوسط پوشیده خواهند شد . شبکه موج کوتاه بصورت مؤثر پی‌ریزی و مورد بهره برداری قرار خواهد گرفت تا صدای رادیو ایران بهتر به گوش مردم دنیا برسد . علیهذا با گسترش کمی شبکه‌ها و تأسیسات توجه به کیفیت و محتوای برنامه‌ها حائز اهمیت فراوان می‌باشد . لذا کوشش خواهد شد شبکه رادیو و تلویزیون کشور بعنوان یکی از مؤثرترین وسایل ارتباط جمعی ، با تولید و پخش برنامه‌های مناسب ارتباط لازم را با گروههای مختلف مردم برقرار نماید و به هدفهای آموزشی ، توسعه فرهنگ ملی ، اجتماعی و هنری مورد نظر برسد .

پ- پست

پست کشور در برنامه پنجم وارد مرحله جدیدی از تکامل کیفی خواهد گردید و با ایجاد سیستم مکانیزاسیون ، توسعه مراکز پستی ، توسعه شبکه های توزیع و جمع‌آوری ، همچنین تقویت پست از نظر تجهیزات و نیروی انسانی شبکه پست کشور تا حدود روستاها نفوذ خواهد کرد و نقش اساسی خود را ایفا خواهد نمود .

۲- خط مشی ها و سیاستهای کلی

خط مشی ها و سیاستهای کلی مربوط به مخابرات در برنامه پنجم بقرار زیر خواهد بود:

الف - تلفن: تلگراف، مدارهای مخابراتی .

- پیروی از استانداردهای بهره برداری و بالابردن درجه کفایت و کارائی واحدهای مخابراتی.

- تأکید بیشتر به برنامه های آموزشی، تقویت کادرهای فنی و واگذاری مسئولیت به آنان و همچنین کوشش در جهت جایگزین نمودن متخصصین ایرانی بجای متخصصین خارجی .

- بمنظور آنکه شرکت مخابرات ایران بتواند براساس ضوابط اقتصادی عمل نماید، کلیه سازمانهای دولتی استفاده کننده حق الاجاره استفاده از مدارات مخابراتی را پرداخت خواهند نمود .

- به لحاظ وابستگی روز افزونی که ایران به صنعت الکترونیک پیدا میکند، لزوم پایه گذاری این صنعت بیش از هر زمانی محسوس است .

لذا شرکت مخابرات ایران وسایر تأسیسات مخابراتی، با ایجاد تقاضا برای فعالیتهای داخلی و همچنین همکاریهای مؤثر تحقیقاتی دانشگاههای کشور نقش مهم خود را در جهت صحیح توسعه این صنعت ایفا خواهند نمود .

ب- رادیو و تلویزیون

- شبکه رادیو و تلویزیون کشور از لحاظ کمی و کیفی تقویت خواهد گردید .

- به بهبود کیفیت و محتوای برنامه ها اولویت داده خواهد شد .

- برای نیل به هدفهای آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی کشور کلیه واحدهای ذریبط باقبول مسئولیتهای مشخص فعالیتهای خود را در جهت برنامه‌ها هماهنگ خواهند نمود.

باتوجه به هدفهای اساسی رادیو و تلویزیون و لزوم ایجاد تعادل بین فعالیتهای کمی و کیفی در برنامه پنجم امکانات تجهیزاتی و ساختمانی برای ازدیاد ساعات تولید در سطح کشور افزایش خواهد یافت، تا هماهنگی با تجهیز نیروی انسانی متخصص و تقویت برنامه‌ریزی و مدیریت و همچنین توسعه فعالیتهای آموزشی و تحقیقاتی، بهره برداری مؤثر از تأسیسات شبکه امکان پذیر گردد.

در پایان برنامه چهارم عمرانی شبکه تلویزیون ۵۰ درصد از جمعیت کشور را پوشش میدهد. نتایج بررسی نشان میدهد که فعلا حدود ۲۰ درصد از جمعیت تحت پوشش قادر با استفاده از برنامه‌های تلویزیونی میباشند. یکی از علل اساسی این امر، گرانی قیمت فروش گیرنده تلویزیون میباشد لذا تجدیدنظر در قوانین موجود، سیاست نظارت مؤثر در هزینه تمام شده و قیمت فروش دستگاههای گیرنده بمصرف کننده، استاندارد نمودن حتی الامکان دستگاههای گیرنده و همچنین ایجاد تسهیلات در امر فروش دستگاههای گیرنده بطبقات کم درآمد از اقدامات اساسی خواهد بود.

پ - پست

- خدمات مجانی پست حذف میگردد.
- باتوجه به لزوم ایجاد تحرك لازم در نظام اداری، مالی و تصمیم گیری

مربوط بامکان بهره‌برداری مؤثر و همچنین اجرای طرحهای بزرگ توسعه پست در تشکیلات پست کشور تجدید نظر لازم انجام خواهد گرفت .

۳ - هدفها و برنامه‌های مشخص

اهم هدفها و برنامه‌های مخابرات بشرح زیر میباشد :

الف - تلفن ، تلگراف ، مدارهای مخابراتی .

ازدیاد ظرفیت تأسیسات تلفنی کشور از ۴۳۰ هزار شماره به ۱۱۳۰ هزار شماره تلفن خودکار .

افزایش تعداد شهرهائیکه مرکز تلفن خودکار خواهند داشت از ۴۴ شهرستان به ۹۵ شهرستان .

ایجاد ارتباط تلفن خودکار بین ۶۹ شهر کشور .

تأسیس شبکه تلگراف خودکار داخلی و بین‌المللی .

ازدیاد ظرفیت کانالهای شبکه مخابرات مایکروویو بنسبت ۵۰ درصد ظرفیت اولیه .

نصب و بهره‌برداری از آنتن دوم مخابراتی مربوط بماهواره اقیانوس هند در سال ۱۳۵۲ .

ایجاد سیستم سویچینگ بین‌المللی .

تأسیس و توسعه شبکه‌های مخابراتی جهت ایجاد ارتباط با نقاطی که ۵۰۰۰ نفر یا بیشتر جمعیت خواهند داشت .

ایجاد مدار ترابواسکاتر بین ایران و بحرین و همچنین تقویت مدارهای موجود باکشور افغانستان .

ب - رادیو و تلویزیون

بهبود کیفیت و محتوای برنامه‌ها و انجام تحقیقات برای تأمین بهترین روشهای تهیه برنامه .

هدف دادن برنامه‌ها و همچنین توسعه امکانات تولید برنامه‌های استودیو .

آموزش نیروی انسانی و انجام فعالیتهای تحقیقاتی .

گسترش پوشش برنامه اول تلویزیون از ۵۰ درصد به ۶۰ درصد جمعیت .

گسترش پوشش برنامه دوم تلویزیون بنحویکه ۴۰ درصد از جمعیت کشور

را پوشش دهد .

گسترش شبکه اول رادیو بنحویکه ۱۰۰ درصد جمعیت کشور را

پوشش دهد .

گسترش پوشش برنامه دوم رادیو بنحویکه ۵۰ درصد از جمعیت کشور را

پوشش دهد .

توسعه شبکه پخش صدای ایران برای خارج از کشور .

پ - پست

ایجاد مراکز مکانیزه در ۸ مرکز عمده: مشهد، زاهدان، کرمان، شیراز،

اصفهان، اهواز، همدان، تبریز .

توسعه شبکه حمل و نقل بمنظور تسریع در امر ارسال و توزیع پستی .

توسعه آموزشگاههای پست مراکز نه گانه تجزیه پستی تا ظرفیت ۱۰

هزار نفر .

- ایجاد پست مالی شامل حوالجات پست و حسابهای پس انداز .
- توسعه دفاتر پست شهری از ۲۶۹ به ۵۶۹ - دفاتر پست روستائی از ۸۶۲ به ۱۱۸۲ - نمایندگیهای پستی از ۶۲۱ به ۷۱۷ - صندوقهای پستی از ۹۳۵۰ به ۲۵۳۵۰ - ایجاد ۲۴۵ ایستگاه نامه رسانی و ۳۰ دفتر پست سیار ، آموزش افراد از ۲۵۰۰ نفر به ۱۲۵۰۰ نفر و استخدام از ۶۲۰۰ نفر به ۱۵۴۰۰ نفر .
- تسلیم مراسلات پستی بگيرنده در شهرهای با جمعیت ۲۵ هزار نفر و بیشتر و همچنین بین شهرهای مذکور ، حداکثر بمدت ۲۴ ساعت . برای شهرهایی با جمعیت کمتر از ۲۵ هزار نفر حداکثر بمدت ۴۸ ساعت و در سطح کشور از هر نقطه کوچک پستی بنقطه کوچک دیگر حداکثر بمدت ۹۶ ساعت .
- توسعه روابط بین المللی در جهت ازدیاد دفعات ارسال .

۴ - سرمایه گذاری و اعتبارات عمرانی

کل اعتبارات از ۵۴/۴۴۰ میلیارد ریال در برنامه چهارم به ۵۹/۴۰۰ میلیارد ریال در برنامه پنجم افزایش می یابد . جدول شماره (۱) تقسیم اعتبارات فوق و جدول شماره (۲) سرمایه گذاری ثابت بخش عمومی را در مخابرات طی برنامه پنجم نشان میدهد .

(میلیارد ریال)

جدول ۱- کل اعتبارات مخبرات طی برنامه پنجم

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت	سطح عملیات	
۵ = (۱ + ۴)	۴ = (۳ + ۲)	(۳)	(۲)	(۱)	
۷/۶۰۰	۷/۶۰۰	-	۷/۶۰۰	-	۱- تلفن شهری
				-	۲- خطوط اصلی
۸/۵۶۰	۸/۵۶۰	-	۸/۵۶۰	-	مخابراتی
				-	۳- خطوط فرعی
۰/۲۳۰	۰/۲۳۰	-	۰/۲۳۰	-	مخابراتی
۰/۸۰۰	۰/۸۰۰	-	۰/۸۰۰	-	۴- تلگراف
۰/۴۹۰	۰/۴۹۰	-	۰/۴۹۰	-	۵- مخابرات بین المللی
۰/۶۳۰	۰/۶۳۰	۰/۴۵۰	۰/۱۸۰	-	۶- تحقیق
۲۶/۱۰۰	۱۳/۴۰۰	۱/۵۰۰	۱۱/۹۰۰	۱۲/۷۰۰	۷- رادیو تلویزیون
۱۸/۳۹۰	۱۲/۸۹۰	۶/۳۹۰	۶/۵۰۰	۵/۵۰۰	۸- پست
۶۲/۸۰۰	۴۴/۶۰۰	۸/۳۴۰	۳۶/۲۶۰	۱۸/۲۰۰	جمع

جدول ۲- سرمایه گذاری ثابت دولتی در مخابرات طی برنامه پنجم (میلیارد ریال)

سرمایه گذاری ثابت دولتی			عنوان برنامه
جمع	از محل منابع مؤسسات انتفاعی وبازرگانی	از محل اعتبارات عمرانی	
۳ = (۱ + ۲)	(۲)	(۱)	
۲۵/۸۳۰	۱۸/۲۳۰	۷/۶۰۰	۱- تلفن شهری
۸/۸۶۰	۰/۳۰۰	۸/۵۶۰	۲- خطوط اصلی مخابراتی
۱/۳۰۰	۱/۰۷۰	۰/۲۳۰	۳- خطوط فرعی مخابراتی
۱/۴۴۰	۰/۶۴۰	۰/۸۰۰	۴- تلگراف
۰/۹۹۰	۰/۵۰۰	۰/۴۹۰	۵- مخابرات بین المللی
۰/۱۸۰	-	۰/۱۸۰	۶- تحقیق
۱۱/۹۰۰	-	۱۱/۹۰۰	۷- رادیو تلویزیون
۶/۵۰۰	-	۶/۵۰۰	۸- پست
۵۷/۰۰۰	۲۰/۷۴۰	۳۶/۲۶۰	جمع

سرمایه گذاری ثابت مربوط به برنامه آموزش در فصل آموزش و پرورش منظور شده است .

فصل شانزدهم

عمران روستائی

۱- هدفهای اساسی

بمنظور توسعه هرچه بیشتر خدمات و تأسیسات رفاهی در روستاها ، عمران روستائی در برنامه پنجم براساس دو هدف اساسی زیر تدوین یافته است :

هدف اول ، توزیع متعادل سرمایه گذاری و خدمات رفاهی و زیربنائی در جهت پوشش حداکثر جمعیت روستائی ، تقلیل در تعداد بیشمار دهات و بالاخره پی ریزی شهرهای آینده کشور خواهد بود .

هدف دوم ، در تکمیل هدف اول ، استفاده و بهره برداری کامل از تأسیسات ایجاد شده از طریق گسترش برنامه های آموزش همه جانبه جامعه روستائی بمنظور ایجاد زمینه پذیرش پدیده های نوجهد سازندگی و توسعه مداوم دهات و تحکیم مبانی فرهنگ و استقلال ملی تعیین شده است .

۲- سیاستها و خط مشی های کلی

برای نیل به هدفهای عمران روستائی در برنامه پنجم سیاستهای زیر بمورد اجرا گذاشته خواهد شد :

۱-۲- مشارکت مقامات محلی : امکانات کافی جهت دخالت دادن هرچه بیشتر انجمن های ده ، شهرستان و استان ، شورای آموزش و پرورش

منطقه‌ای وسایر سازمانهای محلی در اقدامات عمرانی مربوط به منطقه فراهم خواهد شد. این امکان به پیروی از اصل عدم تمرکز، از طریق اجرای طرحهای مجتمع استانی در گذشته فراهم آمده و در آینده پیگیری خواهد شد. ضمناً دستگاههای اجرائی نیز باتقویت کادر استانیها به پیشرفت سریع این برنامه کمک خواهند نمود.

۲-۲- ایجاد حوزه‌های عمرانی: تعاونیها و انجمنهای دهات با اعزام نمایندگان به مرکز حوزه شورای تعاون و انجمنهای دهات حوزه عمرانی را بوجود خواهند آورد تا مسائل کلی و مشترک دهات حوزه خود را بررسی و در انجام امور مشارکت و نظارت نمایند.

۲-۳- توزیع هماهنگی کادر خدماتی: کادر خدماتی، مربوط به دستگاههای مختلف اجرائی ذریبط در سطح استانیها به تناسب وسعت و احتیاجات حوزه‌های عمرانی با هماهنگی کامل توزیع خواهد شد.

۲-۴- واگذاری زمین: زمین رایگان جهت ایجاد تأسیسات رفاهی در مراکز حوزه‌های عمرانی با پیش‌بینی توسعه آتی آنها واگذار خواهد شد.

۲-۵- همکاری محلی: بمنظور ایجاد اشتغال و کمک به افزایش درآمد روستائیان از وجود کارگران محلی بخصوص خوش‌نشینها استفاده بعمل خواهد آمد.

به این ترتیب در بخش ساختمانهای روستائی در برنامه پنجم حدود ۱۰۰ هزار شغل جدید بوجود خواهد آمد که با استفاده از نیروی کار خوش‌نشینان حدود ۱۰ درصد از افراد فعال خانوارهای خوش‌نشین کشور در این برنامه مشغول بکار خواهند شد.

۳- هدفها و برنامه‌های مشخص:

الف - برای نیل به هدف اساسی اول و در قالب سیاستها و خط مشی‌های کلی از طریق ایجاد حوزه‌های عمران روستائی ، اقدام خواهد شد . هر حوزه شامل مجموعه‌ای از دهات در محدوده‌ای مشخص میباشد . در این مجموعه یکی از دهات با توجه به ضوابط عمده زیر بعنوان مرکز حوزه انتخاب میشود :

- روند افزایش جمعیت از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۰ .

- بالا بودن سطح تولیدات کشاورزی و دامی .

- وجود امکانات لازم ، جهت ایجاد و یا توسعه سازمان های اداری

و محلی .

- وجود سرویسهای مسافرتی ، بانکی و بازار و یادار بودن زمینه‌ای مساعد جهت تأمین خدمات مذکور .

- مرکزیت از نظر جغرافیائی جهت سرویس رسانی به دهات حوزه .

در محدوده حوزه تعدادی از دهات که جمعیت هریک بیش از ۲۵۰ نفر

است . با توجه به سهولت دسترسی بمرکز حوزه بصورت دهات اقماری تعیین گردیده‌اند .

در مراکز حوزه‌های عمرانی ، پروژه‌های آب آشامیدنی ، درمانگاه ،

دبستان ، دبیرستان ، هنرستان روستائی ، حمام ، میدانهای كوچك و ساده

ورزش ، برق ، انبار تعاونی ، خانه‌های سازمانی ، خانه‌های مسکونی جهت

روستائیان ، دفاتر اداری و سایر تأسیسات لازم بصورت همزمان و مجتمع اجرا

خواهد شد .

در دهات اقماری حوزه پروژه‌های آب آشامیدنی، راه ارتباطی و دبستان پیاده می‌گردد. این دهات در صورت نیاز می‌توانند سایر احتیاجات خود را از مرکز حوزه‌ها تأمین کنند.

ضمناً دهات کوچک و پراکنده با جمعیت کمتر از ۲۵۰ نفر می‌توانند از خدمات آموزشی و در صورت لزوم از پروژه‌های سالم‌سازی آب استفاده کرده و سایر نیازمندی‌ها را از دهات بزرگ مجاور تأمین نمایند.

بر اساس مطالعات انجام شده، در برنامه پنجم تشکیل حدود ۱۲۰۰ حوزه که ۱۴ هزار ده، با جمعیتی معادل ۱۰ میلیون نفر را در بر می‌گیرد پیش بینی گردیده است.

محدوده حوزه‌های عمرانی در مناطق مختلف کشور، با توجه به پراکندگی دهات در هر منطقه متغیر بوده و نوع کیفیت پروژه‌ها نیز در حوزه‌های هر منطقه از نظر مقیاس متفاوت خواهد بود. این محدوده‌ها حتی الامکان نقاطی خواهد بود که در آن شرکت‌های سهامی زراعی و تعاونی تولید روستائی وجود دارد.

دلایل پیشنهاد حوزه‌های عمرانی بقرار زیر است:

- حدود ۵۷ درصد از جمعیت کشور، در ۶۶ هزار مرکز روستائی زندگی می‌کنند که از این جمعیت ۷۴ درصد در ۱۸ هزار روستا با جمعیتی بیش از ۲۵۰ نفر سکونت دارند، در حالی که ۲۶ درصد از جمعیت باقیمانده در ۴۸ هزار ده با جمعیتی کمتر از ۲۵۰ نفر ساکنند در نتیجه از طریق تمرکز فعالیت در حوزه‌های مذکور، جمعیت بیشتری از تسهیلات رفاهی برخوردار خواهند شد.

- در حرکت جمعیت دهات کوچکتر به دهات بزرگتر و شهرها تعادل بوجود

میآید و باین ترتیب شهرگرایی نامتناسب روستائیان تعدیل میگردد و پیش بینی میشود که در آینده زمینه مساعدی جهت ادغام طبیعی مراکز کوچک در مراکز بزرگتر فراهم آید .

- در نحوه اجرای خدمات روستائی ، ضوابطی روشن باروشی مشخص بوجود آمده و در نتیجه از هدر رفتن سرمایه در دهاتی که در آینده جذب مراکز بزرگتر خواهند شد ، جلوگیری میشود . ضمناً بدلیل استفاده از تخصصهای لازم در مناطق قابل توسعه و دهات بزرگتر ، از نیرو و وقت این تخصصها نیز حداکثر استفاده بعمل خواهد آمد .

- از طریق مراکز حوزه های عمرانی ، رساندن سایر خدمات و تعمیم آن در سطح روستاها با سهولت بیشتری امکان پذیر میگردد که از مهمترین این خدمات در زمینه فعالیتهای اجتماعی ، برنامه های مربوط به بیمه درمانی و تغذیه روستائیان و تنظیم خانواده و در زمینه فعالیتهای اقتصادی توسعه صنایع دستی کوچک را میتوان نام برد .

باتشکیل حوزه ها ، توسعه تأسیسات عمرانی دهات نیز در مقیاس وسیعتر مقدور میگردد . بطور نمونه در برنامه پنجم نسبت به برنامه چهارم تعداد پروژه های آب آشامیدنی به شش برابر ، برق به ۱۲ برابر ، راه به ۸ برابر ، درمانگاه به ۲ برابر افزایش خواهد یافت .

ب - نیل به هدف دوم را برنامه هائی بشرح زیر مقدور خواهد ساخت :

- آشنا نمودن روستائیان به فنون و مهارتهای جدید ، از طریق آموزشهای

فنی و حرفه ای ، به کمک این آموزش کارگرماهر و نیمه ماهر کشاورزی ، تکنیسین

برق ، ماشین آلات ، و بالاخره سایر حرفه های موردنیاز روستاها تربیت خواهند شد .

به آموزش حرفه ای جوانان خوش نشین نیز در این برنامه توجه میگردد . ضمناً همگام با آموزش فوق مسئولان دولت در سطوح مختلف محلی مشتمل بر کادر تعاونیهای روستائی ، مروجان و مربیان کشاورزی و دامداری آموزشهای تخصصی لازم را خواهند دید .

- آموزش انجمنهای محلی و افراد فعال روستاها ، برای آنکه به اصل تعاون و همکاری در امور معتقد شده و مشتاقانه به کار جمعی پرداخته ، و به پیشرفت توسعه فعالیتها کمک نمایند . ضمناً با درک اصول صحیح دموکراسی ، سیاسی ، بیش از پیش با مفاهیم انقلاب سفید ایران آشنا شوند .

در برنامه پنجم حدود نیم میلیون نفر از روستائیان در رده های مختلف سازمانهای دهات ، از این آموزش که در دوره های کوتاه مدت و بیشتر در مراکز حوزه های عمران روستائی اجرا میگردد استفاده خواهند نمود .

اجرای این برنامه به زبانی ساده و با حداکثر استفاده از وسائل ارتباط جمعی صورت خواهد گرفت .

- آموزش تلفیقی و توجیهی ، برای تشریح هدفها و برنامه های عمران دهات مسائل اقتصادی ، اجتماعی و امکانات خاص منطقه بمنظور ایجاد هماهنگی لازم در خدمات روستائی انجام میشود . در برنامه پنجم حدود ۱۱ هزار نفر ، مشتمل بر نمایندگان انجمنهای ده ، شرکتهای تعاونی و سهامی زراعی ، انجمنهای شهرستان و استان ، کادر خدماتی دولت در حوزه های عمرانی فرمانداران و بخشداران ، سپاهیان انقلاب و سایر رؤسای ادارات ذیربط از قبیل سرپرستان

سپاهیان مذکور، در سمینارها و دوره‌های کوتاه مدت تعلیمات تلفیقی و توجیهی شرکت خواهند نمود.

این آموزش در مرکزی بنام « مؤسسه مطالعاتی و توجیهی عمران دهات » که برای اولین بار در برنامه پنجم بطور آزمایشی در استانهای خراسان، گیلان، کرمانشاهان، اصفهان و ساحلی تأسیس خواهد شد صورت می‌گیرد. مؤسسه مذکور با مطالعه فعالیت‌های عمرانی و تماس دائم با روستائیان و کادر خدماتی دهات، برنامه‌های آموزش مؤسسه را با نیازهای روستائی منطبق می‌نماید که در اقدام اخیر از تمام امکانات منطقه از قبیل دفاتر برنامه ریزی، ادارات دولتی، مؤسسات آموزشی و تحقیقاتی کمک خواهند گرفت ضمناً برنامه‌های آموزشی از طریق همکاری با رادیو و تلویزیونهای محلی پیگیری خواهد شد.

برنامه سوادآموزی عمومی نیز که شامل سطوح مختلف آموزشهای کودکان، دبستانی، دبیرستانی و بزرگسالان می‌باشد در پیشبرد هدفهای عمران دهات کمک خواهد نمود بخصوص آنکه در برنامه پنجم محتوی این آموزش با نهادهای فرهنگی و اجتماعی و نیازهای شغلی و حرفه‌ای روستائیان منطبق است.

بطور خلاصه آموزش روستائیان در برنامه پنجم عمرانی نسبت به برنامه چهارم، در مورد آموزش فنی و حرفه‌ای به ۲/۵ برابر، در مورد آموزش توجیهی به ۱۸ برابر و بالاخره در مورد آموزش فنی و تخصصی کادر دولت به ۳ برابر افزایش خواهد یافت.

۴ - سرمایه گذاری و اعتبارات :

کل اعتبارات عمران روستائی از ۱۱/۷ میلیارد ریال (۱۰/۶ میلیارد ریال از محل اعتبارات عمرانی ۱/۱ میلیارد ریال از اعتبارات بودجه عادی) به ۳۷/۸ میلیارد ریال در برنامه پنجم بالغ میگردد .
جدول شماره ۱ کل اعتبارات و جدول شماره ۲ سرمایه گذاری ثابت در عمران روستائی را طی برنامه پنجم نشان میدهد .

جدول ۱ - کل اعتبارات عمران روستائی در برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت		
(۵) = (۱+۴)	۴ = (۲+۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۱۸	۱۸	—	۱۸	—	۱ - تأمین آب آشامیدنی
۱۲	۱۲	—	* ۱۲	—	۲ - راههای روستائی
					۳ - تأسیسات بهداشتی (حمام ، غسلخانه کشتارگاه)
۱	۱	—	۱	—	۴ - مراکز تعلیمات عمومی و تحقیقات روستائی
۴	۴	—	۴	—	۵ - تأسیسات حفاظتی
۱/۸	—	—	—	۱/۸	۶ - خدمات عمومی
۳۷/۸	۳۶	—	۳۶	۱/۸	جمع

* چهار درصد از اعتبار مذکور جهت مرمت اساسی هزینه خواهد شد .

(میلیارد ریال)

جدول ۲- سرمایه گذاری ثابت در فصل عمران روستائی طی برنامه پنجم

سرمایه گذاری ثابت		بخش عمومی		بخش خصوصی		عنوان برنامه
		بخش عمومی		بخش خصوصی		
		از محل منابع مؤسسات انتفاعی و بازرگانی	(۲)	از محل اعتبارات عمرانی	(۱)	
جمع	جمع		(۲) = (۱+۲)		(۴)	
از پس انداز خصوصی	از محل اعتبارات عمرانی	(۴)	(۵)		(۷) = (۳+۶)	
جمع	جمع		(۶) = (۴+۵)		(۶) = (۴+۵)	
جمع کل	جمع کل					
۱۸	۱۸	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱- تأمین آب آشامیدنی
۱۲	۱۲	۱	۱	۱	۱	۲- راههای روستائی
۴	۴	۱	۱	۱	۱	۳- تأسیسات بهداشتی (حمام، غسالخانه، کشتارگاه)
۱	۱	۴	۴	۴	۴	۴- تأسیسات حفاظتی
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۵- سرازر تعلیمات عمومی و تحقیقات روستائی
۳۶	۳۶	۳۶	۳۶	۳۶	۳۶	جمع
۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	
۱۹/۳	۱۹/۳	۱۲/۸	۱۲/۸	۱۲/۸	۱۲/۸	
۱۲/۸	۱۲/۸	۰/۸	۰/۸	۰/۸	۰/۸	
۱/۱	۱/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۱	۰/۱	
۴/۳	۴/۳	۰/۳	۰/۳	۰/۳	۰/۳	
۱	۱	—	—	—	—	
۲۸/۵	۲۸/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	

فصل هفدهم

عمران شهری

مقدمه

افزایش سریع تولید و درآمد سرانه ، امید به اشتغال در صنایع و امکان استفاده از تسهیلات آموزشی ، درمانی و فرهنگی بهتر در شهرها متدرجاً و بطور مداوم جمعیت را بسوی مراکز شهری و صنعتی کشور جذب نموده تا جایی که میزان رشد جمعیت در مناطق روستائی به $1/6$ درصد تقلیل و در مناطق شهری به $5/1$ درصد افزایش یافته است .

در سال ۱۳۴۵ تعداد ۲۴۹ شهر با جمعیتی معادل $9/7$ میلیون نفر و در سال ۱۳۵۱ تعداد ۲۹۸ شهر با جمعیتی معادل $13/2$ میلیون نفر جامعه شهری ایران را تشکیل داده است .

خصوصیات بارز شهرهای ایران در این دوره وجود تعداد زیادی شهر با جمعیت کم و تعداد معدودی با جمعیت بسیار زیاد میباشد بطوریکه حدود $48/5$ درصد از کل جمعیت شهرنشین در سال ۱۳۵۱ در هفت شهر بزرگ (تهران- اصفهان - مشهد - تبریز - شیراز - آبادان و اهواز) که هر یک دارای جمعیتی بیش از ۲۵۰ هزار نفر میباشد سکونت دارند .

این ناهماهنگی در رشد و توزیع جمعیت شهری مبین این است که میل به زندگی در شهرهای بزرگ شدت گرفته و جمعیت بدون در نظر گرفتن ظرفیت و امکانات شهرهای بزرگ با مهاجرت های دائمی به تراکم بیش از حد این قبیل شهر ها کمک نموده است . ادامه این گرایش مسائل

و مشکلات حادی از قبیل تراکم جمعیت ، ازدحام وسائط نقلیه ، عدم تکافوی آب آشامیدنی ، آلودگی هوا ، کمبود تأسیسات و تسهیلات شهری و بالاخره عدم دسترسی به تأسیسات فرهنگی و بهداشتی را در شهرهای بزرگ موجب میگردد .

با توجه به توزیع نامتناسب جمعیت شهر نشین در وضع موجود و پیش-بینی افزایش جمعیت مناطق شهری بمیزان ۴ میلیون نفر طی برنامه پنجم عمرانی کشور و با در نظر گرفتن اینکه شهرها مراکز تحول و پیشرفت اقتصادی و اجتماعی کشور هستند هدفهای اساسی برنامه پنجم عمران شهری بشرح زیر پیش بینی گردیده است .

۱- هدفهای اساسی

الف - بهبود نظام برنامه ریزی شهری .

ب -- برقراری تعادل مطلوب بین شهرها از طریق ایجاد و توزیع متناسب تأسیسات عمران شهری .

پ - تقویت و بهبود مدیریت شهرداریها و سازمان های محلی .
هدفهای فوق الذکر در قالب نیازمندیها و براساس اولویت های مربوط به قطب های توسعه و سایر شهرهایی گیری خواهد شد و بمنظور تضمین حدا کثر استفاده از سرمایه گذاریهای انجام شده در قطبهای توسعه و برقراری تعادل مطلوب بین برنامه های توسعه اقتصادی و برنامه های رفاه اجتماعی در این شهرها و همچنین جذب مهاجرین بالقوه تهران به آنها کلیه برنامه های عمران شهری در هماهنگی با برنامه های توسعه صنعتی و با توجه به نوع فعالیت های پیش بینی شده تنظیم و نسبت به ایجاد تأسیسات و تسهیلات لازم اقدام خواهد شد .

۲- سیاستها و خط‌مشی‌های کلی

بمنظور تحقق برنامه‌های عمران شهری خط‌مشی‌ها و سیاستهای اجرایی و اعتباری بشرح زیر میباشد :

۱-۲- هماهنگی - در تشکیلات وزارت آبادانی و مسکن تجدید نظر لازم بعمل آمده و تحت نظر واحد امور شهرسازی و معماری آن وزارت نسبت به ارائه سیاستهای کلی شهرسازی و نظارت در تهیه طرحهای توسعه شهری با همکاری شهرداریها و انجمن‌های شهر اقدام خواهد شد .

۲-۲- سیاستهای اعتباری -- تخصیص منابع مالی برنامه بمنظور ایجاد تأسیسات اولیه کشی آب شهرها ، فاضلاب شهری و طرحهای حفاظتی براساس استانداردهائی که متناسب با اهمیت شهرها تعیین خواهد گردید بصورت کمک بلاعوض خواهد بود .

در سایر موارد با توجه به اهمیت شهر از نظر اجتماعی و اقتصادی و نسبت در آمد شهرداری به جمعیت و امکانات توسعه آینده شهر نسبت کمک بلاعوض و مشارکت شهرداریها در هر مورد مشخص خواهد گردید .

بمنظور تقویت مالی شهرداریها آن قسمت از هزینه‌های ادارات آموزش و پرورش ، انجمن‌های بهداری و سازمان تربیت بدنی ، سازمان پیش‌آهنگی ، کمیته ملی پیکار با بیسوادی و انجمن کتابخانه‌های عمومی که از محل در آمد شهرداریها تأمین و بصورت درآمد اختصاصی وزارتخانه یاسازمان مربوط در بودجه نشان داده میشود از محل درآمدهای عمومی تأمین خواهد گردید .

۲-۳- سیاستهای عبور و مرور - بمنظور تمرکز فعالیت‌های تصمیم‌گیری برنامه‌ریزی و بهره‌برداری از سیستم حمل و نقل و عبور و مرور در شهرها سازمانهای مسئول عبور و مرور مورد ارزیابی قرار خواهند گرفت و براساس این ارزیابی در قالب یک برنامه مشخص مسئولیت کلیه واحدهای ذیربط در رفع مشکلات عبور و مرور شهری تعیین خواهد شد.

۲-۴- سیاستهای مالی - کلیه شهرداریها که فاقد سازمان مستقل آب و فاضلاب میباشند ملزم به افتتاح حساب اختصاصی میباشند تا درآمد و هزینه تأسیسات فوق را از سایر درآمدها و هزینه‌های شهرداری تفکیک و مشخص نمایند.

نظر باینکه پاره‌ای از شهرداریها در پرداخت اصل و بهره وامهای عمرانی خود بعلت فقدان امکانات مالی مواجه باشکال میباشند پس از بررسیهای لازم کلیه بدهی اینگونه شهرداریها بخشوده خواهد شد.

۳- هدفها و برنامه‌های مشخص

۳-۱- بمنظور سامان دادن بعملیات برنامه‌ریزی شهری و هدایت و کنترل توسعه شهرها برنامه‌های زیر بمرحله اجرا گذارده خواهد شد:

الف - تنظیم سیاست شهرنشینی و تعیین توزیع متناسب جمعیت شهرنشین کشور از طریق بررسی مسائل مربوط به مهاجرت و تحرك جمعیت ، استعدادها و مشکلات مناطق کشور و بررسی رشد و توسعه شهرهای بزرگ و روشهای کنترل آنها.

- ب - تهیه طرحهای توسعه شهری .
- پ - تهیه طرحهای تفصیلی .
- ت - تهیه طرحهای کاداستر شهری .
- ث - کمک به ایجاد و تقویت دفاتر طرح و برنامه شهرداریها .
- ج - بررسی مسائل دیگری از قبیل احتیاجات و جای یابی شهرهای جدید و آموزش فرهنگ شهرنشینی که بنوبه خود در تحقق هدف کای بهبود نظام برنامه ریزی شهری ضروری میباشند .
- ۲-۳- بمنظور برقراری تعادل مطلوب بین شهرها از طریق توزیع متناسب تأسیسات عمرانی بر اساس شناخت دقیق کمبودها و احتیاجات شهرها برنامه های زیر بمرحله اجرا گذارده خواهد شد :
- الف- آب مشروب :** تأمین و بهبود آب آشامیدنی شهرها از طریق ایجاد و توسعه تأسیسات شبکه لوله کشی ، ساختمان مخازن ، ایجاد تصفیه خانه ها و تعبیه شیرهای برداشت عمومی بنحوی که تا پایان برنامه پنجم عمرانی علاوه بر ۸/۹ میلیون نفر جمعیت شهری که هم اکنون از آب آشامیدنی تأمین شده استفاده مینمایند ۸/۱ میلیون نفر دیگر از طریق اشتراك واحد مسکونی و یا شیرهای برداشت عمومی از يك مصرف سرانه مطلوب برخوردار گردند .
- ب - فاضلاب : ارتقاء سطح بهداشت و رفاه عمومی ایجاب مینماید که پوشش کشوری شبکه های فاضلاب شهرها هرچه زودتر آغاز گردد . در انجام این برنامه به قطب های صنعتی و شهرهایی که بعلت بالا بودن سطح آب زیرزمینی بامشکلات متعددی مواجه هستند تقدم داده خواهد شد بنحوی که در این قبیل

شهرها طی مدت ده سال و در مجموع طی مدت سی سال برنامه فوق تکوین گردد.

پ- طرحهای حفاظتی شهرها: بمنظور جلوگیری از خسارات ناشی از سیلابها و طغیان رودخانه ها بر اساس مطالعه خصوصیات طبیعی و جغرافیائی شهرها طرحهای حفاظتی از قبیل سیل بند، سیل برگردان و دیوار ساحلی احداث خواهد شد.

ت- بهبود عبور و مرور شهری: ازدیاد سریع جمعیت، توسعه روز افزون شهرها و بالا رفتن درآمد سرانه احتیاج به امکانات بهتر حمل و نقل شهری را افزایش داده است. از سوی دیگر استفاده بدون برنامه از وسائط نقلیه موتوری به بافت موجود شهرها و کیفیت محیط زندگی شهری لطمه خواهد زد. برقراری هماهنگی و تعادل بین حمل و نقل عمومی و حمل و نقل انفرادی هدف برنامه پنجم در زمینه عبور و مرور شهری خواهد بود و برای نیل به آن اقدامات زیر پیشنهاد گردیده است:

- توسعه تأسیسات حمل و نقل عمومی در داخل شهرها.

- ایجاد توقفگاهها بخصوص در حاشیه مراکز پر ازدحام شهری.

- ایجاد ترمینالهای خارج از شهر برای وسائط نقلیه سنگین.

- ایجاد راههای گذرا و کمر بندی.

ث- نوسازی و بهسازی شهری: بمنظور بهبود محیط زیست در شهرها نسبت به نوسازی و تجدید بناهای قدیمی و غیر بهداشتی و همچنین ایجاد پارکها و فضای سبز اقدام خواهد شد.

در کلیه عملیات مزبور لزوم حفظ بافت تاریخی شهرها و توجه به معماری ملی و الهام‌پذیری از آن تأکید می‌گردد.

ج - تقویت و بهبود مدیریت شهرداریها و سازمانهای محلی: بمنظور ارتقاء کار آئی دستگاههای مسئول شهری و تعمیم روشهای مترقی اداری، مالی، مدیریت برنامه‌ریزی و تربیت کادرمورد نیاز، برنامه‌های لازم در رابطه با اعزاز آموزش عالی برای شهرداریها اجرا خواهد گردید.

۴- سرمایه‌گذاری و اعتبارات عمرانی

کل اعتبارات عمرانی از میزان ۹/۱ میلیارد ریال در برنامه چهارم به ۳۳/۸ میلیارد ریال در برنامه پنجم بالغ می‌گردد.

جدول شماره ۱ توزیع اعتبارات عمران شهری و جدول شماره ۲ سرمایه‌گذاری ثابت در عمران شهری را نشان می‌دهد.

جدول ۱- کل اعتبارات عمران شهری طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت		
۵ = (۱ + ۴)	۴ = (۲ + ۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۱/-	۱/-	-	۱/-	-	۱- برنامه ریزی توسعه شهری
۷/۵۰	۷/۵۰	-	۷/۵۰	-	۲- ایجاد و توسعه تأسیسات آب آشامیدنی شهرها
۷/۳۰	۷/۳۰	-	۷/۳۰	-	۳- ایجاد و توسعه تأسیسات فاضلاب شهرها
۱۰/۷۵	۱۰/۷۵	-	۱۰/۷۵	-	۴- بهبود عبور و مرور شهری
۲/۵۰	۲/۵۰	-	۲/۵۰	-	۵- ایجاد تأسیسات حفاظتی شهری
۳/۴۵	۳/۴۵	-	۳/۴۵	-	۶- سایر تأسیسات و تسهیلات شهری
۱/۳۰	۰/۵۰	۰/۵۰	-	۰/۸۰	۷- خدمات عمومی و اداری
۳۳/۸۰	۳۳/-	۰/۵۰	۳۲/۵۰	۰/۸۰	جمع کل

جدول ۲ - سرمایه‌گذاری ثابت عمران شهری طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

عنوان برنامه	از محل اعتبارات عمرانی	از محل منابع مؤسسات انتفاعی و بازرگانی و شهرداریها	جمع
۱ - برنامه ریزی توسعه شهری	۱/ -	۱/ -	۲/ -
۲ - تأسیسات آب مشروب شهرها	۷/۵۰	۶/۵۰	۱۴/ -
۳ - تأسیسات فاضلاب شهرها	۷/۳۰	۲/ -	۹/۳۰
۴ - بهبود عبور و مرور و حمل و نقل شهری	۱۰/۷۵	۵/۷۵	۱۶/۵۰
۵ - طرحهای حفاظتی	۲/۵۰	۱/۵۵	۴/۰۵
۶ - سایر تأسیسات شهری	۳/۴۵	۱۱/۷۰	۱۵/۱۵
جمع کل	۳۲/۵۰	۲۸/۵۰	۶۱/ -

برنامه تهران بزرگ

۱- مقدمه

تهران بعنوان بزرگترین و مهمترین شهر کشور مجموع عوامل جاذب جمعیت نظیر امکانات شغلی، مدرسه، دانشگاه، تسهیلات درمانی، تسهیلات بانکی و بازرگانی، آب سالم و فراوان و تسهیلات فرهنگی و تفریحی را بطور یکجا عرضه میکند و همین امر موجب مهاجرت جمعیت از روستاها و شهرهای دیگر به تهران میگردد. هر چند اقداماتی که طی سالهای اخیر در جهت عدم تمرکز فعالیتهای اقتصادی صورت گرفته تا حدی در کاهش میزان مهاجرت به تهران مؤثر بوده معذالک پیش بینی شده است که در صورت عدم اتخاذ تدابیر حاد، جمعیت این شهر تا سال ۱۳۵۶ به ۵/۱ میلیون نفر و تا سال ۱۳۶۶ به ۸/۹ میلیون نفر برسد.

از نظر شهرسازی، تهران با مسائل مهمی بشرح زیر مواجه است:

- کمبود سطح خیابانها نسبت به حجم ترافیک و مساحت ساخته شده شهر و فقدان وسائل حمل و نقل سریع السیر نظیر مترو.
- آلودگی روز افزون هوا.
- کمبود مساحت پارکهای عمومی و فضاهای آزاد و پارکینگ.
- تراکم جمعیت در واحد مسکونی و فقدان تعداد کافی آپارتمانهای ارزان قیمت.
- پیش بینی کمبود منابع آب در آینده نه چندان دور.

۲- سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلی در سطح ملی

در جهت حل مسائل تهران اصول و خط‌مشی‌های زیر در سطح مملکتی بمرحله عمل درخواهد آمد :

۱-۲- عدم تمرکز اداری - با توجه به اینکه دولت طی برنامه پنجم حدود ۳۶ درصد تولید ناخالص ملی را بصورت هزینه‌های مصرفی و سرمایه‌گذاری بمصرف می‌رساند مسلم است که نحوه توزیع این هزینه‌ها در سراسر کشور توسط دولت عامل مهمی در درگذرگونی موقعیت نسبی تهران در برابر شهرستانها خواهد بود. طبق محاسبات انجام شده هر کارمند دولتی در تهران از طریق قدرت خریدی که عرضه میکند برای $\frac{1}{4}$ نفر شغل ایجاد میکند. بنابراین با احتساب ۵ نفر متوسط تعداد اعضای خانواده هر شغل دولتی در تهران منجر به اقامت ۱۲ نفر در این شهر میگردد و به عکس انتقال هر يك شغل دولتی از تهران به سایر شهرستانها مآلاً منجر به افزایش اشتغال در شهرستانها و جلوگیری از انتقال ۱۲ نفر به تهران خواهد شد.

بر اساس يك بررسی کلی از وظایف دستگاههای دولتی، لازم است حداقل ۵۰ درصد از کارمندان این دستگاهها بنابر ماهیت وظایفشان به شهرستانها منتقل شوند. انتقال این افراد باید توأم با انگیزه‌های مادی کافی و همراه با انتقال اختیار تصمیم‌گیری به شهرستانها، توسعه فعالیتهای خانه‌سازی، ساختمان مدارس، بیمارستانها، دانشکده‌ها و مراکز تفریحی و سایر سرمایه‌گذاریهای عمرانی باشد تا در عین حال که موجبات انتقال قدرت خرید قابل توجهی به شهرستانها فراهم میگردد، شرایط اقتصادی، اجتماعی و اداری مساعدی

برای پیشرفت شهرستانها بوجود آید و مآلاً مهاجرت انسانها و سرمایه ها به تهران متوقف گردد .

بهر صورت قبل از هر چیز لازم است بررسی دقیقی از وظایف ، کادر و تشکیلات کلیه وزارتخانه ها و سازمانهای دولتی بعمل آید و پیشنهادات لازم به هیئت دولت ارائه گردد . همچنین لازم است با استفاده از مکانیزم بودجه سالانه و براساس دستورالعمل هیئت دولت از ایجاد واحدهای اجرائی جدید در تهران جلوگیری شود و انجام چند سال خدمت در شهرستانها شرط ارتقاء به مدارج بالاتر اداری قرار داده شود .

۲-۲ - عدم تمرکز اقتصادی - محدودیتهائی که در زمینه احداث کارخانجات جدید در شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران ایجاد شده در امر سوق دادن سرمایه گذاری خصوصی به شهرستانها مؤثر بوده است ولی لازم است توسعه کارخانجات واقع در شعاع تهران نیز محدود به مواردی شود که این کارخانجات با استفاده از روشهای پیشرفته سرمایه طلب و تعداد کم کارگر اقدام به توسعه نمایند و برای سوق دادن واحدهای جدید تولیدی بخش خصوصی به شهرستانها شرایط مساعد زیر بوجود آید :

- آماده ساختن زمین بصورت پارکهای صنعتی مجهز به آب ، برق و راه در شهرستانها و واگذاری آن به قیمت ارزان و شرایط مناسب به صاحبان صنایع .

- تخصیص قسمت عمده اعتبارات سیستم بانکی به شهرستانها و ایجاد تسهیلات اعتباری بیشتر برای سرمایه ثابت و در گردش صاحبان صنایع و بازرگانان شهرستانها .

- انعقاد قرار داد جهت خرید قسمتی از تولیدات کارخانجات شهرستانها برای مصارف دولتی .

- کمک به خانه سازی کارگران .

- کمک به ایجاد مدارس حرفه ای برای تربیت کارگران متخصص و نیمه متخصص .

- تأمین هزینه حمل و نقل و انتقال کارگران تهرانی که ممکن است مایل به مهاجرت به مراکز صنعتی شهرستانها باشند .

- تشویق انجمنهای استان و شهرستان به ایجاد تسهیلات و جلب صاحبان صنایع به منطقه خود .

- ارجاع کارهای مربوط به شهرستانها به مؤسسات و نیروی انسانی محلی در حد توانائی و تخصص آنها .

۳-۲- سیاست تأمین آب - از نظر فنی تأمین آب برای جمعیت در حال افزایش تهران حتی اگر این جمعیت به بیش از ۵/۵ میلیون نفر و مصرف سرانه از ۶۵ متر مکعب به ۱۰۰ متر مکعب در سال برسد بلا اشکال است زیرا میتوان از منابع آب رودخانه های لار، کرج و طالقان و غیره آب مصرفی این شهر را تأمین کرد . معذالک به دو دلیل اساسی زیر تأمین آب، برای جمعیت در حال افزایش تهران دچار محدودیت میگردد :

اول آنکه استفاده از منابع آب دوردست تر مرتباً گرانتر میشود . دوم آنکه سوق دادن این منابع آب از نقاط دوردست اطراف تهران منتج به تعطیل شدن فعالیتهای کشاورزی و صنعتی و سختی شرایط زیست در نقاط مزبور میگردد و

مسئله مهاجرت به تهران را بیش از پیش تشدید مینماید. بنابراین در تنظیم سیاست تأمین آب برای تهران، توجه خاصی نسبت به تأثیر طولی‌المدت و اقداماتی که در این زمینه انجام میشود، از نظر اقتصادی و اجتماعی مبذول خواهد شد.

۳- هدفها و برنامه‌های مشخص

برنامه‌ها و خطوط مشی مشخص زیرطی برنامه پنجم عمرانی کشور به مرحله اجرا در خواهد آمد:

- ۳-۱ - تأمین مسکن - با توجه با افزایش جمعیت شهر تهران چه از طریق مهاجرت و یا رشد طبیعی، پیش‌بینی میگردد که در طول برنامه پنجم مجموعاً تعداد ۲۲۱۰۰۰ واحد مسکونی توسط بخش خصوصی و عمومی احداث گردد که سهم بخش عمومی از تعداد کل ۲۱ هزار واحد مسکونی خواهد بود. در اجرای این برنامه و بمنظور کاهش تراکم جمعیت در نقاط پرتراکم بامر تبدیل ساختمانهای محلات قدیمی و غیر بهداشتی با پارتمانهای بزرگ ارزان قیمت که مجهز بخیا بانندی کافی و فضاهای آزاد جهت پارکینگ، بازی کودکان و فضای سبز و غیره باشند اولویت داده خواهد گردید. این اولویت همچنین در اعطای وام جهت خانه‌سازی بخش خصوصی نیز رعایت خواهد شد و در مواردی که فضاهای آزاد داخل محدوده قابل استفاده برای پروژه‌های عمومی نظیر پارکینگ، پارک کودکان، فضای سبز، مدرسه، درمانگاه، زمین ورزش و غیره باشد به ایجاد ساختمانهای مسکونی سنتی در این فضاها کمک نخواهد شد.
- ۳-۲ - پارک و فضای سبز - با توجه به کمبود فعلی پارک و فضاهای سبزی برنامه پنجم عمرانی کشور، از طریق ایجاد و توسعه پارکهای عمومی در داخل

شهر مخصوصاً در نقاط جنوبی بتوسعه فضای سبز اقدام خواهد شد بعلاوه در محلات مختلف شهر براساس تقسیم‌بندیهای صحیح و رعایت اصول شهرسازی بایجاد زمینهای بازی برای کودکان اقدام بعمل خواهد آمد .

۳-۳ - هماهنگی توزیع تأسیسات شهری - نسبت بتدوین ضوابط و مقررات لازم برای ایجاد نظام توسعه و توزیع واحدهای تجارتي و کسب و کار در سطح شهر طبق اصول شهرسازی اقدام خواهد شد و بر آن اساس بمنظور تأمین حداکثر سهولت دسترسی و تقلیل مشکلات ارتباطی کوشش خواهد شد و واحدهای جدید تجارتي حتی الامکان در اطراف شبکه‌های ارتباطی بوجود آیند . همچنین بمنظور تقلیل تراکم واحدهای اداری در سطح شهر نسبت بتوزیع مناسب آنها براساس اصول شهرسازی اقدام بعمل خواهد آمد .

۳-۴ - حمل و نقل عمومی - براساس مطالعات ترافیک و حمل و نقل تهران ایجاد يك شرکت مجهز اتوبوسرانی و يك سیستم حمل و نقل سریع مورد توجه قرار گرفته و مقدمات ایجاد آن در برنامه پنجم فراهم خواهد گردید .

همچنین طرح تعریض خیابانهای موجود و احداث خیابانها و بزرگ راههای جدید آماده و تدریجاً بمرحله اجرا گذارده خواهد شد و نسبت بتنظیم عبور و مرور اقدامات مجدانه‌ای بعمل خواهد آمد .

۳-۵ - آب و فاضلاب - مطالعات اجرائی آب و فاضلاب تهران بطور علیحده در دست اقدام است و براساس مطالعات مزبور طرحهای اجرائی تهیه و بمورد اجرا گذارده خواهد شد .

۳-۶ - مبارزه با آلودگی - در مورد مبارزه با آلودگی مطالعات دقیقی در مورد منابع آلودگی ، درجه وسعت و شعاع پخش آنها و طرق مؤثر مبارزه با

آلودگی انجام خواهد گرفت و در عین حال نسبت بر رفع عوامل شناخته شده آلودگی اقدام جدی بعمل خواهد آمد. تبدیل سوخت و سائط نقلیه، کوره ها، حمامها، کارگاهها، وضع قوانین لازم علیه کسانی که موجبات آلودگی محیط را فراهم میسازند و ایجاد يك دستگاہ قوی نظارت و کنترل از اقدامات اساسی است که طی برنامه پنجم صورت خواهد گرفت تا بتوان نه تنها تهران بلکه سراسر کشور را از عواقب آلودگی محیط زیست محفوظ داشت.

۷-۳- ایجاد سازمان هماهنگی و نظارت بر توسعه تهران بزرگ - باتوجه بمسائل متنوعی که تهران بزرگ با آن روبرو است و باتوجه باین که هر يك از وزارتخانه ها و سازمانهای دولتی بر اساس سیاست های مستقل خود اقدام به عملیات عمرانی و استخدامی در حوزه تهران میکنند بدون آنکه لزوماً این اقدامات در جهت هدف کنترل گسترش غیر متناسب شهر تهران و بهبود شرایط زندگی آینده در آن باشد. لذا در این مرحله ایجاد يك سازمان مستقل هماهنگی و نظارت بر توسعه شهر تهران زیر نظر نخست وزیر کاملاً ضروری است هدفهای سازمان هماهنگی و نظارت بر توسعه تهران بزرگ بقرار زیر خواهد بود:

- الف - کنترل افزایش جمعیت تهران بمنظور آنکه طی یکدوره طولانی جمعیت تهران در حداقل ممکن حفظ شود.
- ب - بهبود محیط زیست شهر تهران.
- پ - تسهیل شرایط زندگی برای عموم ساکنین شهر.
- ت - ایجاد يك جامعه همگن از نظر اقتصادی و اجتماعی.

فصل هیجدهم ساختمانهای دولتی

مقدمه

توسعه وظایف و خدمات دولتی در سراسر کشور احتیاجات دستگامه‌های دولتی را با استقرار در ساختمانهای مناسب اداری که بانوع و حجم فعالیت‌های آنها مطابقت داشته باشد بطور قابل ملاحظه‌ای افزایش داده است .

طی دهه گذشته بخصوص در برنامه عمرانی چهارم توسعه حدود وظایف و خدمات دولتی با افزایش سریع کادر مورد نیاز دستگامه‌های دولتی توأم بوده بطوریکه تعداد کارمندان دولتی از حدود ۳۰۰ هزار نفر در سال ۱۳۴۷ بحدود ۴۴۰ هزار نفر در پایان سال ۱۳۵۱ بالغ گردیده است .

در حال حاضر اکثر ساختمانهای اداری دولتی نظیر ادارات دادگستری، ثبت اسناد و املاک، آموزش و پرورش، بخشداریه‌ها و غیره در نقاط مختلف کشور فاقد ظرفیت لازم جهت پوشش کادر مورد نیاز خود میباشند و مشکل عمده آنها استفاده از ساختمانهای مسکونی بخش خصوصی بعنوان مراکز اداری است که اکثر آکهنه و قدیمی بوده و منطبق با احتیاجات محیط کار نمیباشد . باتوجه بمسائل یاد شده هدف اساسی برنامه پنجم عمرانی کشور در زمینه ساختمانهای دولتی تأمین نیازمندیهای ساختمانی دستگامه‌های مختلف کشوری و انتظامی واحداث ساختمانهای مورد احتیاج نیروهای سه گانه شاهنشاهی خواهد بود .

۱ - سیاست‌ها و خط مشی‌های کلی :

در اجرای هدف فوق خط مشی‌ها و سیاست‌های اجرایی بدین شرح پیشنهاد

شده است :

- ۱-۱- تمرکز ادارات دولتی - بمنظور صرفه جوئی در هزینه زمین و ساختمان و تسریع امور اداری و تسهیل امور ترافیک حتی المقدور ادارات جدید الاحداث دولتی در سطح بخشها در يك مجموعه ساختمانی متمرکز خواهند گردید .
 - ۱-۲- اولویت شهرها و مناطق - در احداث ساختمانهای دولتی اولویت به بخشها و شهرهای كوچك و مناطقی داده خواهد شد كه امکان سرمایه گذاری بخش خصوصی در آنها كمتر است .
 - ۱-۳- استاندارد ساختمانی - استاندارد ساختمانهای دولتی با توجه به کیفیت وظایفی كه بعهدہ دستگاههای ذیربط محول گردیده و همچنین بادر نظر گرفتن شرایط و خصوصیات اقلیمی مناطق تعیین خواهد شد و کلیه دستگاههای دولتی ملزم بر عایت آنها خواهند بود .
 - ۱-۴- ساختمانهای دولتی در تهران - بمنظور احتراز از تورم كاركنان دولت در شهر تهران و توزیع متناسب خدمات دولتی در سطح کشور، حتی المقدور از ایجاد ساختمانهای جدید دولتی در تهران برای دستگاههایی كه نوع وظایف آنها به ترتیبی است كه میتوانند در سایر مناطق کشور مستقر گردند جلوگیری بعمل خواهد آمد .
 - ۱-۵- تشویق بخش خصوصی - بخش خصوصی بمنظور ایجاد ساختمانهایی مطابق با احتیاجات ادارات دولتی در نقاط مختلف کشور از طریق تضمین اجاره آنها برای مدت طولانی تشویق خواهد شد .
- ۲- هدفها و برنامه های مشخص**
- باتوجه به هدفهای اساسی و سیاستها و خط مشی های پیش گفته برنامه های مشخص ساختمانهای دولتی بشرح جدول شماره ۱۰ خواهد بود .

جدول ۱- برنامه‌های ساختمانهای دولتی در برنامه پنجم

(ارقام به میلیون ریال)

عنوان	کل هزینه	تهران	سایر مناطق
الف- ساختمانهای اداری کشوری :			
۱- تکمیل ساختمانهای نیمه تمام منتقله از برنامه چهارم	۱۹۷۹	۱۲۴۵	۷۳۴
۲- ساختمانهای مجتمع اداری در شهرستانها و بخشها	۵۰۹۷	—	۵۰۹۷
۳- ساختمانهای تخصصی اداری در تهران و شهرستانها	۶۰۲۴	۳۰۸۰	۲۹۴۴
جمع	۱۳۱۰۰	۴۳۲۵	۸۷۷۵
ب- ساختمانهای دستگاههای انتظامی و امنیتی :			
۱- ساختمان ندامتگاههای شهربانی کل کشور	۶۰۰	۱۶۰	۴۴۰
۲- ساختمانهای اداری شهربانی کل کشور	۱۰۰۷	۸۳۰	۱۷۷
۳- ساختمانهای اداری و پاسگاههای ژاندارمری کل کشور	۲۱۲۳	۷۵	۲۰۴۸
۴- ساختمانهای ساواک در تهران و شهرستانها	۹۷۰	۳۰۰	۶۷۰
۵- ساختمانهای سازمان دفاعی غیر نظامی	۲۰۰	۵۰	۱۵۰
جمع	۴۹۰۰	۱۴۱۵	۳۴۸۵
ج- سایر ساختمانهای دولتی	۷۲۸۰۰	۹۳۰۰	۶۳۵۰۰
جمع کل	۹۰۸۰۰	۱۵۰۴۰	۷۵۷۶۰

۳- سرمایه‌گذاری و اعتبارات عمرانی

سرمایه‌گذاری در ساختمانهای دولتی از مبلغ ۳۳/۸ میلیارد ریال در برنامه چهارم به ۹۰/۸ میلیارد ریال در برنامه پنجم بالغ میگردد. جدول شماره ۲ و ۳ میزان سرمایه‌گذاری و توزیع اعتبارات را بین برنامه‌های مشخص نشان میدهند.

جدول ۲- سرمایه‌گذاری ثابت ساختمانهای دولتی طی برنامه پنجم

(ارقام به میلیارد ریال)

عنوان برنامه	از محل اعتبارات عمرانی	از محل منابع مؤسسات انتفاعی و بازرگانی	جمع
۱- ساختمانهای اداری کشوری	۱۳/۱	-	۱۳/۱
۲- ساختمانهای اداری دستگاههای انتظامی	۴/۹	-	۴/۹
۳- سایر ساختمانهای دولتی	۷۲/۸	-	۷۲/۸
جمع	۹۰/۸	-	۹۰/۸

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

جدول ۳- اعتبارات ساختمانهای دولتی طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت		
$۵ = (۱ + ۴)$	$(۴) = (۲ + ۳)$	(۲)	(۲)	(۱)	
۱۳/۱	۱۳/۱	-	۱۳/۱	-	۱- ساختمانهای اداری کشوری
۴/۹	۴/۹	-	۴/۹	-	۲- ساختمانهای اداری دستگاههای انتظامی
۷۲/۸	۷۲/۸	-	۷۲/۸	-	۳- سایر ساختمانهای دولتی
۰/۴	-	-	-	۰/۴	۴- خدمات عمومی و اداری
۹۱/۲	۹۰/۸	-	۹۰/۸	۰/۴	جمع

فصل نوزدهم

مسکن

۱- هدفهای اساسی

افزایش سریع جمعیت ارتقاء در آمد ملی و بالا رفتن سطح زندگی و فرهنگ مردم در دهه اخیر نیازمندیهای مختلف شهری را بخصوص در زمینه مسکن بنحو بارزی تشدید نموده بطوریکه در آغاز برنامه پنجم عمرانی میزان کمبود مسکن در سطح کشور بازاء هر خانوار يك مسکن در حدود ۲ میلیون واحد مسکونی و در مناطق شهری بالغ بر ۱/۱ میلیون واحد مسکونی میباشد. بمنظور بهبود و تعدیل مضيقه مسکن هدف اساسی بخش مسکن در برنامه پنجم عمرانی کاهش تراکم فعلی افراد در واحدهای مسکونی و افزایش واحد سکونت برای گروههای مختلف بخصوص طبقات کم درآمد میباشد. در قالب این هدف برنامه تأمین مسکن در مناطق شهری ایجاد ۷۴۰ هزار واحد مسکونی جدید است که ۵۷۵ هزار واحد آن توسط بخش خصوصی و ۱۶۵ هزار واحد دیگر توسط بخش عمومی احداث میشود.

با اجرای این برنامه برای هر خانوار جدیدی که در طول برنامه پنجم به جمعیت شهر نشین کشور اضافه میگردد يك واحد مسکونی بوجود خواهد آمد و تعداد ۱۱۷ واحد مسکونی موجود برای هر يك هزار نفر جمعیت شهری به ۱۳۱ واحد مسکونی در آخر برنامه پنجم افزایش خواهد یافت و در نتیجه تراکم افراد در واحدهای مسکونی از ۸/۵ نفر به ۷/۷ نفر و تراکم افراد بر حسب اطاق از ۲/۴۰ نفر به ۲/۱۶ نفر تقلیل مییابد.

در سطح روستاها بمنظور بهبود وضع مسکن نسبت به ایجاد خانه های ارزاقیمت روستائی برای اعضاء شرکتهای سهامی زراعی و تعاونیهای روستائی از طریق کمکهای اعتباری اقدام خواهد شد و برای کادر خدماتی دولت در مراکز روستائی واقع در قطب های توسعه کشاورزی واحدهای مسکونی سازمانی ایجاد خواهد گردید و پیش بینی میشود که مجموعاً ۲۲۴ هزار واحد آن توسط بخش خصوصی و ۲۴ هزار واحد دیگر توسط بخش عمومی ایجاد میشود (جدول شماره ۱) .

جدول ۱- واحدهای مسکونی جدید که طی دوران برنامه پنجم عمرانی در مناطق شهری و روستائی احداث خواهد شد

جمع کل	تعداد واحدهای مسکونی		
	روستائی	شهری	
۷۷۵۰۰۰	۲۰۰۰۰۰	۵۷۵۰۰۰	بخش خصوصی
۱۸۹۰۰۰	۲۴۰۰۰	۱۶۵۰۰۰	بخش عمومی
۹۶۴۰۰۰	۲۲۴۰۰۰	۷۴۰۰۰۰	جمع کل

۲- سیاستها و خط مشی های کلی :

۲-۱- سیاستهای اعتباری - بمنظور اینکه سیستم بانکی کشور بصورت يك شبکه گسترده آماده اعطای وام مسکن برای عموم گردد صندوقهای پس انداز مسکن در شعب اکثر بانکهای کشور ایجاد و توسعه خواهد یافت و با

وضع مقررات لازم ترتیبی اتخاذ خواهد گردید که بانکهای تجارتي سهم بیشتری از سپرده های خود را به اعتبارات مسکن اختصاص دهند .

شرکتهای پس انداز وام مسکن در جهت جلب پس اندازها و تخصیص آن بر امر مسکن توسعه یافته و تقویت خواهند شد .

بمنظور تجهیز اعتبارات بخش خصوصی در جهت تهیه و تدارك واحدهای مسکونی دسته جمعی ارزانقیمت به کارگران و کارمندان و مستخدمین کم درآمد و شرکتهای تعاونی مسکن و همچنین کارفرمایانی که نسبت به ایجاد خانه های سازمانی کارگری اقدام نمایند کمک بهره وام مسکن پرداخت خواهد شد و با اعطای کمکهای اعتباری با بهره نازل و همچنین معافیت های مالیاتی بخش خصوصی به آپارتمان سازی تشویق و هدایت خواهد شد .

۲-۲- واحدهای صنعتی - در برنامه های خانه سازی برای واحدهای صنعتی ترتیبی اتخاذ میگردد که ساختمان واحدهای مسکونی و تسهیلات شهری مورد نیاز همزمان با شروع بهره برداری از واحدهای صنعتی، آماده استفاده کارگران و کارمندان مربوط باشد .

۳-۲- تشکیلات - با توجه به نقش مهمی که سازمان مسکن در اجرای برنامه مسکن بعهدہ دارد وظایف و تشکیلات سازمان مزبور از حالت چندگانگی فعلی خارج و برای هر یک از عملیات خانه سازی، خدمات مشاوره ای، تصدی زمینهای شهری، نگهداری و بهره برداری از خانه های سازمانی شرکت مستقلی تشکیل خواهد شد .

۴-۲- استانداردها - بمنظور هدایت فعالیتهای خانه سازی بخش عمومی و جلوگیری از احداث خانه های لوکس و گرانقیمت کلیه دستگاههای دولتی

در اجرای پروژه‌های خانه سازی ملزم بر رعایت استانداردهائی که بدین منظور تعیین میشود خواهند بود .

۵-۲- نیروی انسانی - برای رفع کمبود نیروی انسانی ماهر در رشته - های ساختمانی برنامه‌های آموزشی خاصی با همکاری وزارت کار و امور - اجتماعی - وزارت آموزش و پرورش و وزارت آبادانی و مسکن تنظیم و در استانها و شهرستانهای مختلف بمرحله اجرا گذارده خواهد شد .

۶-۲- مصالح ساختمانی - بمنظور افزایش تولید مصالح ساختمانی متناسب با افزایش فوق العاده فعالیتهای ساختمانی و مسکن و ایجاد تعادل بین عرضه و تقاضای این مصالح با اعطاء معافیت‌های مالیاتی و تسهیلات اعتباری بخش خصوصی برای سرمایه گذاری در این رشته تشویق و هدایت خواهد شد .

۷-۲- تحقیقات ساختمانی - بمنظور کمک به تقلیل هزینه ساختمان واحدهای مسکونی و ایجاد سرعت در انجام کار و همچنین جبران محدودیت نیروی انسانی ماهر، تحقیقات لازم در مورد مصالح ساختمانی بهتر و مناسب تر و همچنین در سبکهای ساختمانی موافق با شرایط اقلیمی بعمل آمده و مقدمات لازم برای صنعتی کردن فعالیتهای ساختمانی فراهم خواهد شد .

۸-۲- تأمین زمین - نظر به اینکه هزینه تأمین زمین نسبت مهمی از هزینه تمام شده واحدهای مسکونی و سایر تأسیسات شهری و عمومی را تشکیل میدهد و باترقی مداوم قیمت آن اجرای طرحهای عمرانی بادشواری مواجه خواهد گردید تنظیم سیاستی در این زمینه بمنظور تأمین زمین مورد نیاز اقدامات عمرانی

و فعالیتهای مسکونی در شهرها و بخصوص در شهرهای بزرگ ضروری میباشد. این سیاست شامل موارد زیر خواهد بود:

- وضع قوانین لازم بمنظور آنکه دولت اراضی مورد نیاز تأسیسات عمومی توسعه آینده شهرها از قبیل پارکهای عمومی، ورزشگاهها، مراکز آموزشی، مراکز صنعتی و غیره را از هم اکنون تهیه و ذخیره نموده براساس طرحهای توسعه شهری به موقع خود مورد استفاده قرار دهد.

- وضع مقررات و ضوابط بمنظور اخذ حق مرغوبیت از مالکین اراضی شهری که بر اثر اجرای طرحهای عمرانی قیمت زمینهای آنها افزایش مییابد.

- وضع مقررات بمنظور ایجاد تسهیلات لازم برای بخش خصوصی در جهت نوسازی محلات قدیمی و غیر بهداشتی.

- تخصیص اراضی متعلق به دولت و شهرداریها و اوقاف از طریق فروش یا اجاره باقیمت مناسب به شرکتهای و افرادی که قصد اجرای طرحهای خانه سازی دارند.

۳- هدفها و برنامههای مشخص :

برنامههای مشخص در زمینه تأمین مسکن بشرح زیر پیش بینی گردیده است :

- ایجاد ۵۳ هزار خانه سازمانی برای معلمین ، سایر کارمندان دولت افسران و درجه داران نیروهای سه گانه شاهنشاهی و شهربانی و ژاندارمری کل کشور بخصوص در نقاط دور افتاده و مناطقی که امکان سرمایه گذاری بخش خصوصی وجود ندارد .

- احداث حدود ۸ هزار خانه سازمانی برای کادر خدماتی دولت شامل مروجان ، کادر تعاون ، دامپزشکان و غیره در قطب‌های توسعه کشاورزی .
- احداث ۲۵ هزار خانه سازمانی کارگری در قطب‌های صنعتی موجود و مراکز صنعتی که در آینده بوجود خواهد آمد .
- احداث ۴۵ هزار واحد مسکونی مجتمع و آپارتمانهای ارزانه قیمت و واگذار نمودن آنها با قسط طولی‌المدت با افراد و طبقات کم درآمد .
- احداث ۲۰ هزار واحد مسکونی ارزانه قیمت برای حاشیه نشینان شهری .
- احداث ۱۶ هزار خانه ارزانه قیمت روستائی از طریق اعطای کمکهای اعتباری .
- ایجاد شهرک‌های اقماری و کوبهای مسکونی کارگری در نزدیکی شهرهای بزرگ بمنظور ایجاد محیط مناسب برای کارگران و کارمندانیکه در واحدهای صنعتی و کشاورزی واقع در یک منطقه کار میکنند .
- تقویت بنیه مالی بانک رهنی ایران از طریق افزایش سرمایه در جهت گسترش فعالیت‌های این بانک در تشویق بخش خصوصی و تأمین اعتبارات خانه‌سازی مورد نیاز شرکت‌های تعاونی مسکن افراد و شرکت‌های ساختمانی (جدول شماره ۲) .

جدول ۲ - برنامه‌های مشخص بخش عمومی در امر مسکن طی دوران
برنامه پنجم

اعتبار بر نامه پنجم (میلیارد ریال)	تعداد واحدهای مسکونی		عنوان
	روستائی	شهری	
۹ / -	-	۲۵۰۰۰	۱ - از محل اعتبارات عمرانی : الف - خانه‌های سازمانی کارگری
۴۹ / ۳	۸۲۶۰	۵۳۰۰۰	ب - خانه‌های سازمانی کارمندی
۲۰ / ۷	۱۶۰۰۰	۶۵۰۰۰	پ - خانه‌های ارزاقیمت
۳ / ۸	-	-	ت - کمکهای اعتباری
۸۲ / ۸	۲۴۲۶۰	۱۴۳۰۰۰	جمع
۱۵ / -	-	۲۲۰۰۰	۲ - سایر منابع (مؤسسات دولتی)
۹۷ / ۸	۲۴۲۶۰	۱۶۵۰۰۰	جمع کل

۴ - سرمایه‌گذاری و اعتبارات عمرانی

باتوجه به تأکید خاصی که طی برنامه پنجم به امر تأمین مسکن خواهد شد پیش‌بینی میگردد که کل سرمایه‌گذاری در امر مسکن از مبلغ ۱۹۰ میلیارد ریال طی دوران برنامه چهارم به ۴۰۲ میلیارد ریال در برنامه پنجم عمرانی بالغ گردد که بطور متوسط سالانه در حدود ۵ درصد تولید ناخالص ملی و ۲۰ درصد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی میباشد. سهم بخش خصوصی از میزان کل سرمایه‌گذاری حدود ۳۰۸ میلیارد ریال و سهم بخش دولتی معادل ۹۴ میلیارد ریال شامل ۷۹ میلیارد ریال از محل منابع عمرانی و ۱۵ میلیارد ریال از محل درآمدهای اختصاصی مؤسسات دولتی میباشد (جدول شماره ۳)

جدول ۳- میزان سرمایه گذاری در مسکن طی دوران برنامه پنجم

(ارقام به میلیارد ریال)

جمع کل	مساکن روستائی		مساکن شهری		
	تعمیر و تکمیل	واحد های مسکونی جدید	تعمیر و تکمیل	واحد های مسکونی جدید	
۹۴/-	-	۵	۲	۸۷/-	بخش عمومی
۳۰۸/۸	۲۶	۱۵	۳۴	۲۳۳/۸	بخش خصوصی
۴۰۲/۸	۲۶	۲۰	۳۶	۳۲۰/۸	جمع کل
	۴۶		۳۵۶/۸		

کل اعتبارات مسکن از مبلغ ۹/۵ میلیارد ریال در برنامه چهارم به ۸۳/۲ میلیارد ریال در برنامه پنجم بالغ میگردد. جدول شماره ۴ کل اعتبارات و جدول شماره ۵ میزان سرمایه گذاری ثابت در مسکن را طی دوران برنامه پنجم نشان میدهد.

جدول ۴ - اعتبارات مسکن طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت		
۵ = (۱ + ۴)	۴ = (۲ + ۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۹ / -	۹ / -	-	۹ / -	-	۱ - خانه‌های سازمانی کارگری
۴۹ / ۳	۴۹ / ۳	-	۴۹ / ۳	-	۲ - خانه‌های سازمانی کارمندی
۲۰ / ۷	۲۰ / ۷	-	۲۰ / ۷	-	۳ - خانه‌های ارزش‌تقویت
۳ / ۸	۳ / ۸	-	۳ / ۸	-	۴ - کمک‌های اعتباری
۰ / ۴	-	-	-	۰ / ۴	۵ - خدمات عمومی و اداری
۸۳ / ۲	۸۲ / ۸	-	۸۲ / ۸	۰ / ۴	جمع کل

جدول ۵ - سرمایه گذاری ثابت در مسکن طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

جمع کل	سرمایه گذاری ثابت						عنوان برنامه
	بخش خصوصی			بخش عمومی			
	جمع	از محل اعتبارات عمرانی	از پس انداز خصوصی	جمع	از محل منابع مؤسسات و انتفاعی و بازرگانی	از محل اعتبارات عمرانی	
$v = (3+1)$	$1 = (4+5)$	(5)	(4)	$2 = (1+2)$	(2)	(1)	
۱۱/-	--	--	--	۱۱/-	۲/-	۹/-	۱-خانه های سازمانی کارگری
۵۲/۳	--	--	--	۵۲/۳	۳/-	۴۹/۳	۲-خانه های سازمانی کارمندی
۲۳۵/۷	۲۰۵	--	۲۰۵	۲۰۰/۷	۱۰/-	۲۰/۷	۳-خانه های ارزاقیت
۲/۸	۲/۸	۲/۸	--	--	--	--	۴-کمکهای اعتباری
۴۰۲/۸	۲۰۸/۸	۲/۸	۲۰۵	۹۴/--	۱۵/--	۷۹/--	جمع کل

فصل بیستم آموزش و پرورش

۱. هدفهای اساسی

برنامه پنجم آموزش و پرورش بر این اساس تنظیم شده است که نظام آموزشی کشور از لحاظ تربیت نیروی انسانی و تأمین صلاحیت‌های علمی و فنی جوابگوی پیشرفتهای ایران باشد و اساس این نظام و برداشت آن از مفهوم آموزش و پرورش بترتیبی اصلاح شود که همگام با پرورش نیروی انسانی بتعلیم و تفهیم هدفهای ملی بپردازد و روح انضباط و همکاری اجتماعی و حس میهنی و غرور ملی را در جوانان کشور تقویت کند و در واقع عامل مؤثر در تجهیز ملی برای پیشرفت و استقلال کشور باشد، و برای اینکه جهت ملی و میهنی نظام آموزشی کشور تأکید گردد روح و مفهوم انقلاب ایران اساس کار قرار گیرد. تحقق این مقصود ایجاب می‌کند که برنامه پنجم آموزش و پرورش در واقع با توجه به هدفهای دور مدت لا اقل ده ساله تدوین گردد بنحویکه در این مدت کلیه نقائص و کمبودهای فعلی از میان برداشته شود و جهت‌گیری نظام آموزشی منطبق با نیازهای اقتصادی و اجتماعی جامعه متحول ایران گردد.

هدف ده‌ساله برنامه آموزش و پرورش که در قالب آن برنامه پنجم تهیه شده است بشرح زیر می‌باشد:

الف - تعمیم کامل آموزش ابتدائی و ریشه‌کن ساختن بی‌سوادی در گروههای فعال جمعیت.

آهنگ توسعه آموزش ابتدائی بنحوی پیش‌بینی شده که در پایان برنامه پنجم کلیه کودکان شهری در سن دبستانی و ۸۰ در صد کودکان روستائی در این سن بمدارس راه یابند.

ب - توسعه سریع آموزش فنی و تربیت حرفه‌ای و آموزش عالی بمنظور تأمین مهارتها و صلاحیت های فنی و علمی مورد نیاز بطوریکه تا پایان برنامه ششم ظرفیت کافی برای تربیت افراد ماهر و متخصص ایجاد گردد و جز در موارد خاص و محدود نیازی به خرید خدمات فنی و علمی خارجی نباشد. از اینرو در تهیه برنامه پنجم تا حدی که آمادگی اجرائی اجازه میدهد و تأمین معلم و مربی ممکن تشخیص داده شده بتوسعه آموزش فنی و حرفه‌ای توجه گردیده است.

در عین حال پیش بینی شده است که طی همین برنامه قدرت اجرائی و مدیریت سازمانها و وزارتخانه های مسئول برای تأمین مقصود افزایش یابد.

پ - آماده ساختن نظام آموزشی کشور برای جوا بگویی سریع به نیاز متحول اقتصادی و اجتماعی کشور.

برای تحقق این هدف در تهیه برنامه پنجم به امر تربیت و تأمین معلم و مربی و هیئت آموزشی باصلاحیت اولویت داده شده و مراکز تربیت معلم به میزانی ایجاد خواهد شد که از اواسط برنامه ششم همه ساله به تعداد مورد نیاز معلم باصلاحیت تربیت گردد.

ت - اعمال نوآوری های لازم در مجموع نظام آموزشی چه در مدیریت و کاربرد وسائل و چه در محتوی و روش آموزش.

۲ - سیاست ها و خط مشی های کلی

بمنظور تحقق هدفهای مذکور خط مشی های اجرائی بشرح زیر پیش بینی گردیده است :

۱ - ۲ - اولویت ها - در اجرای برنامه های آموزشی به برنامه های تربیت معلم آموزش فنی و تربیت حرفه‌ای - آموزش ابتدائی و بزرگسالان اولویت اول داده

شده است و از انتقال اعتبارات مربوط به این برنامه‌ها بسایر سطوح و همچنین انتقال اعتبارات تخصیص یافته برای اجرای هر يك از برنامه‌ها در سطح روستا به برنامه های مربوط به شهرها احتراز خواهد شد .

۲-۲ - سیاستهای اداری-سازمانها و وزارتخانه‌های مسئول برای اجرای سریع برنامه‌های آموزشی و کاربرد روش‌های علمی مدیریت و تفویض اختیارات اجرائی به مسئولان استانها و شهرستانها تقویت و تجهیز خواهند شد .

- برای تسهیل در جذب و نگهداری افراد باصلاحیت در خدمات آموزشی خاصه در مناطق روستائی مراکز سکونت معلمان همراه با ایجاد مدارس جدید روستائی بوجود خواهد آمد .

۳-۲- مدارك تحصیلی - پیش‌بینی شده است وزارت علوم و آموزش عالی و وزارت آموزش و پرورش و سازمان امور اداری و استخدامی کشور تدابیر و اقدامات لازم را بکار برند تا مدرك تحصیلی تنها معیار استخدامی و ارتقاء شغل محسوب نشود و صلاحیت علمی و تخصصی و تجربی نیز در ضوابط استخدامی و ارتقاء مقام به حساب آورده شود و بدین طریق کسب دانش و صلاحیت بیشتر از اخذ مدرك تحصیلی اهمیت پیدا کند .

۳. هدفها و برنامه‌های مشخص

هدفهای کمی آموزش و پرورش برای دوران برنامه پنجم در جدول شماره ۱ مشخص شده است . در سطوح مختلف تحصیلی این هدفها بشرح زیر میباشند .

جدول ۱- هدفهای آموزش و پرورش در برنامه پنجم کشور

(ارقام به هزار نفر)

افزایش در برنامه پنجم (درصد)	افزایش دوران برنامه پنجم	تعداد در پایان برنامه پنجم	تعداد در پایان برنامه چهارم	سطح یا نوع آموزش
۱۶۲۹	۳۹۱	۴۱۵	۲۴	آموزش کودکستانی
۴۶	۱۵۷۶	۵۰۰۰	۳۴۲۴	آموزش ابتدائی
۱۶۷	۹۶۶	۱۵۴۴	۵۷۸	آموزش راهنمایی
۵۴	۳۳۴	۹۵۳	۶۱۹	آموزش متوسط عمومی (۱)
۱۷۹	۱۱۸	۱۸۴	۶۶	آموزش فنی (۲)
۷۶	۸۲	۱۹۰	۱۰۸	آموزش عالی
۴۷۷	۱۴۸	۱۷۹	۳۱	تربیت حرفه‌ای (۳)
۸۹	۷۳۵۰	۱۵۶۰۰	۸۲۵۰	آموزش بزرگسالان (۴)

توضیحات :

- (۱) منظور از آموزش متوسطه عمومی دانش‌آموزان پایه‌های ۹ تا ۱۲ در نظام قدیم یا جدید است در پایان برنامه چهارم مجموع دانش‌آموزان دوران اول و دوم متوسطه عمومی بالغ بر ۹۹۵ هزار نفر می‌باشد .
- (۲) شامل مجموع فعالیتهای آموزش فنی وزارتخانه‌های مربوطه و تربیت معلم ابتدائی .
- (۳) تربیت حرفه‌ای در اینجا فقط ارقام مربوط به کارگر ماهر و نیمه ماهر را شامل می‌شود .
- (۴) باسوادان در گروه سنی (۴۴-۱۰) ساله .

۱-۳- آموزش کودکان کستانی- در آموزش و پرورش پیش از دبستان تعداد نو آموزان از ۲۴ هزار نفر در سال ۱۳۵۱ به ۴۱۵ هزار نفر یعنی به ۱۷ برابر در سال ۱۳۵۶ افزایش خواهد یافت. بیشتر این توسعه در شهر کهای صنعتی و روستاها و در میان خانواده های کم درآمد که امکانات لازم برای پرورش مناسب کودکان خود را ندارند انجام خواهد گرفت و کلیه کودکان کستان های دولتی از برنامه کمک غذایی استفاده خواهند کرد.

۲-۳- آموزش ابتدائی- از لحاظ توسعه آموزش ابتدائی کلیه کودکان شهری و ۸۰ درصد کودکان روستائی در پایان برنامه پنجم مشغول تحصیل خواهند بود و با ارتباطی که میان آموزش ابتدائی و آموزش بزرگسالان بوجود آمده است در پایان برنامه پنجم شبکه ای از امکانات آموزشی بوجود می آید که کلیه روستاهای دارای ۵۰ نفر جمعیت و بیشتر را که تعدادشان حدود ۴۵ هزارده است می پوشاند.

در تعمیم آموزش ابتدائی و آموزش بزرگسالان روستائی بخصوص از سپاهیان دانش استفاده خواهد شد.

در دوران برنامه پنجم تعداد ۱۲۸ هزار سپاهی دانش بروستاها اعزام میگردند.

۳-۳- آموزش بزرگسالان- در زمینه آموزش بزرگسالان فقط به آموزش سواد عمومی اکتفا نخواهد شد، توسعه سوادآموزی حرفه ای که تجربه آن در کشور ماموفق بوده است و آموزشهای کوتاه مدت حرفه ای و توجیهی و اجتماعی در برنامه پنجم بخصوص در روستاها مورد توجه خواهد بود و برای این منظور علاوه بر اعزام بیش از

۳۲ هزار سپاهی ترویج و آبادانی و بهداشت به روستاها از وسایل ارتباطی جمعی نیز استفاده می‌گردد .

با اجرای این برنامه‌ها نسبت با سوادان در گروه سنی ۱۰ تا ۴۴ ساله که در حال حاضر به حدود ۵۰ درصد می‌رسد در پایان برنامه پنجم به حدود ۸۰ درصد افزایش خواهد یافت و با این آهنگ و با توجه به آنچه که در توسعه آموزش ابتدائی پیش بینی شده است بیسوادی در گروه سنی ۶ تا ۴۴ ساله کشور در پایان برنامه ششم ریشه کن می‌شود .

بدین ترتیب فقط حدود ۲ میلیون نفر بیسواد در میان افراد سالخورده کشور باقی خواهند ماند .

از لحاظ پی‌گیری در امر ریشه‌کنی بیسوادی و سواد آموزی حرفه‌ای و آموزشهای توجیهی و اجتماعی و شغلی که توسط سپاهیان ترویج و آبادانی و بهداشت و خانه‌های فرهنگ روستائی داده می‌شود پیشرفت‌های چشم‌گیری تاکنون حاصل شده است و اگر مجموع این فعالیت‌ها و روش‌های نو و ملی در آموزش بزرگسالان بنحو منظم و علمی بررسی و ارزیابی و نتیجه‌گیری شود ، هم موجب اصلاح و بهبود این برنامه‌ها خواهد شد و هم می‌تواند منشأ نوآوری‌های در روش و محتوای برنامه‌های سایر سطوح آموزشی گردد . بهمین مناسبت ایجاد مرکز تحقیق و آموزش بزرگسالان در برنامه پنجم پیش‌بینی شده است .

۳-۴- آموزش راهنمائی تحصیلی: در زمینه آموزش راهنمائی تحصیلی که بمنظور شناخت استعداد و آمادگی‌های نوجوانان و راهنمائی آنان بسوی رشته‌های مورد نیاز در نظام آموزشی کشور منظور گردیده تعداد دانش‌آموزان تا حدود

دو برابر و نیم برنامه چهارم افزایش مییابد و در پایان برنامه به ۱/۵۴ میلیون نفر خواهد رسید .

بعلاوه امکانات لازم فراهم خواهد شد تا دانش آموزان با استعداد و کم - بضاعت بخصوص روستازادگان مستعد بتوانند در مدارس شبانه روزی دولتی به تحصیل ادامه دهند .

۳-۵- آموزش متوسطه: در برنامه پنجم آهنگ رشد تعلیمات متوسطه عمومی حتی المقدور تعدیل میشود و حدود ۹ درصد تقلیل مییابد و با تنوع بخشیدن به رشته های تحصیلی در دبیرستانها و توسعه مدارس جامع تعداد زیادی از داوطلبان تحصیل ، به رشته های خدماتی و امور فنی اداری سوق داده میشوند .

۳-۶- آموزش حرفه ای: در آموزش فنی و تربیت حرفه ای هدف اساسی برنامه پنجم آنست که افزایش ظرفیت مدارس و مراکز آموزشی با آهنگی انجام گیرد که در پایان برنامه ششم میان عرضه و تقاضا در زمینه مهارتها و تخصص های فنی و حرفه ای تعادل برقرار شود .

بدین منظور برای تربیت افراد در سطوح مختلف مهارت در رشته های صنعتی ، کشاورزی و خدمات ، ایجاد ۵۰۰ واحد فنی و حرفه ای جدید پیش بینی شده است که ظرفیت آموزشی مدارس و مراکز موجود را از ۹۵ هزار نفر در برنامه چهارم به حدود ۳۶۲ هزار نفر یعنی به حدود ۴ برابر در برنامه پنجم میرساند .

بر اثر افزایش این ظرفیت ۷۲ هزار نفر تکنیسین درجه یک و ۱۳۲ هزار نفر تکنیسین درجه دو ۶۰۰ هزار نفر کارگر ماهر و نیمه ماهر در رشته های صنعت ،

کشاورزی ، خدمات تربیت میشوند. فعالیت های آموزشی وزارت کار و امور اجتماعی از طریق صندوق کارآموزی که موجبات مشارکت بخش خصوصی را در تربیت حرفه ای فراهم آورده است مورد تشویق و حمایت قرار خواهد گرفت و در پایان برنامه پنجم ۲۹ صنعت عمده کشور مشمول قانون کارآموزی خواهند بود .

اجزاء مختلف برنامه آموزش فنی و تربیت حرفه ای در جدول شماره ۲ منعکس شده است .

جدول ۲- آموزش فنی و تربیت حرفه ای در برنامه پنجم (نفر)

رشته های تخصصی	ظرفیت در پایان برنامه چهارم	ظرفیت در پایان برنامه پنجم	تعداد تربیت شدگان طی برنامه پنجم
تکنیسین درجه ۱ (فوق دیپلم) در رشته های صنعت - کشاورزی - خدمات (۱)	۲۴۷۶۰	۴۲۵۰۰	۷۲۷۰۰
تکنیسین درجه ۲ (دیپلم) در رشته های صنعت - کشاورزی و خدمات	۶۴۵۵۰	۱۸۳۴۰۰	۱۳۲۱۰۰
کارآموزی های قبل و حین خدمت (بااستثنای) کادر آموزشی	-	-	۱۴۱۰۰۰
تربیت حرفه ای کارگران ماهر و نیمه ماهر	۳۱۰۵۰	۱۷۹۰۰۰	۶۰۳۹۰۰

(۱) - آمار دانشجویان دوره های فوق دیپلم در آموزش عالی نیز به حساب آمده است.

برای فراهم ساختن شرایط جذب سریعتر دیپلم های متوسطه عمومی که وارد بازار کار میشوند آموزشهای کوتاه مدت حرفه ای ترتیب خواهد یافت .

نظام آموزش فنی و تربیت حرفه ای باید بنحوی آمادگی پیدا کند که در برابر نیازهای جدیدی که به مناسبت برنامه ها و طرحهای پیش بینی نشده مطرح میگردد سریعاً جوابگو باشد .

بدین منظور شورای عالی آموزش فنی و تربیت حرفه ای ایجاد میشود تا هماهنگی لازم ، در برنامه ها و خط مشی های مربوط به تربیت نیروی انسانی را میسر سازد و در موارد حاد و فوری که تعداد دستگاههای اجرایی سرعت تصمیم گیری را دشوار میسازد سریعاً اقدام نماید .

۳-۷- آموزش عالی : در آموزش عالی تعداد دانشجویان از ۱۰۸ هزار نفر در پایان برنامه چهارم به ۱۹۰ هزار نفر در پایان برنامه پنجم خواهد رسید .

قسمت قابل توجهی از این افزایش بصورت دوره های آموزشی - فنی و حرفه ای دو ساله و تربیت معلم پیش بینی شده است . چگونگی توزیع دانش جویان در رشته های مختلف تحصیلی در جدول شماره ۳ نشان داده شده است .

مسئله اساسی در نظام آموزش عالی اینست که دانشگاهها و مؤسسات عالی آموزش برای جوابگویی به نیازهای جامعه ایران آماده گردند .

جدول شماره ۳ - توزیع دانشجویان در رشته‌های تخصصی در برنامه پنجم

هدف برنامه		تعداد در پایان برنامه		نوع تخصص
پنجم		چهارم		
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۰/-	۱۹۰۰۰	۱۴/-	۱۵۱۰۰	علوم انسانی
۱۹/۵	۳۷۳۰۰	۱۸/۵	۲۰۰۰۰	تربیت معلم و علوم تربیتی (۱)
۲/۸	۵۳۰۰	۳/۱	۳۴۰۰	هنرهای زیبا
۱/۸	۳۴۰۰	۱/۹	۲۰۰۰	حقوق
۲۲/۲	۴۲۰۰۰	۲۱/۸	۲۳۶۰۰	علوم اجتماعی
۱۱/-	۲۰۹۰۰	۱۰/-	۱۰۸۰۰	علوم طبیعی و ریاضی
۱۸/۳	۳۴۸۰۰	۱۶/۷	۱۸۰۰۰	فنی (مهندسين)
۱۰/۰	۱۹۰۰۰	۹/۷	۱۰۵۰۰	پزشکی
۴/۴	۸۳۰۰	۴/۳	۴۶۰۰	کشاورزی
۱۰۰	۱۹۰۰۰۰	۱۰۰	۱۰۸۰۰۰	جمع کل

۱- در برنامه پنجم ۵ هزار نفر از این گروه در رشته علوم تربیتی و بقیه در رشته های

تخصصی تربیت معلم خواهند بود .

برای این منظور پیش بینی شده است که محتوای دروس و برداشت آموزش عالی مورد مطالعه و تجدیدنظر قرار گیرد و به وظائف و رسالت ملی دانشگاهها در تربیت افراد مؤمن و معتقد به هدفهای ملی توجه شود. برای جوابگویی به نیاز جامعه ایران کوتاه کردن دوره آموزش و تجدیدنظر در محتوای برنامهها و روش تربیت پزشک، معلم، پرستار و بعضی ردههای دیگر حرفه‌ای پیشنهاد شده است. چون هدف از آموزش عالی تأمین صلاحیت‌های علمی و فنی مورد نیاز کشور است بنابراین دقت و نظارت کافی بعمل می‌آید که تأسیس و توسعه مؤسسات عالی آموزشی صرفاً بخاطر اعطای گواهینامه بالاتر تحصیلی نباشد.

۸-۳- برنامه‌های پژوهشی: شورای گسترش تحقیقات کشور تقویت میشود

که به تعریف و تعیین سیاست علمی کشور و تشخیص مداوم نیازهای پژوهشی بپردازد.

دانشگاهها و مؤسسات عالی آموزشی بعنوان عامل اصلی در انجام برنامه‌های تحقیقاتی شناخته میشوند و حتی المقدور از ایجاد مؤسسات تحقیقاتی جدا از واحدهای آموزشی احتراز خواهد شد. در این صورت لازم است دانشگاهها نیز با جهت‌گیری تخصصی و با توجه به اصل تقسیم کار در سطح ملی برنامه‌های پژوهشی مشخص راجانشین فعالیتهای اتفاقی و پراکنده بنمایند و عموم دانش‌جویان را در فعالیتهای پژوهشی انفرادی و گروهی شرکت دهند.

۹-۳- تربیت معلم - در زمینه تربیت و تأمین معلم بر اساس هدفهای بلند مدتی که ذکر شد، پیش‌بینی شده است که طی برنامه پنجم برای سطوح مختلف آموزشی جمعا ۸۰ مرکز تربیت معلم و مربی ایجاد گردد و مادام که این مراکز

قابل بهره برداری نشده‌اند از طریق کارآموزیهای کوتاه مدت در مراکز موجود و از دانشگاه‌های کشور نیاز برنامه پنجم تأمین شود.

مستعدترین و مناسبترین افراد (در درجه اول افراد محلی) انتخاب میشوند و پس از استخدام در وزارت آموزش و پرورش یا در سایر وزارتخانه‌ها به تربیت آنان اقدام خواهد شد. بهمین مناسبت مجموعه برنامه تربیت و تأمین معلم در يك شبکه بهم پیوسته‌ای پیاده خواهد شد که با واحدهای استفاده‌کننده ارتباط کامل داشته باشد.

۱۰-۳- ورزش و برنامه‌های کمک آموزشی - برای پرورش جسمی دانش‌آموزان بخصوص برای پرورش حس انضباط و همکاری و فداکاری که لازمه درك هدفهای ملی و میهنی است به توسعه ورزش در مدارس و مؤسسات آموزشی در برنامه پنجم توجه خاص مبذول شده است. حدود ۵۰۰ مجتمع ورزشی خاص مدارس در شهرها و روستاها و در نقاطی که مدارس دارای فضای کافی برای انجام فعالیت‌های ورزشی نیستند ایجاد خواهد شد. کتابخانه‌های مدارس و کتابخانه‌های بسیار بعنوان وسیله کمک آموزشی و تربیتی توسعه خواهند یافت و برای این منظور تهیه و چاپ و توزیع ۱۵ میلیون جلد کتاب و نشریات آموزشی پیش‌بینی شده است.

۴. سرمایه‌گذاری و اعتبارات عمرانی

مجموع اعتبارات برای اجرای برنامه‌های آموزش و پرورش از ۱۳۴ میلیارد ریال در برنامه چهارم به ۴۰۵ میلیارد ریال در برنامه پنجم افزایش مییابد. از کل اعتبارات آموزشی برنامه چهارم ۴۴/۵ میلیارد ریال از محل

اعتبارات عمرانی تأمین گردیده است و این رقم در برنامه پنجم به ۲۳۰ میلیارد ریال افزایش خواهد یافت .

از مبلغ ۴۰۵ میلیارد ریال کل اعتبارات آموزش و پرورش در برنامه پنجم حدود ۳۰ درصد یعنی ۱۲۵ میلیارد ریال در روستاها یا برای روستاها به مصرف خواهد رسید . با توجه به حجم اعتبارات برنامه پنجم، میزان سرمایه گذاری دولت در آموزش و پرورش از معادل $\frac{3}{4}$ درصد درآمد ناخالص ملی در پایان برنامه چهارم به $\frac{5}{4}$ درصد افزایش مییابد . اگر مجموع هزینه های مردم را نیز در امر آموزش و پرورش به حساب آورده شود میتوان گفت که در حال حاضر معادل $\frac{3}{8}$ درصد درآمد ناخالص ملی بمصرف آموزش و پرورش میرسد این رقم در پایان برنامه پنجم به حدود ۶ درصد افزایش خواهد یافت .

جدول شماره ۴ کل اعتبارات و جدول شماره ۵ سرمایه گذاری ثابت را

در آموزش و پرورش طی برنامه پنجم نشان میدهد :

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

جدول شماره ۴- کل اعتبارات آموزش و پرورش طی برنامه پنجم (سیلیارد ریال)

عنوان برنامه	اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	اعتبارات عمرانی			جمع کل اعتبارات
		ثابت	غیر ثابت	جمع	
(۱)	(۲)	(۳)	۴ = (۲ + ۳)	۵ = (۱ + ۴)	
آموزش کودکان کستانی	-	۱/۵	۱/۵	۳/-	۳/-
آموزش ابتدائی	۸۰/۶	۲۲/۴	۲۶/۲	۴۸/۶	۱۲۹/۲
آموزش راهنمایی					
تحصیلی	۱۳/۹	۱۶/۵	۲۰/۳	۳۶/۸	۵۰/۷
آموزش متوسط عمومی	۲۳/-	۷/۵	۱/۵	۹/-	۳۲/-
آموزش فنی و تربیت					
حرفه ای	۵/۲	۲۲/۷	۱۶/۱	۳۸/۸	۴۴/-
آموزش عالی	۲۸/۴	۲۹/۵	۱۴/۲	۴۳/۷	۷۲/۱
آموزش بزرگسالان	-	۱/-	۵/۶	۶/۶	۶/۶
تربیت معلم	۴/۶	۱۶/۷	۱۰/۸	۲۷/۵	۳۲/۱
برنامه های کمک					
آموزشی	-	۲/-	۲/-	۴/-	۴/-
تحقیق و بررسی	۲/۳	-	۴/-	۴/-	۶/۳
ورزش در مدارس	-	۷/۲	-/۸	۸/-	۸/-
خدمات عمومی	۱۷/-	-	-	-	۱۷/-
جمع کل	۱۷۵/-	۱۲۷	۱۰۳	۲۳۰	۴۰۵/-

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

(سیلارد ریال)

جدول ۵ - سرمایه گذاری ثابت در آموزش و پرورش طی برنامه پنجم

سرمایه گذاری ثابت

جمع کل	بخش خصوصی			بخش عمومی			عنوان برنامه
	جمع	از محل اعتبارات عمرانی	از پس انداز خصوصی	جمع	از محل منابع مؤسسات و انتفاعی و بازرگانی	از محل اعتبارات عمرانی	
(۳+۱)	۶=(۱+۵)	(۵)	(۴)	(۱+۲)	(۲)	(۱)	
۱/۶	--/۲	-/۱	-/۱	۱/۴	--	۱/۴	آموزش کودکان کستانی
۲۲/۶	--/۲	--	-/۲	۲۲/۴	--	۲۲/۴	آموزش ابتدائی
۱۶/۹	-/۷	-/۳	-/۴	۱۶/۲	--	۱۶/۲	آموزش راهنمایی تحصیلی
۷/۸	--/۵	-/۲	-/۳	۷/۳	--	۷/۳	آموزش متوسطه عمومی
۲۲/۷	--	--	--	۲۲/۷	--	۲۲/۷	آموزش فنی و تربیت حرفه‌ای
۳۰/--	۱/--	-/۵	-/۵	۲۹/--	--	۲۹/--	آموزش عالی
۱/--	--	--	--	۱/--	--	۱/--	آموزش بزرگسالان
۱۶/۷	--	--	--	۱۶/۷	--	۱۶/۷	تربیت و تأمین معلم
۲/--	--	--	--	۲/--	--	۲/--	برنامه های کمک آموزشی
--	--	--	--	--	--	--	تحقیق و بررسی
۷/۲	--	--	--	۷/۲	--	۷/۲	ورزش در مدارس
۱۲۸/۵	۲/۶	۱/۱	۱/۵	۱۲۵/۹	--	۱۲۵/۹	جمع کل

فصل بیست و یکم

فرهنگ و هنر

۱- هدف‌های اساسی :

از آنجا که حق برخورداری از فرهنگ مانند دیگر نیازمندیهای مادی و فکری از حقوق اجتماعی انسان است ، با امر رشد و توسعه ملی نیز رابطه نزدیک و مؤثر دارد . شناخت و حفظ هویت ملی ، پاسداری از خاك مرز و بوم ، کاربرد توأم با مسئولیت ابزار تولید ، انضباط و وظیفه‌شناسی و سازش و تعاون اجتماعی همه از ارزشهای فرهنگی جامعه سرچشمه می‌گیرند و در راه نیل به هدف تمدن بزرگ نقش و مسئولیت مهمی بر عهده فرهنگ خواهد بود .

هدفهای اساسی برنامه فرهنگ و هنر در ۵ اصل بر مبنای اصول مصوب فرهنگی ایران ، که همگی دارای ابعاد سه‌گانه پژوهش ، آموزش و گسترش میباشد بنا گردیده است :

الف - پژوهش فرهنگی و نگهداری و زنده کردن میراث ارزنده فرهنگی

ب - آموزش های فرهنگی و هنری .

پ - گسترش فرهنگ و هنر .

ت - ایجاد تسهیلات برای آفرینش هنری و ادبی .

ث - روابط فرهنگی .

۲- سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلی:

۱-۲- توجه به میراث ارزنده فرهنگی ضمن توسعه کمی فرهنگ از

سیاستهای اصلی است. پژوهش در باره عناصر گوناگون فرهنگ آن چنان خواهد بود که مردم ایران بتوانند در جهانی که سرعت دگرگون میگردد و تحول مییابد در راه حفظ اصالت فرهنگی و هویت ملی خود بصورت تکیه گاه مستحکمی از آن بهره‌مند گردند و دانشمندان و هنرمندان از مایه‌های ارزنده آن الهام گیرند.

۲-۲- در امر آموزش فرهنگی و هنری توجه فقط معطوف به تربیت هنرمندان و مربیان هنری و مروجان فرهنگی نبوده بلکه تربیت و آموزش فرهنگی و هنری جامعه نیز مورد نظر خواهد بود و بمدد وسایل اشاعه فرهنگ کوشش خواهد شد همگان با ارزشهای فرهنگی و هنری آشنا شوند.

۲-۳- توجه به اولویت جغرافیائی و اجتماعی سیاست اصل گسترش فرهنگ را تشکیل میدهد. از نظر جغرافیائی لزوم توجه بمناطقی که گسترش فعالیت‌های فرهنگی در آن جاها خاصه از نظر یکپارچگی و حفظ تمامیت کشور حائز اهمیت اساسی است در اولویت اول خواهد بود. اولویت دوم ناشی از ضرورت توجه به قشرهای مختلف اجتماع بخصوص جوانان و کارگران مراکز روستائی و صنعتی است رعایت اصل برابری در برخورداری از مظاهر فرهنگی، مورد تأکید قرار خواهد گرفت و عامل فرهنگ در جائی که بیشترین مردم کشور در آن سکنی دارند حضور و نقشی سازنده خواهد داشت.

۲-۴- حفظ، تقویت و ایجاد پیوندهای فرهنگی در قلمرو جغرافیائی فرهنگ ایرانی و میدان نفوذ زبان فارسی، بخصوص با کشورهای که با ایران در میراث فرهنگی اشتراك دارند و نیز برقراری روابط مداوم با دوستداران

فرهنگ و هنر ایران در سایر کشورها ، مبنای سیاست روابط فرهنگی خواهد بود .

۳ - برنامه‌های مشخص

برنامه‌های مشخص فرهنگ و هنر براساس اصول پنجگانه که در قسمت مربوط بهدفعها مشخص شده طرح ریزی شده است .

۳-۱ - پژوهش فرهنگی و نگهداری و زنده کردن میراث ارزنده فرهنگی که شامل فعالیتهای زیرین خواهد بود :

کاوشهای باستانشناسی - پژوهشهای مردم شناسی و فرهنگ عامه - فرهنگستان زبان ایران - فرهنگستان ادب و هنر ایران - بنیاد شاهنامه فردوسی - انجمن تاریخ - پژوهشهای دبیرخانه شورای عالی فرهنگ و هنر - مطالعه و مرمت و حفاظت آثار باستانی و هنرهای ملی . اهم اقدامات پیشنهادی در این اصل عبارتند از : ایجاد مرکز ملی پژوهشهای باستانشناسی و تاریخ و هنر ایران ، اقدام در جهت تأمین نیروی انسانی در رشته‌های باستانشناسی و مرمت آثار باستانی بخصوص با تجدیدنظر در درس و برنامه‌های آموزشی دانشگاههای ایران ، تأسیس مرکز ملی پژوهشهای مردم شناسی و فرهنگ عامه و اقدام در جهت حفظ بافت تاریخی شهرهای باستانی و اصالت آن باتدوین قانون خاص در این مورد و بررسی نیازهای فرهنگی جامعه و چگونگی ایجاد هماهنگی میان اقدامات و فعالیتهای فرهنگی کشور .

۳-۲ - آموزش فرهنگی و هنری شامل آموزش هنری ، آموزشهای سمعی و بصری - موزه و کتابخانه ، در این قسمت عمده اقدامات پیش بینی شده عبارتند

از افزایش تعداد پذیرش هنرجویان حداقل بدو برابر تعداد فعلی ، تأسیس لااقل ۴ دانشسرای مقدماتی هنر در مراکز استانها ، تکمیل و تجهیز ساختمانها و تأسیسات مراکز آموزش هنری ، تکمیل و تجهیز و ایجاد مراکز سمعی و بصری و متعلقات آن ، ایجاد باشگاههای فعالیتهای فرهنگی و هنری ، ایجاد مدرسه عالی موزه داری ، تکمیل موزههای موجود ، ایجاد موزههای جدید ، احداث ساختمان جدید کتابخانه ملی با گنجایش ۳ میلیون جلد کتاب و ۲۰۰ باب کتابخانه های درجه ۱ و ۲ و ۳ در سراسر کشور .

۳-۳- گسترش فرهنگ و هنر با فعالیتهای نگارش ، امور سینمایی و تولید فیلم و فعالیتهای صحنه ای . اهم اقدامات پیش بینی شده در این امور عبارتند از ایجاد خانه های فرهنگ شهری ؛ ایجاد ۳۰ مرکز جدید در شهرستانها اعطای وام به مؤسسين سينما در شهرستانها و شهرک ها و تولید کنندگان فیلم های ایرانی و ایجاد استودیو مجهز سینمایی ، احیاء تقویت و توسعه نمایشهای سنتی ، تهیه انتشارات و کتب ساده نویسی شده و تقویت کتابخانه های عمومی و کتابخانه های خانه های فرهنگ ، تقویت و ایجاد ادارات و نمایندگی های فرهنگی در کشور .

۳-۴- ایجاد تسهیلات برای آفرینش هنری و ادبی که کمک به برگزاری نمایشگاهها برای عرضه آثار هنری ؛ ایجاد خانه رفاه هنرمندان و نوازندگان تشکیل و تأسیس گالریهای دولتی و خرید آثار ارزنده هنری هنرمندان برای موزه ها و نمایشگاهها از اهم اقدامات آن خواهد بود .

۳-۵- روابط فرهنگی که اهم اقدامات آن به شرح زیر پیش بینی گردیده

است :

احیاء و تقویت زبان فارسی در فلات ایران و کشورهای همجوار ،
ایجاد خانه فرهنگ ایران در حیدرآباد (دکن) و توسعه روابط فرهنگی و تبادل
کتاب، نشریات ، دانشجو و استاد .

۴- سرمایه گذاری و اعتبارات عمرانی :

کل اعتبارات فرهنگ و هنر از ۴/۴ میلیارد ریال در برنامه چهارم
(شامل ۱/۵ میلیارد ریال از محل بودجه عمرانی و ۲/۹ میلیارد ریال از
محل بودجه عادی) به ۱۵/۹ میلیارد ریال در برنامه پنجم بالغ می گردد .

جدول شماره ۱ اجزاء اعتبارات فوق را در برنامه پنجم نشان می دهد.
در جدول شماره ۲ کل سرمایه گذاری ثابت بخش عمومی و بخش خصوصی
در فرهنگ و هنر منعکس است .

ضمناً اعتبارات آموزش های اختصاصی هنر در برنامه آموزش پیش بینی

گردیده است .

(سیلاردریال)

جدول ۱- کل اعتبارات فرهنگ و هنر طی برنامه پنجم

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی				اعتبارات جاری	نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت	(۱)			
(۵) = (۱+۴)	(۴) = (۲+۳)	(۳)	(۲)	(۱)			
۳/۹۳۷	۳/۷۲۳	۱/۸۵۰	۱/۸۷۳	۰/۲۱۴		- پژوهش، احیاء و نگهداری-براث فرهنگی	
۳/۷۳۳	۳/۱۶۸	۱/۴۰۰	۱/۷۶۸	۰/۵۶۵		- گسترش فرهنگ	
۲/۲۰۶	۲/۰۱۶	۰/۶۱۷	۱/۳۹۹	۰/۱۹۰		- آموزش هنر	
۰/۳۲۵	۰/۳۲۵	۰/۱۶۵	۰/۱۶۰	-		- ایجاد تسهیلات برای آفرینش ادبی و هنری	
۰/۲۶۸	۰/۱۶۸	۰/۱۶۸	-	۰/۱۰۰		- روابط فرهنگی	
-	-	-	-	-		- تحقیق و بررسی	
۵/۴۷۰	-	-	-	۵/۴۷۰		- خدمات اداری	
۱۵/۹۳۹	۹/۴۰۰	۴/۲۰۰	۵/۲۰۰	۲/۵۳۹		جمع کل	

فصل بیست و دوم

جهانگردی

۱- هدف‌های اساسی:

ایران علاوه بر دارا بودن موقع مناسب و مساعد جغرافیائی بین‌دنیای شرق و غرب ، دارای بسیاری از مواهب طبیعی و اکتسابی و فرهنگی نیز هست که قادر است این کشور را به انواع جاذبه‌های قابل عرضه به بازارهای جهانگردی بین‌المللی مجهز سازد. در عین حال اجرای برنامه‌های عمرانی کشور، رونق اقتصادی و بالاخره افزایش درآمد سرانه و ازدیاد ساعات فراغت باعث ایجاد جنبش جهانگردی داخلی نیز گردیده است. علاوه بر همه اینها، فواید اقتصادی و تحصیل ارزش خارجی نیز بر این فعالیت مترتب است. لذا با توجه بکلیه این عوامل، شناخت و معرفی فرهنگ ایران، ایجاد وسایل رفاه و تأمین وسایل پذیرائی برای جهانگردان خارجی و داخلی و جلب ارزش خارجی، هدف‌های اساسی این برنامه را تشکیل می‌دهد.

۲- سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلی:

۱-۲- بخش خصوصی: با توجه به تجارب حاصله از اجرای برنامه‌های گذشته، در برنامه پنجم حتی الامکان از مباشرت مستقیم بخش دولتی در امر اداره و نگهداری تأسیسات جهانگردی احتراز خواهد شد و سرمایه‌گذاری دولت بیشتر معطوف به تأسیساتی خواهد بود که هنوز بخش خصوصی توانائی یا رغبت به سرمایه‌گذاری در آن موارد را ندارد.

۲-۲- جهانگردی داخلی : به جهانگردی داخلی از لحاظ ایجاد وسایل رفاه و آسایش و تفریح مسافران توجه خاص خواهد گردید و تأسیسات متوسط و ارزان قیمت با شرایط مناسب برای گروههای مختلف اجتماعی احداث خواهد گردید .

۲-۳- سیاست اعتباری: در مقررات اعطای وام به بخش خصوصی تجدید نظرهای اساسی به منظور ترغیب و ارشاد این بخش به سرمایه گذاری در جهات مطلوب خواهد شد .

۲-۴- شرکت تأسیسات جهانگردی : در نحوه اداره و بهره برداری مؤسسات جهانگردی وابسته به شرکت سهامی تأسیسات جهانگردی تجدید نظرهای اساسی معمول خواهد گردید تا این شرکت بصورت انتفاعی اداره گردیده و حتی الامکان از زیان دهی آن جلوگیری بعمل آید .

۲-۵- تسهیلات جهانگردی: سازمان جلب سیاحان بامعاضدت و همکاری سایر دستگاههای ممالک متبذبه نسبت به ایجاد تسهیلات بیشتر در امر تردد و استراحت و تفریح و سیاحت جهانگردان اقدام لازم خواهد نمود .

۳- برنامه های مشخص:

۳-۱- تأمین موجبات افزایش تعداد جهانگردان خارجی از ۴۱۵ هزار نفر در سال پایان برنامه چهارم به ۹۲۵ هزار نفر در سال پایان برنامه پنجم .

۳-۲- تأمین موجبات افزایش تعداد جهانگردان داخلی از حدود ۴ میلیون نفر در سال پایان برنامه چهارم به ۶ میلیون نفر در سال پایان برنامه پنجم .

۳-۳- افزایش اطاقها و تخت های پذیرائی هتلها و تأسیسات مشابه از

۱۱۸۰۰ اطاق و ۲۵۳۵۰ تخت در پایان برنامه چهارم به ۲۱ هزار اطاق و ۴۵۷۵۰ تخت در پایان برنامه پنجم .

بدین ترتیب هدف برنامه پنجم ایجاد ۹۲۰۰ اطاق جدید در هتل‌های با درجات مختلف با ۲۰۴۰۰ تخت است .

انواع تأسیسات پذیرائی دیگر در مناطق شهری ، مرزها و مسیرها و مراکز جهانگردی و تفریحی نیز پیش بینی گردیده است . نظیر اقامتگاه جوانان ، اردوگاهها ، مراکز جهانگردی در شمال ، مراکز آبهای معدنی و سایر مراکز جهانگردی و تفریحی در بیلاقات و اطراف سدها و چایخانه‌ها و زائر سراها . ضمناً ۴۷۵۰ چادر با ۱۸۵۰۰ تخت و ۸ مرکز جهانگردی با ۱۲۰۰۰ تخت و ۷۵۰ اطاق با ۲۵۰۰ تخت برای اقامتگاه جوانان و بهمین میزان زائر سرا دایر خواهد شد .

علاوه بر این اقدامات ، برنامه‌های تبلیغات جهانگردی و آموزش خدمات جهانگردی در دوره های مقدماتی ، متوسطه و فوق دیپلم نیز به مرحله اجراء در خواهد آمد .

۴- اعتبارات جهانگردی:

کل اعتبارات جهانگردی از ۴ میلیارد ریال در پایان برنامه چهارم (شامل ۳/۶ میلیارد ریال از محل بودجه عمرانی و ۴/۰ میلیارد ریال از محل بودجه عادی) به ۸/۹ میلیارد ریال در برنامه پنجم بالغ می گردد .

جدول شماره (۱) اجزاء اعتبارات فوق را در برنامه پنجم نشان می دهد .

جدول شماره (۲) کل سرمایه گذاری ثابت بخش عمومی و بخش خصوصی را در جهانگردی نشان می دهد .
ضمناً اعتبارات آموزشهای خدمات جهانگردی در برنامه آموزش پیش بینی گردیده است .

جدول ۱- کل اعتبارات جهانگردی طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت		
(۵) = (۱ + ۴)	۴ = (۲ + ۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۲/۵۷۰	۲/۵۷۰	—	۲/۵۷۰	—	- ایجاد و توسعه تأسیسات جهانگردی تجملی
۳/۱۲۷	۳/۱۲۷	—	۳/۱۲۷	—	- ایجاد و توسعه تأسیسات جهانگردی متوسط
۱/۳۵۳	۱/۳۵۳	—	۱/۳۵۳	—	- ایجاد و توسعه تأسیسات جهانگردی ارزان
۰/۹۶۵	۰/۵۴۰	۰/۵۴۰	—	۰/۴۲۵	- تبلیغات توسعه جهانگردی
۰/۱۱۰	۰/۱۱۰	—	۰/۱۱۰	—	- تحقیق و بررسی
۰/۸۴۲	—	—	—	۰/۸۴۲	- خدمات اداری
۸/۹۶۷	۷/۷۰۰	۰/۵۴۰	۷/۱۶۰	۱/۲۶۷	جمع کل

جدول ۲- سرمایه گذاری ثابت جهاانگردی طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

جمع کل	سرمایه گذاری ثابت						عنوان برنامه
	بخش خصوصی			بخش عمومی			
	جمع	از محل اعتبارات عمرانی	از بیس انداز خصوصی	جمع	از محل منابع مؤسسات انتفاعی و بازرگانی	از محل اعتبارات عمرانی	
$۷ = (۳+۱)$	$۶ = (۴+۵)$	(۵)	(۴)	$۳ = (۱+۲)$	(۲)	(۱)	
۵/۱۷۰	۴/۲۰۰	۱/۵۰۰	۳/۱۰۰	۱/۰۷۰	—	۱/۰۷۰	- ایجاد و توسعه تأسیسات جهاانگردی تجلی
۷/۰۱۷	۵/۱۰۰	۱/۱۰۰	۴/۰۰۰	۱/۹۱۷	—	۱/۹۱۷	- ایجاد و توسعه تأسیسات جهاانگردی متوسط
۳/۳۶۳	۲/۵۰۰	۰/۶۰۰	۱/۹۰۰	۰/۸۶۳	—	۰/۸۶۳	- ایجاد و توسعه تأسیسات جهاانگردی ارزان
۰/۱۱۰	—	—	—	۰/۱۱۰	—	۰/۱۱۰	- تحقیق و بررسی
۱۶/۱۶۰	۱۲/۲۰۰	۲/۲۰۰	۹/۰۰۰	۳/۹۶۰	—	۳/۹۶۰	جمع کل

فصل بیست و سوم

بهداشت ، درمان ، تغذیه و تحدید موالید

۱- هدفهای اساسی

باتوجه به اینکه سلامت یکی از حقوق مسلم فردی و اجتماعی است و نیز سلامت افراد زیربنای مهم پیشرفت اقتصادی و اجتماعی را تشکیل میدهد ، هدف اساسی برنامه پنجم ارتقاء میزان سلامت افراد از طریق پیشگیری و مبارزه با بیماریها ، توسعه بهداشت محیط ، بهبود تغذیه عمومی ، کنترل موالید ، توسعه کمی و کیفی خدمات درمانی و بالاخره توان بخشی است .

۲- سیاستها و خط مشی های کلی

۲.۱. اصول و سیاستهای اجرائی برنامه بهداشت ، درمان ، تغذیه و تحدید موالید بقرار زیر خواهد بود :

- تأمین حداقل نیاز خدمات درمانی برای مردم از وظایف دولت خواهد بود بطوریکه همه مردم از این خدمات بهره مند گردند .

- طرح ریزی خدمات درمانی کشور بر اساس تعمیم حداقل خدمات مورد نیاز برای کلیه نقاط محیطی و عرضه خدمات تخصصی متناسب با اصول پزشکی مترقی در مراکز بزرگ خواهد بود .

- کلیه واحدهائی که خدمات پزشکی عرضه میدارند بنحوی از انحاء در داخل يك شبکه جامع وهم آهنگ قرار خواهد داشت و در برنامه کمک دولت و هرگونه سرمایه گذاری دیگر برای ایجاد واحدهای درمانی ، توزیع عادلانه این امکانات در چارچوب شبکه مزبور رعایت خواهد شد .

- باتوجه به کمبود نیروی انسانی متخصص و همچنین بادر نظر گرفتن جنبه های علمی و اقتصادی از ساختن بیمارستان در روستاها و نیز ساختن بیمارستان باتخته های کم پرهیز میشود و ایجاد بیمارستانهای بزرگ باتوجه به نیاز مناطق مورد تأکید قرار میگردد .

- سیاست تأمین خدمات درمانی بر پایه بیمه درمانی استوار خواهد بود .

- نحوه اجرای بیمه درمانی علی الاصول از طریق خرید خدمات از بخش خصوصی است ولی در مناطقی که گرایش و امکان استقرار بخش خصوصی در آن نقاط بعید است ، بخش عمومی عهده دار تأمین خدمات درمانی و در صورت لزوم خدمات بیمه ای خواهد بود .

- کلیه بیمارستانهای بخش عمومی و سازمانهای خیریه خدمات خود را به گروههای کم درآمد بیمه نشده اختصاص خواهند داد .

- بمنظور تشویق طبابت آزاد و توسعه بیمارستانهای خصوصی ، با استفاده از تجاربی که طی برنامه چهارم در این زمینه حاصل شده است ، ضمن استفاده از روش اعطای وام درمانی به گروههای پزشکی ، دولت بیمارستانهای پیش بینی شده در برنامه را پس از ساختمان و تجهیز ، بصورت اجاره یا فروش ، با شرایط سهل در اختیار گروههای پزشکی قرار میدهد و خود خدمات مورد نیاز برای افراد کم درآمد و کارمندان دولت را از گروههای مذکور خریداری خواهد کرد .

- در مورد خدمات درمانی - بهداشتی روستاها ، با توجه به پراکندگی جمعیت در این نقاط ، عرضه خدمات بهداشتی بصورت کاملاً سیار و در سطح

کلیه دهات و حتی الامکان خانه‌بخانه ارائه می‌گردد و در مورد خدمات درمانی نیز ایجاد واحدهای سیار کوچکی در اطراف مراکز درمانی بهداشتی روستائی ضروری می‌باشد ، ضمناً بمنظور ارائه درمانهای بی‌خطر و کمکه‌های اولیه در روستاهای دورافتاده ، نیروی انسانی جدیدی آموزش دیده و بروستاها اعزام خواهند شد . این افراد تحت نظارت مراکز درمانی بهداشتی روستائی ، تأمین خدمات درمانی فوق را ضمن مراقبت بیماریهای واگیر بعهدہ خواهند داشت همچنین بمنظور بهبود کیفیت خدمات درمانی بهداشتی روستائیان ، باتوجه به مشکلات اعزام پزشک بروستا ، از ورود سازمان درمانی جدید باین مناطق جلوگیری بعمل خواهد آمد و کوشش خواهد گردید که بین شبکه درمانی و بهداشتی روستائی و شهری ارتباط عملیاتی بوجود آید .

- جهت اساسی سیاست جامع تغذیه طی برنامه پنجم بر اصل تأمین نیازمندیها و جبران کمبود تغذیه‌ای گروههای نیازمند می‌باشد .

- خدمات و محتویات برنامه تغذیه در رابطه با نوع مشکلات گروه زیر پوشش رعایت حداقل هزینه و در نظر گرفتن عادات و فرهنگ و قابلیت اجرا انتخاب خواهد شد و کوشش خواهد گردید که از جامعیت کافی برخوردار بوده و هم آهنگ با سایر خدمات بهداشتی در اختیار گروههای نیازمند قرار گیرد .

- بمنظور بثمر رساندن سیاست جامع ملی تغذیه و ایجاد هماهنگی در اجرای فعالیتهای مختلف ، کمیته‌ای مرکب از نمایندگان سازمانهای اجرایی در سازمان برنامه تشکیل خواهد شد .

- در زمینه آموزش پزشکی ، نارسائی نظام موجود در تأمین نیازهای

جامعه کاملاً احساس می‌گردد و بدین جهت تجدیدنظر در آموزش پزشکی ایران، با در نظر گرفتن تأمین نیازهای کمی و با توجه به اهمیت کیفی این نیازها در هر یک از خدمات بهداشتی، درمان سرپائی، درمان بستری و تخصصی ضروری میباشد.

۲-۲- وظایف و مسئولیتهای: حدود وظایف و مسئولیت هر یک از مؤسسات عمده درمانی بخش عمومی بشرح زیر میباشد:

- وزارت بهداشتی علاوه بر مسئولیتی که در زمینه کنترل و هماهنگی کلیه مؤسسات درمانی و بهداشتی دارد، اجرای برنامه خدمات بهداشتی و قسمتی از درمان سرپائی و همچنین اداره بیمارستانهای بیماریهای مزمن را عهده‌دار خواهد بود.

- دانشکده‌های پزشکی به تناسب نیازهای آموزشی، نسبت به بهبود کمی و کیفی بیمارستانهای خود اقدام نموده و کوشش لازم را در جهت اختصاص بیشتر بیمارستانهای مذکور به امر آموزش معمول خواهند داشت.

- جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران مسئول تأمین خدمات بیمارستانی برای افراد غیر متشکل و کم درآمد میباشد و برای ایفای چنین نقشی بیمارستانهای خود را با توجه بضوابط برنامه توسعه داده و از کمکهای مالی دولت برخوردار خواهد شد.

سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی ضمن پرهیز از ایجاد بیمارستان جدید و با افزودن فعالیتهای درمانی و بهداشتی در درمانگاههای خود سهم بیشتری در تأمین نیازهای درمانی و بهداشتی روستائیان بعهده خواهد گرفت.

بیمارستانهای موجود سازمان مذکور در قالب برنامه جامع بیمارستانی کشور باتوجه برعایت وحدت مدیریت در منطقه توسعه خواهد یافت .

- درمان سرپائنی کلیه روستائیان از طریق شبکه درمانی بهداشتی روستائی تأمین میگردد و مادام که از طریق شبکه مذکور خدمات درمانی مورد نیاز روستائیان بیمه شده تأمین نشده است سازمان بیمه‌های اجتماعی روستائیان رأساً در منطقه مورد نظر بعرضه خدمات درمانی مورد نیاز اقدام و پس از تأمین موجبات درمان سرپائنی روستائیان در منطقه انجام امر بشبکه درمانی بهداشتی روستائی مربوط واگذار خواهد شد ودرمان بستری بیمه شدگان روستائی باخرید خدمت درمانی از بخش خصوصی انجام خواهد شد و در مواردیکه خدمات فوری پزشکی مورد نیازبیماران بیمه شده باشد تمام بیمارستانهای بخش عمومی وسازمانهای خیریه موظف بقبول ودرمان این نوع بیماران میباشد .

- سازمان بیمه‌های اجتماعی که مسئول بیمه درمانی مشمولین قانونی خود میباشد، کوشش لازم را بمنظور افزایش تعداد بیمه شده آنچنانمعمول خواهد داشت که در يك برنامه دراز مدت تقریباً همه مزد و حقوق بگیران غیر کارمند دولت از مزایای بیمه درمانی برخوردار گردند .

باتوجه به خطوط کلی سیاست درمانی کشور ، سازمان مذکور مجاز به ایجاد بیمارستان جدید نبوده وخدمات مورد نیاز را بتناسب افزایش گروههای بیمه شده ازبخش خصوصی تأمین خواهد نمود (بااستثنای مناطقی که بیمارستان بخش خصوصی ویا عمومی بحدکافی در برنامه پیش بینی نشده باشد).

- بنگاه حمایت مادران ونوزادان نسبت به تکمیل وبهره برداری زایشگاههای

نیمه تمام خود اقدام خواهد کرد و بمنظور افزایش بازدهی زایشگاههای کوچک واحدهای فوق را به بیمارستان عمومی تبدیل خواهد نمود و جهت تحقق این هدف با جمعیت شیروخورشید سرخ هماهنگی خواهد داشت .

- بمنظور جلوگیری از تفرق سازمانی در امر درمان ، سایر سازمانهای خیریه مجاز نخواهند بود از محل کمکهای دولت (خواه برای ایجاد و خواه نگهداری) اقدام به تأسیس بیمارستان نمایند . البته بیمارستانهای نیمه تمام سازمانهای خیریه تکمیل خواهد شد .

۳- هدفها و برنامه‌های مشخص

در برنامه پنجم هفت برنامه عمده بشرح زیر در زمینه بهداشت تنظیم شده است :

الف - تحدیدموالید .

ب - خدمات بهداشتی .

پ - خدمات درمانی .

ت - خدمات درمانی - بهداشتی روستائی .

ث - بهبود تغذیه .

ج - آموزش کادر فنی .

چ - تحقیقات و بررسیهای بهداشتی .

۱- ۳- برنامه تحدیدموالید - میزان افزایش سالیانه جمعیت کشور اینک

حدود ۳/۱ درصد میباشد و ایران از این نظر در ردیف کشورهایی است که بیشترین

میزان افزایش جمعیت را دارد .

برای تحقق هدفهای اقتصادی و اجتماعی کشور به اجرای برنامه کنترل موایلد اولویت تام داده شده است، بخصوص به این جهت نیز که نرخ مرگ و میر بعلت بهبود شرایط زیست تدریجاً کاهش مییابد.

چون کاهش میزان موایلد تابع عوامل مختلف اجتماعی و فنی است، لذا باتوجه بضوابط موجود اقدام لازم برای حداکثر تقلیل موایلد بعمل خواهد آمد بنحوی که میزان رشد سالانه جمعیت در آینده به ۱ درصد برسد.

برای وصول به هدف مزبور و با توجه به پیش بینی حداکثر متقاضیان این خدمات، کاهش نرخ موایلد طی برنامه پنجم معادل ۷ در هزار پیش بینی گردیده است (کاهش از ۴۷ به ۴۰ در هزار) و در این صورت بادر نظر گرفتن پیش بینی کاهش نرخ مرگ و میر از ۱۶ به ۱۴ در هزار میزان افزایش جمعیت در پایان برنامه پنجم ۲/۶ درصد خواهد بود، تحقق این هدف مستلزم افزایش پوشش مؤثر از ۶ درصد به ۲۰ درصد زنان در شرایط باروری است، شبکه بهداشتی کشور طی برنامه پنجم بنحوی توسعه خواهد یافت که بتواند هدفهای فوق را عملی سازد.

۲-۳- برنامه خدمات بهداشتی - چون ارتقاء سلامتی جسمی و روانی جامعه از طریق پیشگیری، عملی تر و از نظر اقتصادی موجه تر از درمان است لذا با توجه به حداکثر امکان فنی و اجرایی، هدفهای این برنامه بشرح زیر پیش بینی گردیده است.

- کنترل کلیه بیماریهای واگیر که پیشگیری آن از طریق مصونسازی متداول است. حجم و میزان پوشش برنامه برابر جدول شماره ۱ خواهد بود.

- کاهش میزان شیوع سایر بیماریهای واگیر مانند تراخم، آمیزشی، جذام، تب مالت وغیره به نسبت ۳۰ درصد.

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

- توسعه بهداشت مادران و کودکان ، بهداشت مدارس ، بهداشت حرفه‌ای ، بهداشت روانی ، بهداشت دهان و دندان .

- کنترل بهداشت محیط ، مواد غذایی ، داروئی، آرایشی .

هدفهای فوق و همچنین اجرای برنامه تحدید موالید بوسیله شبکه بهداشتی مشتمل بر ۱/۰۵۰ مرکز بهداشت اصلی و فرعی در شهرها و ۱/۷۰۰ مرکز درمانی بهداشتی در روستاها انجام می‌پذیرد و توسعه برنامه شامل ایجاد ۷۰ مرکز بهداشت اصلی و ۳۴۰ مرکز فرعی در شهرها و ۶۰۰ مرکز مختلط در روستاها میباشد .

۳-۳- برنامه خدمات درمانی - تعداد تختهای بیمارستانی و آسایشگاهی برای هر ده هزار نفر جمعیت در پایان برنامه چهارم ۱۳/۶ میباشد .

جدول ۱- حجم و میزان پوشش برنامه مصونسازی

تعداد واکسیناسیون در طول برنامه پنجم	پوشش تا آخر برنامه پنجم (درصد)	پوشش در صد فعلی	گروههای سنی	نوع واکسن
۵ میلیون بار	۹۰	۵۰	۷ ماهه تا ۹ ساله	سرخک
« « ۱۳	۹۰	۳۰	۶ ماهه تا ۲۰ ساله	ب.ث.ژ
« « ۷	۷۰	۴۰	۳ ماهه تا ۵ ساله	دیفتری ، کزاز ، سیاه سرفه
« « ۷	۷۰	۴۰	۵ ساله تا ۱۰ ساله	دیفتری، کزاز
« « ۹	۹۰	۷۵	صفر تا ۱۴ ساله شهری	پولیو
« « ۵۰	۹۰	۷۵	کلیه سنین	آبله
« « ۵۰			سالیانه ده میلیون در مناطق موردنیاز	التور
۱۴۱ میلیون بار			جمع	

با توجه به محدودیت تأمین نیروی انسانی پزشکی ، ارتقاء ۳۵ درصد در میزان فوق و رسیدن به ۱۸/۴ تخت برای هر ده هزار نفر جمعیت ، هدف پیش بینی شده برنامه میباشد . رسیدن به هدف فوق مستلزم افزایش تعداد ۲۴ هزار تخت بیمارستانی است که ۲۷۰۰ تخت مربوط به جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران ، ۱۵۰۰ تخت بیمارستانی آموزشی و ۱۰۸۰۰ تخت متعلق به سایر سازمانهای وابسته به بخش عمومی بوده و ۷ هزار تخت از طریق اعطای وام به بخش خصوصی ایجاد میگردد . بعلاوه پیش بینی میشود که دو هزار تخت دیگر بوسیله بخش خصوصی بدون استفاده از وام تأسیس گردد .

- با تحقق هدفهای فوق ، در پایان برنامه پنجم ۶۶ هزار تخت وجود خواهد داشت که توزیع آن از نظر وابستگی سازمانی بشرح زیر خواهد بود :

- بیمارستانهای وابسته به بخش عمومی و مؤسسات خیریه به گنجایش ۴۴ هزار تخت که معادل ۶۷ درصد کل تختها میباشد .

- بیمارستانهای وابسته به بخش خصوصی بظرفیت ۱۵ هزار تخت که حدود ۲۳ درصد تختهای بیمارستانی است .

- بیمارستانهای وابسته به بیمه های اجتماعی و سایر مؤسسات معادل شش هزار تخت که ده درصد کل تختها را شامل میشود .

۳-۴- برنامه خدمات درمانی - بهداشتی روستائی - بهبود کیفی و کمی خدمات درمانی و بهداشتی روستاها ، یکی دیگر از هدفهای عمده برنامه بهداشت میباشد . بدین منظور با افزایش ۶۰۰ مرکز مختلط درمانی

بهداشتی جدید در حوزه‌های عمرانی روستا ، شبکه‌ای مشتمل بر ۱۴۰۰ مرکز مختلط و ۳۰۰ گروه سپاه بهداشت بوجود خواهد آمد که هر واحد ۴ وظیفه درمان سرپائنی ، مصونسازی ، تحدیدموالیدوبهبودتغذیه را در سطح روستاها عهده‌دار خواهد بود .

۳-۵ - برنامه بهبود تغذیه عمومی : بهبود تغذیه عمومی از دید درازمدت ، تابع سیاستهای عمرانی بخصوص ازدیاد درآمد خانوارهای کم درآمد تأمین مواد غذایی لازم ، حمایت از قیمت مواد غذایی به ویژه گندم و نان بِنفع تولیدکننده و مصرف‌کننده میباشد . ولی از آنجائیکه تحقق این هدفها مستلزم زمان طولانی است ، لذا اجرای برنامه تغذیه‌ای در برنامه پنجم پیش بینی گردیده است .

خطوط اصلی برنامه مستقیم تغذیه‌ای طی برنامه پنجم بقرار زیر میباشد :

- افزایش مصرف نان بمنظور تأمین کالری و پروتئین برای کلیه گروههای سنی بااستثنای کودکان زیر سه سال .

- افزودن ویتامینهای آ ، ب ۲ و در صورت امکان ویتامین C به نان .

- بررسی امکان افزودن آهن به نان برای جبران کمخونی و افزودن ید به نمک طعام برای پیشگیری از بیماریهای گواتر .

- برقرار نمودن خدمات تغذیه‌ای در قالب شبکه بهداشتی بمنظور کنترل سوء تغذیه کودکان کمتر از سه سال .

- تغذیه کمکی دانش آموزان ، مادران ، کارگران .

- گسترش ظرفیت اجرایی در برنامه ریزی ، تحقیق و تأمین نیروی

انسانی لازم .

هدفهای مشخص تغذیه در برنامه پنجم بشرح زیر میباشد :

- تغذیه کودکان کمتر از سه سال .

درمان و توان بخشی کودکان مبتلاء به سوء تغذیه شدید توسط مؤسسات درمانی واجد شرایط که در سال آخر برنامه ۱۵ هزار کودک را دربرمیگیرد .
توان بخشی کودکان مبتلاء به سوء تغذیه خفیف توسط ۱۰۰ مرکز توان بخشی که در پایان برنامه شامل ۵۰ هزار کودک میگردد .

جبران کمبود غذائی کودکان نیازمند گروه سنی مربوطه از طریق شبکه بهداشت مادر و کودک با استفاده از غذای مخصوص کودک و غذای مناسب تهیه شده از امکانات غذائی خانوار . پوشش این فعالیت در پایان برنامه به ۳۰ درصد در جامعه شهری و ۱۰ درصد در جامعه روستائی خواهد رسید .

- تغذیه کودکان ۳ تا ۵ سال .

تأمین کمکهای غذائی برای کلیه کودکان کودکستانی روستاها (۱۳۸ هزار نفر در پایان برنامه پنجم) و کودکان نیازمند کودکستانی شهری (۲۲۰ هزار نفر در پایان برنامه) .

- تغذیه گروه کودکان دبستانی .

کمک غذائی به این گروه از کودکان در پایان برنامه پنجم به پوشش ۴۸۰ هزار کودک در جامعه شهری و یک میلیون نفر در روستا خواهد رسید .

- تغذیه سایر گروههای آسیب پذیر .

تغذیه زنان باردار و شیرده که مهمترین گروه آسیب پذیر در بین بالغین میباشد از طریق مراکز بهداشت ماسد و کودک انجام میگردد که پوشش

آن در پایان برنامه پنجم به ۳۰ درصد در شهر و ۱۰ درصد در روستا خواهد رسید. تأمین کمبود ویتامین‌های ضروری باغنی کردن آرد در کارخانه‌های آردسازی بزرگ بطور نسبی انجام میگیرد.

- آموزش عمومی تغذیه .

آموزش اصول تغذیه صحیح و حداکثر استفاده از امکانات غذایی خانوار و منطقه و توجه دقیق به فرهنگ و رسوم محلی در قالب یک برنامه کلی، آموزش توسط وزارت بهداشتی تنظیم و بصورت آموزش مستقیم چهره بچهره و حداکثر بهره‌برداری از وسائل روابط جمعی بعمل خواهد آمد .

۳-۶- برنامه آموزش کادر فنی: بمنظور تأمین نیازهای نیروی انسانی

پزشکی، هدفهای زیر در برنامه پنجم پیش بینی شده است:

- تأسیس دو دانشکده پزشکی، سه آموزشگاه کمک پزشکی، ۳۶ آموزشگاه

کادر پرستاری، ۹ آموزشگاه مامائی و مامائی روستائی، ۳۵ آموزشگاه تربیت

تکنیسین و کمک تکنیسین آموزشگاه، رادیولوژی، داروسازی و مهندسی بهداشت

و ۳ آموزشگاه تربیت کارشناسان برنامه ریزی، مدیریت، تغذیه، خدمات

تغذیه‌ای و رژیم‌درمانی .

۳-۷- برنامه تحقیقات و بررسیهای بهداشتی: تحقیقات و بررسیهای لازم

بمنظور شناسائی مسائل و مشکلات بهداشتی و یافتن راه‌حلهای مناسب و بالاخره

ارتقاء دانش بهداشتی هدف مشخص برنامه میباشد و برای تحقق این هدف اجرای

تحقیقات زیر در برنامه پیش بینی شده است:

- تحقیق در زمینه برنامه تحدید موالید بمنظور یافتن بهترین روش پیشگیری

از موالید ناخواسته در ایران و ارائه بهترین روش ثبت وقایع حیاتی .

- تحقیق و بررسی در زمینه تعیین میزانهای نرخ مرگ و میر اختصاصی و چگونگی کار آئی تسهیلات بهداشتی و درمانی و بالاخره تعیین مسائل بهداشت محیط .

- تحقیق در مورد بیماریهای بومی ، تهیه واکسن و مواد بیولوژیک مورد نیاز .

- تحقیق در مورد بیماریهای سرطان - قلب و عروق .

- تحقیق بالینی بیماریهای واگیر .

- تحقیق و بررسی در زمینه برنامه و سیاست درمانی و بهداشتی دراز مدت کشور .

- تحقیق و بررسی برای یافتن بهترین روش آموزش پزشکی و کارکنان وابسته .

- تحقیقات گوناگون در مورد غذا و تغذیه .

سرمایه گذاری و اعتبارات عمرانی

کل اعتبارات بهداشت ، درمان ، تغذیه و تحدید موالید بالغ بر ۱۱۶/۵ میلیارد ریال است که ۵۲ میلیارد ریال آن از محل بودجه عمرانی تأمین خواهد شد .

جدول شماره ۲ کل اعتبارات و جدول شماره ۳ سرمایه گذاری ثابت در بهداشت و درمان ، تغذیه و تحدید موالید راطی برنامه پنجم نشان میدهد .

جدول ۳- کل اعتبارات بهداشت، درمان، تغذیه، تحدیدموالیدتی برنامه پنجم
(میلیاردریال)

عنوان برنامه	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	جمع کل اعتبارات
	ثابت	غیر ثابت	جمع		
	(۱)	(۲)	(۳)	(۴) = (۲+۳)	(۵) = (۱+۴)
۱- تحدیدموالید	۴/۷۰	۰/۱۰	۳/۱۰	۳/۲۰	۷/۹۰
۲- خدمات بهداشتی	۱۴/۲۰	۶/-	۸/-	۱۴/-	۲۸/۲۰
۳- خدمات درمانی	۲۴/-	۱۵/-	۶/۵۰	۲۱/۵۰	۴۵/۵۰
۴- خدمات درمانی و بهداشتی روستائی	۱۵/۵۰	۱/۹۰	۴/۱۰	۶/-	۲۱/۵۰
۵- بهبودتغذیه					
الف: بهبودتغذیه کودکان					
کمتر از سه سال	-	-	۲/۵۰	۲/۵۰	۲/۵۰
ب: بهبودتغذیه کودکان					
کود کستانی و دبستانی	۰/۳۵	-	۲/۸۰	۲/۸۰	۳/۱۵
پ: بهبودتغذیه عمومی و آموزش همگانی	۰/۲۰	-	۰/۴۰	۰/۴۰	۰/۶۰
۶- تحقیق و بررسی					
الف: تحقیق و بررسی بهداشتی	۱/۵۰	۰/۶۰	۰/۸۰	۱/۴۰	۲/۹۰
ب: تحقیق و بررسی تغذیه ای	۰/۲۵	۰/۰۵	۰/۱۵	۰/۲۰	۰/۴۵
۷- خدمات اداری	۳/۸۰	-	-	-	۳/۸۰
جمع	۶۴/۵۰	۲۳/۶۵	۲۸/۳۵	۵۲/-	۱۱۶/۵۰

اعتبار آموزش کادرفنی در فصل آموزش و پرورش منظور شده است.

جدول ۳ - سرمایه گذاری ثابت در بهداشت ، درمان ، تغذیه و تحدیدموالید طی بر نامه پنجم

(بیلیارد ریال)

عنوان بر نامه	سرمایه گذاری ثابت					
	بخش عمومی			بخش خصوصی		
	از محل اعتبارات عمرانی (۱)	از محل منابع مؤسسات انتفاعی و بازرگانی (۲)	جمع (۳) = (۱+۲)	از پس انداز خصوصی (۴)	از محل اعتبارات عمرانی (۵)	جمع (۶) = (۴+۵)
تحدید سواالید خدمات بهداشتی خدمات درمانی خدمات درمانی بهداشتی روستائی بهبود تغذیه تحقیقات بهداشتی تغذیه ای خدمات اداری	۰/۱۰	-	۰/۱۰	-	-	۰/۱۰
	۶/-	-	۶/-	-	-	۶/-
	۲۰/-	۱/-	۱۱/-	۴/-	۵/-	۹/-
	۱/۹۰	-	۱/۹۰	-	-	۱/۹۰
	۰/۵۰	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۲۰	-	۰/۲۰
-	-	۰/۶۵	-	-	-	۰/۶۵
جمع	۱۸/۶۵	۱/۳۰	۱۹/۹۵	۴/۲۰	۵/-	۹/۲۰
جمع کل	(۷) = (۳+۶)	(۲)	(۳) = (۱+۲)	(۴)	(۵)	(۶) = (۴+۵)

اعتبار آموزش کادرفنی در فصل آموزش و پرورش منظور شده است .

فصل بیست و چهارم

تأمین و رفاه اجتماعی

مقدمه :

با استفاده از تجربه برنامه چهارم در مورد رفاه اجتماعی و مسائل و مشکلاتیکه بعلت تازگی این برنامه چه از نظر برنامه ریزی و چه از نظر اجرا پیش آمد ، در تنظیم برنامه پنجم کوشش گردید که بر اساس ضوابط و ملاکهای مشخص ، نوع نیازمندی گروههاییکه میتوانند از خدمات رفاهی بهره مند شوند معین گردد و سپس با توجه به امکانات مالی و سایر عوامل محدود کننده اولویتهای مشخص شود .

از سوی دیگر بعلت اهمیت بیمه های اجتماعی ، این برنامه با بینشی وسیعتر بنام تأمین اجتماعی خوانده شد ، و حدود و شمول آن گسترش یافت - با توجه باین مسائل در ارائه خدمات رفاهی ، اولویتهای بشرح زیر خواهد بود :

- پائین بودن سطح درآمد : طبق این ضابطه گروههای مناطق عقب مانده شهری و روستائی و کارگران ساده از کمکهای رفاهی استفاده خواهند کرد .

- اهمیت اجتماعی گروه : بر اساس این ضابطه کودکان بخاطر نقشی که در فردای اجتماع به عهده خواهند داشت و معلمان بعلت نقش حساسی که در پرورش و تربیت نسلهای آینده جامعه دارند حائز اولویت میباشند .

- ناتوانی و آسیب پذیری : طبق این ضابطه بهبود وضع معلولین جسمی ؛ روانی و اجتماعی از نقطه نظر جنبه های انسانی و حمایتیهای اجتماعی مورد توجه خواهد بود .

براین اساس تأمین و رفاه اجتماعی مبتنی بر ۵ برنامه اصلی شامل بیمه‌های اجتماعی کارگران، بیمه‌های اجتماعی روستائیان، بیمه‌های اجتماعی کارمندان، خدمات رفاهی، و توان بخشی معلولین و ۲ برنامه تبعی شامل مشارکت و ارتباطات اجتماعی؛ آموزش نیروی انسانی و تحقیقات خواهد بود.

تأمین اجتماعی:

۱- هدفهای اساسی

تأمین اجتماعی مجموعه تدابیر و اقداماتی است که هدفهای زیر را تحقق

بخشد:

- تأمین زندگی افراد کشور و ارائه خدمات لازم بآنان بهنگام وقوع حوادث و خطرات.
- تأمین حمایت مقتضی و مطلوب در مورد افراد خانواده در صورت فوت یا از کار افتادگی سرپرست آنان.
- تأمین معیشت بموقع پیری؛ ناتوانی، بیکاری.
- تأمین مراقبت‌های پزشکی و درمانی در زمان بیماری و وضع حمل.
- تأمین کمک‌های اجتماعی و تعاونی ضروری.

۲- سیاستها و خط‌مشی‌های کلی

۱-۲ بیمه‌های اجتماعی کارگران: در مورد بیمه‌های اجتماعی کارگران

خط‌مشی و سیاستهای اجرائی بشرح زیر می‌باشد:

- طی برنامه پنجم باید کلیه بیمه شدگان سازمان بیمه‌های اجتماعی که

حق بیمه می‌پردازند حق و امکان استفاده از مزایای قانونی بیمه‌های اجتماعی را داشته باشند. (در حال حاضر حدود ۳۰ درصد از بیمه شدگانیکه حق بیمه بابت آنان پرداخت میشود امکان استفاده از مزایای قانونی را ندارند).

- نرخ حق بیمه باید در مورد هر یک از تعهدات قانونی سازمان بیمه‌های اجتماعی، بیمه‌های بیماری، بازنشستگی، فوت و غیره تفکیک شود.

- لازم است مقداری از درآمد سازمان بیمه‌های اجتماعی پس از کسر هزینه و ذخائر قانونی به سرمایه‌گذاری، بمنظور توسعه تأسیسات درمانی در کشور، از طریق اعطای وام بگروه‌های پزشکی؛ اختصاص یابد.

- بمنظور جلوگیری از مراجعات غیر ضروری بمرکز درمانی لازم است بیمه شده سهم مختصری از هزینه‌های درمانی را بطور مستقیم پرداخت نمایند.

-- بیمه شدگان سازمان بیمه‌های اجتماعی باید از حق انتخاب آزاد پزشکی برخوردار شده و از توسعه نظام پزشکی کارمندی جلوگیری بعمل آید.

- سازمان بیمه‌های اجتماعی باید سوابق بیمه شدگان را از طریق ایجاد و تکمیل کارتهای حسابهای انفرادی محفوظ داشته و کارفرما نیز مکلف به ارسال اسامی بیمه شدگان در لیست‌های مربوط به حق بیمه خواهد شد.

- بمنظور توسعه سریع خدمات تأمین اجتماعی به مزد و حقوق‌بگیران کشور باید باتوجه به طبیعت تعهدات سازمان بیمه‌های اجتماعی و عدم ارتباط بین مسائل

مربوط بدرمان و تعهدات دراز مدت ، امور درمانی بیمه شدگان در تشکیلات مستقلی تمرکز یافته و سایر تعهدات بازنشستگی از کار افتادگی و فوت ، در سازمان مستقل دیگری متمرکز گردد .

شورای عالی بیمه های اجتماعی هماهنگی و ارتباط لازم را در مورد دو سازمان مزبور برقرار خواهد نمود .

- هزینه پرسنلی و اداری سازمان مزبور باید باتوجه به درصد متعارف جهانی برحسب تعهدات ، مورد محاسبه و ملاک عمل قرار گیرد و تعداد استخدام سالانه باتوجه به حجم کار و ضوابط صحیح و علمی انجام پذیرد .

- باتوجه به قلت مستمریهای برقرار شده در مورد بازنشستگان ، بازماندگان و از کار افتادگان ، لازمست نسبت به ارتقاء حداقل مستمریهای مذکور باتوجه به هزینه زندگی و حداقل دستمزد اقدام گردد .

- اصلاح و تجدیدنظر در قانون بیمه های اجتماعی بمنظور پوشش درمانی کلیه بازنشستگان ، از کار افتادگان و خانواده آنان و نیز بازماندگان بیمه شدگان متوفی ، ضروری است .

- باتوجه به سیاست درمانی کشور سازمان بیمه های اجتماعی باید ضمن بهبود کیفی تأسیسات درمانی موجود ، کمبود خدمات درمانی مورد نیاز خود را از طریق خرید خدمات از بخش خصوصی و عمومی تأمین نموده و در نقاطی که امکانات درمانی کافی وجود نداشته باشد در ارتباط با شبکه تأسیسات درمانی کشور و با تأیید وزارت بهداشتی نسبت به ایجاد بیمارستان اقدام نماید .

۲-۲- بیمه‌های اجتماعی کارمندان : در مورد بیمه‌های اجتماعی کارمندان خط مشی و سیاست‌های زیرپیش‌بینی شده است :
بمنظور تأمین عدالت اجتماعی لازم است قانون تأمین درمان مستخدمین شاغل و بازنشسته دولت در وهله اول شامل کارمندانی شود که از خدمات درمانی برخوردار نمیباشند .

- لازم است که طی برنامه پنجم بمنظور ایجاد صندوق بازنشستگی کارمندان دولت بمفهوم واقعی اقدام گردد و با ایجاد ذخائر محدود مالی تا حد امکان از وابستگی مالی صندوق مزبور بطور مستقیم به بودجه دولت جلوگیری بعمل آید .
- سهم دولت و کارمند در زمینه میزان حق بیمه باید مورد تجدید نظر و محاسبه قرار گرفته و ترتیبی اتخاذ گردد که کسور بازنشستگی و پرداخت مستمری متفقاً بر اساس حقوق ، یا حقوق و مزایا باشد .

- کلیه قوانین و مقررات استخدامی کشور که بنحوی موجب تضییع حقوق بازنشستگی کارمندان میگردد باید مورد تجدید نظر و اصلاح قرار گیرد .
- لازم است تا حد امکان قوانین بازنشستگی مؤسسات و شرکتهای دولتی هماهنگ گردد .

۲-۳- بیمه‌های اجتماعی روستائیان : در مورد بیمه‌های اجتماعی روستائیان سیاست اجرائی تعیین شده بقرار زیر است :
درمان سرپائی کلیه روستائیان از طریق شبکه درمانی کشور تأمین میگردد .
مادام که از طریق شبکه درمانی بهداشتی روستائی ، خدمات درمانی سرپائی مورد نیاز روستائیان بیمه شده در منطقه مورد نظر تأمین نشده است سازمان

بیمه‌های اجتماعی روستائیان رأساً بعرضه خدمات درمانی مورد نیاز اقدام خواهد نمود. بدیهی است پس از فراهم شدن امکانات درمانی در منطقه، سازمان بیمه‌های اجتماعی روستائیان کوشش خود را بانجام سایر وظایف قانونی خود مصروف خواهد کرد. درمورد خدمات تخصصی و بستری، بیمه‌شدگان از بخش خصوصی در صورت عدم دسترسی از بخش عمومی استفاده خواهند کرد.

۳. هدفها و برنامه‌های مشخص.

هدف درازمدت تأمین اجتماعی، پوشش ۹۰ درصد جمعیت شهری طی ۱۵ سال در موارد بیمه‌های بیماری، فوت، از کار افتادگی و بازنشستگی و تأمین ۸۰ درصد جامعه روستائی طی ۲۰ سال آینده در مورد درمان، از کار افتادگی و فوت سرپرست خانواده میباشد.

۱-۳- بیمه‌های اجتماعی کارگران: هدفهای برنامه عمرانی پنجم در مورد بیمه‌های اجتماعی کارگران عبارتست از:

- افزایش تعداد مشمولین بیمه درمان از ۹۰۰ هزار نفر به ۱/۴ میلیون نفر در پایان برنامه پنجم که سطح پوشش این برنامه با احتساب افراد خانواده بیمه‌شدگان از ۳/۴ میلیون نفر به ۵/۱ میلیون نفر میرسد.

- افزایش تعداد مشمولین بیمه‌های فوت، از کار افتادگی، بازنشستگی، از ۹۵۰ هزار نفر به ۱/۵ میلیون نفر در پایان برنامه که بدین ترتیب سطح پوشش از ۳/۶ به ۵/۷ میلیون نفر بالغ میگردد.

- افزایش تعداد تخت بیمارستانی از ۱/۹ به ۲/۵ تخت بازاری هزار بیمه‌شده (با خانواده) و کاهش تعداد مراجعات بیمه‌شدگان به پزشك از ۶۰ تا ۱۰۰ مراجعه در روز به ۵۰ مراجعه.

۱- اجرای بیمه بیکاری در مورد ۱۰۰ هزار نفر از مشمولین قانون کار بعنوان برنامه آزمایشی که با احتساب افراد خانواده ۵۰۰ هزار نفر را شامل میشود .

۲-۳ - بیمه کارمندان و کارکنان مستقل و گروههای متشکل دیگر: هدفهای این برنامه بشرح زیر میباشد :

پوشش بیمه درمانی به ۸۰ درصد از کارمندان دولت و خانواده آنان که سطح پوشش از ۲۶۰ هزار نفر به ۲ میلیون نفر در پایان برنامه پنجم میرسد .

- عده مشمولین صندوق بازنشستگی از ۳۰۰ هزار نفر به ۴۵۰ هزار نفر افزایش یافته و سطح پوشش این برنامه از ۹۴۰ هزار نفر به ۱/۴ میلیون نفر خواهد رسید .

- حدود ۳۰۰ هزار نفر از کارمندان بخش خصوصی و خانواده آنان و ۴۰۰ هزار نفر از کارکنان مستقل بخش شهری مشمول بیمه‌های درمان و بازنشستگی خواهند شد .

- کلیه دانش آموزان و دانشجویان بخش شهری از طریق قرارداد با شرکت‌های بیمه ، مشمول مزایای بیمه حوادث میشوند .

۳-۳ - بیمه‌های اجتماعی روستائیان : هدف برنامه افزایش سطح پوشش درمانی روستائیان از ۱۵۰ هزار نفر به ۴ میلیون نفر در پایان برنامه پنجم بوده و همچنین ۱۰۰ هزار نفر از روستائیان مشمول بیمه فوت خواهند شد که با احتساب افراد خانواده ۵۰۰ هزار نفر تأمین خواهند یافت .

جدول شماره ۱ مقایسه تعداد استفاده کنندگان از حمایت‌های تأمین اجتماعی در پایان برنامه چهارم و پنجم عمرانی کشور را نشان میدهد :

خلاصه برنامه پنجم عمرانی کشور

جدول ۱ - مقایسه استفاده کنندگان از حمایت‌های تأمین اجتماعی در پایان برنامه‌های چهارم و پنجم (ارقام به هزار نفر)

عده‌شمولین بیمه‌های فوت و بازنشستگی و از کار افتادگی	مشمولین بیمه‌های درمانی				گروه‌های بیمه شده
	بیمه‌شده باخانواده	بیمه شده	بیمه‌شده باخانواده	بیمه شده	
پایان برنامه پنجم	پایان برنامه چهارم	پایان برنامه پنجم	پایان برنامه چهارم	پایان برنامه پنجم	مزد و حقوق بگیران غیر کارمند (سازمان بیمه‌های اجتماعی) کارمندان دولت و شرکت‌های دولتی کارمندان بخش خصوصی کارکنان مستقل روستائیان
۵۷۰۰	۳۶۰۰	۱۵۰۰	۹۵۰	۵۱۰۰	
۱۴۰۰	۹۶۰	۴۵۰	۳۰۰	۲۰۰۰	
۳۰۰	—	۸۰	—	۲۰۰	
۴۰۰	—	۱۰۰	—	۱۰۰	
۵۰۰	—	۱۰۰	—	۴۰۰	
۸۳۰۰	۴۵۶۰	۲۲۳۰	۱۲۵۰	۱۱۵۰۰	
				۳۷۶۰	
				۲۹۸۰	
				۱۱۸۰	
				جمع	

خدمات رفاهی

۱. هدفهای اساسی

هدف کلی در این برنامه تأمین قسمتی از حداقل نیازمندیهای اساسی گروههایی است که بدلائل محرومیت نسبی و یابویژگیهای اجتماعی حایز اولویت میباشند ، باین ترتیب گروههای مناطق عقب مانده شهری و روستائی ، کارگران ساده ، کودکان ، اطفال بی سرپرست ، سالمندان ، آسیب دیدگان ، معلمان ، معلولین جسمی ، روانی و اجتماعی مشمول این برنامه میگردند .

۲ - سیاست و خط مشی های کلی

۲-۱ - سیاستهای کلی : سیاستهای کلی برنامه خدمات رفاهی در برنامه پنجم عمرانی کشور مبتنی بر اصول زیر است :

- تشویق و جلب کمک طبقات مرفه بمنظور رسیدن به هدفهای برنامه .
- استفاده از نهادهای سنتی (مانند اوقاف) در ارتباط با سیاستهای برنامه
فصل تأمین و رفاه اجتماعی .

- بررسی و تجدیدنظر در بعضی از قوانین و تشکیلات و برخی از سازمانها
بمنظور انطباق آنها با دگرگونیهای اجتماعی و هدفهای برنامه پنجم .

- رعایت امر عدم تمرکز و استفاده وسیع از سازمانهای محلی در اجرای برنامه ها .

- کوشش در مشارکت استفاده کنندگان از خدمات از طریق جلب همکاری و خودیاری آنان در کلیه زمینه ها .

- ایجاد هماهنگی در خدمات اجتماعی از طریق تقویت دبیرخانه شورای عالی

رفاه اجتماعی .

- استفاده از مشمولین قانون خدمات اجتماعی زنان در تأمین نیروی انسانی مراکز رفاهی .

- ایجاد مراکز چند وظیفه‌ای بمنظور تلفیق خدماتی که ادغام آنها در جهت رسیدن به هدف لازم و ممکن است .

- استفاده از خدمات داوطلبانه در جهت نیل به هدفها .

۲-۲- حدود و وظائف و مسئولیت وزارتخانه‌ها : وزارتخانه‌ها و سازمانهای دولتی مسئول اجرای برنامه‌ها به ترتیب زیر می‌باشند :

- وزارت کار و امور اجتماعی : برنامه‌های بیمه‌های اجتماعی کارگران ، رفاه خانواده ، رفاه کارگران و رفاه معلولین جسمی بزرگسال .

- وزارت آموزش و پرورش : رفاه کودکان ، معلمان و امور آموزشی معلولین خردسال .

- وزارت دادگستری : کودکان بی سرپرست ، اطفال بزهکار و زندانیان .

- وزارت کشور : مادران تنها ، سالمندان و متکدیان .

- وزارت تعاون و امور روستاها : بیمه‌های اجتماعی و رفاه روستائیان .

- وزارت بهداشتی : بیمه درمانی کارمندان دولت و توان بخشی عقب افتادگان بزرگسال ، بیماران روانی و معتادین .

- وزارت اطلاعات : ارتباطات اجتماعی .

- لژیون خدمتگزاران بشر و دیگر سازمانهای ذیربط : خدمات داوطلبانه .

۳- هدفها و برنامه‌های مشخص

۳-۱- رفاه خانواده و کودک : هدف عبارتست از ارائه خدمات رفاهی به خانواده‌های کم درآمد در نواحی پرجمعیت و عقب مانده شهری از طریق مراکز

رفاه خانواده و نگهداری کودکان زنان شاغل در مهدهای کودک با احداث ۱۰۰ مرکز رفاه خانواده و ۱۵۰ مهد کودک .

۲-۳- رفاه کودکان بی سرپرست : هدف تأمین وسائل زیست و نگهداری کودکان بی سرپرست میباشد که در جهت تحقق این امر اقدامات زیر انجام می پذیرد :

- ایجاد ۱۲۰ کانون شبه خانواده، تجهیز ۱۰ شیرخوارگاه و ۱۰ شبانه روزی ایجاد یک شیرخوارگاه جدید با ظرفیت ۵۰۰ طفل و ایجاد یک مرکز مجتمع شبه خانواده .

۳-۳- رفاه روستائیان : در برنامه پنجم عمرانی کشور فعالیت خانه های فرهنگ روستائی در قالب حوزه های عمرانی روستائی متمرکز گردیده و تعدادی از خانه های احداث شده در برنامه چهارم نیز نوسازی میشوند . همچنین کلیه خانه ها تجهیز شده و نیروی انسانی مورد نیاز آنها تأمین میگردد . ضمناً برای تمرکز و پرداخت کمکهای مالی مورد نیاز کشاورزان در مواردیکه محصول آنان در اثر خشک سالی ، آفات عمومی ، سرمازدگی و نظایر آن از بین رفته باشد ، وزارت تعاون و امور روستاها نسبت به تشکیل صندوقی در سازمان مرکزی تعاون روستائی ایران اقدام خواهد نمود . اعتبارات مورد نیاز این صندوق از محل کمکهای دولت و خود یاری کشاورزان عضو شرکتهای تعاونی روستائی تأمین خواهد شد .

۴-۳- رفاه کارگران : در این برنامه کوشش در جهت تحقق کامل اصل سهیم کردن کارگران در سود کارگاههای تولیدی و صنعتی است .

همچنین نسبت به ایجاد مراکز خدمات اجتماعی کارگران در مراکز

مجتمع کارگری، قطبهای صنعتی کشور و یک اتحادیه از تعاونیهای مصرف که به ۳۰۰ تعاونی کوچک سرویس خواهد داد و تجهیز ۸۰ تعاونی مصرف موجود اقدام خواهد شد.

۵-۳- رفاه معلمان: هدف این برنامه تأمین وسائل رفاه و سرگرمی اوقات فراغت معلمان است هدفهای کمی برنامه بشرح زیر است:

- ایجاد ۲۴ مرکز فرهنگی و اجتماعی، احداث یک پلاژ و ۴ استراحتگاه در مناطق بیلاقی و ایجاد و توسعه ۱۵۰ تعاونی مصرف در شهرهای مختلف.

۶-۳- آسیب دیدگان از سوانح طبیعی: هدف عبارتست از تمرکز کلیه کمکهای اولیه بوسیله ویا زیر نظر شیروخورشید سرخ در منطقه آسیب دیده، کنترل دولت در امر خانه سازی بویژه در روستاها از نظر ایمنی در مقابل زلزله و نوسازی مناطق آسیب دیده با خودیاری مردم.

۷-۳- برنامه توان بخشی گروههای خاص: هدف کلی برنامه در این زمینه فراهم نمودن موجبات بهبود وضع معلولین اجتماعی، روانی و جسمی است. اقدامات پیش بینی شده در جهت این هدف عبارتند از:

الف- در مورد اطفال بزهکار: ایجاد ده کانون اصلاح و تربیت در ده شهر و ایجاد یک مدرسه شبانه روزی برای کودکان بی سرپرست خارج شده از کانون.

ب- در مورد معتادین: تجهیز ادارات مبارزه با مواد مخدر شهربانی و ژاندارمری، ایجاد ۳۰۰۰ تخت بیمارستانی برای درمان معتادین، اجرای برنامه های رادیویی و تلویزیونی برای پیشگیری از اعتیاد و ایجاد یک ستاد

عالی برای هماهنگ کردن فعالیتهای مبارزه با اعتیاد و پی گیری (توان بخشی بعداز درمان) .

پ- در مورد زندانیان : ایجاد ساختمان ونوسازی ۱۶ زندان موجود (از محل اعتبارات ساختمانهای دولتی) ، آموزش سواد و حرفه به حدود ۵۰۰۰ نفر از زندانیان (از محل اعتبارات آموزش و پرورش) و کمک به انجمن حمایت زندانیان وبنگاه تعاون و صنایع زندان .

ت در مورد متکدیان : تکمیل ساختمان کانون های کارآموزی موجود و آموزش سواد و حرفه به متکدیان .

ث- در مورد افراد عقب مانده هوشی : آموزش سواد به ۵۰۰۰ نفر کودک عقب افتاده، ایجاد يك كلينيك مجهز بمنظور تشخيص نوع و درجه عقب افتادگی، ایجاد ۱۰ واحد نگهداری بزرگسالان عقب افتاده غیر قابل علاج و تربیت ۵۰۰ نفر مربی مخصوص .

ج- در مورد بیماران روانی : ایجاد ۲ ساختمان در کنار دو بیمارستان روانی دولتی تهران هر يك به ظرفیت ۲۵۰ نفر برای نگهداری بیماران روانی غیر قابل علاج و ۳ مرکز نگهداری دیگر در شهرستانها.

چ- در مورد ناشنوایان : ایجاد يك كلينيك مجهز شنوائی، آموزش سواد و حرفه به حدود ۷۵۰۰ نفر ناشنوا و تجهیز سه آموزشگاه موجود .

ح- در مورد نابینایان : تربیت ۴۸۰ نفر مربی متخصص، توجه بیشتر به پیشگیری و درمان بیماریهای چشمی در سطح روستاها، آموزش سواد برای ۵۰۰۰ نفر نابینا، آموزش حرفه ای ۲۵۰۰ نفر، تربیت ۵۰ نفر کادر متخصص از

طریق اعطای بورس برای آموزش ویژه نابینایان، ایجاد کارگاههای حمایت شده، تأسیس ۲۰۰۰ کیوسک و یک دهکده کشاورزی .

خ - درمورد معلولین جسمی دیگر: ایجاد ۵۰۰ تخت درمان و توان بخشی تأسیس یک مرکز توان بخشی ضایعات ستون فقرات از محل اعتبارات بهداشت ایجاد کارگاههای حمایت شده برای پوشش ۷۵۰۰ نفر و آموزش حرفه ای معلولین و ایجاد مراکز نگهداری معلولین غیر قابل علاج .

۸ - ۳ - برنامه ارتباطات اجتماعی و خدمات داوطلبانه : هدف عبارتست از ایجاد ارتباط و روحیه اشتراك مساعی بین مجریان امور و مردم بمنظور ترغیب و تشویق آنان جهت ایفای نقش فعال و مشارکت در برنامه ها و طرحهای عمرانی .

۹ - ۳ - خدمات داوطلبانه : هدف اساسی بسیج نیروی کلیه داوطلبان بویژه جوانان و زنان در جهت اجرای برنامه های عمران و توسعه در سطح ملی و بین المللی از طریق لژیون خدمتگزاران بشر میباشد .

۱۰ - ۳ - برنامه آموزش نیروی انسانی و تحقیقات : هدف این برنامه تربیت نیروی انسانی مورد نیاز برنامه های رفاهی و انجام تحقیقات بمنظور شناخت مسائل موجود و یافتن راه حلهای سنجیده میباشد .

الف - درمورد آموزش نیروی انسانی : هدفها بشرح زیر است :

- ایجاد دوره جدید آموزش مددکاری اجتماعی با ظرفیت سالانه ۶۰ نفر .

- تربیت ۲۵۰ نفر کارشناس در رده های مختلف خدمات رفاهی از طریق تغییر در محتوای درسی رشته های مشابه از قبیل علوم اجتماعی، روانشناسی ، علوم تربیتی و غیره .

- تربیت ۱۰۰ نفر کارشناس برنامه ریزی اجتماعی در سطح فوق لیسانس .
- ایجاد دوره جدید آموزش مربی کودک با ظرفیت ۱۰۰ نفر و افزایش ظرفیت آموزشگاه موجود و تربیت ۶۰۰ نفر مربی کودک در سطح فوق دیپلم .
- ایجاد دوره‌های کوتاه مدت آموزشی با همکاری دستگاههای اجرایی بمنظور تربیت ۶۵۰ نفر کمک‌مربی کودک .
- ایجاد واحد جدید آموزش ضمن خدمت و قبل از خدمت کارکنان سازمانهای اجتماعی و عام‌المنفعه و آموزش حدود ۱۲۰۰ نفر از مدیران سازمانهای عام‌المنفعه .

ب - در مورد تحقیقات : هدفها بشرح زیر است :

- ایجاد دوره تربیت کارشناس تحقیق در زمینه امور اجتماعی بمنظور تربیت ۱۰۰ نفر محقق در طول برنامه .
- اعزام ۵۰ نفر از کارشناسان ممتاز تحقیق بکشورهای پیشرفته و اشتغال در مؤسسات تحقیقاتی بمنظور آموزش کارگردان تحقیق .
- تربیت ۱۰۰ نفر پژوهشگر اجتماعی (در سطح کارشناس تحقیق) .
- اجرای ۲۵ طرح تحقیقی در زمینه شناسائی مسائل و مشکلات خاص خدمات رفاهی - تأمین اجتماعی و توسعه اجتماعی .
- ایجاد و تجهیز واحدهای تحقیقات اجتماعی در مؤسسات آموزشی .
- تألیف و ترجمه ۱۵ کتاب معتبر روش‌شناسی در تحقیقات اجتماعی .
- تشکیل ۲ سمینار ویژه بررسی مسائل تحقیقات اجتماعی .

۴- سرمایه‌گذاری و اعتبارات عمرانی

۲۹ - کل اعتبار فصل تأمین و رفاه اجتماعی برای برنامه‌های جدیدی که در دوره برنامه پنجم بمرحله اجرا گذارده خواهد شد معادل ۱۶ میلیارد ریال است که معادل ۷/۸ میلیارد ریال آن بتأمین اجتماعی و ۸/۲ میلیارد ریال آن بخدمات رفاهی اختصاص دارد. جداول شماره ۲ و ۳ نحوه توزیع اعتبارات و سرمایه‌گذاری در تأمین و رفاه اجتماعی را طی برنامه پنجم نشان می‌دهند :

جدول ۲- کل اعتبارات تأمین و رفاه اجتماعی طی برنامه پنجم
(ارقام به میلیاردریال)

جمع کل	اعتبارات عمرانی			اعتبارات جاری نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت		
(۵) = (۱+۴)	۴ = (۲+۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۰/۱۰	۰/۱۰	۰/۱۰	-	-	۱- بیمه های اجتماعی کارگران
۳۸/۵۰	۴/۵۰	۴/۵۰	-	۳۴	۲- بیمه های اجتماعی کارمندان
۳/۴۰	۳/۲۰	۳/۲۰	-	۰/۲۰	۳- بیمه های اجتماعی روستائیان
۹/۱۲	۵/۴۹	۱/۷۳	۳/۷۶	۳/۶۳	۴- خدمات رفاهی
۲/۶۴	۲/۰۳	۰/۶۲	۱/۴۱	۰/۶۱	۵- توان بخشی معلولین
۰/۴۳	۰/۴۳	۰/۱۰	۰/۲۳	-	۶- مشارکت و ارتباطات اجتماعی
۰/۲۷	۰/۲۵	۰/۲۵	-	۰/۰۲	۷- آموزش و تحقیقات در رفاه اجتماعی (*)
۵۴/۴۶	۱۶	۱۰/۵۰	۵/۵۰	۳۸/۴۶	جمع

*- اعتبار آموزشهای رفاهی در فصل آموزش و پرورش منظور شده است.

جدول ۳ - سرمایه‌گذاری ثابت بخش عمومی در تأمین و رفاه اجتماعی
 طی برنامه پنجم
 (ارقام به میلیارد ریال)

جمع	سرمایه‌گذاری ثابت بخش عمومی		عنوان برنامه
	از محل اعتبارات مؤسسات انتفاعی و بازرگانی	از محل اعتبارات عمرانی	
—	—	—	بیمه های اجتماعی کارگران
—	—	—	« « « کارمندان
—	—	—	« « « روستائیان
۳/۷۶	—	۳/۷۶	خدمات رفاهی
۱/۴۱	—	۱/۴۱	توان بخشی گروههای خاص
۰/۳۳	—	۰/۳۳	مشارکت و ارتباطات اجتماعی
—	—	—	آموزش و تحقیقات
۵/۵۰	—	۵/۵۰	جمع

فصل بیست و پنجم

تربیت بدنی ، جوانان و پیشاهنگی

۱- هدفهای اساسی

هدفهای اساسی برنامه پنجم در زمینه تربیت بدنی ، جوانان و پیشاهنگی
بقرارزیرمی باشد :

- پرورش نیروی جسمانی و سلامت روان افراد .
- کمک به رشد متعادل کودکان و نوجوانان و آماده کردن آنها جهت ادامه يك زندگی سالم .
- پرورش سجایای اخلاقی و ایجاد حس همکاری و تعاون میان افراد جامعه .
- ترغیب افراد به استفاده از تفریحات سالم .
- فراهم نمودن امکانات لازم و فرصتهای مناسب بمنظور مشارکت مؤثر و مفید جوانان در فعالیتهای اجتماعی و عمرانی .
- تحکیم تفاهم ملی و بین المللی .

۲- سیاستها و خط مشی های کلی

- ۱-۲- ورزش و تربیت بدنی : سیاستها و خط مشی های کلی در زمینه ورزش و تربیت بدنی طی برنامه پنجم بشرح زیرمی باشد :
- تعمیم و گسترش ورزش و تربیت بدنی بعنوان یکی از وظائف دولت و تقویت سازمان تربیت بدنی ایران بعنوان تعیین کننده خط مشی و سیاستهای

ورزشی و مسئول هماهنگی، نظارت و بازرسی برنامه‌های ورزشی در کلیه واحدهای ورزشی کشور.

- اجرای برنامه‌های اساسی ورزشی حتی المقدور توسط سازمانهای مربوط مانند وزارتخانه‌های علوم و آموزش عالی، آموزش و پرورش، کار و امور اجتماعی، تعاون و امور روستاها و سایر سازمانهای مربوط.

- ترویج ورزشهای زیربنائی در مدارس (شنا، دوومیدانی، ژیمناستیک) و اشاعه ورزشهای ملی و محلی و همچنین اجرای مراسم روز ورزش در سراسر کشور بمنظور شرکت دادن هرچه بیشتر مردم در فعالیتهای ورزشی.

- افزایش میزان بهره‌دهی مراکز موجود از طریق تقویت مدیریت و آموزشهای کوتاه مدت مسئولین و تکمیل مؤسسات موجود.

- توجه ب ورزشهای طبیعی، پیاده‌روی، کوهنوردی و کشاندن هرچه بیشتر مردم بخارج از شهرها.

- استفاده از وسائل ارتباط جمعی بمنظور جلب هرچه بیشتر مردم ب ورزش و استفاده از تلویزیون در آموزش مهارتهای ورزشی و جبران کمبود مربی.

- اولویتهای برنامه ورزش و تربیت بدنی به ترتیب اهمیت بقرار زیر

می‌باشد:

اول- تجهیز و تکمیل تأسیسات موجود.

دوم- ایجاد تأسیسات ورزشی مدارس و کودکستانها.

سوم- آموزش و بازآموزی کادرهای فنی و اداری.

چهارم - تشویق بخش خصوصی بسرمایه‌گذاری و مشارکت در امر ورزش و تربیت بدنی از طریق اعطای وام به صاحبان باشگاههای خصوصی .

۲ - ۲ - جوانان : سیاستها و خط‌مشی های کلی در زمینه برنامه جوانان بشرح زیر میباشد :

- بررسی و تجدیدنظر در قوانین و تشکیلات برخی از سازمان های مسئول بمنظور انطباق فعالیت های آنها با دگرگونیهای اجتماعی .

- غنی‌تر ساختن محتوای دوره‌های آموزشی نظامی بنحوی که برای جوانان مخصوصاً جوانان عشایری و روستائی بصورت دوره‌های آموزش نظامی حرفه‌ای درآمد و دربالا بردن امکانات اشتغال جوانان پس از خاتمه خدمت سربازی مفید واقع گردد .

- ایجاد هماهنگی در فعالیتهای سازمانهای اجرائی مربوط به امور جوانان از طریق شورای عالی رفاه اجتماعی و تعیین وظائف مشخص آنها بر اساس بررسی فعالیتهای سازمانهای مزبور .

- رعایت اصل مشارکت و استفاده بیشتر از نیروی انسانی نسل جوان در مراحل تدوین برنامه‌ها، اجرا و ارزشیابی فعالیتها .

- حمایت از فعالیتهای دسته جمعی و اجتماعی جوانان بمنظور استفاده از ابتکارات آنان . کمک به ایجاد فروشگاههای تعاونی جوانان .

- فراهم نمودن امکانات شناسائی و عرضه آثار برجسته نوجوانان و جوانان مستعد بمنظور تشویق آنان به کارهای خلاق و ایجاد درآمد برای آنان .

- تأسیس مراکز چند وظیفه‌ای بمنظور تلفیق خدماتی که ادغام آنها در جهت رسیدن به هدفهای فوق لازم باشد .

۳ - ۲ .. پیشاهنگی : سیاستها و خط مشی های کلی پیشاهنگی طی برنامه پنجم بشرح زیر میباشد :

- تنظیم برنامه های پیشاهنگی براساس نیازهای جامعه بمنظور جلب افراد بخدمات پیشاهنگی .

- استفاده جوانان غیرپیشاهنگ از خانه های پیشاهنگی و گسترش پیشاهنگی به کلیه گروهها و قشرهای اجتماعی .

۳ .. هدفها و برنامه های مشخص

۱ - ۳ - ورزش و تربیت بدنی : هدفها و برنامه های مشخص ورزش و تربیت بدنی در برنامه پنجم بشرح زیر میباشد :

الف - ورزش و بازیهای کودکانی : بمنظور توسعه ورزش و بازیها برای گروههای کودکانی تأسیسات زیر پیش بینی گردیده است :

- ایجاد ۲۵ محوطه بازی برای کودکان ۳ تا ۶ ساله در پارکهای عمومی مراکز استان و سه شهر بزرگ این محوطه ها هر يك شامل زمینهای بازی و وسائل تجهیزات بازی و نیز سالن بازی كوچك و سرویسهای ضروری و بهداشتی مربوطه برای کودکان می باشند .

- تجهیز بیش از یک هزار مهد کودک ، کودکانستان ، پارک کودک و مراکز نگهداری کودکان با وسائل بازی ، ورزش و تفریح کودکان .

ب - ورزش دانش آموزان و دانشجویان : در مورد برنامه ورزش دانش آموزان و دانشجویان هدفهای پیش بینی شده بشرح زیر میباشد :

ایجاد ۵۰۰ مجموعه ورزشی برای مدارس مناطق پر جمعیت شهری که

تسهیلات ورزشی کافی در اختیار ندارند و ایجاد ۵ سالن ورزشی سرپوشیده بزرگ تمرینی برای رشته تربیت بدنی دانشسرای عالی و مدارس عالی و ایجاد مجموعه ورزشی برای دانشگاههای تهران و مشهد .

پ - ورزش عمومی : در زمینه توسعه ورزش عمومی (شهری و روستائی) هدفهای زیر پیش بینی گردیده است :

- توسعه و تکمیل مجموعه ورزشی آریامهر و فرح آباد ، توسعه و تکمیل استادیوم ها و باشگاههای عمومی موجود ، تکمیل مدرسه ورزش و تربیت بدنی .

- ایجاد دو استادیوم ۲۵ هزار نفری و ایجاد ۳۰ مجموعه تمرینی (۵ مجموعه برای کارگران) که هر یک علاوه بر تمرینهای روباز شامل استخر شنا، سال و پیست دو میدانی خواهد بود و حدود ۱۲ هزار متر مربع وسعت خواهد داشت .

- ایجاد ۱۰ استخر شنا سرپوشیده و ۳۵ استخر شنا روباز .

- حمایت از باشگاههای خصوصی از طریق اعطای وام .

- توسعه ورزش روستائی از طریق برنامه های مربوط به خانه های فرهنگ روستائی که توسط وزارت تعاون و امور روستاها اجرا خواهد شد .

ت - آموزش کادر فنی : ایجاد رشته های جدید و توسعه رشته های موجود در سطح دیپلم ، لیسانس ، فوق لیسانس ، آموزش ضمن خدمت و کوتاه مدت (چند روزه تا چند هفته ای) حدود ۱۰ هزار نفر معلمین ، مربیان و راهنمایان ورزش .

ث - تحقیقات : تعیین حداقل آموزشهای مورد لزوم برای معلمین ورزش مدارس ابتدائی ، راهنمایی و متوسطه و بررسی چگونگی ایجاد نظام هماهنگ فنی و اداری ورزشی در سطح کشور با در نظر گرفتن تأسیسات مورد نیاز .

۲-۳- برنامه جوانان : هدفها و برنامه های مشخص برنامه جوانان بشرح زیر میباشد :

- ایجاد ۴۰ مرکز جوانان در مناطق شهری .
- تجهیز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و ایجاد ۵۰ مرکز پرورش فکری کودکان و نوجوانان در سطح کشور .
- تجهیز و بهره برداری از ۱۰ خانه جوانان شیر و خورشید سرخ .
- ایجاد دوره جدید تربیت مربی و راهنمای جوانان در سطح فوق دیپلم و لیسانس بمنظور تربیت ۴۰۰ نفر مربی جوانان .
- کمک به ایجاد فروشگاههای تعاونی جوانان .

۳-۳- برنامه پیشاهنگی : هدفها و برنامه های مشخص پیشاهنگی بشرح زیر میباشد :

- تکمیل و تجهیز و بهره برداری از ۱۰۰ خانه پیشاهنگی و افزایش تعداد پیشاهنگان تا ۵۰۰ هزار نفر .
- ایجاد ۲۰ خانه جدید پیشاهنگی .
- تدارك مقدمات ژامبوری جهانی پیشاهنگی .
- افزایش و تربیت مربیان پیشاهنگی کشور تا حدود ۲۰ هزار نفر .
- توسعه مجتمعهای تفریحی اطراف شهرها .

۴. سرمایه‌گذاری و اعتبارات

کل اعتبارات و میزان سرمایه‌گذاری تربیت بدنی جوانان و پیشاهنگی طی برنامه پنجم بشرح جداول شماره ۲ و ۱ میباشد .

جدول ۱- کل اعتبارات تربیت بدنی ، جوانان و پیشاهنگی طی برنامه پنجم

(ارقام به میلیارد ریال)

جمع کل اعتبارات	اعتبارات عمرانی			اعتبارات نگهداشت سطح عملیات	عنوان برنامه
	جمع	غیر ثابت	ثابت		
(۵) = (۱+۴)	۴ = (۲+۳)	(۳)	(۲)	(۱)	
۲۸/۲۱	۸/۵۰	۱/-	۷/۵۰	۱۹/۷۱	ورزش و تربیت بدنی
۱/۷۰	۰/۸۹	۰/۲۵	۰/۶۴	۰/۸۱	جوانان
۰/۹۵	۰/۶۱	۰/۰۵	۰/۵۶	۰/۳۴	پیشاهنگی
۳۰/۸۶	۱۰/-	۱/۳۰	۸/۷۰	۲۰/۸۶	جمع

علاوه بر مبلغ ۸/۵ میلیارد ریال اعتبار ورزش و تربیت بدنی که در فصل تربیت بدنی ، پیشاهنگی و جوانان منظور شده است معادل ۸ میلیارد ریال نیز از اعتبارات فصل آموزش و پرورش جهت ورزش مدارس و دانشگاهها اختصاص داده شده است .

جدول ۲- سرمایه گذاری ثابت بخش عمومی فصل
تربیت بدنی و جوانان و پیشاهنگی

(میلیارد ریال)

جمع	سرمایه گذاری ثابت بخش عمومی		عنوان برنامه
	از محل اعتبارات مؤسسات انتفاعی وبازرگانی	از محل اعتبارات عمرانی	
۷/۵۰	—	۷/۵۰	ورزش و تربیت بدنی
۰/۶۴	—	۰/۶۴	جوانان
۰/۵۶	—	۰/۵۶	پیشاهنگی
۸/۷۰	—	۸/۷۰	جمع

علاوه بر ۷/۵ میلیارد ریال سرمایه گذاری ثابت فوق ، معادل ۷/۲ میلیارد
ریال نیز از محل اعتبارات عمرانی فصل آموزش و پرورش جهت ورزش مدارس
سرمایه گذاری خواهد شد .

فصل بیست و ششم

آمار و بررسیها

۱. هدفهای اساسی

در برنامه پنجم به آمار بعنوان يك وسیله اساسی برای برنامه ریزی در همه سطوح بخشهای اجتماعی - اقتصادی اهمیت داده شده است .
از همین رو هدفهای پیشنهاد شده برای این برنامه آنچنان است که انتظارهای گوناگونی را که از جهت های مختلف از آمار وجود دارد برآورده سازد .

طی برنامه پنجم ضمن توجه بر رفع کمبودهای موجود، برای اولین بار کوشش خواهد شد ، تا آمارهای مختلف اقتصادی و اجتماعی از حالت وظیفه های پراکنده و مستقل دستگاهها در آید و در قالب مجموعه واحدی بنام حسابهای ملی تنظیم گردد .

هرچند تدوین این حسابها بشکل کامل مستلزم دسترسی به اطلاعات بسیار است ، ولی میتوان حسابها را از صورت های ساده شروع کرد و تدریجاً بصورت های کاملتر ، تکامل بخشید .

با چنین برداشتی هدفهای اساسی آمار و بررسیها در برنامه پنجم بشرح زیر خواهد بود :

الف- باتوجه به امکان عملی تدوین حسابهای ملی طی يك برنامه پنجساله تولید ، استخراج و انتشار جدول های ساده تر این حسابها برای برنامه پنجم

بصورت سری‌های زمانی منظم، نخستین هدف آمار را تشکیل می‌دهد.

ب- دومین هدف آمار در برنامه پنجم، تولید، استخراج و انتشار آمارهای پایه‌ای نفوس، نیروی انسانی، مهاجرت، اشتغال بیکاری و کم کاری و مانند آن بصورت سری‌های زمانی منظم است.

پ- هدف سوم عبارتست از تولید، استخراج و انتشار منظم آمارهای جاری دستگاههایی که ضمن نمایش میزان فعالیت آن دستگاهها نیازمندیهای برنامه ریزی و اندازه‌گیری نتیجه‌های بدست آمده از اجرای برنامه‌ها را تأمین می‌سازد. مانند آمارهای آموزش و پرورش و بهداشت و درمان و رفاه و مانند آنها، چه در سطح کل کشور و چه در سطح استانها و شهرستانها.

ت- انجام بررسی‌های عمیق موردی که بمنظور شناخت، ارزیابی، تعیین سیاست در زمینه‌های گوناگون برنامه ریزی لزوم پیدا میکند.

۲- سیاستها و خط مشی های کلی:

بمنظور فراهم ساختن شرایط مناسب برای رسیدن به هدفهای یادشده:

- نحوه تقسیم کار و مسئولیت میان دستگاههای آماری کشور بطور مشخص و دقیق معلوم خواهد گردید.

- آمار بعنوان يك وظیفه مستقل در همه دستگاهها، سازمان داده خواهد شد.

- نظام گردآوری آمارهای جاری در سطح استان براساس نیازمندیهای برنامه و حوایج دفاتر برنامه ریزی منطقه‌ای، تقویت خواهد گردید.

- تعریف ها و تقسیم بندی های جغرافیائی، حوزه های آماری در دستگاههای مختلف همساز و قابل انطباق خواهد گردید تا بتوان آمارهای مختلف را باهم مقایسه کرد.

- به تحقیقات در جهت رفع نیازهای اساسی توسعه اقتصادی و اجتماعی توجه کافی مبذول خواهد گردید.

۳- هدفها و برنامه های مشخص

در قالب هدفهای یاد شده که جنبه کلی دارند، پنج فعالیت ویژه طی برنامه پنجم به ترتیب زمانی زیر انجام خواهد گرفت:

- ۱۳۵۲ در سال - سرشماری کشاورزی
- ۱۳۵۳ « - سرشماری صنعتی و معدنی
- « - آمارگیری نمونه ای با حجم بزرگ بمنظور
- ۱۳۵۴ « برآورده ساختن نیازمندیهای آماری تهیه برنامه ششم
- ۱۳۵۵ « - سرشماری دهساله نفوس و مسکن
- اصلاح سازمان آمار جاری وقایع چهارگانه از نخستین سال آغاز برنامه پنجم.

۴ - سرمایه گذاری و اعتبارات عمرانی:

اعتبارات آمار و بررسیها طی برنامه پنجم عمرانی متجاوز از ۶ میلیارد ریال خواهد بود که نسبت با اعتبارات برنامه چهارم نزدیک به برابر میباشد. جدول شماره ۱ اجزاء اعتبارات آمار و بررسیها را طی برنامه پنجم نشان میدهد.

جدول ۱- اعتبارات آمار و بررسیها طی برنامه پنجم

(میلیارد ریال)

جمع کل	اعتبارات عمرانی			اعتبارات عادی	عنوان برنامه
	جمع	سرمایه گذاری ثابت	سرمایه گذاری غیر ثابت	نگهداشت سطح	
(۵)	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)	
۳/۳	۱/۳	-	۱/۳	۲/-	تهیه و انتشار آمارهای عمومی
۳/۲	۲/۲	-	۲/۲	۱/-	تهیه و انتشار آمارهای اختصاصی
۴/۵	۱/-	-	۱/-	۳/۵	ثبت احوال شخصیه
۵/۷	۱/۷	۰/۷	۱/-	۴/-	تحقیق و بررسی
۱۶/۷	۶/۲	۰/۷	۵/۵	۱۰/۵	جمع

نایب رئیس مجلس شورای ملی - دکتر جواد سعید

